

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204426

UNIVERSAL
LIBRARY

శ్రీ

ద శ కు మార చ రి త మ్.

వేదము - వేంకటరామ శాస్త్రి చేత

మదరాసులో

స్వకీయ

జ్యోతిష్పత్రి

ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపబడినది.

మొదటి కూర్పు.

ALL RIGHTS RESERVED

1910.

శ్రీ రస్తు.

ద శ కు మార చ రి త మ్.

పూర్వ పీఠికా.

కుమారోత్పత్తి రామ ప్రథమోచ్ఛ్వాసః.

బ్రహ్మాంశచ్చత్రిదణ్డః శతధృతిభవనామ్భోరుహా నాలదణ్డః

క్షోణీనాకూపదణ్డః క్షరదమరసగిత్పట్టికాకేతుదణ్డః

జ్యోతిశ్చక్రాక్షుదణ్డః స్త్రిభువనవిజయస్తమ్భదణ్డోఽజ్ఞప్రిదణ్డః

శ్రేయస్త్రివిక్రమస్తే వితరతు విబుధద్వేషిణాం కాలదణ్డః.

అస్తి సమస్తనగరీ నికషాయమాణా, శశ్వ దగణ్యపణ్యవిస్తారిత
మణిగణాదివస్తుజాత వ్యాఖ్యాత రత్నాకరమాహాత్మ్యా, మగధదేశ శేఖ
రీభూతా, పుష్పపురీ నామ నగరీ. తత్ర వీరభటపటలసలిలోత్తుజతురజ్జ తర
జ్జ కుజ్జరమకర భీషణ సకలరిపుగణకటకజలనిధి మధన మన్దరాయమాన
సముద్దణ్డ భుజదణ్డ మణ్డనః, పురన్దరపు రాజ్ఞానవన విహరణ పరాయణ
తరుణగణికాజన గీయమానయా అతిమానయా శరదిన్దు కున్ద ఘనసార
సీహార హరి మృణాల మణాల సురగజ నీర క్షీర గిరి శాట్రహాన కైలా
స కాశ నీకాశ మూర్త్యా రచితదిగన్తరాలపూర్త్యా అభిత స్ఫురభితః,
స్వర్లోకశిఖరోరు రుచిరత్న రత్నాకరవేలామెఖలా వలయిత ధరణీరమణి
సౌభాగ్యభోగభాగ్యవాన్, అనవరత యాగ దక్షిణా రక్షిత శిష్ట విశిష్ట
విద్యాసంభారభాసుర భాసుర నికరః, విరచితారాతిసంతాపేన ప్రతా
పేన సతత తులిత వియన్తధ్యహంసః, రాజహంసో నామ, ఘనదర్ప
కన్దర్ప సౌందర్య సోదర్య హృద్య నిరవద్య రూపో భూపో బభూవ.

ప్రత్యగ్రసంగ్రామఘస్కరం సముత్కటమానసారం మానసారం ప్రతినహే
లం న్యక్క్రృతజలనిధిః సాహచారిణాః కారేణ భేరిభాంకారేణ హరికాకర్ణినా
క్రాంతభయచణ్డిమానం దిగ్దంతావలవలయం విఘ్నార్ణయః నిజభరణమ
స్తేదినిభరణాయ స్త భుజగరాజమస్తకబలన చతురజ్జబలేన సంయుతః సం
గ్రామాభిలాషేణ రోషేణ మహా తావిష్టో నిర్యయా. మాలవనాథో
ఽప్యనేకానేకపయూధసనాథో విగ్రహ స్సవిగ్రహ ఇవ సాగ్రహ
ఽభిముఖీభూయ భూయో నిర్జగమ. తయో రథ రథ తురగఖుర త్సు
ణ్ణి త్తోణీ సముద్భాసే కరిఘటా కట స్రవ స్తదధారా ధౌత మూల
నవవల్లభ వరణాగత దివ్యకన్యాజన జవనికాపటమణ్డల ఇవ వియత్తల
వ్యాకుల భూలీపటల దివిషదధ్వని ధక్క్రృతాన్యధ్వని పలహాధ్వనబధి
రితాశేషదిగ్దంతరాలం శస్త్రాశస్త్రీ హస్తాహస్తీ పరస్ప రాభిహతసైన్యం
జన్యమజని, మగధరాజః ప్రక్షీణసకలసైన్యమణ్డలం మాలవరాజం జీవగ్రా
హ మభిగృహ్య దక్షిణభుతయా పున రపి స్వరాజ్యే ప్రతిష్ఠాపయామానః.
తతః స రత్నాకరమెఖలా మనన్యశాసనాం శాస న్ననపత్యతయా నారా
యణం సకలలోకకారణం నిరస్తం మర్చయామానః.

అథ కదాచి త్తదగ్రమహిషీ దేవీ దేవేన కల్పవల్లీ ఫల మాధే హీతి
ప్రభాతసమయే సుస్వప్న మబలాఽఽలౌకితవతీ. సా తతో దయితమనోరథ
పుష్పభూత గర్భ మధత్త. రాజా సంవృత్కృతాఖణ్డలః సుహృన్నప్ర
మణ్డలం సమాహూయ నిజసంపన్ననోరథానురూపం దేన్యాః సీమంతోత్స
వం న్యధత్త.

ఎకదా హితై స్సుహృన్నన్త్రీ పురోహితైః సభాయాం సింహాస
నాసీనో గుణై రహీనో లలాటతటన్యస్తాజ్జలినా ద్వారపాలేన వ్యభాషి.
'దేవ, దేవసందర్శనలాలసమానసః కోఽపి దేవేన విశిష్టార్చనార్హో యతి
ర్ద్వారదేశ మధ్యాస్త' ఇతి. తదనుజ్ఞతేన తేన సంయమీ నృపసమీప
మనాయి. భూపతి రాయాస్తం తం విలొక్య సమ్యగ్జ్ఞాతతదీయగూఢ

చారభావౌ నిఖిల మనుచరనికరం విసృజ్య మన్త్రిజన సమేతః ప్రణత
మెనం సమస్తహాస మభాషతః 'నను తాపస, దేశం సాపదేశం భృమౌ
భవాం స్తత్ర తత్ర భవదభిజ్ఞతం కథయ త్వి'తి. తె నాభాషిః "భూభ్రమణ
బలినా ప్రాజ్ఞలినా దేవ, శిరసి దేవ స్యాజ్ఞా మాదా యైనం నిర్దోషం వే
షం స్వీకృత్య మాలవేంద్రనగరం ప్రవిశ్య తత్ర గూఢతరం వర్తమాన
స్తస్య రాజ్ఞః సమస్త ముదస్తజాతం విదిత్వా ప్రత్యాగమమ్ మానీ మా
నసారః స్వస్థై నికాయుష్కత్వాన్తరాయ సంపదాయే భవతః పరాభవ మను
భూయ వైలక్ష్మ్యలక్ష్మ్యహృదయో వీతదయో మహాకాలనివాసినం కాలీవి
లాసిన మనశ్శ్వరం మహేశ్వరం సమారాధ్య తపఃప్రభావసంతుష్టా దస్తా
దేశవీరారాతిఘ్నం భయదాం గదాం లభ్యాఽత్తాన మప్రతిభటం మన్య
మానో భవస్త మభియోద్ధ ముద్యుక్తః. తతః పరం దేవః ప్రమాణ
మి" తి.

త దాలొచ్చ నిశ్చితకృత్యై రమాత్యై రాజా విజ్ఞాపితోఽభూత్.
'దేవ, నిరుపాయేన దైవసహాయేన యోద్ధ మరాతి రాయాతి, తస్మా ద
స్మాకం యుద్ధం సాంప్రత మసాంప్రతం, సహసా దుగ్గసంశ్రయః క్రియ
తా మి'తి. తై ర్బహుధా విజ్ఞాపితోఽప్యఖర్వేణ గర్వేణ విరాజమానో
రాజా తద్వాక్య మకృత్య మి త్యనాదృత్య ప్రతియోద్ధమనా బభూవ.
శితికణ్డదత్తశక్తిసారో మానసారో యోద్ధమనసా మగ్రీభూయ సామ
గ్రీసమేతోఽక్లశం మగధదేశం ప్రవివేశ. తదా త దాకర్ణ్య మన్త్రిణో
భూమహేంద్రం మగధేంద్రం కథంచి దనునీయ రిపుభి రసాధ్యే విధ్వాటప
మధ్యేఽవరోధా స్థూలబలరక్షితా ని వేశయామాసుః.

రాజహంస స్తుప్రతస్తవీతదైన్యసైన్యసమేత స్త్రీవగత్యా నిగ
త్యాధికరుషం ద్విపం రురోధపరస్పరబద్ధవై రయో శేతయో శూరయో
స్తదాలొకన కుతూహ లాగత గగనచ రాశ్చర్యకారణే రణే వర్ధమాన
జయాకాక్షీ మాలవదేశరక్షి వివిధాయుధస్థైర్యచర్యాశ్చితసమరతులి

తామరేశ్వరస్య మగధేశ్వరస్య త స్యోపరి త్రిపురారాతిదత్తాం గదాం
ప్రాహిణోత్. నిశితశరనికరశకలీకృతాఽపి సా పశుపతిశాసన స్యావస్థస్య
తయా నూతం నిహత్య రథస్థం రాజానం మూర్ఛిత మకాక్షీత్. తతో
వీరప్రగ్రహం అక్షతవిగ్రహం వాహం రథ మాదాయ దైవగ త్యాఽస్త్రపుర
శరణ్యం మహారణ్యం ప్రావిశత్. నూలవనాభో జయలక్ష్మీసనాభో
మగధరాజ్యం ప్రాజ్యం సమాక్రమ్య పుష్పపుర మధ్యతిష్ఠత్.

తత్ర హేతితతిహతిశ్రాంతా అమాత్యా దైవగత్యాఽనుత్కా-
స్తజీవితా నిశాస్తవాతలభసంజ్ఞాః కథంచి దాశ్వస్య రాజానం సమంతా దస్వీ
త్యానవలోకితవన్తో దైన్యవన్తో దేవీ మవాపుః. వసుమతీ తు తేభ్యో నిఖ
లసైన్యక్షుతిం రాక్షోఽదృశ్యత్వం చాక ర్ణ్యోద్విగ్నా శోకసాగరమగ్నా
రమణానుగమన మతిం వ్యసత్త. 'కల్యాణి భూరమణమరణ మనిశ్చితం,
కించ దైవజ్ఞకథితో మథితోద్ధతారాతి సార్వభౌమోఽభిరామో భవితా
సుకుమారః కుమార స్త్వదుదరే వసతి, తస్మా దద్య తవ మరణ మను
చిత మి' తి భూషితభాషితై రమాత్యపురోహితై రనునీయమానయా
తయా క్షణం క్షణహీనయా తూష్ణీ మథాయ. అ థార్ధరాత్రే నిద్రాని
లీధనైతె పరిజనె విజనె శోకపారావార మపార ముత్తర్తు మశక్నువతీ
సేనానివేశదేశం నిశ్శబ్దలేశం శనై రతిక్రమ్య యస్మిన్రథస్య సంస క్తతయా
తదానయనపలాయనశ్రాంతా గన్తు మక్షమాః క్షమాపతిరభ్యాః పథ్యాకు
లాః పూర్వ మతిష్ఠత్ తస్య నికటవటతనో శ్వాఖాయాం మృతిరోభాయా
మివ క్వచి దుత్తరీయాధైన బద్ధనం మృతిసాధనం విరచ్య మర్తుకామా
వాజ్మాధురీవిరసీకృతకలకణ్ఠా సాశుకణ్ఠా వ్యలపత్: 'బావణ్యోపమితపు
ష్పసాయక, భూనాయక, భవా నెవ మమ భావి న్యపి జన్తని వల్లభో
భవన్తి' తి.

త దాకర్ణ్య సీహారకర కిరణనికర సంపర్క లబ్ధావబోధా మాగ
ధోఽగాధరుధిరచిరక్షరణసప్తచెష్టా దేవీవాక్యమివ నిశ్చిన్వాన స్తన్వానః

ప్రియవచనాని శనై స్తా మాహ్వాయత్. సా ససంభ్రమ మాగ త్యామ
 స్తహృదయానస్తసంపుల్లవదనారవిదా త ముషోషితాభ్యా మి వానిమిషి
 తాభ్యాం లొచనాభ్యాం సంప్రాశ్య వికస్వరేణ స్వరేణ పురోహితామా
 త్యజేన ముచ్చై రాహూయ తేభ్య స్త మదర్శయత్. రాజా నిటలతట
 చుష్పితనిజచరణామ్బుజైః ప్రశంసితదైవమాహా త్యై రమాత్యై రభాణిః
 'దేవ, రథ్యచయ సాగ్రధ్యపగమే రథం రథసా దరణ్య మనయ ది'తి.
 'తత్ర నిహతసైనికగ్రామే సంగ్రామే మూలవపతినాఽరాధితపురారాతినా
 ప్రహితయా గదయా దయాశీనేన తాడితో మూర్ఛా మాగ త్యాత్ర
 నిశాన్తపవనై బోధితోఽభవ మితి మహీపతి రకథయత్. తతో విర
 చితవహేన మన్త్రినివహేన విరచితదైవానుకూల్యేన కాలేన శిఖర మానీ
 యాపనితాశేషశిల్యా వికసితనిజాననారివిన్దో రాజా సహా విరోపిత
 వ్రణోఽకారి.

విరోధిదైవధిక్రమతపురుషకాణో దైన్యవ్యాప్తాకాణో మగధాధి
 పతి రధికాధి రమాత్యసంపత్త్యా మృదుభాషితయా తయా నమమత్యా
 మత్యా చ కలితయా సమబోధిః "దేవ, సకలస్య భూపాలకులస్య మధ్య
 తేజస్వీ వరిష్ఠో గరిష్ఠో భవా నద్య వనమధ్యం నివస తీతి, జలబుద్ధు
 దనమానా విగాజమానా సంపత్ తటిల్ల తేవ సహ సై వోదయతి నశ్యతి
 చ. తన్నిఖిలం దైవాయత్త మే నానధార్యం కార్యమ్ కిం చ పురా
 హరిశ్చంద్రరామచంద్రముఖ్యా మహీంద్రా విశ్వగోపమితమహేంద్రా దైవ
 తన్త్రం దుఃఖయన్తం సమ్యగనుభూయ పశ్యా దనేకకాలం నిజరాజ్య
 మకుర్వత్. తద్వ దేవ భవా భవిష్యతి. కంచన కాలం విరచితదైవ
 సమాధి ర్గలితాధి స్తిష్ఠతు తావ ది"తి.

తతి స్సకలసైన్యసమన్వితో రాజహంస స్తపోనిభౌజమానం వామ
 దేవనామానం తపోధనం నిజాభిలాషావాప్తిసాధనం జగామ. తం ప్రణమ్య
 తేన కృతాతిథ్య స్తస్మై కథితకథ్య స్తదాశ్రమే దూరీకృతశ్రమే కంచన

కాల ముషిత్యా నిజరాజ్యాభిలాషీ మితభాషీ సోమకులావతంసో రాజ హంసో ముని మభావతః “భగవన్, మానసారః ప్రబలెన దైవబలెన మాం నిర్జిత్య మనోభ్యం రాజ్య మనుభవతి. త దహ మ ప్యుగ్రం తప స్త ప్త్వా త మరాతి మున్నూలయిష్యామి లోకశరణ్యేన భవత్కరుణ్యే నేతి నియమనంతం భవంతం ప్రాప్నువ మి” తి. తత స్త్రికాలజ్ఞ స్తపోధనో రాజాన మవోచత్ : “సఖ శరీరకార్య కారణా తపసాఽలం; వసుమతీ గర్భస్థ సకలవిప్రుకులమర్దనో రాజనన్దనో నూనం సంభవిష్యతి; కంచన కాలం తూష్ణీ మా స్వే”తి. గగనచారిణ్యాఽపి వాణ్యా సత్య మేత దితి త దై వాప్నోచి. స రాజాఽపి మునివాక్య మక్లికృ త్యాతిష్ఠత్.

తత స్సంపూర్ణగర్భదివనా వసుమతీ సుముహూర్తై సకలలక్షణ లక్షితం సుత మసూత బ్రహ్మవర్చసేన తులితవేధసం పురోధసం పురస్కృ త్య కృత్యవి స్తసీపతిః కుమారం సుకుమారం జాతసంస్కారేణ బాలా లంకారేణ చ విరాజమానం రాజవాహననామానం వ్యధత్. తస్మి న్నైవ కాలే సుమతి సుమంత్ర సుమిత్ర సుశ్రుతానాం మన్త్రిణాం ప్రమతి మిత్ర గుప్త మంత్రగుప్త విశ్రుతాభ్యా మహాభిభ్యా నూననృపౌ నవోద్వదిన్దు రుచయ శ్చిరాయుష స్సమజాయంత. రాజవాహనో మన్త్రిపుత్రై రాత్రి మిత్రై స్సహ బాలకేళీ రనుభవ న్నవర్ధత.

అథ కదాచి దెకేన తాపసేన రసేన రాజలక్షణవిరాజితం కంచి న్నయనానందకరం సుకుమారం కుమారం రాజై సమ ర్పియమైచి.—భూ వల్లభ కుశసమిదానయనాయ వనం గతేన మయా కాచి దశరణ్యా వ్యక్త కార్పణ్యాఽశ్రు ముఞ్చన్తీ యువతీ విలోకితా. నిర్జన వనే కిం నిమిత్తం రుద్యతే త్వ యైతి పృష్టా సా కరకునైర్రశూణి ప్రమృజ్య సగద్గదం మా మవోచత్.—

“మునే, లావణ్యజితపుష్పసాయ కే మిథిలానాయకే కీర్తివ్యాపృత సుధర్మణి నిజసుహృదో మగధరాజస్య సీమ స్తసీమ స్తమహూత్సవాయ

పుత్రదారసమన్వితే పుష్పపుర ముపేత్య కంచన కాల మధివసతి, సమానా
 ధితగిరిశో మాలవాధీశో మగధరాజం యోధు మభ్యగాత్. తత్ర ప్రఖ్యా
 తయో కేతయో రసంఖ్యే సంఖ్యే వర్ధమానే సుహృత్సహాయ్యకం
 కుర్వాణో నిజబలైః సతి విధేయే విదేహేశ్వరో ప్రహరవర్తా జయవతా
 రిపుణాభిగృహ్య కారుణ్యేన పుణ్యేన విసృష్టో హతావశేషేణ శూన్యేన
 సైన్యేన సహ స్వపురగమన మకరోత్. తతో వనమార్గేణ దుర్గేణ గచ్ఛ
 న్న ధికబలేన శబరబలైః రథేనా దభిహస్యమానో మూలబలాభిరక్షితావ
 రోధః పలాంకుష్ట. తదీయార్భకయో ర్యమలయో ర్ధాత్రీభావేన పరిక
 ల్పితాహల మద్దుహితాపి తీవ్రగతిం భూపతి మనుగన్తు మక్షమే అభూ
 వ తత్ర వివృతవదనః కోఽపి రూపీ కోప ఇవ వ్యాఘ్రో మా మాఘోతు
 నూగతవాత్. భీ తాహ ముదగ్రపాశః స్థల స్తీ పర్యవతమ్. మదీయ
 పాణిభృష్టా బాలకః కస్యచిత్ కపిలాశవస్య క్రొడ మభ్యలీయత. తచ్ఛవాక
 ష్టిణోఽమర్షిణో వ్యాఘ్రస్య ప్రాణా బాణో బాణాసనయన్త్రముక్తో
 ఽసాహరత్. విల్బాలకో బాలకోఽపి శబరైః సాదాయ కుత్రచి దపాసి
 యత. కుమార మపర ముద్వహ స్తీ మద్దుహితా కుత్ర గతా న జాన.
 సాహంమోహం గతా కే నాపి దయాభునా గోపాలైః స్వకుటీర మావేశ్య
 విరోపితవ్రణాభవమ్. తత స్వస్థీభూయ భూయః త్కౌభర్తు రన్తిక ముప
 తిష్ఠాసు రసహాయతయా దుహితు రసభిజ్ఞత తయా చ వ్యాకులీభవా
 మి".—ఇ త్యభిదధానా 'ఏకాకి న్యపి స్వామినం గమిష్యా మి'తి సా
 త దైవ నిరగాత్.

అహ మపి భవన్నిత్రస్య విదేహనాశస్య విపన్నిమిత్తం విషాద మను
 భవత్ తదన్వయాంకురం కుమార మన్వప్యం స్త దైకం చణ్డికామన్దిరం
 సున్దరం ప్రాగామ్. తత సంతత మెవంవిధవిజయసిద్ధయై కుమారం దేవతో
 పహరం కరిష్యన్తః కిరాతాః 'మహీరుహశాఖావలమ్బిత మేన మసితయా
 వా, సైకతతలైః ఖనననిక్షిప్తచరణం లక్ష్మీకృత్య శితశరనికేణ వా, అనేక

చరణైః పలాయమానం కుక్కురబాలకై ర్వా దంశయిత్వా హనిష్యామః
 ఇతి భాషమాణా మయా సమభ్యభాష్యంతః 'నను కిరాతా, స్తమోఘో
 రప్రచారె కాంతారె స్థలితపథః స్థవిరభూసురోఽహం, మమ పుత్రైకం క్వచి
 చ్ఛాయాయాం నిక్షిప్య మార్గాన్వేషణాయ కించి దస్తర మగచ్ఛమ్. స
 కుత్ర గతః? ఇన వా గృహీతః? పరీ య్యాపి న వీక్ష్యతే. తన్నుఖావలొకనేన
 వినాఽనెకా న్యహః న్యతీతాని. కిం కరోమి? క్వయామి? భవద్భి ర్న కి మద
 ద్మీ?'తి. 'ద్విజోత్తమ, కశ్చి దత్ర తిష్ఠతి, కి మెష తవ సద్దనః సత్య మేవ? తదే
 నం గృహాణే' త్యుక్త్వా దేవానుకూల్యేన మహ్యంతం వ్యతరణ. తెభ్యో
 దత్తాశీ రహం బాలక మగ్రీకృత్య శిశిరోదకాది నోపచారేణాశ్వాస్య నిశ్చ
 జ్ఞం భవదజ్ఞ మాసీతవా నస్తి. ఏన మాయుష్మంతం పితృరూపా భవా
 నభిరక్షతా దితి. — రాజా సుహృదాపన్నిమిత్తం శోకం తన్నువనవిరోక
 నసుఖేన కించి దధరీకృత్య, త ముపహరవర్తనామ్నాఽహూయ, రాజ
 వాహన మివ పుపోష.

జనపతి రేకస్త్రి డివసే తీర్థస్నానాయ పక్కణ నికట మార్గేణ
 గచ్ఛన్మబలయా కయాచి దుపలాలిత మనుపమశరీరం కుమారం కంచి
 దవలొక్య కుతూహలాకుల స్తా మప్పచ్చత్ 'భామిని, రుచిరమూర్తి స్సరా
 జగుణసంపూర్తి రసా వర్భకో భవదన్వయసంభవో న భవతి, కస్య నయ
 నానన్దో? నిమిత్తేన ఇన భవదధీనో జాతః? కథ్యతాం యాధాతథ్యేన త్వ
 యే'తి. ప్రణతయా శబర్యా సలీల మలాపి. 'రాజ, న్నాత్మపల్లీసమీపే
 పదవ్యాం వర్తమానస్య మిథిలేశ్వరస్య సర్వస్య మపహరతి శబరసైన్యే,
 మద్దయితే నాపహృత్య కుమార ఏష మహ్య మర్పితో వ్యవధ్యత.' త
 దవధార్యకార్యజ్ఞా రాజా మునికథితం తం ద్వితియరాజకుమార మేన
 నిశ్చిత్య, సామదానాభ్యాం తా మనునీ, యాపహరవ ర్తై త్యాఖ్యాయ,
 దైత్యై వర్ధయేతి సమర్పితవా.

కదాచి ద్వామదేవశిష్య స్సోమశర్తనామా కంచి దెకం బాలకం
 రాజా పురోనిక్షి ప్యాభాషత — దేవ, రామతీర్థే స్నాత్వా ప్రత్యాగచ్ఛతా

మయా కాననావనౌ ననితయా కయాఽపి ధార్యమాణ మేన ముజ్జ్వలా
కారం కుమారం విలోక్య సాదర మభాణి: 'స్థవిర, కా త్వ? మేతస్మి
న్నటవీమధ్యే బాలక ముద్వహంతీ కిమర్థ మాయాసేన భ్రమసి?' ఇతి.
వృద్ధయాఽప్యభాషి —

మునివర, కాలయవననామ్ని ద్వీపే కాలగుప్తో నామ ధనాఘో
వైశ్యవరః కశ్చి దస్తి. తన్నద్దినీం నయనానందకాఢిణీం సువృత్తాం నా మై
తస్మా దాగతో మగధనాథమస్త్రిసంభ్రా రత్నోద్భవో నామ రమణీ
యగుణాలయో భ్రాస్తభూవలయో మనోహరీ వ్యవహా ర్యుపయమ్య,
సువస్తుసంపదా శ్వశురేణ సమ్మానితోఽభూత్. కాలక్రమేణ నతాఙ్గీగ
ర్భిణీ జాతా. తత స్సాదరవిలోకనకుతూహలేన రత్నోద్భవః కథంచి చ్ఛ్వ
శుర మనునీయ, చపలలోచనయా సహ ప్రవహణ మారుహ్య, పుష్పపు
ర మభిప్రత్యై. కల్లోలమాలికాభిహతః పోతః సాముద్రామ్భ స్యమజ్జత్.
గర్భభారాలసాం తాం లలనాం ధాత్రీభావేన కల్పితాఽహం కరాభ్యా
ముద్వహంతీ, ఫలక మేక మధిరుహ్య దైవగత్యా తీరభూమి మగమమ్. సు
హృజ్జనపరివృతో రత్నోద్భవ స్తత్ర నిమగ్నో వా క నోపాయేన తీర మ
గమ ద్వా న జానామి. క్లైశస్య పరాం కాష్ఠా మధిగతా సువృత్తాఽస్మి
న్నటవీమధ్యే సుత మసూత. ప్రసవవేదనయా విచేతనా సా ప్రచ్ఛాయ
శీతలె తరుతలె నివసతి. విజనె వనె స్థాతు మశక్యతయా జనపదగామినం
మార్గ మస్వేష్టు ముద్యుక్తయా మయా వివశాయా స్తస్యా స్సమీపే
బాలకం నిక్షిప్య గన్తు మనుచిత మితి కుమారోఽప్యనా యాతి.

ఎతస్మి న్నైవ క్షణే వనోఽవారణః క శ్చి దదృశ్యత. తం విలో
క్య భీతా సా బాలకం నిపాత్య ప్రాద్రవత్. అహం సమీపలతాగుల్మై
ప్రవిశ్య పరీక్షమాణోఽతిష్ఠమ్. నిపతితం బాలకం పల్లవకలశ మి వాదదతి
గజపతౌ కణ్ఠీరవో మహాగ్రహేణ న్యసతత్. భయాకులేన దంతావళేన ఝ
టితి వియతి ఫాత్యమానో బాలకో నిపతే, చిరాయుష్కృతయాఽసన్నో

న్నతతరుశాఖాసమాసీనన వానరేణ కేనచి త్పక్వఫలమనీషయా పరిగృహ్య ఫలతరతయా వితతస్కంధమూలై నిక్షిప్తాభూత్. సోఽపి మర్కటః క్వచి దగాత్. బాలకేన సత్త్వసంపన్నతయా సకలశ్లేశసహ నాభావి. కేసరిణా కరిణం నిహత్య కుత్రచి దగామి. లతాగృహం నిగ్రహ్యోఽహ మపి తెజఃపుష్పం బాలకం శనై రవనిరుహః దవతార్య, వనాస్తరే వనితా మన్వి ప్యావిలో, క్రైన్ మాసీయ గురవే నివెద్య, తన్ని దేశేన భవన్నికట మాసీతవా న స్తీతి.—సర్వేషాం సుహృదా మేక దై వాను కూలదైవాభావేన మహ దాశ్చర్యం బిభ్రాణో రాజా, రత్నోద్భవః క ట మభవ దితి చింతయ, పుష్పోద్భవనామధేయం విధాయ, త దుదంతం వ్యాఖ్యాయ సుశ్రుతాయ విషాదసంతోషా వనుభవ త దనుజతనయం సమర్పితవా.

అన్యైర్యుగైః కంచన బాలక మురసి దధతీ వసుమతీ వల్లభ మభిగతా తేన కుత్రోన్మోఽసా వితి పృష్టా సమభాషత. “రాజ, న్నతీతాయాం గ్రాతౌ కాచన దివ్యవనితా మత్పురతః కుమారిక మనం సంస్థాప్య నిద్రాముద్రితాం మాం విబోధ్య విసీతాబ్రవీత్. ‘దేవి, త్వన్మన్త్రిణో ధర్మపాలనస్తనస్య కామపాలస్య వల్లభా యక్ష కాంతాఽహం తానావలీ నామ, నద్దీనీ మణిభద్రస్య; యక్షేశ్వరానుమత్యా మదాత్మజ మేనం భవత్తనుజ స్యామ్భానిధివలయ వేష్టిత త్కోణీమణ్డ తత్పరస్య భావినో విశుద్ధయశోనిధిః రాజవాహనస్య పరిచర్యా కారణా యాఽనీతవ త్యస్మి. త్వ మేనం మనోజసన్నిభ మభివర్ధయే'తి. విస్మయ వికసిత నయనయా మయా సవి నయం సత్కృతా స్వక్షీ యక్షీ సాభాదృశ్యతా మయాసీ ది"తి.—కామ పాలస్య యక్షకన్యాసంజ్ఞమే విస్మయమానమానసో రాజహంసో రజ్జిత మిత్తం సుమిత్ర మాహూయ, తదీయభాగ్యపుత్ర మర్థపాలం విధాయ, తస్మై సర్వం వార్తాదికం వ్యాఖ్యా యాఽదాత్.

తతః పరస్మి దివసే వామదేవాస్తేవాసీ తదాశ్రమవాసీ సమాసాదితదేవకీర్తిం నిర్భర్తితమారమూర్తిం కుసుమసుకుమారం కుమార

మేక మవగమయ్య సరపతి మవాదీత్. దేవ తీర్థయాత్రాప్రసక్తేన కా వేరీతీర మాగతోఽహం విలోలాలకం బాలకం నిజోత్సజ్జతల నిధాయ రు దతీం స్థవిరా మెకాం విలూ క్యాఽమ్రోచమ్.-‘స్థవిరే, కా త్వ? మయ మర్భకః కస్య నయనానందకరః? కాంతారం కిమర్థ మాగతా? శోకకారణం కిమితి. సా కరయగైన బాష్పజల మున్నృజ్య నిజశోకశజ్జూత్వా టనక్షమ మివ మా మవలొక్య శోక హేతు మవోచత్.

“ద్విజాత్మజ రాజహంసమ స్త్రిణస్సితవర్తణః కసియా నాత్మజ స్స త్యవర్తా తీర్థయాత్రాభిలాషేణ దేశ మన మగచ్ఛత్. స కస్తింశ్చి ద గ్రహారే కాళీం నా మైకస్య భూసురస్య నద్దినీం వివాహ్య, తస్యా అనప త్యతయా గౌరీం నామ తద్భగినీం కాఞ్చన కాంతాం పరిణీయ, తస్యా మె నం తనయ మలభత. కాళీ సాసూయ మెకదా ధాత్యా) మయా స హ బాల మెన మెకెన మిషెణానీయ తటిన్యా మెతస్యా మక్షిపత్. కరె చైకెన బాలక ముద్ధృ త్యాఽపరేణ ప్లవమానా నదీవెగాగతస్య కస్యచి త్తరో శ్శాఖా మనలమ్భ్య తత్ర శిశుం నిధాయ నదీవెగ నోహ్య మానా కెనచి త్తరులగ్నేన కాలభోగి నాఽహ మదంశి. మదవలమ్బిభూ తో భూరుహ్లాఽయ మస్మిన్ దేశే తీర మగమత్. గరళ సోదీపన తనూ మయి మృతాయా మరణ్యే కశ్చన శరణ్యో నా స్తీతి మయా శో చ్యత” ఇతి.

తతో విషమవిషజ్వాలావలీఢావయవా సా ధరణీతలె న్యపతత్. దయావిష్టోఽహం మన్త్రబలెన విషవృథా మపనేతు మక్షమః, సహిపకు ఙ్జో ఘోషధివిశేష మన్వప్యప్రత్యాగఙ్గో, వ్యతక్రాంతజీవితాం తాం మ లోకయమ్. తదను తస్యాః పావకసంస్కారం రచయిత్వా, శోకాకులచెతాః బాల మెన మగతి మాదాయ, సత్యవర్తవృత్తాన్త్రవణవేలాయాం తన్ని వాసాగ్రహరనామధేయ స్యాశ్రుతతయా తదన్వేషణ మశక్య మి త్యా లోచ్య, భవ దమాత్యతనయస్య భవా నేవ రక్షి తేతి భవంత మెన మన

య మితి.—త స్మిశమ్య సత్యవర్తస్థితై స్సమ్యగనిశ్చితయా ఖన్నమానసో
నరపతిః నుమతయే మన్త్రిణా సోమదత్తం నామ తదనుజతనయ మర్పిత
వాక్. సోఽపి సోదర మాగత మివ మన్యమానో విశేషేణ పుషోష.

ఎవం మిలితేన కుమారమణ్డలై న బాలకేరీ రనుభవ న్నధిరూఢా
నెకవాహనో రాజవాహనోఽనుక్రమేణ చౌలోపనయనాదిసంస్కారజాత
మలభత. తత స్సకలలిపిజ్ఞానం, నిఖలదేశభాషాపాణ్డీత్యం, మడజనహితవేద
సముదాయకోవిదత్వం, కావ్య నాట కాఖ్యాన కాఖ్యాని కేతిహాస చిత్ర
కథా సహిత పురాణగణ నైపుణ్యం, ధర్మ శబ్ద జ్యోతి స్తర్క మీమాం
సాది సమస్తశాస్త్రచాతుర్యం, కామస్తకీయాది నీతిపటల కాశలం, వీణా
ద్య శేషవాద్యదాత్యం, సంగీతసాహిత్యహరిత్వం, మణిమన్త్రాషఢాదిమా
యాప్రపజ్ఞుచాటనం, మాతల్లతుర జ్ఞాది వాహ నాదోహణపాటవం, వివి
ధాయుధప్రయోగచణత్వం, చౌర్య దురోదరాది కపటకలా ప్రాధత్వం,
చ తత్తదాచార్యేభ్య స్సమ్యగ్లబ్ధా యశావనెన విలసంతం కృత్యేష్వ
నలసం తం కుమారనికరం నిరీత్య మహీవల్లభః సోఽహం శత్రుజన
దుర్జయ ఇతి పరమానంద మవిందత.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవి దణ్డినా విరచితే దశకుమారచరితే

పూర్వపీఠికాయాం కుమారోత్పత్తి ర్నామ

ప్రథమోచ్ఛ్వాసః.

ద్విజోపకృతి ర్నామ ద్వితీయోచ్ఛ్వాసః.

అ దైకదా వామదేవ స్సకలకలాకుశలన కుసుమసాయక సమ్మితసౌందర్యేణ కల్పితసౌందర్యేణ సాహసాపహసితకుమారేణ సుకుమారేణ జయధ్వజాతపవారణ కల శాశ్విత కరేణ కుమారసికరేణ పరివేష్టితం రాజాన మానతశీరసం సమభిగమ్య తేన కృతాం పరిచన్యా మగ్నేకృత్య నిజ చరణకమల యుగల మిల స్తధుకరాయమాన కాకపక్షం విదలిమ్య మానవిపక్షం కుమారచయం గాఢ మాలింగ్య మిత సత్య వాక్యేన విహితాశీ రభ్యభాషతః “భూవల్లభ, భవదీయం మనోరథఫల మివ సమృద్ధలావణ్యం తారుణ్యం నుతమిష్టో భవత్ప్రేక్ష్యోఽనుభవతి. సహచరసమేతస్య నూన మేతస్య దిగ్విజయారమ్భసమయ ఏషః. తదస్యనకలక్లెశసహస్య రాజ వాహనస్య దిగ్విజయప్రయాణం క్రియతా మి”తి కుమారా మారాభిరామా రామాద్యపౌరుషా రుషా భస్మకృతారయో రయోపహసితసమీరణా రణాభియానన యానన తే నాభ్యుదయాశంసం రాజాన మకాక్షుః. తత్సాచివ్య మితరేషాం విధాయ సముచితాం బుద్ధి ముపదిశ్య శుభే ముహూర్తే సపరివారిం కుమారం విజయామ విససర్జ మహీపతిః

రాజవావానో మగ్గశూచకం శుభశకునం విలోకయన్ దేశం కంచి దతిక్రమ్య విన్ధ్యాటవీమధ్య మవిశత్. తత్ర హేతిహతికిణాజ్కం కాలాయన కర్కశకాయం యజ్ఞోపవీతే నానుమెయవిప్రభావం వ్యక్తికీరాత ప్రభావం లోచనపరుషం క మపి పురుషం దదర్శ. తేన విహితపూజనో రాజవావానోఽభ్యభాషతః “నను మానవజనసజ్గరహితే మృగహితే ఘోరప్రచారే కాంతారే విన్ధ్యాటవీమధ్య భవా నే కాకీకి మితి నివసతి? భవ దంసోపసితం యజ్ఞోపవీతం భూసురభావం ద్యోతయతి, హేతిహతిభిః కిధాతరీతి రినుమీయతే; కథయ కి మేత ది”తి. తేజోమయోఽయం స

మానుషమాత్రపారుషో నూనం భవ తీతి మత్వా స పురుష స్తద్వయ
స్యముఖా న్నామజననె విజ్ఞాయ తస్మై నిజవృత్తాస్త మకథయత్. —

రాజనస్సన, శచి దస్యా మటవ్యాం వెదాదివిద్యాభ్యాస మపహాయ
నిజకులూచారం దూరీకృత్య సత్యశౌచాదిధర్మవతం పరిత్యజ్య కిల్బిష
మన్విష్యస్తః పులిస్తపురోగమా స్తదన్న ముపభుజ్జానా బహవో బ్రాహ్మ
ణబ్రువా నివనన్తి తెషు కన్యచి త్సుతోన్రి నిద్రాపాత్రచాన్రితో మాతజ్గనా
మాఽహమ్. స చ కిరాతజాతన జనపదం ప్రవిశ్య గ్రామేషు ధనినః శ్రీ బా
లనహితా నానీయ బన్ధన నిధాయ తేషాం సకలధన మపహర న్నుద్ధృ
త్య వీతదయో వ్యచరమ్. కదాచి దేకస్మి న్నాన్తారె మదీయసహచరగ
ణేన జిఘాంస్యమానం భూసుర మేక మవలోక్య దగ్రూయ త్తచిత్తోఽ
ప్రూగమ్. 'సను పాపా, న హ స్తవ్యో బ్రాహ్మణ' ఇతి. తె గోహరుణయ
నా మాం బహుధా నిరభర్త్యయః. తేషాం భాషణపారుష్య మనహిష్టు
రహ మవసీసురరిక్షణాయ చిరం ప్రయుధ్య తై రభిహతో గతశీవితోఽ
భవమ్.

తతః ప్రేతపుత్రీ ముపేత్య తత్ర దేహధారిభిః పురుషైః పరివేష్టితం
సభామధ్యే రత్న ఖచితసింహాసనాసీనం శమనం విలోక్య తస్మై దణ్డప్రణామ
మకరవమ్ సోఽపి మా మవేక్ష్య చిత్రగుప్తం నామ నిజామాత్యమాహూ
య త మవోచత్. "సచివ, నై షోముష్య మృత్యుసమయో, నినితచరితోఽ
ప్యయం మహీసురనిమిత్తం గతశీవితోఽభూత్. ఇతః ప్రభృతి విగళితకల్ప
షస్యాఽస్య పుణ్యకర్తృకరణే రుచి రుదేవ్యతి. పాపిష్ఠై రనుభూయమాన
మత్ర యాతఽనావిశేషం విలోక్య పునః రపి పూర్వశరీర మనన గమ్యతా
మి"తి. చిత్రగుప్తోఽపి తత్ర తత్ర సంతపై వ్యయస్సమైషు బధ్యమానా
నత్యుష్ణీకృతే వితతశరావతైలే షీప్యమానాః లగుడై ర్జరకీకృతావ
యవాః నిశితలజైః పరిత్యక్తమాణా నపి దర్శయిత్వా పుణ్యబుద్ధి ముప
దిశ్య మా మముఞ్చత్.

త దేవ పూర్వశరీర మహం ప్రాప్తో మహాటవీమధ్యే శీతలోప చారం రచయిత్వా మహీసురేణ పరీత్యమాణశ్చిలాయాం శయితః తుణ మత్తిష్ఠమ్. తదను విదితోదంతో మదీయబద్ధుగణ సహసా సమాగత్య మద్దిర మానీయ మా మప్రకాస్తవణ మకరోత్. ద్విజన్తా కృతజ్ఞో మహ్య మక్షరశిక్షాం విధాయ, వివిధాగమతన్త్ర) మాఖ్యాయ, కల్పపక్షయకా రణం సదాచార ముపదిశ్య, జ్ఞానక్షణగమ్యమానస్య శశిఖణ్డశేఖరస్య పూజావిధాన మభిధాయ, పూజాం మత్కృతా మక్లేకృత్య, నిరగాత్. తదార భ్యాహం కిరాతకృతసంసర్గం బద్ధకుల ముత్పృజ్య, సకలలొకైక గురు మిన్దుకులావతంసం చెతసి స్తర, న్నస్త్రిన్యాననే దూరీకృతకలజ్జో వ సామి. దేవ, భవతే విజ్ఞాపనీయం రహస్యం కించి ద స్త్యాగమ్యతామ్.—

ఇతి స చ వయస్యగణా దపనీయ రహసి పున రేన మభాషతః. “రాజ,న్నతీతే నిశాన్తే గారీపతి స్వప్న సన్నిహితో నిద్రాముద్రితలోచనం విబోధ్య ప్రసన్న వదనకాన్తిః ప్రశ్రయాసతం మా మప్రాచత్. ‘మాతజ్ఞ, దణ్డకారణ్యాన్తరాలగామిన్యా స్తటిన్యా స్తీరభూమా సిద్ధసాధ్యారాధ్య మానస్య స్ఫటికలిజస్య పశ్చా ద్ద్రవికన్యాపదపక్షిచిహ్నిత స్యాశ్చ న సన్నిధౌ విధే రానన మివ బిలం విద్యతే. తత్ర నిక్షిప్తం తామ్రశాసనం విధాతు రివ శాసనం సమాదాయ విధిం తదుపరిష్ఠం దిప్తవిజయ మివ విధాయ పాతాళలోకాధీశ్వరేణ భవతా భవితవ్యమ్. భవత్సాహాయ్య కరో రాజకుమారోఽద్య శోష్వా సమాగమిష్య తీతి. తదాదేశానుగుణ మేవ భవదాగమన మభూత్. నాధనాభిలాషిణో మమ తోషిణో రచయ సాహాయ్య మి”తి.—త థ త్యక్త్వా రాజవాహనో సాకం మాతగ్నేన నమితోత్తమాగ్నేన నిహా యార్ధరాత్రే నిద్రాపరతన్త్రం మిత్త్రగణం వనాన్తర మవాప.

త దను తదనుచరా స్సౌకల్యేన రాజకుమార మననలొకయన్తో విషణ్ణహృదయా స్తైషు వనైషు సమ్యగన్విష్టానవేక్షమాణా ఏతదన్వే

షణ్మసీషయా దేశాన్తరం చరిష్టహో నిశ్చితపునస్సజ్జమసంకెతస్థానాః
పరస్పరం వియుజ్య యయుః.

లూతైకవీరేణ రక్ష్యమాణ స్సంతుష్టాన్తరశ్చో మాతశ్చోఽపి బిలం
శశ శేఖరకథితాభిజ్ఞానపరిజ్ఞాతం నిశ్శబ్దం ప్రవిశ్య, గృహీత తామ్రశాస
నో, రసాతలం పథా తె నై వోపేత్య, తత్ర కన్యచి త్పట్టణస్య నికటే
కేళీకాననకాసారస్య వితతసారసస్య సమీపే నానావిధేన శాసనవిధా
నోపపాదితేన హవిషా హోమం విధాయ, ప్రత్యూహపరిహారిణి సవి
స్త్రియం విలొకయతి రాజవాహనె, సమిదాజ్యసముజ్జ్వలితే జ్వలనె పుణ్య
గోహం దేహం మస్త్రీపూర్వక మాహుతీకృత్య, తదిత్సమానకాంతిం
దివ్యాం తను మలభత.

తదను మణిమయమణ్డనమణ్డలమణ్డితా సకలలోక లలనాకుల లలా
మభూతా కన్యకా కాచన వినీతానేకసఖజనానుగమ్యమానా కలహంస
గత్యాశనై రాగ త్యాగవనిసురోత్తమాయ మణి మేక ముజ్జ్వలంకార
ముసాయనీకృత్య, తేన కాత్వ మితి పృష్టా సోత్కణ్ఠాకలకణ్ఠస్వనేన మన్ద
మన్ద ముదజ్జ్వలి రభాషత. “భూసురోత్తవ, అహ మసురోత్తమనన్దిసి కాళిన్దీ
నామ; మమ పితాఽస్య లోకస్య శాసితా మహానుభావో నిజపరాక్రమా
సహిష్ణునా విష్ణునా దూరీకృతామచ సమచే యమనగ రాతిథి రకారి. తద్వి
యోగశోక సాగరమగ్నం మా మవేక్ష్య కోఽపి కారుణిక సిద్ధతాపసో
ఽభాషత. ‘బాలే, కశ్చి ద్దివ్యదేహధారీ మానవో నమ్రో వల్లభ స్తవ
భూత్వా సకలరసాతలం పాలయిష్య తీతి. తదాదేశం నిశమ్య ఘనోన్ముఖ
చాతకీ వర్షాగమన మివ త వాలోక నకాజ్ఞీణీ చిర మతిష్ఠమ్. మన్ననోర
రధఫలాయమానం భవ దాగమన మవగమ్య, మద్రదాజ్యవలమృనభూతా
మాత్యానుమత్యా మదనకృతసార శ్చేన మనసా భవన్త మాగచ్ఛమ్. లోక
స్యాస్య రాజ్యలక్ష్మీ మగ్గీకృత్య మాం తత్సవత్నీం కరోతు భవా ని”తి.
మాతశ్చోఽపి రాజనాహనానుమత్యా తాం తరుణీం పరిణీయ దివ్యాగ్గనా
లాభేన హృష్టతరో రసాతలరాజ్య మురరీకృత్య పరమానంద మాసనాద.

నచ్చుయిత్యా నయస్యగణం సమాగతో గాజవాహనః తదవతాక
 నకాతూహలేన భువం గమిష్యః, కాళిన్దీదత్తం త్సుత్తిపాసాదికైశనాశనం
 మణిం సాహాయ్యకరణసంతుష్టా న్నాతజ్ఞాల్లభ్యా, కంచ నాధ్వాన మనువ
 ర్తమానంతం విస్పృజ్య, బిలపథేన నిర్వయా. తత్ర మిత్త్రగణమనవలోక్య
 భువం బభ్రామ. భ్రమం శ్చ విశాలోపశల్య కి మ ప్యాకీడ మాసాద్య
 విశిశ్రమిషు, రాన్దోళికారూఢం రమణీసహితే మాప్తజనపరివృత ముద్యా
 నే సమాగత మెకం పురుష మపశ్యత్. సోఽపి పరిమానస్తేన పల్లవితచే
 తా వికసితవదనారవిన్దో 'మమ స్వామీ సోమకులవతంసో విశుద్ధయశోని
 ధీ రాజవాహన ఏష; మహాభాగ్యతయాఽకాణ్డ ఏ వాస్యపాదమూలం
 గతవానస్తి; సంప్రతి మహాన్నయనోత్సవో జాతః.' ఇతి ససంభ్రమ మాన్దో
 లికాయా అవతీర్య, సరభస పదవిన్యాస విలాస హామోత్కంఠ భరితః
 త్రిచతుఃపదాన్యుద్గత్య, తస్య చరణకమలయుగళం గళదుల్లసన్తల్లి కావల
 యెన మాళినా పస్పర్శ. ప్రమోదాగ్రుహ్లాన్దో రాజా పులకితాంజ్లంతం గాఢ
 మాలింగ్య 'అయే! సౌమ్య సోమదత్త!' ఇతి వ్యాజహర.

తతః క స్యాపి పున్నాగభూరుహస్య ప్రచ్ఛాయశీతల తల సంపి
 ష్టేన మనుజనాథేన సప్రణయ మభాణి, 'సఖే, కాల మేతావంతం, దేశే
 కస్త్మిన్, ప్రకారేణ కేన, అస్థాయి భవతా? సంప్రతి కుత్ర గమ్యతే? తరుణీ
 కేయమ్? ఏష పరిజన స్సంపాదితః కథం? కథ యే'తి. సోఽపి మిత్త్రసం
 దర్శనవ్యతిక రాపగతచిన్తాజ్వరాతిశయో ముకుళితకరకమల స్సవినయ
 మాత్మీయప్రచారప్రకార ముచోచత్.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదణ్డినః కృతౌ దశకుమారచరితే

పూర్వపీఠికాయాం ద్విజోపకృతి ర్నామ

ద్వితీయ ఉచ్ఛావసః.

సోమదత్తచరిత్రం నామ తృతీయోచ్ఛ్వాసః.

దేవ, భవ చ్చరణకమల సేవాభిలాషీభూతోఽహం భ్రమన్, ఏ కస్యాం వనావనా పిపాసాకులో లతాపరివృతశీతలనదసలిలం పిబన్, ఉ జ్వలాకారం రత్నం త త్రైక మద్రాక్షమ్. త దాదాయ గత్వా చ, కంచ నాధ్యాన మతిక్రమ్య, అమృరమణే రత్యుష్ణతయా గన్తు మక్షమో, వనైస్తి స్నేహ కి మపి దేవాయతసం ప్రవిష్టో, దీనానసం బహుతనయస మేతం స్థవిరం మహీసుర మేక మవలోక్య, కుశల ముదితదయోఽహ మపుచ్ఛమ్. కార్పణ్యవివర్ణవదనో మహాశాపూర్ణమానసోఽవోచ ద గ్రజన్తా. 'మహాభాగ, సుతా నేతా న్నాతృహీనా ననేకై రుపామై రక్షన్, ఇదానీ మస్మిన్ కుడేశే భైక్షం సంపాద్య దద దే తేభ్యో, వసామి శివా లయైస్తిన్ని' తి. 'భూదేవ, ఏతత్కటకాధిపతి రాజా కస్య దేశస్య? కిన్నామధేయః? కి మ త్రాగమనకారణ మస్య?' ఇతి పృష్టోఽభాషత మహీసురః.

సౌమ్య, మత్తకాలో నామ లాటేష్వరో దేశ స్యాస్య పాలయి తు ర్వీరకేతో స్తనయాం వామలోచనాం నామ తరుణీరత్న మనమాన లావణ్యాం శ్రావంశ్రావ మనధూతదుహితృప్రార్థనస్య తస్య పాటలీం నా మ్నా నగరీ మశాత్పీత్. వీరకేతు రపి భీతో మహాలాపాయన మివ తనయాం మత్తకాలా యాదాత్. తరుణీలాభహృష్టచేతా లాటపతిః 'పరిణేయా నిజపుర ఏ వేతి నిశ్చిత్త్య, గచ్ఛన్నిజదేశం ప్రతి, మృగయాదశేణాత్ర వనే సైన్యవాస మకారయత్. కన్యాసారణే నియుక్తో మానపాలో నామ వీరకేతుమస్త్రీ మానధన శ్చతురజ్జబలసమన్వితోఽన్యత్ర రచితశిబిర స్తన్నిజనాథావమానఖన్నమానసోఽన్తర్భిభ దేతి.

'విప్రోఽసౌ బహుతనయో విద్వాన్నిధానః స్థవిర శ్చదానయోగ్య' ఇతి తస్మై కరుణాపూర్ణమనాః రత్న మదామ్. పరమాహ్లాదవికసితాన

నోఽభిహితానేకాశీః కుత్రచిదగ్రజన్తా జగామ. అధ్వశ్రమఖన్నేన మయా
తత్ర నిరవేశి నిద్రాసుఖమ్. తదను పశ్యాన్నిగళితబాహుయుగళ స్స భూ
సురః కశాఘాతచిహ్నితగాత్రోఽనేకవైప్రీంశితై రనుయాతోఽభ్య
త్య మా 'మసాదస్య రి' త్యదర్శయత్. పరిత్యక్తభూసురా రాజభటా ర
త్నావాప్తిప్రకారం మదుక్త మనాకణ్య, భయరహితం మాం గాఢం
నియమ్య రజ్జుభి, రాసీయ కారాగార, 'మేతేతవ సఖాయ' ఇతి నిగడితాన్
కాంశ్చి నిర్దిష్టవన్తో, మా మపి నిగడితచరణయుగళ మకార్షుః.

కింకర్తవ్యతామూఢేన నిరాశక్లేశానుభావే నాహోచి మయా.
'నను పురుషా, వీర్యపరుషా, నిమిత్తైస కేన నిర్విశధ కారావాసదుఃఖం దు
స్తరమ్? యూయం వయస్యా ఇతి నిర్దిష్ట మైతైః; కిమిదమ్?' ఇతి. తథా
విధం మా మవేక్ష్య భూసురా స్తయా శ్రుతం లాటపతివృత్తాంతం వ్యా
ఖ్యాయ చోరవీరాః పున రఘోచక్ష. 'మహాభాగ, వీరకేతుమన్త్రిణో
మానపాలస్య కింకరా వయం, తదాజ్ఞయా లాటేశ్వరమారణాయరాత్రౌ
సురజ్ఞాద్వా రేణ తదగారం ప్రవిశ్య, తత్ర రాజాభావేన విషణ్ణా, బహుధ
న మహాహృత్య మహాటవీం ప్రావిశామ. అపరేద్యు శ్చాస్మేషిణో రాజా
నుచరా బహుఘోఽభ్యత్య, హృతధనాన్వితా సన్తాః పరితః పరివృత్య,
దృఢతరం బద్ధ్వా, కటక మాసీయ, సమస్తవసుశోధనవేలాయా మేక న్యా
సఘ్నైరత్న స్యాభావే నాస్తద్వధాయ నూణేక్యాదానా యాస్తా ని
లాశృంభలయన్.' ఇతి. శ్రుత రత్న రత్నాలోక సథానోఽహ 'మిదం త దేవ
భూదేవదానం మాణిక్య మితి నిశ్చిత్య, తాన్ దుఃఖిన్ఘా నాత్మనో జన్త
నామధేయం యుష్మదస్వేషణపర్యటనప్రకారం చాభాష్య, సమయోచి
తై స్సంలాపై ర్జైత్రీ మకార్షమ్. తతోఽధరాత్రే తేహం మమ చ
శృంభలాబధనం నిఖేద్య, తై రనుగమ్యమానో, నిద్రితస్య ద్వార్థగణ స్యా
యుధజాల మాదాయ, పురరత్నౌ భిముఖాగతాన్ పటుపరా
క్రమలీలయాఽభిద్రావ్య, మానపాలశిబిరం ప్రావిశమ్. మానపాలా నిజ

కింజురేభ్యో మమ కులాభిమానవృత్తాంతం తాత్కాలికవిక్రమం చ నిశమ్య మా మార్పయత్.

పరేద్యు ర్మత్తకాలేన ప్రేషితాః కేచన పురుషా మానపాల ముపే త్య, 'మన్త్రిన్, మదీయరాజమన్దిరే సురజ్జయా బహుధన మపహృత్య చో రవీరా భవదీయకటకం ప్రావిశత్. తా నర్పయ; నో చేన్తహా నసథః స్సం భవిష్యతి.' ఇతి క్రూరతరం వాక్య మబ్రువత్. త దాకణ్యారోషాదుణితనే త్రో మన్త్రీ 'లాటపతిః కః? తేన మైత్రీ కా? పున రస్య వరాకస్య సేవయా కిం లభ్యమ్?' ఇతి తాన్నిరభర్తయత్. తే చ మానపాలోక్తం విప్రలాపం మత్తకాలాయ తథే వాకథయత్. కుపితోఽపి లాటపతి ర్దోర్విర్యగచ్ఛే ణాల్పసైనికసమేతో యోద్ధు మభ్యగాత్. పూర్వ మేవ కృతరణనిశ్చ యో మానపాల, స్సన్నద్ధయోధీ యోద్ధుకామో భూత్వా, నిశ్శబ్దం ని రగాత్. అహ మపి సబహుమానం మన్త్రిదత్తాని బహుళతురజ్జమోపేతం చతురసారధిం రథం చ, దృఢతరం కవచం, మదనురూపం చాపం చ, వివి ధబాణపూర్ణం తూణీరద్వయం, సముచితా న్యాయధాని, గృహీత్వా, యుద్ధసన్నద్ధో, మదీయబలవిశ్వాసేన రిపూర్థరణోద్యుక్తం మన్త్రిణ మన్వ గామ్. పరస్పరమత్సరేణ తుములసజ్గరకర ముభయసైన్య మతిక్రమ్య, స ముల్లసద్భుజాటోపేన బాణవర్షం తదగ్రే విముఞ్చత్, అరాతీ న్సాహరమ్. తతోఽతిరయతురజ్జమం మద్రథం తన్నికటం నీత్వా శీఘ్రబద్ధునోపేత త దీయరథోఽహ మగాతె శ్చిరఃకర్తన మకర్వామ్.

తస్మిన్నిపతితే, తదవశిష్టసైనికేషు పలాయితేషు, నానావిధం హ యగజాదివస్తుజాల మాదాయ, పరమానస్తసంభృతో మన్త్రీ మ మానే కవిధాం సంభావనా మకర్షత్. మానపాల ప్రేషితా త్తదనుచరా దేన మఖిల ముదస్త మాకణ్య, సంతృప్తమనా రాజాఽభ్యుద్గతో, మదీయ పరాక్రమే విస్మయమానః, సమహూత్సవ మమాత్యబాంధవానుమత్యా శుభదినే నిజతనయాం మహ్య మదాత్. తతో యావరాజ్యాభిషిక్తోఽ

హ మనుదిన మారాధితమహీపాలచిత్తో వామలోచనయానయా స
హ నానావిధసౌఖ్య మనుభవన్, భవద్విరహవేదనాశల్యవైకల్యహృ
దయ, సిద్ధాదేశేన సుహృజ్జనావలోకనఫలం ప్రదేశం మహాకాలనివాసినః
పరమేశ్వర స్యారాధనా యాద్య పత్నిసమేత స్సనూగతోఽస్తి. భక్తవ
త్సలస్య గౌరీపతేః కారుణ్యేన భవత్పాదారవిస్తసందర్శనానందసందోహా
మయా లబ్ధ ఇతి.

తం నిశమ్య నద్దితపరాత్రమో రాజవాహన స్తన్నిరపరాధదణ్డం
దైవ ముపాలభ్య తస్మై క్రమేణాత్మచరితం కథయామాన. తస్మిన్నవ
సరే పురతః పుష్పాద్భవం విలోక్య, ససంభ్రమం నిజనిటలతటస్పృష్టచర
ణాఙ్గుళి ముదఙ్గుళి మత్కుద్గాఢ మాలిఙ్గ్య, ఆనందబాష్పసంకుల సంఘల్ల
లోచనః 'సౌమ్య, సోమదత్త, అయం స పుష్పాద్భవః.' ఇతి తస్మై తం దర్శ
యామాన. తోచ చిరవిరహదుఃఖ ముత్సృజ్యాన్యోన్యాలిఙ్గనసుఖ మ
న్వభూతామ్. తత స్తస్యైవ మహీరుహస్య చ్ఛాయాయా ముపవిశ్య,
రాజా, సమభాషత. 'వయస్య, భూసురకార్యం కరిష్ణురహం 'మిత్ర'గణో
విదితార్థః స్వర్వథాఽస్తరాయం కరిష్యతీతి నిద్రితా స్భవతః పరిత్యజ్య
నిరగామ్. తదను ప్రబుద్ధో వయస్యవర్గో కిమితి నిశ్చిత్వ మదన్వేషణా
య కుత్ర గతవాన్? భవా నెకాకీర్వాన న్తా?' ఇతి. సోఽపి లలాటతట
చుమ్బ దఙ్గుళిపుట స్సవినయం సమలపత్.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదణ్డినః కృతౌ దశకుమారచరితే

పూర్వపీఠికాయాం సోమదత్తచరితం నామ

తృతీయ ఉచ్ఛ్వాసః.

ప్రపంచీకృతవచనం నామ చతుర్థోచ్ఛాసః.

దేవ మహీసురోపకారా యైవ దేవౌ గతవా నితి నిశ్చి త్యాపి,
దేవన గస్తవ్యం దేశం నిర్ణేతు మశక్ను వానో, మిత్తగణః పరస్పరం వియు
జ్య, దిక్షు దేవ మన్వేష్టు మగచ్ఛత్. అహ మపి దేవ స్యాన్వేషణాయ
మహీ మర్త, కదాచి దమ్భరమధ్యగత స్యామ్భరమణేః కిరణ మసహిష్ణు,
రేకస్య గిరితటమహీరుహస్య ప్రచ్ఛాయశీతల తల త్మణ ముపావిశమ్.
మమ పురోభాగే దినమధ్యసమయే సజ్జుచితసర్వావయవాం శూర్పా
కృతిం కూర్తాకృతిం మానుషచ్ఛాయాం నిరీక్ష్య, ఉన్ముఖో, గగనతలా న్న
హారయేణ పతంతం పురుషం కంచి దంతరాల ఏవ దయోపసతహృ
యోఽహ మవలమ్బ్య, శనై రవనితల నిక్షిప్య, దూరాపాత
వీతసంజ్ఞం తం శిశిరోపచారేణ విభోధ్య, శోకాతిరేక ణోద్గతబాష్పలో
చనం తం భృగుపతనకారణ మప్పచ్ఛమ్. సోఽపి కరద్రుహౌ రశ్రుకణా న
పనయ న్న భాషత. 'సామ్య, మగధాధినాథామాత్యస్య పక్షోద్భవ స్యాత్త
సమ్భవో రతోద్భవనా మాహం, వాణిజ్యరూపేణ కాలయవసద్విప
ముపెత్య, కా మపి వణిక్కన్యకాం పరిణీయ, తయా సహ ప్రత్యాగచ్ఛత్,
అమ్బుధితీర స్యానతిదూర ఏవ ప్రవహణస్య భగ్నతయా, సర్వేషు నిమ
గ్నేషు, కథం కథ మపి దైవానుకూల్యేన తీరభూమి మభిగమ్య, నిజాగ్నినా
వియోగదుఃఖాణావే ప్లవమానోఽహం క స్యాపి సిద్ధతాపన స్యాదేశా
దరేణ షోడశ హాయనాని కథంచి స్మిత్వా, దురవస్థాపార మనవేక్షమా
ణో గిరిపతన మకార్షమ్.' ఇతి.

తస్మి న్నై వావసరే కి మపి నారీకూజత మశ్రావి. 'న ఖలు న
ముచిత మిదం, య త్సిద్ధాదిష్టై పతితనయమిశనె, విరహ మసహిష్ణు రై వ్వి

శ్వానరం విశ సీతి. తన్నిశమ్య మనోవిదితజనకభానం త మవాదిషం,
 'తాత, భవతే విజ్ఞాపనీయాని బహూని సన్తి. భవతు పశ్యా దఖిల మా
 ఖ్యాతవ్యమ్. అధునా నారీకూజత మనుపేక్షణీయం మయా. త్షణమా
 త్రమత్ర భవతా స్థీయతా మి' తి. తదను సోఽహం త్వరయా కించి దన్తర
 మగమమ్. తత్ర పురతో భయజ్కర జ్వాలాకుల హుతుభు గవగాహన
 సాహసికాం ముకుళితాజ్జలిపుటికాం వనితాం కాంచి దవలోక్య, ససంభ్ర
 మ మనలా దపనీయ, కూజన్త్యా వృద్ధయా సహ మత్పితు రభ్యర్ణి మభి
 గమయ్య, స్థవిరా మఘోచమ్, 'వృద్ధే, భవత్యై కుత్ర త్యై? కాన్తా? ని
 మిత్తైన కన దురవస్థాఽనుభూయతే? కథ్యతా మి' తి.

సా సగద్గద మవాచీత్.-పుత్ర, కాలయవనద్వీపే కాలగుప్తనా
 మ్నో వణిజః కన్యచి దేహా సుతా, సువృత్తా నామ, రక్షోద్భవేన నిజ
 కాన్తై నాగచ్ఛన్తి, జలభౌ మగ్నై ప్రవహణే, నిజధాత్ర్యామయా సహ
 ఫలక మేక మవలమ్భ్య, దైవయోగేన కూల ముపేతా, ఆసన్నప్రసవస
 మయా కన్యాంచి దటవ్యా మాత్తజ మసూత. మమ తు మన్తభాగ్యత
 యా భాత వనమాతగ్నేన గృహీతే, మద్ద్వితీయా పరిభ్రమన్తి, 'షోడశవ
 ర్షానన్తరం భర్తృపుత్రసజ్జమో భవిష్య తీ' తి సిద్ధవాక్యవిశ్వాసా దెక
 స్త్రిక పుణ్యాశ్రమే తావన్తం సమయం నీత్వా, శోక మపారం సోధు మ
 త్షమా, సముజ్జ్వలితే వై శ్వానర శరీర మాహుతీకర్తు ముద్యుక్తాసీదితి.
 త దాకర్ణ్య నిజజననీం జ్ఞాత్వా తామహం దణ్డవ త్పృణమ్య త పైవ
 మదుదన్త మఖిల మాఖ్యాయ ధాత్రీభాషణ ఫుల్లవదనం విస్మయవికసి
 తాక్షం జనక మదర్శయమ్. పితరా తౌ సాభిజ్ఞాన మనోన్యం జ్ఞాత్వా,
 ముదితాన్తరాత్తానా, వినీతం మా మమన్దాశ్రువద్వై కాభిషిచ్య, గాఢ మా
 శ్లిష్య, శిర స్యుపాఘ్రాయ, కన్యాంచి స్త్రీహిరుహచ్ఛాయాయా ముపావి
 శతామ్. 'కథం నివసతి మహీవల్లభో రాజహంసః?' ఇతి జనకేన పృష్టో
 ఽహం తస్య రాజ్యచ్యుతిం త్వదీయజననం సకలకుమారావాప్తిం తవది

గ్విజయారమ్భం, భవతో మాతశ్చానుయాన, మస్తాకం యుక్తుదన్వేషణ
కారణం, సకల మభ్యధామ్. తత స్తా కస్యచి దాశ్రమే మునె రస్థాప
యమ్.

తతో దేవ స్వాన్వేషణపరాయణోఽహ, మఖిలకార్యనిమిత్తం
విత్తం నిశ్చిత్త్య, భవదనుగ్రహో ల్లబ్ధస్య సాధకస్య సాహాయ్యకరణదక్షా
శిష్యగణం నిష్పాద్య, విద్యవనమధ్యే పురాతనపట్టణస్థానా న్యుపేత్య, వివిధ
నిధినా చకానాం మహీరుహాణా మథో నిక్షిప్తా న్వసుపూర్ణా కలశాన్
సిద్ధాఙ్గానన జ్ఞాత్వా, రక్షిషు పరితః స్థితేషు, ఖననసాధనై రుత్పాప్య, దీ
నారా నసంఖ్యా రాశీకృత్య, తత్కారాగత మనతిదూరే నివేశితం వశి
క్రటకం కంచి దభ్యేత్య, తత్ర బలినో బలీవర్ధా గోణీం శ్చ క్రీత్వా,
అన్యద్రవ్యమిషేణ వసు తక్లోణీనమ్మితం తై రుహ్యమానం శనైః కటక మ
నయమ్ తదధికారిణా చన్ద్రపాలన కనచి ద్వశిక్కుశ్రేణ విరచితసౌహృ
దోఽహ, మము నైవ సాక ముజ్జయిషు ముపావిశమ్. మత్పితరా వపి తాం
పుత్రీ మభిగమయ్య, సకలగుణనిలయేన బంధుపాలనామ్నా చన్ద్రపాల జన
కేన నీయమానో మాంబనసాధదర్శనం విధాయ, తదనుమత్యా గూఢవనతి
మకరనమ్. తతః కాననభూమిషు భవన్త మన్వేష్టు ముద్యుక్తం మాంప
రమమిత్త్రం బంధుపాలో నిశ మ్యావదత్, 'సకలం ధరణీతల మపార మ
న్వేష్టు మక్షమో భవాన్, మనోగ్లానిం విహాయ శూక్ష్మే తిష్ఠతు. భవ
న్నాయకాలోకనకారణం శుభశకునం నిరీక్ష్య కథంష్యా మి' తి.

తల్లపితౌమృతాశ్వసితహృదయోఽహ మనుదినం తనుపకణ్ఠవస్త్రీ,
కదాచి దిన్ద్రముఖం నవ రూపనావలీధావయవాం నయనచన్ద్రికాం బాల
చన్ద్రికాం నామ తరుణీగత్నం వణిజ్జుద్ధిరలక్ష్మీ మూర్తా మి వాలోక్య,
తదీయఽవణ్యావధూతధీరభావై లతాన్తబాణలక్ష్మితా మయాసి
షమ్ చకిత బాలకురజ్జలోచనా సాఽపి కుసుమసాయక సాయకాయమా
నేన కటాక్షవీక్షణేన మా మసకృన్నిరీక్ష్య, మన్దమారుతాన్దోలితలతే వాక

మృత. మమ సాఽభీముఖై స్సమాకుఞ్చిజై రాగలజ్జాన్తరాలవర్తిభిరపాజ్ఞ
నర్తిభి రీక్షణవిశేషై ర్నిజమనోవృత్తి మకథయత్. చతురగూఢచెష్టాభిర
స్యామనోనురాగం సమ్యగ్ జ్ఞత్వా సుఖసజ్జమోపాయ మచిన్తయమ్.
అన్యదా బంధుపాలః శకునై ర్భవద్గతిం ప్రేక్షీష్యమాణః పురప్రాన్తవిహా
రవనం మయా స హాలాపేత్య, కస్మిన్శ్చిన్తపీరుహే శకునవచనాని శృ
ణ్వ స్మృతిపత్.

అహ మత్కలికావినోదపరాయణో వనాన్తై పరిభ్రమన్, సరో
వరతీర చిన్తాక్రాన్తచిత్తాం దీనవదనాం మన్తనోరక్తైకభూమిం బాలచ
న్ద్రికాం వ్యలోకయమ్. తన్యా స్ససంభ్రమ ప్రేమ లజ్జా కాతుక మనోర
మం లీలావిలోకనసుఖ మనుభవన్, సుదత్యా వదనారవిన్దే విషణ్ణభావం
మదనకదనఖేదానుభూతం జ్ఞత్వా, తన్నిమిత్తం జ్ఞాన్యన్, లీలయా తదు
పకణ్ణముపే త్యావోచిషమ్, 'సుముఖ, తవ ముఖారవిన్దస్య దైన్యకా
రణం కథ యే'తి. సారహస్యసంజాతవిస్రమ్భతయా విహాయ లజ్జాభయే,
శనై రభాషత్. "సౌమ్య, మానసారో మాలహాధీశో వార్ధకస్య ప్రబల
తయా నిజనన్దనం దర్పసార ముజ్జయిన్యా మభ్యషిచ్ఛత్. స కుమార
స్సప్తసాగరపర్యన్తం మహీమణ్డలం పాలయిష్య, నిజపైతృష్వస్రీయా పు
ద్గణకర్తాణాం చణ్డవర్తదారువర్తాణాం ధరణీభరణే నియుజ్య తపశ్చరణాయ
రాజగిరి మభ్యగాత్. రాజ్యం సర్వ మసపత్నం శాసతి చణ్డవర్తణి, దా
రువర్తా మాతులాగ్రజన్తనో శాసన మతిక్రమ్య, పారదార్య పరద్రవ్యా
పహరణాది దుష్కర్మ కుర్వాణో, మన్తధనమానస్య భవతో లావణ్యా
యత్తచిత్తాం మా మేకదా నిలొక్య, కన్యాదూషణదోషం దూరీకృత్య,
బలాత్కారేణ రన్తు ముద్యుజ్జే, తచ్చిన్తయా దైన్య మగచ్ఛమ్."ఇతి.
తన్యా మనోగతం మయి రాగోద్రోకం, మన్తనోరధసిద్ధ్యన్తరాయం చ ని
శమ్య, బాష్పపూర్ణలోచనాం తా మాశ్వాస్య, దారువర్తణో మారణో
పాయం చ విచార్య, వల్లభా మవోచమ్.—

తరుణి, భవదభిలాషిణం దుష్టహృదయ మెనం నిహంతం మృదు రు
పాయఃకశ్చిచ్చిన్యతే. 'యక్షఃకశ్చి దధిష్ఠాయ బాలచన్ద్రికాం నివసతి,
తదాకారసంపదాశాశృంభలితహృదయో య స్సంబంధయోగ్య స్సాహసి
కో రతిమన్దిరే తం యక్షం నిర్జిత్య, త మైకసమేతయా మృగాశ్చ్యో సం
లాపామృతసుఖ మనుభూయ, కుశలీ నిర్గమిష్యతి, తేన చక్రవాకసంశయా
కరపయోధరా వివాహాసీ యెతి సిద్ధౌ నై క నావాది.' ఇతి పురజనస్య పుర
తో భవదీయై స్సత్యవాక్యై రసకృ త్కథనీయమ్. తదను దారువర్తా వా
క్య నీతం విధాని శ్రావంశ్రావం, తూష్ఠీం యది భియా స్థాస్యతి తస్మిన్
రమ్. యది వా దార్జన్యేన త్వయా సజ్జమ మగ్రీకరిష్యతి, తదా స భవదీ
యై నిత్యం వాచ్యః, 'సామ్య, దర్పసారవసుధాధిపామాత్యస్య భవతోఽస్తి
న్నివాసి సాహసకరణ మనుచితం, పారజనసాక్షికం భవన్తస్మిన్ మానిత
యా తయా తోయజాశ్చ్యో సహ క్రిడ న్నాయుష్కా యది భవిష్యసి,
తదా పరిణేయ తరుణీం మనోరథా నిర్వృత.' ఇతి. సోఽప్యేత దగ్రీకరిష్యతి.
త్వం సఖి నెష ధారిణా మయా సహ తస్య మన్దిరం గచ్ఛ. అహ మేకాన్త
నికేతనై ముష్టిజానుపదాఘాతై స్తం రభసా నిహత్య, పున రపి వయ
స్సామిషేణ భవతీ మను నిశ్శబ్దం నిర్గమిష్యా మితి.

త దేన ముపాయ మగ్రీకృత్య విగతసాధ్వసలజ్జాభవత్. పున
ర ప్యవోచమ్ 'జనసి జనక సహోదరాణాం పురత ఆవయోః ప్రేమాతి
శయ మాఖ్యాయ, సర్వధాఽస్తత్పరిణయకరణే తా ననునయే. తేఽపి
వంశసమ్పల్లావశ్యాభ్యాయ యూనే మహ్యం త్వం దాస్య నైవ. దారువ
ర్తణా హారణ పాయం తేభ్యః కథయిత్వా, తేషా ముత్తర మాభ్యేయం
మహ్యమి'తి. సాఽపి కింశ్చిదుత్పల్లసరసిజాననా మా మబ్రవీత్, 'సుభగ,
కూరకర్తాణాం దారువర్తాణాం భవాన్ హన్తు మర్హతి. తస్మిన్ హతే
సర్వధా యుష్మన్తనోరథః ఫలిష్యతి. ఏవం క్రియతామ్. భవదుక్తం సర్వ
మహ మపి తథా కరిష్య' ఇతి మా మసకృ ద్వివృత్తవదనా విలోకయన్తి

మస్త మస్త మగార మగాత్. అహ మపి బంధుపాల ముపేత్య శకునజ్ఞా తస్మా
త్రింశద్దివసానస్తర మేవ భవత్సజ్గ ససమ్భవిష్య తీత్యశృణవమ్. త దను
మదనుగమ్యమానో బంధుపాలో నిజావాసం ప్రవిశ్య మా మపి నిలయా
య వ్యసర్జయత్.

మన్తాయోపాయవాగురాపాశలగ్నేన దారువర్తణా రతిమన్దిరే రిస్తుం
సమాహూతా బాలచన్ద్రికా తంగమిష్యన్తి మాతికాం మన్నికటం ప్రే
షితవతి. అహ మపి మణినూపురి మేఖిలా కజ్జణ తాటజ్జ హర క్షౌమ
కజ్జలం వనితాయోగ్య మణ్ణనజాతం నిపుణతయా తత్తత్థానేషు నిక్షిప్య,
సమ్యగగ్గీకృతమనోజ్ఞ వేషా, నల్లభయా తయా సహ తదాగారద్వారోపా
స్త మగచ్ఛమ్. ద్వార స్థకథితాస్త దాగమనన సాదరం విహితాభ్యుద్గతినా
తేన ద్వారోపాస్తనివాతతాశేషనివాదేణ మదన్వితా బాలచన్ద్రికా స
ప్నోతాగార మసీయత. నగరవ్యాకులాం యక్షకథాం పరీక్షమాణో నా
గదీకజన్మేఽపి కుశూహలేన దారువర్తణా ప్రతిహరభూమి మగమత్. ని
వేకశూన్యమతి రసా రాగాతిరోకేణ రత్నఖచిత హేమపర్యజ్జ హంసతూ
లగర్భశయన మాసీయ తరుణీం, తస్యై మహ్యం చ తమిస్రాసమ్యగనవలో
కితపుంభావాయ మనోరమ స్త్రీవేషాయ చామీకరమణిమయమణ్ణనా
ని, సూక్ష్మాణి చిత్రవస్త్రాణి, కస్తూరికామిళితం హరిచందనం, కర్పూరసహితం
తామ్బూలం, సురభీని కుసుమాని, లలితవస్తుజాతం సమర్ప్య, ముహూర్త
ద్వయమాత్రం హాసవచనై స్సంలప న్నతిష్ఠత్. తతో రాగాస్తతయా
సుముఖ్యాల్లిజ్జనే మణి వ్యధత్. రోషారుణిభోఽహ మేనం పర్యజ్జతలా
న్నిశ్చిజ్జో నిపాత్య ముష్టిజానుపదాఘాతైః ప్రహరమ్ నియుద్ధరభసవికల
మలంకారిం పూర్వవ స్త్రేణిత్వా, భయకిమ్పితాం నతాగ్నే ముషలా
యన్, మన్నిరాజ్ఞా ముపేత సాధ్యసకిమ్పిత ఇ ఘోఽచ్చై రకూజమ్ 'హా!
బాలచన్ద్రికాధిష్ఠితేన ఘోరాకారేణ యక్షేణ దారువర్తా నిహన్యతె.
సహగా సమాగచ్ఛతి, పశ్య తే' తి. త దాకర్ణ్య మిళితా జనా స్సముద్య

ద్బాష్టాః హా హా నినాదేన దిశో బధిరయన్తో 'బాలచన్ద్రికా మధిష్ఠితం యత్నం బలవన్తం శృణ్వ స్సపి దారువర్తామదాన్ధ స్తా మే వాయూచత. త దసౌ స్వకీయేన కర్తృణా నిహతః, కిం తస్య విలపనె న'తి మిథో లపన్తః ప్రావిశన్. కోలాహలే తస్మిం శృణులలౌచనయా సహ నైపుణ్యేన సహసా నిర్గతో నిజావాస ముగామ్. తస్మిన్ గతేషు కలిపయదిశేషు, పౌరజనసమత్నం సిద్ధాదేశప్రకారేణ వివాహ్య తా మిన్దుముఖం, పూర్వ సంకల్పితం సుఖం య క్షేప్త మన్వభవమ్. బన్ధుపాలశకుననిర్దిష్టదివసేఽస్మిన్నిర్గత్య పురా ద్భహి ర్వర్తమానో నత్రోత్సవకారి భవదవలోకనసుఖ మ ప్యనుభవా మితి.

ఏవం మిత్తివృత్తాన్తం నిశ మ్యామూనమానసో రాజవాహనః స్వస్య చ సోమదత్తస్య చ వృత్తాన్త మన్వై నివెద్య, 'సోమదత్త, మహాకాత్యరాధనానన్తరం భవద్వల్లభాం సపరికరాం నిజకటకం ప్రాప య్యాగ చ్ఛే'తి నియుజ్య, పుష్పద్భవేన సేవ్యమానో భూస్వర్గాయమాన మవన్తికాపురం వివేశ. త 'త్రాయం మమ స్వామికుమార ఇతి బన్ధుపాలాదయే బన్ధుజనాయ కథయిత్వా, తేన రాజవాహనాయ బహువిధాం సపర్యాం కారయన్, 'సకలకలాకుశలౌ మహీసుర' ఇతి పురి ప్రకటయన్, పుష్పద్భవోఽముష్య రాజ్యో మజ్జనభోజనాదిక మనుదినం స్వమన్దిలే కారయామాన.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదగ్గినః కృతో దశకుమారచరితే

పూర్వపీఠికాయాం పుష్పద్భవచరితం నామ

చతుర్థ ఉచ్ఛాపః

అవన్తిసున్దరీపరిణయో నామ షష్ఠ్యమోచ్ఛ్వాసః.

అథ మీనకేతనసేనానాయకేన, మలయగిరి మహీరుహ నిరస్త
నావాసి భుజభ్రమ ముక్తావశిష్టే నెన సూక్ష్మతరేణ, ధూత హరిచందనపరిమళ
భరణైవ మందగతినా, దక్షిణానితన వియోగిహృదయస్థం మన్త థానల ము
జ్జ్వలయన్, సహకార కిసలయ మకర న్దాస్వాదన రక్తకణ్ఠానాం మధుకర
కలకణ్ఠానాం కాకలీకలకలేన దిచ్ఛక్రం వాచాలయన్, మానిసిమానసో
త్కలికా ముపనయన్, మాకస్త సిన్ధువార రక్తాశోక కింశుక తిలకేషు
కలికా ముత్పాదయన్, మదనమహోత్సవాయ రసికమనాంసి సముల్లా
సయన్, వసన్తసమయ స్సమాజగామ తస్మిన్నతిరమణీయే కాలైఽవ
న్తిసున్దరీ నామ మానసారనన్దిసి ప్రియవయస్యయా బాలచన్ద్రికయా స
హ నగరోపాన్తరమ్యోద్యానై విహారోత్కణ్ఠాయా పౌరసున్దరీ సమవా
యసమన్వితా కస్యచి చూతపోతకస్య చ్ఛాయాశీతలై గన్ధకుసుమహరి
ద్రాక్షతచ్ఛినామృరాది నానావిధేన పరిమలద్రవ్యవికరేణ మనోభవ మర్చ
యన్తి రెమె.

తత్ర రతిప్రతికృతి మవన్తిసున్దరీం ద్రష్టుకామః కామ ఇవ వసన్త
సహాయః పుష్పద్భవనమన్వితో రాజవాహన స్తదుపవనం ప్రవిశ్య, తత్ర
తత్ర మలయమారుతాన్దోళితశాఖాసరన్తరసముద్భిన్న కిసలయకుసుమఫల
సముల్లసితేషు రసాలతరుషు కోకిలకీరాళికులమధురాలాపాన్ శ్రావన్ శ్రా
వం, వికసద్దివరకల్పారకైరివరాజీవరాజీకేళిలోల కలహంస సారస కారణ్ణ
వ చక్రవాక చక్రవాళ కలరవవ్యాకుల విమలశీతలసలిలలితాని సరాంసి
దర్శందర్శమ్, అమన్దలీలయా లలనాసమీప మవాప. బాలచన్ద్రికయా నిశ్చ
జ్ఞ- 'మిత ఆగమ్యతా మి' తి హస్తసంజ్ఞయా సమాహూతో నిజతేజోజ
తపురుహూతో రాజవాహనోఽవన్తిసున్దర్యా అన్తికం జగామ. యా

ననస్తసహాయేన సముత్సుకతయా రక్షేః కృషాలభజ్జికా విధిత్సయా కం
చన నారీవిశేషం విరచ య్యాత్తనః క్రీడాకాసారశారదారవిద్దసౌందర్యేణ
పాదద్వయమ్, ఉద్యానదీప్తి కామ తమరాళికా గమన రీత్యా లోలాలసగ
తివిలాసం, తూణీరలావణ్యేన జఙ్ఘే, కదళీలాలిత్యేన మనోజ్ఞ మూరుయుగం,
జైత్రరథచక్రచాతుర్యేణ ఘనం జఘనం, కించిద్వి కసల్లీలావతంస కల్హరి
కోరకకోటరానువృత్త్యా గజ్జావ ర్తసనాభిం నాభిం, సౌధారోహణ పరిపా
ట్యా వళిత్రయం, మార్వీమఘకరప జ్జీనిలిమలీలయా రోమావళిం, పూర్ణ
సువర్ణకలశశోభయా కుచద్వంద్వం, లతామణ్డపసౌకుమార్యేణ బాహూ,
జయశఙ్ఖభిఖ్యయా కణ్ఠం, కామి కర్ణపూర సహకారపల్లవ రాగేణ ప్రతిబి
మ్బితకృతబిమ్బం రదనచ్చదం, బాణాయమానపుష్పలావణ్యేన శుచిస్మి
తమ్, అగ్రదూతికాకలకణ్ఠికాకలాలాపమాధుర్యేణ వచనజాతం, సకల
సైనికనాయక మలయనూరుతసారభ్యేణ నిశ్వాసపవనం, జయధ్వజమీస
దర్పేణ లోచనయుగళం, చాపయష్టిశ్రియా భూలతే, ప్రథమసుహృద
స్పృధాకర స్వాపసీతకలక్పయా కాన్త్యా వదనం, లీలామయూరబర్హభ
జ్జ్యో కేశపాశం చ, విధాయ, సమస్తమకరందకస్తూరికాసమ్మితేన మలయ
జరసేన ప్రతూళ్య, కర్పూరపరాగేణ సమ్మృజ్య, నిర్మితేవ రరాజ. మూ
ర్తిమ తీవ లక్ష్మీ ర్కాలవేశకన్యకాఽస్మై సై వారాధ్యమానం సంకల్పిత
వరప్రదానా యావిర్భూతం మూర్తిమంతం మన్తగ మివ త మాలోక్య
మందమూరుతాన్దోళితల తేవ మదనావేశవతీ చకమ్మే. తదను క్రీడావిస్ర
మ్భాన్నివృత్తౌ లజ్జయా కాని కా న్యపి భావాన్తరాణి వ్యధత్. 'లల
నాజనం సృజతా విధాత్రా నూన మేషా ఘుణాక్షరన్యాయేన నిర్మితా!
నో చె దబ్జభూ రేవంవిధనిర్మాణనిపుణో యది స్యాత్, తత్సమానలావణ్యా
మన్యాం తరుణీం కిం న కరోతి?' ఇతి సవిస్మయానురాగం విలోకయత
స్తస్య సమక్షం స్థాతుం లజ్జితా సా కించి త్సఖిజనాన్తరితగ్రాత్ర తన్నయ
నాభిముఖైః కించి దాకుఞ్చితై రశ్చుతభూలై రపాద్యభీక్షితై రాత్మనో

మనః కురుజ్ఞ స్యాన్నాయమాసలావణ్యం రాజవాహనా విలోకయన్త్య తిష్ఠత్. సోఽపి తస్యా స్తదోత్పాదితభావరసానాం సామగ్నౌ లబ్ధబల స్యేవ విషమశరస్య శరవ్యాయమాణమాససో బభూవ.

సా మన సీత మచిన్తయత్. 'అనన్యసాధారణసాన్దర్యేణానన కస్యాం పురి భాగ్యవతీనాం తరుణీనాం లోచనోత్సవః క్రియతే? పుత్త్రీర శ్చై నామునా పురస్థీణాం పుత్త్రీనతీనాం సీమన్తీనాం చ నామ సీమన్తమాక్రీడియతే? కాఽస్య దేవీ? కి మ త్రాగమనకారణ మస్య? మన్మథో మా మహాసితనిజలావణ్య మెనం విలొకియన్తీ మసూయ యే వాతిమాత్రం మగ్న నిజనామ సాన్వయం కరోతి. కిం కరోమి? కథ మయం జ్ఞాతవ్యః?' ఇతి. తతో బాలచన్ద్రికా తయో రితరేతర రాగవృత్తిం భావవివేక్షై జ్ఞాత్వా, కాన్తాసమాజసన్నిధౌ రాజనన్దనోదన్తస్య సమ్యగభ్యాస మనుచిత మితి లొకసాధారణై ర్వాక్యై రభాషత, 'భర్తృదారిక, అయం సకలకళాప్రసిహో, దేవతాసాన్నిధ్యకరణ, ఆహవనిపుణో, భూసురకుమారో, మణిమన్త్రోష్ఠధజ్ఞః, పరిచ ర్వాహ్లో భవత్యా, పూజ్యతామ్' ఇతి. త దాకర్ణ్య నిజమనోరథ మనునదన్త్యా బాలచన్ద్రికయా సంతృప్తాన్తరగ్గౌ తరగ్గావలీ మన్దానిల సేవ సంకల్పజెనాకులీకృతా రాజకన్యా జితమారం కుమారం సముచితాసనాసీనం విధాయ సఖిహస్తేన గన్ధకుసుమాక్షతఘనసారతామ్బూ లాది నానావస్తునిచయేన పూజాంతస్మై కారయామాన.

రాజవాహనోఽప్యేవ మచిన్తయత్: 'నూన మేషా పూర్వజన్మని మే జాయా యజ్ఞవతీ; నో చె దేతస్యా మెనవిధోఽనురాగో మన్మనసిన జాయత. శాపావసానసమయే తపోనిధే ర్దాతిస్స రత్వ మావయోస్సమాన మేవ. తథాఽపి కాలజనితవిశేషసూచకై ర్వాక్యై రస్యా జ్ఞాన ముత్పాదయిష్యామి.' ఇతి. తస్మిన్ సమయే కోఽపి మనోరమో రాజహంసః కేళీవిధిత్సయా తదాపకణ్ఠ మగమత్. సముత్సుకయా రాజకన్యయా

మరాళగ్రహణే నియుక్తాం బాలచన్ద్రికా మవలోక్య 'సముచితో
వాక్యవసర ఏష' ఇతి సంభాషణనిపుణో రాజవాహన స్సలీల మలవత్.
"సఖ, పురా శామ్నో నామ కశ్చిన్తహీవల్లభో మనోవల్లభయా సహ
విహారవాఙ్మయా కమలాకర మాప్య తత్ర కోకనదకనమ్బసమీపనిద్రా
ధీనమానసం రాజహంసం గృహీత్వా బిసగుణేన తస్య చరణయుగళం
నిగడయిత్వా కాన్తాముఖం సానురాగం విలోకయ స్సన్న్యతవికస్మితైకక
పోలమణ్డల స్తా మభాషత 'ఇన్దుముఖ, మయా బద్ధో మరాళ శ్శాన్తో
మునివ దాస్తే; స్వేచ్ఛ యానేన గమ్యతామ్' ఇతి. సోఽపి రాజహంస
శ్శామ్బ మశపత్ 'మహీపాల, య దస్మి న్నమ్బుజపక్ష్యేఽనుష్ఠానపరా
యణతయా పరమానందేన తిష్ఠ స్తం నైష్ఠికం మా మకారణం రాజ్యగచ్ఛే
ణావమానితవా నసి, త దేతత్పాప్తనా రమణీవిరహసంతాప మనుభవ.'
ఇతి. విషణ్ణవదన శ్శామ్నో జీవితేశ్వరీవిరహ మసహిష్ణు ర్భూమా దణ్ణవ
త్ప్రణమ్య, సవినయ మభాషత 'మహాభాగ, య దజ్ఞానే నాకరవం,
తత్ క్షమ స్వే'తి స తాపనఃకరుణాకృష్టచేతా స్త మవదత్ 'రాజా,
ఇహ జన్మని భవత శ్శాపఫలాభావో భవతు, మద్వచన స్యామోఘతయా
భావిని జననే శరీరా న్తరగతాయా అస్యా స్సరసిజాత్యైః రసేన రమణో
భూత్వా, ముహూ ర్తద్వయం మచ్చరణయుగళబద్ధనకారితయా మాస
ద్వయం శృంఖలానిగళితచరణో రమణీవియోగవిషాద మనుభూయ, పశ్చా
దనేకకాలం వల్లభయా సహ రాజ్యసుఖం లభన్వ.' ఇతి. త దను జాతి
స్సర్వత్వ మపి తయో రన్వగృహ్లాత్. తస్మా న్నగభల్లనం న కరణీయం
త్వయా." ఇతి. సోఽపి భర్తృదారికా తద్వచనాక ర్ణనాభిజ్ఞతస్వపురాతన
జననవృత్తాన్తా, నూన మయం మత్ప్రణవల్లభ, ఇతి మనసి జానతీ రాగ
పల్లి వితమానసా సమస్తహాస మఘాచత్ 'సౌమ్య, పురా శాబ్ధీ యజ్ఞ
వతీసందేశపరిపాలనాయ తథావిధం హంసబద్ధన మకార్షీత్. తథాహి,
లోకే పణ్డితా అపి దాక్షిణ్యే నాకార్యం కుర్వన్తి.' ఇతి. కన్యాకుమారా

వేవ మన్యోన్యపురాతనజనననామధేయే పరిచితే పరస్పరజ్ఞానాయ సాభిజ్ఞముక్త్యా, మనోజరాగపూణామానసా బభూవతుః.

తస్మిన్నవసానే మాలవేంద్రమహిషీ పరిజనపరివృతా దుహితృ కేళీవిలోకనాయ తద్దేశ మవాప. బాలచంద్రికా తు తాం దూరతో విలోక్య ససంభ్రమం రహస్యనిశ్చేదభియా హస్తసంజ్ఞయా పుష్పేద్భవసేవ్యమానం రాజవాహనం పృక్షువాటికాస్తరితగాత్ర మకరోత్. సా మానసార మహిషీ సఖసమేతాయా దుహితు ర్నానావిధాం విహారలీలా మనుభన్తి టిణం స్థిత్యా దుహిత్రా సమన్వితా నిజాగారగమనా యోద్యుక్తా బభూవ. మూలర మనుగచ్ఛన్త్యవస్తిసుందరీ 'రాజహంసకులతిలక వాఙ్మయా కేళీ వనేమదన్తిక మాగతం భవన్త మకాణ్డవీవ విసృజ్య న మయా సముచిత మితి జనన్యనుగమనం క్రియతే. తదనేన భవన్మనోఽనురాగోఽన్యథా మాభూత్.' ఇతి మరాళ మివ కుమార ముద్దిశ్య సముచితాలాపకలాపం వదన్తి పునః పునః పరివృత్త్య దీననయనా వదనం విలోకయన్తి నిజమద్దిర మగాత్.

తత్ర చ హృదయవల్లభ కథాప్రసక్తే బాలచంద్రికాకథితదన్వయనామధేయా మన్తధర్మాపతనవ్యాకులమానసా విరహవేదనయా బహుళపక్షశశిక లేవ త్నామత్నామా ఆహా రాదిసకలవ్యాపారం పరిహృత్య రహస్యమన్దికే మలయజరసత్కాలితప్లవకుసుమకల్పితతల్పతలాయ త్తతను లతా బభూవ తత్ర తథావిధావస్థా మనుభవన్తి మన్తధానలసంతప్తాం సుకుమారీం నిరీక్ష్య ఖిన్నో వయస్యాగణః కాఙ్మనకలశసంచితాని హరి చన్దనోశీరఘనసార మిళితాని తదభిషేకకల్పితాని సలిలాని, బసంతస్తుమ యాని వాసాంసి చ, నళినీదళమయాని తాలవృన్తాని చ, సంతాపహరణాని బహూని సంపాద్య, తస్యా శృరీర మళిశిరయత్. తదపిశీతలోపచరణం సలిల మివ తప్తతైలే తదజ్ఞే దహన మేవ సమన్తా దావిశ్చకార. కింక ర్తవ్యతామూఢాం విషణ్ణాం బాలచంద్రికా మీషదుస్సీలితేన కటాక్ష

వీక్షి తేన బాష్పకణాకులేన విలోక్య విరహానలోష్ణనిశ్వాసగ్లపితాధరయా
నతాశ్శ్యా శనై సుగద్గదం వ్యాలాపి. “ప్రియసఖ, కామః కుసుమాయుధః
పశ్చుబాణ ఇతి నూన మనత్య ముచ్యతే; య దియ మహ మసంఖ్యై రిషుభి
రనేన హన్యే. సఖ, చస్త్రమసం బడబాసలా దపి తాపకారం మన్యే; య
దస్మి న్నన్తఃప్రవిశతి శుష్యతి పారావారః, సతి నిర్గతే త దైవ వర్ధతే.
దోషాకరస్య దుష్కర్త కిం వర్ణ్యతే మయా? య దనేన నిజసహూ
దర్యాః పద్మాలయా యా గేహభూత మపి కమలం హన్యతే. విరహానల
సంతప్తహృదయస్ప ర్శేన నూన ముష్ణీకృతః స్వల్పీభవతి మలయానిభః.
నవపల్లవకల్పితతల్ప మిద మనశ్శాగ్నిశిఖాపటల మివ సంతాపం తనో
స్తనోతి. హరిచన్దన మపి పురా నిజయస్మిన్సాక్షేషవదురగరదనలిప్తాల్పణ
గరలసంకలిత మివ తాపయతి శరీరమ్. తస్మా దలమల మాయాసేన శీత
లోపచారేణ. లావణ్యాజితమారో రాజకుమార ఏ వాగదశ్శార్కరో మన్త
ధజ్వరాపహరణే సోఽపి లబ్ధ మశక్యో మయా. కిం కరోమి?” ఇతి.

బాలచన్ద్రికా మనోజజ్వరపరమకాష్ఠాం గతాం కోమలాక్షీం తాం
రాజవాహనలావణ్యాశీనమానసా మనస్యశరణా మవే త్యైత్త న్యచిన్త
యత్ ‘కుమార స్సత్వర మానేతశ్చైవ మయా, నో చే దేనాం స్తర
ణీయాం గతిం నేష్యతి మిహకేతనః. త త్రోద్యానే కుమారయో రన్యో
న్యాయలోకనవేలాయా మసమసాయక స్సమం ముక్తసాయకోఽభూత్.
తస్మా త్కుమారానయనం సుకరమ్.’ ఇతి. తతోఽవ నైసునదరీపరిణాయ
సమయోచితకరణీయచతురం సఖిగణం నియుజ్య రాజకుమారమన్దిర
మవాప. పుష్పబాణబాణతూణీరాయమాణమానసోఽనన్తతప్తవయవ
సంపర్క పరిష్కానపల్లవశయన మధిష్ఠితో రాజవాహనః ప్రాణేశ్వరీ ముద్ది
శ్య సహ పుష్పోద్భవేన సంబహ, ఆగతాం ప్రియవయస్యా మాలోక్య,
‘పాదమూల మన్యేషణీయా ల తేవ బాలచన్ద్రికాఽఽగతే తి సంతుప్త
మనా, నిటలతలమణ్డనిభవదమ్బుజకోరకాకృతిలసదజ్జలిపుటా మితోనిషీ

దేతి నిర్దిష్టసముచితాసనాసీనా మనన్తిసుద్ధరీప్రేషితం సకర్పారం తా
 మ్బాలం వినయేన దదతీం తాం క్రాంతవృత్తాంత మపుచ్ఛత్. తయా
 సవినయ మభాణి 'దేవ, క్రీడావనే భవదాలోకనశాల మారభ్య మస్త
 ధమధ్యమానా పుష్పతల్పాదిషు తాపశమన మలభవతీ వామ నే వోన్నత
 తరుఫల మలభ్యం త్వదుస్థిలాలిజనసౌఖ్యం స్థరానతయా లిప్సు ష్చా
 స్వయ మేవ పత్తికా మాలిఖ్య వల్లభా యైనా మర్ప యేతి మాం
 నియుక్తవతి.' ఇతి. రాజకుమారః పత్తికాం తా మాదాయ పపార.

సుభగకుసుమసుకుమారం

జగదనవద్యం విలోక్య తే రూపమ్

మమ మానస మభిలషతి

త్వాం చిత్తం కురు తథా మృదులమ్.

ఇతి పఠిత్వా సాదర మభాషత 'సఖ, ఛాయావ న్నా మనువర్త
 మానస్య పుష్పేద్భవస్య వల్లభా త్వ మేవ తస్యా మృగీదృశో బహిశ్చరాః
 ప్రాణా ఇవ వర్తసే. త్వచ్ఛాతుర్య మస్యాం క్రియాయా మాలవాల
 మభూత్. త దఖిలం కరిష్యామి. నతాజ్ఞ్యా మన్తనఃకాఠిన్య నూఖ్యాతమ్.
 యదా కేలీవనే కురజ్జనయనాలోచనపథ మపతం, త చై వాహ్మతమక్షి
 యమానసా సా స్వం మద్ధిర మగాత్. సా స్వచేతసో మాధుర్యకాఠిన్యే
 స్వయ మేవ జానాతి. దుస్కురః కన్యాన్తఃపురప్రవేశః, తదనురూప
 ముపాయ ముపపాద్య, శ్వః పరశ్చో వా నతాగ్గ్రిం సజ్గమిష్యే. మదు
 దస్త మేవ మాఖ్యాయ శిరీషకుసుమసుకుమారాయా యథా శరీరబాధా
 న జాయేత, తథావిధ ముపాయ మాచ రే' తి. బాలచన్ద్రికా తస్య
 ప్రేమగర్భితం వచన మాకణ్యకా సంతుష్టా కన్యాపుర మగచ్ఛత్.

రాజవాహనోఽపి యత్ర వల్లభావలోకనసుఖ మలభ్యత త
 దుద్యానం విరహావినోదాయ పుష్పేద్భవసమన్వితో జగామ. తత్ర
 చకోరలోచనాపచితవల్లవకుసుమనికురమ్బం మహీరుహసమూహం, శర

దిన్దుముఖ్యా మన్తధారాధనస్థానం చ, నతాగ్రీపదపక్షిచిహ్నితం శీతలం
పైకతలం చ, సుదతీభుక్తముక్తం మాధవీలతామణ్ణపాస్తరస్థం పల్లవ
తల్పం చ, విలోకయ, లలనాతిలకవిలోకనవేళాజనితా విశేషా
స్తారంస్తారం, మన్దమారుతకమ్పితా న్యుపవననూతనపల్లవాని మదనాగ్ని
శిఖా ఇవ చక్రితో దర్శందర్శం, మనోజకర్ణేజపానా మివ కోకిలకీరమధు
కరాణాం క్వణితాని శ్రావంశ్రావం, మారవికారేణ క్వచి ద ప్యవ
స్థాతు మసహిష్ణుః పరిభభ్రామ.

తస్మిన్నవసరే ధరణీసుర ఏకః సూక్ష్మచిత్రనివసనః స్ఫురన్తణి
కుణ్డలమణ్డితో ముణ్డత మస్తకమాణవసమేత శ్చతురవేషమనోరమో
యదృచ్ఛయా సమాగతః సమస్తతోఽభ్యుల్లసత్తేజోమణ్డలం రాజ
వాహన మాశీర్వాదపూర్వకం దదర్శ. రాజా సాదరం 'కో భవా?
కస్యాం విద్యాయాం నిపుణః?' ఇతి తం ప్రపచ్ఛ. స చ 'విద్యేశ్వర
నామధేయోఽహ, మైన్ద్రజాలికవిద్యాకోవిదో, వివిధదేశేషు రాజ
మనోరజ్జనాయ భ్రమ, ఉజ్జయినీ మద్యాగతోఽస్మి.' ఇతి శశంస.
పున రపి రాజవాహనం సమ్య గాలోక్య 'అస్యాం లీలావనా పాణ్డు
రతానిమిత్తం కిమ్?' ఇతి సాభిప్రాయం విహన్యాఽపృచ్ఛత్. పుషోద్భవ
తైన్ద్రజాలికే నిజకార్యకరణం తర్కయ న్నేవ మాదరేణ బభాషే.
'నను సతాం సఖ్య స్యాభాషణపూర్వతయా చిరం రుచిరభాషణో
భవా నస్తాకం ప్రియవయస్యో జాతః. సుహృదా మకథనీయం కిమస్తి?
కేళీవనేఽస్మి వసస్తమహూవాత్సవాయ సమాగతాయా మాశ
వేన్ద్రసుతాయా రాజనన్దన స్యాస్య చాకస్తికసందర్శనేఽన్యోన్యాయు
రాగాతిరేక స్సమజాయత. తతః సంతతసమ్భాగసిద్ధ్యపాయాభావే నా
సా వీదృశీ మవస్థా మనుభవతి.' ఇతి. విద్యేశ్వరో లజ్జాభిరామం రాజ
కుమారముఖ మభీషిక్ష్వ విరచితమన్దహాసో వ్యాజహర 'దేవ, భవ
దనుచరే మయి తిష్ఠతి, తవ కార్య మసాధ్యం కిమస్తి? అహ మిన్ద్ర

జాలవిద్యయా మాలవేంద్రం మోహయన్ పౌరజనసమక్ష మేవ తత్తన
యాపరిణయం రచయిత్వా కన్యాస్తఃపురప్రవేశం కరిష్యామి. వృత్తాంత
ఏష రాజకన్యాయై సఖిముఖేన పూర్వ మేవ కథయితవ్యః' ఇతి. సంత
ప్రమనా మహిపతి రనిమిత్తం మిత్తం ప్రకటికృతకృత్రిమక్రియాపాటవం
విప్రలబ్ధ కృత్రిమప్రేమ సహజసౌహార్ద వేదినం తం విద్వేత్స్వరం సబహు
మానం విససర్జ.

అథ రాజవాహనో విద్వేత్స్వరస్య క్రియాపాటవేన ఫలిత మివ
మనోరథం మన్యమానః; పుష్పద్భవేన సహ స్వమందర ముపేత్య, సాదరం
బాలచంద్రికాముఖేన నిజవల్లభాయై మహిసురక్రియమాణం సంగమో
పాయం వేదయిత్వా, కౌతుకాకృష్టహృదయః కథ మిమాం తుచాం
తుసయా మితి చింతయ న్నతిష్ఠత్. పరేద్యుః ప్రభాతే విద్వేత్స్వరో రస
భావ గీతి రీతి గతి చతుర స్తాదృశేన మహతా నిజపరిజనేన సహ రాజ
భవనద్వారాంతిక ముపేత్య కౌవారికనివేదితనిజవృత్తాంత స్సహ సోప
గమ్య సప్రణామ 'మైంద్రజాలిక స్సమాగత' ఇతి దావారికై నిజాపితేన
తదర్శనకుతూహలావిష్టేన సముత్సుకావరోధజనసహితేన మాలవేంద్రేణ
సమాహూయమానః, కశ్యోన్తరం ప్రవిశ్య, సవినయ మాశిషం దత్త్వా,
తదనుజ్ఞాతః, పరిజనతాడ్యమానేషు వాద్యేషు నదత్సు, గాయనీషు మద
కలకోకిలామణులధ్వనిషు సమధిక రాగరజ్జితసామాజికమనోవృత్తిషు,
విశ్చికాభ్రమణేన సపరివారం పరివృథం భౌమయన్, ముకుళితనయనః
క్షణ మతిష్ఠత్. తదను విషమం విష ముల్బణం వమన్తః ఫణాలంకరణ
రత్నరాజి నీరాజిత రాజమందైరాభోగా భోగినో భయం సంజనయంతో
నిశ్చేరుః. గృధ్రా శ్చ బహవ స్తుణ్డై రహిపతీ నాదాయ దివి సమచరన్.
తతోఽగ్రజన్తా నరసింహస్య హిరణ్యకశిపౌ దైత్యేత్స్వరస్య విదారణ
మభినీయ మహాశ్చర్యాన్వితం రాజాన మభాషత 'రాజన్, అవసాన
సమయే భవతా శుభనూచకం ద్రష్టు ముచితమ్. తతః కల్యాణపర

మృరావాప్తయే భవదాత్మజాకారాయా స్తరుణ్యా నిఖిలలక్షణోపేతస్య
రాజనన్దనస్య వివాహః కార్య' ఇతి. తదవలోకనకుతూహలేన మహీ
పాలే నాఽనుజ్ఞాతః స సంకల్పితార్థ సిద్ధి సంభావన సముత్ఫుల్ల వదనః
సకలమోహజనక మజ్జనం లోచనయో నిక్షిప్త పరితో వ్యలోకయత్.
సర్వేషు త దైన్ద్రజాలిక మేవ క ర్తేతి త దద్భుతం పశ్యత్సు, రాగపల్ల
వితహృదయేన రాజవాహనేన పూర్వసంకేత సమాగతా మనేక భూష
ణభూషితాగ్నే మవ స్తిసున్దరీం వై వాహికమస్త్రతస్త్రనైపుణ్యే నాగ్నిం
సాక్షీకృత్య సంయోజయామాన. క్రియావసానేనతి, 'ఇన్ద్రజాలపురుషః
సర్వే గచ్ఛన్తు భవంత' ఇతి ద్విజన్త నోచ్చైరుచ్యమానే సర్వే మాయా
మానవా యథాయథ మన్తర్భావం గతాః. రాజవాహనోఽపి పూర్వ
సంకల్పితేన గూఢోపాయచాతుర్యే దైన్ద్రజాలికపురుషవ త్కన్యాపురం
ప్రవివేశ. మాలవేన్ద్రోఽపి త దద్భుతం మన్యమాన స్తస్మై బాడబాయ
ప్రచురతరం ధనం దత్త్వా, 'విద్యేశ్వర, త్వ మిదాసీం సాధ యే' తి తం
విస్మజ్య, స్వయ మన్తర్భురం జగామ. తతోఽవ స్తిసున్దరీ ప్రియసహరీపరి
వారవల్లభోపేతా సున్దరీమన్దిరం యయా. ఏవం దై వమానుషబలేన మనో
రథసాఫల్య ముపేతో రాజవాహనః సరసమధురచేష్టాభి శ్శనై శ్శనై
హారణిలోచనాయా లజ్జా మపనయన్ రహస్యావిస్రమ్భ ముపజనయన్
సంలాపే తదనులాపపీయూషపానలోలుభ శ్చిత్రచిత్రం చిత్తహారిణం
చతుర్దశభువనవృత్తాన్తం శ్రావయామాన.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదణ్డినః కృతౌ దశకుమారచరితే

పూర్వపీఠికాయా మవ స్తిసున్దరీపరిణయో నామ

పశ్చిమ ఉచ్ఛ్వాసః.

ఇతి పూర్వపీఠికా.

ద శ కు మార చ రి త మ్.

రాజవాహనచరితం నామ ప్రథమోచ్ఛాసః.

శ్రుత్వా తు భువనవృత్తాంత ముత్తమాశ్చనా విస్తయవికసితాక్షీ.
 సస్థిత మిద మభాషతః “దయిత, త్వత్ప్రసాదా దద్య మే చరితార్థా
 శ్రోతృవృత్తిః; అద్య మే మనసి తమోపహ స్త్వయా దత్తో జ్ఞాన
 ప్రదీపః; పక్వ మిదానీం త్వత్పాదపద్మపరిచర్యాఫలమ్. అస్య చ త్వ
 త్ప్రసాదస్య కి ముపకృత్య ప్రత్యుపకృతవతీ భవేయమ్. అభవదీయం
 హి నైవ కించి న్నత్సంబంధి. అథవా ౭స్యై వా స్యాసి జనస్య క్వచి
 త్ప్రభుత్వమ్. అశక్యం హి మదిచ్చయా వినా సరస్వతీముఖగ్రహణో
 చ్ఛేషణీకృతో దశనచ్చద ఏష చుమ్బయితుమ్, అమ్బుజాసనాస్తనత
 తోపభుక్త మురస్థలం చైత దాలిగ్గయితుమ్.” ఇతి. తతః ప్రియోరసి
 ప్రావృ డివ నభ స్సువాస్తీర్ణగురుపయోధరమణ్ణలా ప్రౌఢకన్దలీముకుళ
 మివ రూఢరాగరూపితం చక్షు రుల్లాసయన్తీ, బహ్విబర్హావభీషిషా
 కుసుమచంద్రకశాఢేణ మధుకరకులవ్యాకులేన కేశకలాపేన స్ఫురదరు
 ణకిరణకేసరకరాళం కదమ్బముకుళ మివ కాన్త స్యాధరమణి మధీర
 మాచుచుమ్బ. తదారమ్భస్ఫురితయా చ రాగవృత్త్యా భూయోభూయః
 ప్రావర్త తాతిమాత్రచిత్రోపచారశీఘరో రతిప్రబంధః. ప్రసుప్తయో స్తు
 తయోః స్వప్నే బిసగుణనిగడితపాదో జరరః కశ్చి జ్ఞాలపాదః ప్రత్యదృ
 శ్యత. ప్రత్యబుధ్యేతాం చోభా.

అథ తస్య రాజకుమారస్య కమలయుగళం శశికిరణరజ్జుదా
 మభి స్సృహీత మివ రజతశృంఖలోపగూఢం చరణయుగళ మాసీత్. ఉపల

శైవ చ కి మేత ది త్యతిపరితాసవిహ్వలా ముక్తకణ్ఠ మాచక్రన్త రాజ
కన్యా. యేన త త్సకల మేవ రాజకన్యాన్త పుర మగ్నిపరీత మివ పిశా
చోపహత మివ వేషమాన మనిరుహ్యమాణగహస్యరత్నాసమయ మవని
తలవిప్రవిధ్యమానగాత్ర మాక్రన్తవిదీర్యమాణకణ్ఠ మశ్రుస్సోతోఽవగృణ్ఠి
తకపోలతల మాకులీబభూవ. తుములే చాస్తి స్సనియన్తితప్రవేశాః
కిం కిమితి సహ సోపసృత్య వివిశు రన్తర్వంశికాః పురుషాః; దదృశు శ్చ
తదవస్థం రాజకుమారమ్. తదనుభావనిరుగ్గనిగ్రహేచ్ఛాస్తు తే సద్య
ఏవ త మర్థం చణ్డవర్తణే నివేదయాంచక్రుః.

సోఽపి కోపా దాగత్య నిర్దహ స్మివ దహనగర్భయా దృశా
నిశ మ్యోత్పన్నప్రత్యభిజ్ఞః “కథం స ఏ వై స మదనుజమరణనిమిత్తభూ
తాయాః పాపాయా బాలచన్ద్రికాయాః పత్య రత్యభినిష్ప్రవిత్తదర్పస్య
వై దేశికవణిక్పుత్రిస్య పుష్పేద్భవస్య మిత్రమ్! రూపమతః కలాభిమానీ
నైకవిధ ఏప్రలమోహయ పాట వావర్జిత మూఢపారజ నాధ్యారోపిత
వితథ దేవతానుభావః కపటధర్మకఞ్చుకో నిగూఢపాపశీల శ్చపలో బ్రా
హ్మణబ్రువః! కథ మి వైన మనురక్తా మాదృశే ష్వపి పురుషసింహేషు
సావమానా పా పేయ మవన్తిసున్దరీ! పశ్యతు పతి మ దైవ శూలా
వతంసిత మియ మనార్యశీలా కులపాంసనీ.” ఇతి నిర్భర్తయన్ భీష
ణభుక్కుటిదూషితలలాటః కాల ఇవ కాలలోహదణ్డకర్కశేన బాహు
దణ్డే నావలమృత హస్తా మ్బుజే రేఖాముజరథాజ్ఞలాఞ్చనే రాజపుత్రిం
సరభస మాచక్రన్. స తు స్వభావధీరః సర్వపారుషాతిభూమిః సహిష్ణు
తైకప్రతిక్రియాం దైవీ మేవ తా మాపద మవధార్య, ‘స్మర తస్యా హంస
గామిని, హంసకథాయాః; సహస్వ వాసు, మాసద్వయమ్.’ ఇతి ప్రాణ
పరిత్యాగరాగిణీం ప్రాణసమాం సమాశ్వాస్య, రిపువశ్యతా మయాసీత్.

అథ విదితవార్తా వార్తా మహాదేవీమాలవేన్ద్రా జామాతర మా
కారపక్షపాతినా వాత్సత్యాగోపన్యాసే నారిణా జిఘాంస్యమానం రరక్ష

తుః. న శేకతు స్తు త మప్రభుత్వా దుత్తారయితు మాపదః. స కిల చడ్డశీల శృణ్వవర్తా సర్వ మిద ముద న్తజాతం రాజరాజగిరా తపస్యతే దర్పసారాయ సందిశ్య, సర్వ మేవ పుష్పద్భవకుటుమ్బకం సర్వస్వహరణ పూర్వకం సద్య ఏవ బన్ధనే ఊర్త్వా, కృత్వా చ రాజవాహనం రాజకేస రికిశోరక మివ దారుపజ్జరనిబద్ధం, మూర్ధజజాల లీన చూడామణి ప్రభావ విక్షిప్త ఊర్త్విపాసాదిభేదం చ త మవధూతదుహితృప్రాధికాన స్యాజ్జ రాజ స్తోద్ధరణ యాక్ష్ణా నభియాస్య స్సనన్యవిశ్వాసాన్ని నాయ; కురోధ చ బలభరదత్తకమ్మ శృమ్మామ్. చమ్యేశ్వరోఽపి సింహవర్తా సింహ ఇ వాసహ్యవిక్రమః ప్రాకారం భేదయిత్వా, మహతా బలసముదాయేన నిగ్రత్య, సంప్రహితదూతవ్రాతాహూతానాం సాహాయ్యదానా యాతిన త్వరం ప్రాపతతాం ధరాపతీనా మచిరకాలభావి న్యపి సన్నిధా వదత్తా పేక్ష, స్సాక్షా ది వావలేపా వపుష్కా నక్షమాపరితః ప్రతిబలం ప్రతిజ గ్రాహ. జగృహే చ మహతి సంపరాయే ఊణసకలసైన్యమణ్డాలః ప్రచడ్డా ప్రహరణశతభిన్నమర్తా సింహవర్తా కరిణః కరిణ మవల్ల త్యాతిమానుష ప్రాణబలేన చడ్డవర్తణా. స చ తద్దహిత ర్యమ్బాలికాయా మబలారత్న సమాఖ్యాతాయా మతిమాత్రాభిలాషః ప్రాణై రేనం న వ్యయాయుజత్. అపి త్వనీనయ దపనీతాశేషశల్య మనల్పసన్ధో బన్ధనగృహమ్. అజగణ చ్చ గణకసంఘై ర ద్యైవ ఊపావసానే వివాహసీయా రాజదుహి తేతి.

కృతకాతుకమజ్గళే చ తస్మి, న్నేకపిక్లాచలా త్వృతినివృ త్యైణ జ్ఞా నామ జ్ఞాకరికః ప్రభవతో దర్పసారస్య ప్రతిసందేశ మావేద యత్. “అయి మూఢ, కి మ స్తి కన్యాపురదూషకేఽపి క శ్చిత్కృత పావసరః? స్థవిర స్సరాజా జరావలుప్తమానావమానచిత్తో దుశ్చరితదు హితృపక్షపాతీ య దేవ కించి త్వృలపతి త్వయాఽపి కిం త దనుమత్యా స్థితవ్యమ్? అవిలబ్ధిత మేవ తస్య కామోన్మత్తస్య చిత్రవధవార్తాపే షణేన శ్రవణోత్సృష్టాఽస్మాకం విధేయః. సా చ దుష్టకన్యా సహానుజేన

కీర్తిసారేణ నిగళితచరణా చారకే నిరోధవ్యా.” ఇతి. త చ్చాకర్ణ్య
 “ప్రాత రేవ రాజభవనద్వారే స దునాత్మా కన్యాపురదూషకః సన్ని
 ధాపయితవ్యః; చణ్డపోతక శ్చ మాతజ్గపతి రుచితకల్పనోపపన్న స్త త్రైవ
 సముపస్థాపనీయః. కృతవివాహకృత్య శ్చోచ్ఛ్రితా యాహ మేవ త మనార్యం
 తస్య హ స్తినః కృత్వా క్రీడనకం, తదధిరూఢ ఏవ గత్వా, శత్రుసాహాయ్య
 కాయ ప్రత్యాసీదతో రాజన్యకస్య సకోశవాహన స్వావగ్రహణం కరి
 ష్యామి” తి పాశ్వాచరా నవేక్షాఞ్చుక్తే. నిన్ద్యే చాసా వహ స్వస్యస్త్రి,
 న్మున్నిష త్యే వోహారాగే, రాజపుష్కో రాజాజ్ఞానం రక్షిభిః; ఉపతస్థా చ
 డ్సురితగణ్డ శ్చణ్డపోతః. తుణే చ తస్మిన్ ముముచే తదజ్ఞ్రియుగలం రజత
 శృంఖలయా. సా చైనం చంద్రరేఖాచ్ఛవిః కాచి దప్పరోరూపిణీ భూత్వా
 ప్రదక్షిణీకృత్య ప్రాజ్ఞాలి ర్వ్యజ్జపత్.

దేవ, దీయతా మనుగ్రహార్థం చిత్తమ్; అహ మస్మి సోమరశ్మిం
 భవా సురతమజ్జరీ నామ సురసుందరీ. తస్యా మే నభసి నళినలుబ్ధముగ్ధకల
 హంసానుబద్ధనక్తాయా స్తన్ని వారణాతో భవిచ్చిన్న విగళితా హారయష్టి
 ర్యదృచ్ఛయా జాతు హైమవతే సరసి మందోదకే మగ్నోన్మగ్నస్య మహాన్
 ర్మార్కణ్డేయస్య ఘస్తకే మణికిరణద్విగుణితపతిత మపతత్. పాతిత శ్చ
 కోపితేన తేన మయి శాపః. ‘పాపే, భజస్వ లోహజాతి మజాతచైతన్యా
 స తీ’ తి. స పునః ప్రసాద్యమాన స్త్వత్పాదపద్మద్వయస్య మాసద్వయ
 మాత్రం సందానతా మేత్య నిస్తరణీయా మిమా మాపద మపరితీణశ
 క్తిత్వం చ పశ్యేద్వియాణా మకల్పయత్. అనల్పేన చ పాష్టనా రజతశృంఖ
 లీభూతాం మా మైత్వోకస్య రాజ్ఞో వేగవతః పాత్మః పుష్కో మానస
 వేగస్య వీర శేఖరో నామ విద్యాధరః శంకరగిరా సమధ్యగమత్. ఆత్మ
 సాత్మతా చ తే నాహ మాసమ్. అ థాసా పితృప్రయుక్త వైరే వర్త
 మానే విద్యాధరచక్రవర్తిని వత్సరాజవంశవర్ధనే సరవాహనదత్తే విరసా
 శయః, తదపకారక్షమోఽయ మితి తపస్యతా దర్శసారేణ సమస్పృశ్యత.

ప్రతిశ్రుతం చ తే నాస్తి స్వస్వనురవన్తినుస్తర్యాః ప్రదానమ్. అన్యదా
తు వియతి వ్యవతాయమానచన్ద్రికే మనోరథప్రియతమా మవన్తినుస్తరీం
దిదృక్షు రవశేన్ద్రియ స్తదిన్ద్రిమన్దిరద్యుతి కుమారీపుర ముపాసరత్. అన్త
రిత శ్చ తిరస్కరిణ్యా విద్యయా, తాం తదా త్వదశ్లోపాశ్రయాం సుప్త
గాత్రీం, త్రిభువనసర్గయాత్రాసంహారసంశ్రితాభిః కథాభి రమృతస్వస్తిసిభిః
ప్రత్యానీయమానరాగపూరాం, న్యరూపయత్. సప్రకుపితోఽపి త్వదను
భావప్రతిబద్ధసిగ్రహస్త రాధ్యవసాయః, సమాలి క్ష్యేతరేతర మత్యస్తనుఖ
ప్రసుప్తయో ర్యువయో, నైవదన్తోత్సాహః పాణ్డులోహశృంఖలాత్మనా
మయా పాదపద్మయో ర్యుగలం తవ నిగళయిత్వా, సరోమరభస మపా
సరత్. అవసిత శ్చ మ మాద్య శాప, స్త చ్చ మాసద్వయం తవ పార
తస్త్యమ్. ప్రసీ దేదానీం కిం కరవా ణీ” తి ప్రణిపతన్తిం వార్తయాఽ
నయా మత్ప్రీణసమానాం సమాశ్వాస యేతి వ్యాదిశ్య విససర్జ.

తస్మి న్నేవ క్షణాన్తరే “హతో హత శ్చన్ద్రవర్తా సింహవర్తదు
హితు రమ్బాలికాయాః పాణిస్పర్శగాగప్రసారితే బాహుదణ్డ ఏవ బంధ
దవలమృత్యు సరిభస మాకృష్య కే నాపి దుష్కరకర్తకారిణా తస్కరే
ణైకే నైవ సఖరప్రహరేణ. రాజమన్దిరోద్దేశం చ శవశతమయ మాపా
దయ న్నచకితగతి రసా విహరతి.” ఇతి వాచః సమభవః. శ్రుత్వా చైత
త్త మేవ మత్తహస్తి న ముదస్తాధోరణో రాజపుత్రోఽధిరుహ్య రంహ
సోత్తమేన రాజభవన మభ్యవర్తత. స్తమ్భేరమ రభ సావధూత పత్తి
దత్త వర్తా చ ప్రవిశ్య వేత్తాభ్యన్తర మదభ్రాభ్రనిర్ఘోషగమ్భిరేణ
స్వరేణాభ్యధాత్. “క స్స మహాపురుషో యే నైతన్మానుషమాత్రదు
ష్కరం మహత్కర్తానుష్ఠితమ్? ఆగచ్ఛతు స, మయా స హేమం మత్త
హస్తి న మారోహతు. అభయ మేవ తస్య మదుపకర్ణవ ద్దినో దేవదానవై
రపి విగృహ్ణాన స్య.” ఇత్యవదత్. నిశ మ్రైవం స పుమా నుపోధహహాః
నిగత్య కృతాంజలి రాక్రమ్య సంజ్ఞాకుశ్చితం కుజ్జరగాత్ర, మసక్త మధ్య

రుక్షత్. ఆరోహంత మే వైనం నిర్వర్ణ్య హర్షోత్ఫుల్లదృష్టిః 'అయే !
ప్రియసఖోఽయ మపహరవర్తా.' ఇతి పశ్యాన్నిషీదతోఽన్య బాహుదణ్డ
యుగళ ముభయభుజమూలప్రవేశిత మగ్రేఽవలమ్బ్య స్వ మగ్ర మాలింగ
యామాన.స్వయం చ పృష్ఠతో వలితాభ్యాం భుజాభ్యాం పర్యచేష్టయత్.
తత్క్షణోపసంహృతాలింగనవ్యతికర శ్చాపహరవర్తా చాపచక్రకణప కర్ప
ణ ప్రాస పట్టన ముసల శోమ రాదిప్రహరణజాల ముషయుజ్ఞానో బలా
వలిప్తా స్ప్రితిబలవీరా నృహుప్రకారయోధినః పరిక్షిపతఃక్షితౌ విచిక్షేప.
క్షణేన చాద్రాక్షీ త దపి సైన్య మన్యేన సమస్తోఽభిముఖ మభిధా
వతా బలనికాయేన పరిక్షిప్తమ్.

అనంతరం చ కశ్చి త్కర్ణికారశారః కురువిందనవర్ణకుంతలః కమ
లకోమలపాణిపాదః కణఃచుమ్బిదుగ్ధధవళస్నిగ్ధనీలలోచనః కటితటనివిష్ట
రత్న సఖరః పట్టనివసనః కృశాకృశోదరోర్ధస్థులః కృతహస్తతయా రిపుకుల
మిషువర్షేణాభివర్షణః, పాదాఙ్గుష్ఠనిష్ఠురావఘృష్టకణః మూలేన ప్రజ
వినా గజేన సన్నికృప్య, పూర్వోపదేశప్రత్యయా దయ మేవ స దేవౌ
రాజవాహన ఇతి కృతాఙ్గాలిః ప్రణ మ్యాపహరనమఃణి నివిష్టదృష్టి
రాచప్త. 'త్వదాదిష్టేన మాగ్నేణ సన్నిపాతిత మేత దగ్ధరాజసాహాయ్య
దానా యోపస్థితం రాజన్యకమ్. అరిబలం చ విహతవిధ్వస్తం స్త్రీబాల
హార్యశస్త్రం వర్తతే. కి మన్య త్కృత్యమ్?' ఇతి. హృష్టస్తు వ్యాజహ
రాపహరవర్తా "దేవ, దృష్టిదానే నానుగృహ్యతా మయ మాఙ్గాకరః.
సోఽయ మ ప్యహ మే వామునా రూపేణ ధనమిత్రాభ్యాయాచాంతరి
శోమస్తవ్యః. స ఏ వాద్య నిగ్గమయ్య బంధనా దగ్ధరాజమ్, అపవర్జితం కోశ
వాహన మేకీకృత్య, అస్తద్గ్రహేణ చామునా సహ రాజన్యకేనైకాస్తే
సుఖోపవిష్ట మిహ దేవ ముపతిష్ఠతు యది న దోషః." ఇతి. దేవోఽపి
యథా తే రోచత ఇతి త మాభాష్య గత్వా చ తన్నిర్దిష్టేన మాగ్నేణ
నగరా దృహి రతిమహతో రోహిణాద్రుమన్య కన్యచి న్మూలే త్నమావ

దాతనైకతే గర్హతంజనవనపాతశీతలే తలే ద్విరదా దవతతార. ప్రథమ
సమవతీర్ణే నాపహారవర్తణా చ స్వహస్తసత్వరసమీకృతే మాతంజ ఇవ
స్ఫటికమయ ఇవ భాగీరథీపులినమట్టాలే సుఖం నిషసాద.

తథా నిష్ణణ్ణ ఇచ్చ త ముపహారవ ర్తాధిపాల ప్రమతి మిత్తిగుప్త
మన్త్రిగుప్త విశ్రుతై, ర్తైథిలేన చ ప్రహారనర్తణా, కాశీభర్తా చ
కామపాలేన, చమ్యేశ్వరేణ సింహవర్తణా, స హింసాపాగత్య ధన
మిత్తిః ప్రణిపపాత. దేవోఽపి హర్షావిద్ధ మభ్యుత్థితః 'కథం నమస్త ఏష
మిత్తిగణ స్సమాగతః! కో నా మాయ మభ్యుదయః.' ఇతి కృతయ
థోఽచిశోపచారా నుత్పీడితతరం పరిచేభే. కాశీపతిమైథిలాజ్గరాజాం శ్చ
సుహృన్ని వేషితాః పితృవ దవశ్యత్ తై శ్చ హర్షకమ్పితపలితం సరభసా
పగూఢః పర మభిననన్ద. తతః ప్రవృత్తాసు ప్రతికథాసు ప్రియవయస్యగ
ణానుయక్తః స్వస్య చ సోమదర్తప్రహృద్భవయో శ్చ చరిత మనువర్ణ్య
సుహృదా మపి వృత్తాన్తంక్రమేణ శ్రోతుంకృతప్రస్తాన స్తాం శ్చ తమ
క్తా వన్యయుజ్జ్ఞ.. తేషు ప్రథమః ప్రాహు స్త కి లాపహారవర్తా.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదశ్దశినః కృతౌ దశకుమారచరితే

రాజవాహనచరిత్ర నామ

ప్రథమ ఉచ్ఛ్వాసః

అపహరవర్తచరితం నామ ద్వితీయోచ్ఛ్వాసః.

దేవ, త్వయి తదావతీర్ణే ద్విజోపకారా యాసురవివరం, త్వదన్వేషణప్రసృతే చ మిత్తిగణే, అహ మపి మహీ మట, న్న క్లేషు గణ్ణాతపే బహి శ్చమ్పాయాః కశ్చి దస్తి తపఃప్రభాఘాత్సన్నదివ్యచక్షు ర్కరీచి ర్నామ మహర్షి రితి కుతశ్చి త్సంబసతో జనసమాజా గుపలభ్య, అముతో బుభుత్సు స్త్వదగ్గతిం, త ముద్దేశ మగమమ్ స్యశామయం చ తస్మి న్నా శ్రమే కన్యచి చ్చూతపాతకస్య చ్ఛాయాయాం క మ ప్యుద్విగ్మవర్ణం తాప నమ్. అమునా చాతిథివ దుపచరితః క్షణం విశ్రాంతః 'క్వాసౌ భగవా న్కరీచిః? తస్మా దహ ముపలిప్యః ప్రసంగప్రాప్తితస్య సుహృద్ గతిమ్; ఆశ్చర్యజ్ఞానవిభవో హి స మహర్షి ర్త్వహ్యం విశ్రుతః.' ఇ త్యవాది షమ్. అ ధాసా పుష్ట మాయతం చ నిశ్చ స్యాశశంసే.

ఆసీ త్తాదృశో ముని రస్మి స్సాశ్రమే త మేకదా కామమజ్జరీ నా మాజపుర్యవతంసస్థానీయా వారయువతి రశ్రుబిందుతారకితపయో ధరా సంరేద్వద మభ్యేత్య కీర్ణశిఖణ్ణా స్తీరభూమి రభ్యవస్సిప్త. తస్మి న్నేవ చ క్షణే మాతృప్రముఖ స్తద్దాసీవర్గ స్సానుక్రోశ మనుప్రథావిత స్త త్రై వావిచ్ఛిన్నపాత మపతత్. స కిల కృపాళు స్తం జన మాద్రయా గిరాఽఽశ్వా స్యార్థికారణం తాం గణికా మపృచ్ఛత్. సా తు సప్రీ డేవ సవిషా దేవ సశార వేవ చాబ్రవీత్. 'భగవన్, ఐహికస్య సుఖస్య భాజనం జనోఽయ మాముష్మికాయ శోద్ధవసీయా యార్తాభ్యుపప త్తివిత్తయో ర్భగవత్పాదయో మూలం శరణ మభిప్రపన్నః' ఇతి. తస్యా స్తు జన న్యుదజ్జాలిః పలితశారశిఖణ్ణబన్ధ స్పృష్టము క్తభూమి రభాషత.

భగవన్, అస్యాం మే దోష మేషా ఘో దాసీ విజ్ఞాపయతి. దోష శ్చ మమ స్వాధికారాను స్థాపనమ్. ఏష హి గణికామాతు రధికారః.—

దుహితృర్జన్మనః ప్రభృత్యే వాక్త్రక్రియా లేజో బలవర్ణ మేఘా సంవర్ధనేన
 దోషాగ్ని ధాతుసామ్యకృతా మితాహారేణ శరీరపోషణమ్, ఆపఞ్చనూ
 ద్వర్షా త్పితు ర ప్యనతిదర్శనం, జన్మదినేషు పుణ్యదినేషు చోత్సృతా త్తరో
 మగ్గళవిధిః, అధ్యాపన మనగ్గ విద్యానాం సాక్షానాం, నృత్య గీత వాద్య నా
 ట్య చిత్రాసామ్యద్య గన్ధపుష్ప కలాసు లిప్తిజ్ఞానవచనకౌశలేషు చ సమ్యగ్వి
 నయనం, శబ్దహేతు సమయ విద్యాసు వార్తామాత్రావబోధనమ్, ఆజీవ
 జ్ఞానే క్రిడకౌశలే సజీవనిర్జీవాసు చ ద్యూతకలా స్వభ్యస్తరీకరణమ్, అభ్య
 స్తరకలాసు వైశ్వాసికజనా ద్యత్నేన ప్రయోగగ్రహణం, యాత్రోత్స
 వాది ష్వాదరప్రసాధితాయాః స్థితపరిబర్తాయాః ప్రకాశనం, ప్రసగ్గవత్త్యాం
 సగ్గీతాదిక్రియాయాం పూర్వసంగృహీతై ర్గాహ్యవాగ్భి సిద్ధిలబ్ధునం,
 దిబ్బుభేషు తత్తచ్చిల్లవిత్తకై ర్యశఃప్రఖ్యాపనం, కార్తాన్తికాదిభిః కల్యా
 ణలక్షణోపఘోషణం, పీఠమర్ద విట విదూషకై ర్భిక్షుకీభి శ్చ నాగరికపు
 రుషసమవాయేషు రూపశీలమాధుర్యప్రస్తావనా, యువజన మనోరథలక్ష్య
 ప్రభూతాయాః ప్రభూతతమేన శుల్కే నావస్థాపనం, స్వతో రాగాన్ధా
 య తద్భావదర్శనోన్మాదితాయ వాజాతిరూపవయోఽర్థశక్తిశౌచత్యా
 గదాక్షిణ్యశిల్పమాధుర్యోపపన్నాయ స్వతన్త్రాయ ప్రదానమ్, అధిక
 గుణా యాస్వతన్త్రాయ ప్రాజ్ఞతమా యాల్పే నాపి బహువ్యవదేశే నా
 ర్పణమ్, అస్వతన్త్రేణ వా గాన్ధర్వసమాగమేన గురుభ్య శ్శుల్కాపహ
 రణమ్, అలాభేఽర్థస్య కామస్తీకృతే స్వామి స్యధికరణే వా సాధనం,
 రక్తస్య హి దుహి త్రైకచారిణీవ్రతానుష్ఠాపనం, నిత్యనైమిత్తిక ప్రితిదా
 యతయా హృతశిష్టానాం గమ్యధనానాం చిత్రై రుపాయై రపహర
 ణమ్. అదదతా లుబ్ధప్రాయేణ చ పిగృహ్యోసనమ్, ప్రతిహస్తప్రీత్యా
 హనేన లుబ్ధస్య రాగిణ స్త్యాగశక్తిసంధుక్షణమ్, అసారస్య వాక్సంత
 క్షణై ర్లోకోపక్రోశనై ర్దుహితృనిరోధనై ర్వ్యోజితాద్దనై రన్యాభియా
 గై రపమానై శ్చాపవాహనమ్, అర్థదై రనర్థప్రతిఘాతిభి శ్చానిన్ద్రై

రన్తై రనుబద్ధార్థా నర్థసంశయాన్ నిచార్య భూయోభూయ స్సంయో
జన మితి. గణికాయా శ్చ గమ్యం ప్రతి సజ్జ తేన న సజ్జః? సత్యా మపి
ప్రీతౌ న మాతు ర్భూతృకాయా వా శాసనాతివృత్తిః.—

ఏవం స్థితేనయా ప్రజాపతివిహితం స్వధర్మముల్లంఘ్య క్వచి
దాగన్తుకే రూపమాత్రధనే విప్రయాని స్వే నైవ ధనవ్యయేన రమ
మాణయా మాసమాత్ర మత్యవాహి. గమ్యజన శ్చ భూయా నర్థయో
గ్యః ప్రత్యాచక్షణాయానయా ప్రకోపితః, స్వకుటుమ్మకం చావసాది
తమ్. 'ఏషా కుమతి ర్మకల్యాణీతి నివారయన్త్యాం మయి వనవాసాయ
కోపా త్ప్రీతి. సా చే దియ మహార్యనిశ్చయా సర్వ ఏష జనోఽత్రై
వానన్యగతి రనశ సేన సంస్థాస్యతే.—ఇ త్యవాదీత్

అథ సా వారయువతి స్తేన తాపసేన 'భద్రే, నను దుఃఖాక
రోఽయం వనవాస, స్తస్య ఫల మవపర్గః స్వగ్గోవా; ప్రథమస్తు తయోః
ప్రకృష్టజ్ఞానసాధ్యః. ప్రాయో దుస్సంపాద ఏవ; ద్వితీయ స్తు సర్వ
వైవ సులభః కులధర్మానుష్ఠాయినః. త దశక్యారమ్భా దుపరమ్య
మాతు ర్కతే వర్త స్వే'తి సానుకమ్ప మభిహితా. సా తు ప్రత్యవాదీత్.
'యది భగవత్పాదమూల మశరణం శరణ మస్తు మమ కృపణాయాః
హిరణ్యరేతా ఏవ' ఇ త్యుదమనాయత. స తు ముని రనువిమృశ్య
గణికామాతర మవదత్: 'సంప్రతి గచ్ఛ గృహం, ప్రతీక్షస్వ. కానిచి
ద్దినాని, యావ దియం సుకుమారా సుఖోపభోగసముచితా స త్యరణ్య
వాసోద్వేజతా భూయోభూయ శ్చాస్తాభి ర్విబోధ్యమానా ప్రకృతా వేవ
స్థాస్యతి.' ఇతి. త థేతి తస్యాః ప్రతియాతే స్వజనే, సా గణికా త మృషిమ
లఘుభక్తి ర్ధానోద్గమనీయవాసినీ, నాత్యాదృతశరీరసంస్కారా, వనతరు
పోత కాలవాలపూరణై, ర్దేవతార్చనకుసుమోచ్ఛయాపచయప్రయోసై,
రనేకవికల్పోపహరకర్తృభిః, కామశాసనార్థే చ గన్ధ మాల్య భూషణీప
నృత్య గీత వాద్యాదిభిః క్రియాభి, రేకాస్తేచ త్రివర్గసంబంధినిభిః కథాభి,

రథ్యాత్మవాదై శ్చానురూపై, రల్పీయ సైవ కాలే నాస్వరజ్ఞాయత్ .
ఏకదా చ రహసిరక్తం త ముపలక్ష్య 'మూఢః ఖలు లోకో, య త్సహ
ధర్మే నార్థకామా వపి గణయతి!' ఇతి కించి దన్తయత్ . 'కథయ
వాను, కే నాంశే నార్థకామాతిశాయీ ధర్మ స్త వాభిప్రేతః ?' ఇతి
ప్రేరితా మరీచినా సా లజ్జామన్థర మారభ తాభిధాతుమ్.

ఇతః కిల జనా ద్భగవత స్త్రివర్గబలాబలజ్ఞానమ్. ! అథవా త
దపి ప్రకారాన్తరం దానజనానుగ్రహస్య. భవతు, శూయతామ్. నను
ధర్మాదృతేఽర్థకామయో రనుత్పత్తి రేవ. తదనపేక్ష యైవ ధర్మో నివృత్తి
సుఖప్రసూతిహేతు, రాత్మనః సమాధానమాత్రసాధ్య శ్చ సోఽర్థకా
మవ ద్బాహ్యసాధ నేషు నాత్మాయతతే. తత్త్వదర్శనోపబృంహిత స్తు య
థాకటంచి దనుష్టీయమానాభ్యాం నార్థకామాభ్యాం బాధ్యతే. బాధి
తోఽపి చాల్పయానప్రతిసమాహిత స్త మపి దోషం నిర్హృత్య శ్రేయ
సేఽప్యనల్పాయ కల్పతే. తథా హి, పితామహస్య తిలోత్తమాయా
మభిలాషః, భవానీపతే ర్దునిపత్నీ సహస్రదూషణం, పద్మనాభస్య షోడ
శసహస్రాస్తాపురవిహారః, ప్రజాపతే స్సద్విదుహిత ర్యతిప్రణయప్రవృత్తిః,
శచీపతే రహల్యజారతా, శశాంకుస్య గురుతల్పగమనమ్, అంశుమా
లినో బడబాలజ్ఞానమ్, అనిలస్య కేసరికళత్రసమాగమః, బృహస్పతే రుత
త్యభార్యాభినరణం, పరాశరస్య దాశకన్యాదూషణం, పారాశర్యస్య
భాతృదారసంగతిః, అత్రే ర్మృగీసమాగమ, ఇతి. అమరాణాం చ తేషు
తేషు కార్యే ష్వాసురవిప్రలమ్భనాని జ్ఞానబలా న్న ధర్మపీఠా మావ
హన్తి. ధర్మపూతే చ మనసి నభ సీవ న జాతు రజోఽనుషజ్యతే.
తన్మన్యే నార్థకామా ధర్మస్య శతతమీ మపి కలాం స్పృశత ఇతి.

శ్రు త్వైత దృషి రుదీర్ఘరాగవృత్తి రభ్యధాత్ . 'అయి విలా
సిని, సాధు పశ్యసి న ధర్మ స్తత్త్వదర్శినాం విషయోపభోగే నోపరుద్య
త ఇతి. కిం తు జన్తనః ప్రభృత్యర్థకామవార్తానభిజ్ఞా వయం. జ్ఞేయా చే

మా కింరూపా కింపరివారా కింఫలా వితి. ' సా త్వవాదీన్ " అర్థ స్తావ
దార్జన వర్ధన రక్షణాత్మకః, కృషి పాశుపాల్య వాణిజ్య సంధి విగ్రహోది
పరివార, స్తీర్థప్రతిపాదనఫల శ్చ కామ స్తు విషయాత్సన్ కచేతసః
స్త్రీపునయో ర్నిరతిశయసుఖస్పర్శవిశేషః; పరివార స్తు తస్య యావ
దిహ రమ్య ముజ్జ్వలం వస్తు; ఫలం పునః పరమాహ్లాదనం పరస్పరవిమ
ర్దజన్త స్త్యర్థమాణమధుర ముదీరితాభిమాన మను త్రమసుఖ మపరోక్షం
స్వసంవేద్య మేవ. త స్యైవ కృతే విశిష్టస్థానవ క్తినః క ప్తాని తపాంసి,
మహాన్తి దానాని, దారుణాని యుద్ధాని, భీమాని సముద్ర లఙ్ఘనాదీని,
మానవా స్సమాచరన్తి." ఇతి. నిశ మ్రైత నిమిత్తబలా న్ను, తత్పాట
వా న్ను, స్వబుద్ధిమాన్ద్యా న్ను, స్వనియమాననాదృత్య తస్యా మసౌ
ప్రాసజత్. సా సుదూరం మూఢాత్మానం చ తం ప్రవహజేన సీత్వా
పుర ముదారశోభయా రాజవిధ్యా స్వభవన మనైషీత్. అభూ చ్చ ఘో
షణా ' శ్వః కామోత్సవః ' ఇతి.

ఉత్తరేద్యుః స్నాతానులిప్త మారచితముణ్డమాల నూరభకామి
జనవృత్తం నివృత్తస్వవృత్తాభిలాషం క్షణమాత్రే గతే తయా వినా
దూయమానచిత్తం త మృషి మృద్ధిమతా రాజమాగ్నే ణోత్సవసమాజే
సీత్వా క్వచి దుపవనోద్దేశే యువతిశతపరివృతస్య రాజ్ఞ స్సన్నిధౌ సమాస
దత్. తత్ర స్థితముఖేన తేన ' భద్రదే, భగవతా సహ నిషీద. ' ఇ త్యాదిష్టా
సవిభోమకృతప్రణామా సస్థితం న్యషీదత్. తత్ర కాచి దుత్థాయ బద్ధా
జ్జలిరుత్తమాజ్ఞనా ' దేవ, జితా ఽనయా ఽహం, తద్దాస్య మద్యప్రభృ
త్యభ్యుపేతం మయా ' ఇతి ప్రభుం ప్రాణంసీత్. విస్మయహర్షమూల
శ్చ కోలాహలా లోక స్ఫోదజహీత్. హృష్టేన చ రాజ్ఞా మహాహై
రలంకారై ర్మహతా చ పరిబహేణానుగృహ్య విస్మష్టా, వారముఖ్యాభిః
పౌరముఖ్యై శ్చ గణశః ప్రశస్యమానా, స్వభవన మగ త్రైవ త మృషి
మథాపతః ' భగవన్, అయ మజ్జలి, శ్చిర మనుగృహీతో ఽయం దాసీ

జనః, స్వార్థ ఇదానీ మనుష్ఠేయః. ' ఇతి. స తు రాగా దశనిహత ఇ
 ప్రాద్భి మ్యుబ్రవీత్. 'ప్రియే, కి మేతత్ ? కుత ఇద మాదానీన్యమ్?
 క్వ గత స్తవ మ య్యసాధారణానురాగః? ' ఇతి. అథ సా సస్తిత మవా
 దీత్: ' భగవన్, యయా ఽద్యరాజకులే మత్తః పరాజయోఽభ్యు
 పేత స్తస్యా శ్చ మమ చ కస్త్వి సంఘర్షే, మహర్షిం మరీచి మావర్జితవ
 తీవ శ్లాఘస, ఇతి తయాఽహ మధిక్షిప్తా, దాస్యపణబధ్నేన చాస్తి స్మర్థే
 ప్రావర్తిషి సిద్ధార్థా చాస్తి త్వత్ప్రసాదాత్. ' ఇతి. స తయా తథా
 ఽవభూతో దుర్మతిః కృతానుశయ శూన్యవ స్మృత్యైవైష్ట. య స్త
 యైవం కృత స్తవస్మై త మేవ మాం మహాభాగ మన్యస్వ స్వశక్తిషు
 క్తం రాగ ముద్భృత్య త యైవ బన్ధక్యా మహా ద్వైరాగ్య మర్పితమ్. అచిరా
 దేవ శక్య ఆత్మా త్వదర్థసాధనక్షమః కర్తుమ్. అస్యా మేవ తావ ద్వ
 సాగ్ధపుర్యాం చన్పూయా మితి.

అథ తన్ననశ్చుతతమస్పృర్భి యే వాస్తం రవి రగాత్. ఋషి
 ముక్త శ్చ రాగ సంధ్యాత్వే నాన్సురత్. తత్కథా దత్తవైరాగ్యాణీవ
 కమలవనాని సమకుచన్. అనుమతమునిశాసన స్వహ మము నైవ స
 హేలూపాస్య సంధ్యా, మనురూపాభిః కథాభి స్త మనుశయ్య, నీతరాత్రిః,
 ప్రత్యున్మిష త్యుదయప్రథదావకల్పే కల్పద్రుమకిసలయావధీరి ణ్యరుణా
 ఛిషి, తం సమస్కృత్య నగ రా యోదచలమ్. అదర్శం చ మార్గాభ్యా
 శవర్తినః క స్యాపి క్షుపణకవిహారస్య బహి ర్వివిక్తే రక్తాశోకషణ్డ నిషణ్డ
 మస్పృష్టసమాధి మాధిక్షిణ మగ్రగణ్య మనభిరూపాణాం కృపణవర్ణం క
 మపి క్షిపణకమ్. ఉరసి చాస్య శిథిలితమలనిచయా మ్లఖాన్నిపతితానశ్రు
 బిన్దూ నలక్షయమ్. అప్రాక్షం చాన్తికోపవిష్టః ' క్వ తపః? క్వ చ రుదితమ్?
 న చే ద్రహస్య మిచ్ఛామి శ్రోతుం శోకహేతుమ్ ? ' ఇతి. సోఽబ్రూత్.

సామ్య శ్రూయతామ్. అహ మస్యా మేవ చన్పూయాం నిధిపా
 లితనామ్నుః శ్రేష్ఠినో జ్యేష్ఠనూను ర్వసుపాలితో నామ. వైరూప్యా

స్వమ విరూపక ఇతి ప్రసిద్ధి రాసీత్. అన్య శ్చాత్ర సుందరక ఇతి యథా
 ర్థనామా కలాగుణై స్సమృద్ధో వసునా నాతిపుష్టో ౭భవత్. తస్య చ
 మమ చ నపుర్వసునీ నిమిత్తీకృత్య వైరిం వై గోపజీవిభిః పారధూతైః
 రుదపాద్యత త ఏవ క దాచి దావయో రుత్సవసమాజే స్వయ ముత్పా
 దిత మన్యోన్యావమాసమూల మధిక్షేపవచనవ్యతికర ముపశమయ్య,
 'న వపు ర్వసు వా పుంస్త్యమూల, మపి తు ప్రకృష్టగణకాప్రార్థ్యమా
 వనో హి య స్స పుమాన్. అగ్లో యువతిలలామభూతా కామమజ్జరీ
 యం కామయతే స హరతు సుభగపతాకామ్.' ఇతి వ్యవాస్థాపయన్.
 అభ్యుపే త్యావాం ప్రాహిణువ తస్యై దూతాన్. అహ మేవ కి లాము
 ష్యాః స్మరోన్మాదపేతు రాసమ్ ఆసీనయో శ్చావయో ర్థా మే నోప
 గమ్య సా నీలోత్పలమయ మి వాపాజ్జదా మాజ్ఞే మమ ముఞ్చతీ తం జన
 మప్రత్రపయా ౭థోముఖం వ్యధత్ సుభగేన చ మయా స్వధనస్య స్వ
 గృహస్య స్వగుణస్య స్వదేహస్య స్వజీవితస్య చ సై వేశ్వరీకృతా. కృత
 శ్చాహ మనయా మలమల్లక శేషః హృతసర్వస్వ శ్చ తయా ౭పవాహితః,
 ప్రపద్య లోకోపహాసలక్షతా, మక్షమ శ్చ ధిక్కృతాని పారవృద్ధానాం
 సోధు, మి హై వాయతనే ముని నైకే నోపదిప్తవత్తా, సుకర ఏష
 వేషో వేశనిర్గతానా మి త్యుదీర్ఘవైరాగ్య స్త దపి కౌపీన మజహామ్.

అథ పునః సక్కిర్ణమలవజ్ఞః ప్రబలకేశలుఞ్చనవ్యధః ప్రకృష్టత
 మక్షుత్పిపాసాదిదుఃఖః స్థానాసనశయనభోజనేషు ద్విప ఇవ నవగ్రహో
 బలవతీభి ర్య న్రిణాభి రుద్వేజితః ప్రత్యవామృశమ్. 'అహ మస్మి ద్విజాతిః,
 అన్యధర్తో మ మైష పాషణ్డపథావతారః, శ్రుతిస్మృతివిహితే నై వవత్తా
 నా మమ పూర్వజాః ప్రావ ర్తంత, మమ తు మన్దభాగ్యస్య నిన్ద్యవేష
 మమద్దదుఃఖాయతనం హరిహరహిరణ్యగర్భాదిదేవతాపవాదశ్రవణనై
 రన్తర్యా త్సే) త్యాపి నిరయఫల మఫలం విప్రలవ్భాప్రాయ మీదృశ మిద
 మధర్మవత్తా ధర్మవ దాచరణీయ మాసీత్.' ఇతి. ప్రత్యాకలితస్వదు

ర్షయః సిద్ధిష్ణుం వివిక్త మేత దాసాద్య పర్యాప్త మశ్రు ముఖ్చా మితి.
 శ్రుత్వా వైత దనుకమ్నమానోఽబ్రవమ్. 'భద్ర, క్షమస్వ కఞ్చి
 త్కాలః, మత్త్రైవ నివస; నిజేన ద్యుష్మే నానా వేవ వేశ్యా యథా త్వాం
 యోజయిష్యతి తథా యతిష్యే. స స్త్యుపాయా స్తాదృశాః.' ఇ త్యా
 శ్వాస్య తమ్, అభ్యు ణ్ఢిహోఽహం, నగర మా విశ న్నేవ చోపలభ్య
 లోకవాదా ల్లుబ్ధసమృద్ధపూర్ణం పుర మితి, అర్థానాం నశ్వరత్వం ప్రదర్శ్య
 ప్రకృతిస్థా నమూ న్విధాన్య, కర్ణీసుతప్రహితే పథి మథి మకరవమ్.
 అనుప్రవిశ్య చ ద్యూతసమాజ మక్షుభూతైః స్సమగంసి. తేషాం పఞ్చ
 వింశతిప్రకారాసు సర్వాసు ద్యూతాన్ శత్రయాసు కలాసు కౌశల, మక్ష
 భూమిహస్తాదిషు చాత్య నదురుపలతోణి కూటకర్తాణి, తన్మూలాని సావ
 లేపా న్యధిక్షేపవచనాని, జీవితనిరపేతోణి సంరమ్భవిచ్ఛేదతాని, సభిక
 ప్రత్యయవ్యవహారా న్యాయబలప్రతాపప్రాయా నక్లీకృతార్థ సాధనక్ష
 మా, బలిషు సాన్త్యనాని, దుర్బలేషు భర్త్రితాని, పక్షరచనానైపు
 ణ్యమ్, ఉచ్చావచా న్యుపప్రలోభనాని, గ్లహప్రభేదవర్ణనాని, ద్రవ్యసం
 విభాశాదార్య, మన్తరాన్తరాఽశ్లీలప్రాయా కలకలా, ని త్యేతాని
 చాన్యాని చానుభవ స తృప్తి మధ్యగచ్ఛమ్. అహం చ కించి త్ప్రమా
 దదత్తశాకే క్వచి త్కితవే ప్రతికితవ స్తు నిర్దహ నిన్వ క్రోధతామ్రయా
 దృశా మా మభిషిక్ష్య, 'శిక్షయసి రే ద్యూతవత్త్వ హాసవ్యాజేన?
 ఆస్తా మయ మశిషీతో వరాకః. త్వయైవ తావ ద్విచక్షణేన దేవిష్యామి.'
 ఇతి, ద్యూతాధ్యక్షానుమత్యా వ్యత్యసజత్. మయా జిత శ్చాసా పోడత
 సహస్రాణి దీనారాణామ్. తదర్థం సభికాయ సభ్యేభ్య శ్చ దత్త్వా, అర్థం
 స్వీకృ త్యోదతిష్ఠమ్. ఉదతిష్ఠం శ్చ తత్రగతానాం హర్షగర్భాః ప్రశంసా
 లాపాః. ప్రార్థయమానసభికానురోధా చ్చ తదగారేఽభ్యవహారవిధి
 మకరవమ్. యన్మూల శ్చ మే దురోదరానతార స్స మే విమర్దకో నామ
 విశ్వాన్యతరం ద్వితియం హృదయ మాసీత్.

తన్మథేన చ సారథః కర్త త శ్శీలత శ్చ సకల మేవ నగర మవధార్య,
 ధూర్జటికణ్ఠ కల్తాష కాలతమే తమసి, నీలనివసనార్ధోరుకపరిహితో, బద్ధ
 తీక్ష్ణకౌక్షేయకః, ఫణిముఖ కాకలీ సందంశక పురుషశీర్షక యోగచూర్ణ
 యోగవర్తికా మానసూత్ర కర్మటక రిజ్జ దీపభాజన భృమరకరణ్డక
 ప్రభృ త్యనేకోపకరణ యుక్తో గత్వా, కస్యచి ల్లుభేశ్వరస్య గృహే సన్ధి
 చిత్వా, పటభాసనూత్క చిద్రాలక్షితా నర్మలసాద్రవృత్తి, రవ్యభో, నిజ
 గృహ మి వానుప్రవిశ్య, నీలీం సారమహతీ మాదాయ నిరగామ్. నీల
 నీరదనికరపీఠమిరనిబిడితాయాం రాజవీధ్యాం ఝడితి శతప్రహదాసం
 పాతే మివ క్షణ మాలోక మలక్ష్యమ్. అ థాసౌ నగరదేవ తేవ నగర
 మోషరోపితా నిస్సంబాధవేలాయాం నిస్సృతా సన్నికృష్టా కాచి
 దున్మిషదూభషణా యవతి రావిరాసీత్. 'కాసి వాసు? క్వ యాసి?'
 ఇతి సదయ ముక్తా సగద్గదా మా మనాదీత్.

“ఆర్య, పుర్యా మస్యా మర్యవర్యః కుభేరవల్లభనామా వసతి.
 అ స్త్యహం తస్య కన్యామాం జాతమాత్రాం ధనమిత్రినామ్మేత్రత్యా
 మైవ కస్తేచి దిభ్యకుమారా యాన్వజానా ద్భార్యాం మే పితా. స పున
 రముష్మిన్న త్యుదారతయా పిత్రో రస్తే విత్తై ర్విజైః క్షీత్వై వాఢివ గౌ
 ధ్దారిద్యం దర్శిదతి సతి, అథ ఉదారక ఇతి చ ప్రీతలోకాధిరోపితాపర
 శ్లాఘ్యనామని, వారయ త్యేవ తస్మిన్, మాం తరుణీభూతా మధన ఇ
 త్యదత్వా, అర్థపతినామ్మేకస్తేచి దితరస్తే యథార్థనామ్మే సార్థవాహాయ
 దిత్సతి మే పితా. త దమగ్గల మద్య కిల ప్రభాతే భావీతి జ్ఞాత్వా, ప్రా
 గేవ ప్రియతమదత్తసంకేతా వశ్చైతస్వజనా నిగ్గత్య, బాల్యాభ్యస్తేన
 వత్సనా మన్మథాభినరా తదగార మభినరామి. త న్నాం ముఖ్య గృహ
 జైత ద్భాణ్డమ్.” ఇ త్యున్మచ్య మహ్య మర్పితవతీ. దయమాన శ్చాహ
 మబ్రవమ్. ఏహి సాధ్వీత్వాం నయై త్వత్ప్రియతమ మితి త్రిచతురాణి
 పదాన్యదచలమ్. ఆపత చ్చ దీపికాలోకపరిలుప్యమానతిమిరభారం యస్థి

కృపాణాపాణీ నాగరికబల మనల్పమ్. ప్రవేశమానాం కన్యకా మవదమ్:
 “భద్రే, మాభైషీ; అ స్త్యసిద్ధివీయో మే బాహు; రపితు మృదు రయ
 ముపాయ స్త్యదపేక్షయా చింతి: శయేహం భావితవిషవేగవిక్రియః.
 త్వయాఽప్యమీ వాచ్యా: ‘నిశి వయ మిమాం పురీం ప్రవిష్టా:; దప్త
 శ్చ మ మైష నాయకో దర్శికరేణాముష్మి నృభాగృహకోణ ఏవ. యది
 వః కశ్చి న్నన్త్రవి త్కృపాభు స్స ఏవ త మనుజీవయన్ మమ ప్రాణా
 నాహరే దనాథాయా:’ ఇతి.” సాఽపి బాలా గత్యన్తరాభావా ద్భయ
 గద్గదస్వరా బాష్పదుర్దినాక్షీ బద్ధవేషభుః కథంకథ మపి గత్వా మదుక్త
 మన్వతిష్ఠత్. అశయిషి చాహం భావితవిషవిక్రియః. తేషు కశ్చి న్న కేంద్రా
 భిమానీ మాం నిర్వర్ణ్య ముద్రాత న్త్రమన్త్రధ్యానాదిభి శోఽపక్ర మ్యా
 కృతార్థో ‘గత ఏ వాయం కాలదప్త; స్తథా హి; స్తబ్ధశ్యావవర్ణ
 మజ్గం, రుద్ధా దృష్టిః, శాస్త్ర ఏ వ్రాప్తా. శుచా ఽలం వాసు, శోఽగ్ని
 సా త్కరిష్యామః. కోఽతివర్తతే దైవమ్?’ ఇతి స హేతరైః ప్రాయాత్.

ఉత్థిత శ్చాహ ముదారకాయ తాం సీత్యాఽబ్రవమ్. ‘అహ మస్మి
 కోఽపి తస్కరః; త్వద్గతే నైవ చేతసా సహాయభూతేన త్వా మిమా
 మభిసర స్తీ మన్త రోపలభ్య, కృపయా త్వత్సమీప మనైషమ్. భూషణ
 మిద మన్యాః.’ ఇ త్యంశుపటలపాటితద్వాన్తజాలం త ద ప్యర్చితవాన్.
 ఉదాకర స్తు త దాదాయ సలజ్జం చ సహార్షం చ ససంభ్రమం చ మా
 మభాషత. “ఆర్య, త్వ యై వేయ మన్యాం నిశి ప్రియా మే దత్తా, వా
 క్చ పున ర్క మాపహృతా. తథా హి, న జానే వక్తుం త్వత్క మైత
 దద్భుత మితి. నను తే స్వశీల మద్భుతవ త్ప్రతిభాతి. నైవ మన్యే నాపి
 కృతపూర్వ మితి ప్రతినియ తైవ వస్తుశక్తిః. న హి త్వ య్యస్యదీయా
 లోభాదయః, త్వ యాద్య సాధు తోస్తిలి తేతి త త్ప్రాయ స్వత్పూర్వా
 వదానేభ్యో న రోచతే. దృష్ట మిదానీ మాదార్యస్వరూప మితి. త్వదా
 శయ మననుమాన్య న యుక్తో నిశ్చయః. త్వయాఽమునా సుకృతేన క్రితో

౭యం దానజన ఇతి, అసార మతిగరీయసా క్షీణా నీతి స తే ప్రజ్ఞాధి
క్షేపః స ప్రియాదానస్య ప్రతిదాన మిదం శరీర మితి, తదలాభే నిధ
నోన్ముఖ మిద మపి త్వ యైన దత్తమ్. అద్యప్రభృతి భర్తవ్యో౭యం
దానజనః." ఇతి మమ పాదయో రపతత్. ఉత్థాప్య చైన ముర సోపల్లి
ప్యాభాషిషి 'భద్ర, కా౭ద్య తే ప్రతిపత్తిః?' ఇతి.

సో౭భ్యధత్త-న శక్నోమి చైనా మత్ర పితు రసభ్యనుజ్ఞ యో
పయమ్య జీవితమ్ అథో౭స్యా మేవ యామిన్యాం దేశ మిమం జహం
సామి. కో వా౭హం యథా త్వ మాజ్ఞాపయసి.' ఇతి. అథ మయో
క్తమ్-'అ స్త్యేతత్; స్వదేశో దేశాన్తర మితి నేయం గణనా విదగ్ధస్య పురు
షస్య; కిం తు బా లేయ మనల్పసౌకుమార్యా; క ప్తాః ప్రత్యవాయ
భూయిష్టా శ్చ కాన్తారపథాః. తై థిల్వ మివ కించి త్ప్రజ్ఞాన త్వయో
రనర్థే నేదృశేన సమ్భవ్యతే. త త్స హానయా నుఖ మి హైవ వస్తవ్యమ్.
ఏహి నయా వై నాం స్వావాసమ్.' ఇతి. అవిచారానుమతేన తేన సద్య
ఏవై నాం తద్గృహ ముపసీయ, త యై వాపసర్పభూతయూ తత్ర మృద్యా
జ్ఞాన శేష మచోరయావ. తతో నిష్పత్త్య క్వచి న్దుషితకం నిధాయ, సము
చ్చలన్తో నాగరికపురుషసంపాతే మార్గపాశ్వశాయినం కంచి న్నత్త
వారణ ముపరిపురుష మాకృ ప్యాధ్యారోహావ. త్రైవేయకప్రాత
పాదయుగ శేన మ యోత్థాప్యమాన ఏవ పాతితాథోరణపురులోరస్థుల
పరిణాతః పురీతల్లతాపరీతదన్తకాణ్డ స్స రక్షీకబల మక్షిణోత్. అధ్వంస
యావ చాము నై వార్థపతిభవనమ్. అపవాహ్య చ క్వచన జీర్ణోద్ధ్యానే
శాఖాగ్రాహికయా౭వాతరావ. స్వగృహం గతో చ స్నాతో శయన సుధ్య
శిశ్రియావ.

తావ దే వోదగా మదధే రుదయాచలేన్ద్రోపద్మరాగశృంగకల్పం
కల్పద్రుమహేమపల్లవాపీడపాటలం పత్రజమణ్డలమ్. ఉత్థాయ చ ధౌత
వక్త్రో ప్రగేతనాని మగ్గళా న్యనుష్ఠా యాన్తత్కర్మతుములం పుర మను

చరన్తా వశ్యణువ పరవధూగృహేషు కోలాహలమ్. అ థాత్తై రర్థ పతిః కుబేరదత్త మాశ్వాస్య కులపాలికావివాహం మాసావధిక మకల్ప యత్. ఉపహ్యశే పున రశిక్షయం ధనమిత్త్రమ్.

ఉపతిష్ఠ సఖే, ఏకాస్త ఏవ చర్మరత్నభస్త్రికా మిమాం పురస్కృత్యాజ్గరాజ మాచక్షుః—“జానా త్యేవ దేవౌ నైకకోటిసారస్య వసు మిత్త్రస్య మాం ధనమిత్త్రం నా మైకపుత్త్రమ్. సోఽహం మూలహరత్వ మేత్యాధివర్గా ద స్త్యవజ్ఞతో, మదర్థ మేవ సంవర్ధితాయాం కులపాలికాయాం మద్దాద్రిద్యదోషా త్పునః కుబేరదత్తేన దుహిత ర్యర్థపతయో దిత్తితాయా ముద్వేగా దుద్భితు మసూ నుపపారికం జరద్వన మవగాహ్య కణ్ఠస్యస్తశ స్త్రికః కే నాపి జటాధరేణ నివా రైవం పృష్టః ‘కిం తే సాహసస్య మూలమ్?’ ఇతి. మ యో క్తమ్ ‘అవజ్ఞా సాస్తర్యం దారిద్య్రమ్,’ ఇతి. స పున రేవం కృపాళు రన్వగ్రహీత్: ‘తాత, మూఢోఽసి, నాస్య త్పిష్ఠతమ మాత్మత్యాగాత్; ఆత్మాన మాత్మనాఽనవసా ద్యై వౌఢ రన్తి సన్తః. సన్యసాయా ధనార్జనస్య బహుషా; నైక శ్చిన్నకణ్ఠప్రతి సన్ధానపూర్వస్య ప్రాణలాభస్య. కిమనేన సోఽస్త్వహం మన్తసిద్ధః, సాధ తేయం లక్షగ్రాహిణీ చర్మరత్నభస్త్రికా; చిర మహా మస్యాః ప్రసాదా త్కామరూపేషు కామప్రదః ప్రజానా మవాత్సమ్. మత్సరిక్యాం జరసి భూమిస్వర్గ మ త్రోదే శే ప్రవేక్ష్య న్నాగత, స్తా మిమాం ప్రతిగృహేణ. మదన్యత్ర చేయం వణిగ్భ్యో వారయోషిన్సుఖ్యాభ్యో వాదుర్ధే ఇతి హి తద్గ తాప్రతీతిః. కిం తు యత్సకాశా దన్యాయాపహృతం తస్మై ప్రత్యర్పణీయం, న్యాయాజ్జితం తు దేవబ్రాహ్మణేభ్య స్త్యాజ్యమ్. అ థేయం దేవ తేవ శుచా దేశే నివేశ్యార్చ్యమానా ప్రాతః ప్రాత స్సువర్ణపూజైః వ దృశ్యతే. స ఏష కల్పః.’ ఇతి. బద్ధాజ్జలి రహ మతిష్ఠమ్. బద్ధాజ్జలయే మహ్యా మేనాం దత్త్వా కి మపి గ్రావచ్ఛిదం ప్రాచితత్. ఇయం చ రత్నభూతా చర్మ భస్త్రికా దేవా యానివేద్య నోపజీ వ్యే త్యానీతా. పరం తు దేవే ప్ర

మాణమ్. " ఇతి. రాజా చ నియత మేవ వక్ష్యతి ' భద్ర, ప్రీతోఽస్మి, గచ్ఛ యథేచ్ఛ, మేనా ముపభు క్షేప్వ' తి. భూయ శ్చ బ్రూహి ' యథా న కశ్చి దేనాం ముష్ణాతి తథాఽనుగృహ్యతా మి'తి. త ద పృవశ్య మసా వభ్యుపేష్యతి. తతః స్వగృహ మేత్య యథోక్త మర్థత్యాగం కృత్వా దినే దినే వరివస్యమానాం స్తేయలబ్ధై రక్షై ర్న క్త మాపూర్య ప్రాణై లోకాయ దర్శయిష్యసి. తతః కు బేరద త్త స్తృణాయ మత్వాఽర్థపతి మర్థలుబ్ధః కన్యకయా స్వయ మేవ త్వా ముపస్థాస్యతి. అథ కుపిణోఽర్థపతి ర్వ్యవహ ర్తు మర్థగ ర్వా దభియోక్యతే. తం చ భూయ శ్చిత్తై రుపాయైః కాపీనావ శేషం కరిష్యావః. స్వకం చ చౌర్యం తే నై వాభ్యుపాయేన సుప్రచ్ఛన్నం భవిష్య తీతి. హృష్ట శ్చ ధనమిత్రో యథోక్త మన్వతిష్ఠత్. తదహ రేవ మన్నియోగా ద్విమర్దకోఽర్థపతి సేవాభియుక్త స్త స్యాదారకే వైర మభ్యవర్ధయత్. అర్థలుబ్ధ శ్చ కు బేరదత్తో నివృ త్తార్థపతే ర్ధనమిత్రా యైవ తనయాం సానునయం ప్రాదిత్సత్. ప్రత్యబధ్నా చ్చార్థపతిః.

ఏ ష్వేవ దివసేషు 'కామమజ్జార్యాః స్వసా యభీయసీ రాగమజ్జరీ నామ పఞ్చవీరగోష్ఠే సగ్గీతక మనుష్ఠాస్య తీతి సాన్ద్రాదర స్సమాగమన్ నాగరజనః. స చాహం సహ సఖ్యా ధనమిత్రేణ తత్ర సన్నయధిషి. ప్రవృత్త సృత్తాయాం చ తస్యాం ద్వితీయం రజవీరం మమాభూ.న్తనః. తద్దృష్టివిభృ మోత్పలవనసత్ప్రాపాశ్రయ శ్చ పఞ్చశరో భావరసానాం సామగ్యా సముదితబలో మా మతిమాత్ర మవ్యధయత్. అ త్రాసా.నగరదేవ తేవ నగర మోషరోషితా లీలాకటాక్షమాలాశృంఖలాభి క్షీ లోత్పలపలాశ శ్యా మలాభి ర్నా మబధ్నాత్. నృశోభితా చ సా సిద్ధిలాభశోధిసి కిం, విలాసా త్రి, మభిలాషా త్రి, మస్తా దేవ స జానేఽసకృన్తాం సఖీభి ర ప్యనుపల షీ తే నాపాదగ్రపేక్షీ తేన సవిభ్రమా రేచితభూలత మభివీక్ష్య, సాపదేశం చ కించిదావిష్కృతదశనచంద్రికం స్థిత్యా, లోక లోచనమాన సాను

యాతా ప్రాతిష్ఠత. సోఽహం స్వగృహ మేత్య దుర్నివార యోత్కణ్ఠా
యా దూరీకృతాహరస్పృహః శిరశ్శూలస్పర్శ మపదిత స్వివిక్తే తల్పే
ముక్తై రవయవై రశయిషి. అతినిష్ఠాత శ్చ మదనతన్త్రై మా మభ్యు
పేత్య ధనమిన్ద్రో) రహ స్యకథయత్.

సఖే, సా ధన్యా గణికాదారికా, యా మేవం భవన్తనో ఽభిని
విశతే; తస్యా శ్చ మయా సులక్ష్మితా భావవృత్తిః. తా మ ప్యచిరా
దయుక్తశర శ్చరశయనే శాయయిష్యతి. స్థానాభినివేశినో శ్చ వా
మయత్న సాధ్య స్సమాగమః. కిం తు సా కిల వారకన్యకా గణికాస్వ
ధర్మప్రతిపగామినా భద్రోదాతే ణాశయేన సమగిరతః- 'గుణశుల్కా
ఽహం న ధనశుల్కా; న చ పాణిగ్రహణా దృతేఽపి భోగ్యం యావ
నమ్;' ఇతి. త చ్చ ముసలుః ప్రతిషి ధ్యాకృతార్థా తద్భగిసీ కామమ
జ్జరీ తన్నాతా చ మాధవసేనా రాజాన మశ్రుకణ్ఠ్యో వ్యజ్ఞపతామ్.
'దేవ యుష్మద్దాసీ రాగమజ్జరీ రూపానురూపశీలశిల్పకాశలా పూరయి
ష్యతి మనోరథా ని త్యాసీ దస్తాకం మహ త్యాశా. సాఽద్య మూల
చ్ఛిన్నా; య దియ మతిక్రమ్య స్వకులధర్మ మర్థనిరపేక్షా గుణేభ్య ఏవ
స్వం యావనం విచిక్రీషతే, కులస్త్రీవృత్త మే వానుతిష్ఠాసతి. ఏవం
సతి, సా చే దియం దేవపాదాజ్ఞయాఽపి తావ త్ప్రీకృతి మావద్యేత,
తదా పేశలం భవేత్.' ఇతి. రాజ్ఞా చ తదనురోధా త్తథాఽనుశిష్టా స
త్య ప్యనాశ్ర వైన సా య దాసీత్, తదా ఽస్యాః స్వసా మాతా చ
రుదితనిర్బంధేన రాజ్ఞే సమగిరేతాం 'యది కశ్చి ద్భుజిజ్ఞోఽస్మదిచ్చయా
వి నైనాం బాలాం విలోభ్య నాశయిష్యతి, స తస్కరవ ద్వధ్యః' ఇతి.
త, దేవం స్థితే, ధనా దృతే న తత్స్వజనోఽనుమన్యతే, న తు ధనదా
యాసా వభ్యుపగచ్ఛ తీతి, విచిన్ద్రోఽత్రాభ్యుపాయః.

అథ మ యోక్తం 'కి మత్ర చిన్త్యమ్? గుణై స్తా మావభ్యు
గూఢ మర్థై స్తత్స్వజనం తోషయిష్యామి.' ఇతి. తత శ్చ కాశ్చీత్ కామ

మజ్జారాః ప్రధానమూతీం ధర్మరక్షితాం నామ శాక్యభిక్షుకీం చీవరపిణ్ణా
దానాది నోపసంగృహ్య తన్మథేన తయా. బద్ధకార్య పణబద్ధ మకరవమ్,
'అజనరత్న ముదారకా న్ముషిత్యా మయా తుభ్యం దేయం, యది ప్రతి
దానం రాగమన్జరీ' ఇతి సోఽహం ప్రతిపన్నాయాం చ తస్యాం తథా
త మర్థం సమాప్నోమ్య, మద్గుణోన్మాదితాయా గాగమజ్జారాః కరకిసలయ
మగ్రహీషమ్ యస్యాం చ నిశి చర్మరత్న స్తేయవాద స్తస్యాః ప్రారమ్భే,
కార్యాన్తరాపదేశేన సమాహూతేషు శృణ్వ త్వేవ నాగరముఖ్యేషు,
మత్ప్రేణిధి ద్విమర్దకోఽర్థపతిగృహ్మ్యా నామ భూత్వా ధనమిత్త్ర ముల్ల
ఘ్ని బహ్వత్తర్జయత్. ఉక్తం చ ధనమిత్త్రేణ 'భద్ర, కస్త వార్థో య త్వర
స్య హేతో ర్తా మాక్రోశసి? న స్కరామి స్పల్ప మపి త వాపకారం
మయా కృతమ్.' ఇతి. స భూయోఽపి తర్జయన్ని వాబ్రవీత్: 'స ఏష
ధనగర్వో నామ య త్వరస్య భార్యాం శుల్కుక్రీతాం పున స్తత్ప్రీతకా
ద్రవ్యేణ విలోభ్య స్వాం చిక్షీర్షసి. బ్రవీషి చ స ఏష 'కస్త వాపకారో
మత్కృత?' ఇతి. న తు ప్రతీత మే వైత త్సార్థవాహ స్యార్థపతే ద్విమర్దకో
బహిశ్చరాః ప్రాణా ఇతి. సోఽహం తత్కృతే ప్రాణా నపి పరిత్యజామి;
బ్రహ్మహత్యా మపి న పరిహరామి. మ మైకరాత్రజాగరప్రతీకార స్త వైష
చర్మరత్నాహంకారదాహజ్వరః.' ఇతి. తథా బ్రువాణ శ్చ పౌరముఖ్యై
స్సామర్షం నిషి ధ్యాపవాహితో గోఽభూత్. ఇయం చ వార్తా కృత్రి
మూర్తినా ధనమిత్త్రేణ చర్మరత్న నాశ మాదా పుష్యేష్య పాథివాయ
నివేదితా. స చార్థపతి మాహూ యోపహ్వరే పుష్టవా 'అజ్ఞ, కిమస్తి
కశ్చి ద్విమర్దకా నా మాత్రభవతః?' ఇతి. తేన చ మూఢాత్మనా 'అస్తి
దేవ, పరమం మిత్త్రం, క శ్చ తే నార్థః?' ఇతి కథితమ్. రాజ్ఞోక్తమ్ 'అపి
శక్నోమి త మాహ్వాతుమ్?' ఇతి. 'నౌఘ మస్తి శక్తః,' ఇతి నిర్గత్య స్వగృ
హే వేశవాశు ద్యూతసభాయా మాపణే చ నిపుణ మన్వష్యన్, నోపల
భివాన్. కథం చోపలభేత స వరాకః? స ఖలు విమర్దకో మద్గాహిత

త్వదభిజ్ఞానచిహ్నా మన్నియోగా త్వదన్వేషణా యోజ్యయినీం తద
హ రేవ ప్రాతిష్ఠత. అర్థపతి స్తుత మదృష్ట్యా, తత్కృత మపరాధం నా
మాత్మసంబంధీతి మత్వా, మోహా ద్భయో ద్వా ప్రత్యాఖ్యాయ, పున
ర్ధనమిత్తేణ విభావితేన కుపితేన రాజ్ఞా నిగృహ్య నిగళబధన మనీయత.

తే ప్షేవ దివసేషు విధికల్పేన చర్మరత్నం దోగ్ధకామా కామ
మజ్జరీ, పూర్వదుగ్ధం క్షుపణీభూతం విరూపకం రహస్యపసృత్య, తతోఽప
హృతం సర్వ మర్థజాతం తస్మై ప్రత్యర్ప్య, సప్రత్యయం చ బహ్వానుసీయ,
ప్రత్యగమత్. సోఽపి కథంశ్చిన్నిర్గ్రాసకగ్రహాన్తోచితాత్మా మదనుశిష్టో
హృష్టతమః స్వధర్మ మేవ ప్రత్యపద్యత. కామమజ్జ ర్యపి కతిపయై రే
వాహ్నిభి రశ్మన్తక శేష మజనరత్నదోహాశయా స్వమభ్యుదయ మక
రోత్. అథ మత్ప్రియుక్తో ధనమిత్త్రః పార్థివం మిథో న్యజ్ఞాపయత్. 'దేవ,
యేయం గణికా కామమజ్జరీ లోభోత్కర్షా ల్లోభమజ్జ రీతి లోకపక్రోశ
పాత్ర మాసీత్, సోఽద్య ముసలోలూఖలా న్యపి నిరపేక్షం త్యజతి.
తస్మన్వే మచ్ఛర్మరత్నలాభహేతు, తస్య ఖలు కల్ప స్తాదృశః; వణి
గోభ్యో వారముఖ్యాభ్యశ్చ వా దుగ్ధే, నాన్యేభ్య ఇతి హి తద్గతా ప్రతీతిః.
అతోఽముష్యా మస్తి మే శజ్జా ' ఇతి. సా సద్య ఏవ రాజ్ఞా సహ జన
న్యా సమాహూయత. వ్యథితవర్ణే నేవ మయోపహ్వరే కథితమ్: 'నూన
మార్యే, సర్వస్వత్యాగా దతిప్రకాశా దాశఙ్కనీయ శ్చర్మరత్నలాభః.
తదనుయోగా యోగ్యరాజేన సమాహూయసే. భూయోభూయ శ్చ నిర్బ
ద్ధయా త్వయా నియతం మస్తి తదాగతిత్వే నాహ మపదేశ్యః.
తత శ్చ మే భావీచిత్రవధః. మయి చ మృతే న జీవిష్య త్యేవ తే భగినీ.
త్వం చ నిస్సీభూతా, చర్మరత్నం చ ధనమిత్త్ర మేవ ప్రతిభజిష్యతి.
తదియ మాప త్నమస్తతోఽనర్థానుబంధినీ. త త్కి మత్ర ప్రతివిధేయమ్?'
ఇతి. తయా తజ్జనన్యా చాశ్రూణి విస్మయోక్తమ్: 'అస్యై వై తదస్త
ద్బాలిశ్యాన్నిర్భిన్నప్రాయం రహస్యమ్. రాజ్ఞ శ్చ నిర్బన్ధాత్ ద్విన్

త్రిశ్చతుర్విహు త్యాపినియత మాగతి రపదే తైవ చోరితస్య త్వయి. త్వయి చ వ్యపదిష్టే సర్వ మస్తత్కుటుమ్బ మవసీదేత్. అర్థపతౌ చ తద యశో రూఢమ్. అద్గపురప్రసిద్ధం చ తస్య కీనాశ స్యాన్నాభి సృజతమ్. అము నైత దస్తభ్యం దత్త మి త్యపదిశ్య వర మాత్మా గోపాయితమ్.' ఇతి మా మభ్యుపగమయ్య రాజకుల మగమతామ్. రాజ్ఞానుయక్తే చ 'నైష న్యాయో వేశకులస్య య ద్దాతు రపదేశః; స హ్యర్థై ర్నాన్యయాచ్చితై రేవ పురుషా వేశ ముపలిప్తన్తి,' ఇతి. ఇ త్యసక్తృ దతిప్రణుద్య కర్ణనాసాచ్ఛే దోపక్షేపభీషితాభ్యాం దగ్ధబద్ధకీభ్యాం స ఏవ తపస్వీ తస్కరత్వే నాథవతి రగ్రాహ్యత. కుపితేన చ రాజ్ఞా తస్య ప్రాణే ఘాద్యతో దడ్డాః ప్రాజ్ఞలినా ధనమిత్త్రే) నైవ ప్రత్యపిద్యతః 'ఆర్య, మార్యదత్త ఏష వరో వణిజామ్, య దీదృశే ష్వపరాధే ష్వసుభి రవియోగః. యది కుపితోఽసి హ్యతస ర్వస్వో నిర్వాసనీయః పాప ఏషః.' ఇతి. తన్మూలా ధనమిత్త్రస్య కీర్తి రప్రధతః. అప్రీయతే చ భర్తా. పటచ్చరచ్ఛేదశేషోఽర్థపతి రర్థమత్త సర్వపౌరజనసమక్షం నిరవాస్యత. తస్య ద్రవ్యాణాం కెనచి దవయవేన సా వరాకీ కామమజ్జరీ చర్మరత్నమృగతృణై కాపవిధసర్వస్వా సానుకమ్పం ధనమిత్త్రాభిచోది తేన భూపే నాన్వగృహ్యత. ధనమిత్త్ర శ్చాహని గుణిని కులపాలికా ముపాయంస్త. త దేవం సిద్ధసంకలోఽ రాగమజ్జరీగృహం హేమరత్నపూర్ణ మకరవమ్.

అస్మిం శ్చ పురె లుబ్ధసమృద్ధనగ్ర స్తథా ముషితః యథా కపాల పాణిః పైవ రేవ ధనై ర్న ద్విశ్రాంతైః సమృద్ధీకృత స్సాధివగ్రస్య గృహే షు భిక్షార్థ మభ్రమత్. స హ్యల మతినిపుణోఽపి పురుషో నియతిలిఖితే లేఖా మతిక్రమితమ్. యతోఽహ మేకదా రాగమజ్జర్యాః ప్రణయ కోపప్రశమనాయ సానునయం పాయిపితాయాః ప్రణయసమర్పిత ముఖ మధుగడ్డాప మాస్వాద మాస్వాదం మదే నాస్పృశ్యే. శీలం హి మదో న్దాదయో రమాగ్నే ణా ప్యుచితకర్త స్వేవప్రవర్తనమ్. య దహ ముపా

ధమదో 'నగర మిద మన యొక యైవ శర్వర్యా నిర్ధనీకృత్య త్వద్భవనం
 పూరయేయమ్,' ఇతి ప్రవ్యథితప్రియతమాప్రణామాజ్ఞలిశపథశతాతివస్తీ
 మత్తవారణ ఇవ రభసచ్ఛిన్నశృంఖలః కయాఽపి ధాత్యా శృంగాలికాఖ్య
 యాఽనుగమ్యమానో నాతిపరికరో ఽసిద్ధితియో రంహసా పరే ణోద
 చలమ్. అభిపత్యోఽపి నాగరికపురుషా నశజ్ఞ మే వావగాహ్యా తస్కర
 ఇతి తై రభిహస్యమానో నాతిప్రకుపితః క్రీడ నివ మదానసన్నహస్త
 పాతితేన నిస్త్రించేన ద్విత్రా నేన హత్వా ఽవఘూర్ణమానతామ్రదృష్టి
 రపతమ్. అసన్త రమార్తరవా నివసృజన్తీ శృంగాలికా మ మాభ్యాశ మగ
 మత్. అబధ్యే చాహ మదిభిః. ఆపదా తు మదాపహరిణ్యా సద్య ఏవ
 భోధిత స్తత్యోపజాతయా ప్రతిభయా వ్యచీచరమ్:- 'అహహ మ
 మేయం మోహమూలా మహ త్యాస దాపతితా. ప్రస్మతతరం చ సఖ్యం
 మయా సహ ధనమిత్త్రస్య, మత్పరిగ్రహత్వం చ రాగమజ్జర్యాః; మదే
 నసా చ తౌ ప్రోద్ధృతౌ శోఽనియతం నిగ్రాహయిష్యేతే. త దియ మిహ
 ప్రతిపత్తి ర్యయాఽనుష్ఠీయమానయా మన్నియోగతస్తా పరిత్రాసేతే,
 మాం చ కదాచిదనర్థా దిత స్తారయిష్యతః.' ఇతి క మ ప్యుపాయ మాత్మ
 వైవ నిర్ణీయ శృంగాలికా మవాదిషమ్:- 'అపేహి జరతికే, యా తా
 మర్థలుభాం దగ్ధగణకాం రాగమజ్జరికా మజనరత్నమతైన శత్రుశా మే
 మిత్త్రఛద్ద నా ధనమిత్త్రేణ సజ్జమితవతీ, సా హతాఽసి తస్య పాపస్య
 చర్మరత్నమోషా ద్దుహితౌ శ్చ తే సారాభరణాపహారా దహ మద్య
 నిశ్శల్య ముత్పృజేయం జీవిత మి'తి. సా పున దుద్భటితజ్ఞా పరమధూర్తా
 సాశ్రుగద్గద ముదజ్జలి స్తా న్పురుషాన్ సప్రణామ మాసాదితవతీ, సామ
 పూర్వం మమ పురిస్తా దయాచతః 'భద్రకాః, ప్రతిత్యుతాం కశ్చి త్కా
 లం, యావ దస్తా దస్తదీయం సర్వం ముషిత మర్థజాత మవగచ్ఛేయ మి'
 తి. త థేతి తైః ప్రతిపన్నే, పునర్కృత్యమీప మానాద్య, 'సౌమ్య, తుమ
 స్వాస్య దాసీజన సైన్యక మపరాధమ్. అస్తు స కామం త్వత్కళత్రాభి

మగ్నీ వై రాస్పదం ధనమిత్తీ; స్మరం స్తు చిరకృతాం తే పరిచర్యా మను
గ్రహీతు మర్హసి దాసీం రాగమజ్జరీమ్. ఆకల్పసాగో హి రూపాజీవో
జనః. త ద్బ్రూహి క్వ నిహిత మస్యా భూషణమ్?' ఇతి పాదయో రప
తత్. తస్మాద్ దయమాన ఇ వాహ మబ్రవమ్ 'భవతు, మృత్యుహ
స్తవ త్తినః కిం మ మాముష్యా వై రానుబధ్ధేన?' ఇతి. త ద్బ్రూవ నివ
కర్ణ ఏ వై నా మశిక్షయ, మేవ మేవం ప్రతిపత్తవ్య, మితి. సా తు ప్రతి
పన్నార్థా 'జీవ, చిరం ప్రసీదన్తు తే దేవతాః, దేవోఽప్యజ్గరాజః పౌరుష
ప్రీతో మోచయతు త్వామ్. ఏతే ఽపి భద్రముఖా స్త వ దయన్తామ్.'
ఇతి క్షణా దపాసరత్. అనీయే చాహ మారతుకనాయకస్య శాసనా
చ్ఛారకమ్.

అ ధోత్తరేద్యు రాగత్య దృష్టతర స్సుభగమాసీ సుస్తరమ్యన్యః
పితు రత్యయా దచిరాధిపితాధికార స్తారుణ్యమదా దనతిపక్వః కాన్తకో
నామ నాగరికః, కించి దివ భర్తయిత్వా స మా మభ్యధత్తః 'న చే
ధనమిత్తీ స్వాజినరత్నం ప్రతిప్రయచ్ఛసి, న చే ద్వా నాగరికేభ్య శ్చోరి
తకాని ప్రత్యర్పయసి, ద్రక్ష్యసి పార మప్తాదశానాం కారణానా, మస్తే
చ మృత్యుముఖమ్.' ఇతి. మయా తు స్తయమానే నాభిహితమ్: 'సౌమ్య,
య ద్యపి దద్యా మాజన్తనో ముషితం ధనం, న త్వర్థపతిదారాపహారిణ
శ్శత్రో ర్తే మిత్తీముఖస్య ధనమిత్తీస్య చర్మరత్నప్రత్యాశాం పూరయే
యమ్. ఏత దత్వాఽయుత మపి యాతనానా మనుభవేయమ్. ఇయం
మే సాధీయసీ సంధా.' ఇతి. తేన చ క్రమేణ వర్తమానే సాన్తవ్రతర్జ
నప్రాయే ప్రతిదిన మనుయోగవ్యతిక రే, ఽనుగుణాన్నపానలాభా త్కృతి
పయై రే వాహూభి ర్విరోపితవ్రణః ప్రకృతిస్థోఽహ మానమ్.

అథ కదాచి దచ్యుతామృరపీతాతపత్విషి క్షయిణి వాసరే హృష్ట
వర్ణా శృంగాలి కోజ్జ్వలేన వేషే ణోపసృత్య దూరస్థానుచరా మా ముషన్తి
ప్యాబసీత్.—ఆర్య, దిప్త్యో వర్ధనే. ఫలితా తప సునీతి. యథాత్వ

యాఽదిశ్యే, తథా ధనమి త్ర) మే త్యాబ్రవమ్: “ఆర్య, త వై వ మాపన్నః సుహృత్; అమునా చై వ మాదిష్టోఽసి — అహ మద్య వేశసంసర్గసులభా త్సానదోషా ద్భద్రః. త్వయా పున రవిశజ్ఞ మ ద్వై వ రాజా విజ్ఞాప నీయః; ‘దేవ, దేవప్రసాదా దేన పురాఽపి తదజనరత్న మర్థపతిము పిత మాసాదితమ్. అథ తు భర్తా రాగమజ్జర్యాః కశ్చి దక్షుధూర్తః కలాసు కవిత్వేషు లోకవార్తాసు చాతివై చక్షుశ్చా న్నయా సమస్పృజ్యత. తత్సమ్బంధా చ్చ వస్తాభరణప్రేషణాదినా తద్భార్యాం ప్రతిదిన మన్వ వత్తే. త దసా వశజ్ఞిష్ట నికృష్టాశయతయా కిలనః. తేన చ కుపితేన హృతం త చ్చర్మరత్న, మాభరణ సముద్గత శ్చ తస్యాః. స తు భూష, స్తేయాయ భ్రమ స్పృగృహ్యత నాగరికపురుషైః. ఆపన్నేన చామునా ఽనుసృత్య రుదత్యై రాగమజ్జరీపరిచారికాయై పూర్వప్రణయానువర్త నా త్తద్భిక్షానిధానోద్దేశః కథితః. మ మాపి చర్మరత్న ముపాయో పక్రాంతో యదిప్రయచ్ఛేత్, ఇహ దేవపాదైః ప్రసాదః కార్యః.’ ఇతి. తథా నివేదిత శ్చ నరపతి రసుభి ర్తా మవియో జ్యోషచ్ఛన్దనై రేవ స్వం తే దాపయితుం ప్రయతిష్యతే. త న్నః పథ్య మితి. — శ్రు త్వై వ చ త్వద నుభావప్రత్యయా దనతిత్రన్నునా తేన త త్త దై వ సంపాదితమ్.

అ థాహం త్వదభిజ్ఞానప్రత్యాయితాయాః రాగమజ్జర్యా సృకా శా ద్యభేషితాని వస్తూని లభమానా, రాజదుహితు రమ్బాలికాయా ధాత్రీం మాణ్డలికాం త్వదాదిష్టేన మార్గే శాన్వరజ్జయమ్. తా మేవ సంక్రమీకృత్య రాగమజ్జర్యా శ్చామ్బాలికాయా సృఖ్యం పర మవీవు ధమ్. అహరహ శ్చ నవనవాని ప్రాభృతా న్యుపహరన్తీ కథా శ్చిత్రా శ్చిత్తహరిణీః కథయన్తీ తస్యాః పరం ప్రసాదపాత్ర మాసమ్. ఏకదా చ హర్త్యాణ్డణగతాయా స్తస్యా స్థానస్థిత మపి కర్ణకువలయం స్రస్త మితి ప్రతినమాదధతి, ప్రమ తేవ ప్రచ్యావ్య పున రుత్తి ప్య భూమే, స్తే నోప కన్యాపురం కారణేన కేనాఽపి భవనాణ్డణం ప్రవిప్రస్య కాన్తక సోపరి

కుహరప్రసక్తపారావతత్రాసనాపదేశాత్ ప్రహసన్తీప్రాహర్షమ్. సోఽపి
ధన్యమన్యః పురః కించి దున్ముఖః స్తయమానో మత్కర్తప్రహసితా
యా రాజదుహితృ ద్విలాసప్రాయ మాకార మాత్మాభిలాషమూల మివ
యథా సంకల్పయేత్ తథా మయాఽపి సంజ్ఞ యైవ కి మపి చతురీ మాచే
ప్తితమ్. ఆకృష్టధన్వనా చ మనసిజేన విద్ధ స్సృగ్ దిగ్ధఫలేన పత్రిణా
ఽతిముగ్ధః కథం కథ మ ప్యపాసరత్. సాయం చ రాజకన్యకాఙ్గు
ళీయక ముద్రితాం వాసతామ్బుల వరాంశుకయుగళ భూషణావయవ
గర్భాం వశ్లేశికాం కయాచి ద్బాలికయా గ్రాహయిత్వా రాగమజ్జర్యా
ఇతి సీత్వా కాన్తక స్వాగార మగామ్. అగాధే రాగసాగరే మగ్నో నావ
మివ స మా ముపలభ్య పర మహృష్యత్. అవస్థాన్తరాణి చ రాజదు
హితృ స్సుదారుణాని వ్యవర్తయన్త్యా మయా స దుర్మతి ర్దూర ముద
మాద్యత. తత్స్పృశితా చాహం త్వత్ప్రియాప్రహిత మితి మ మైవ
ముఖతామ్బుల ముచ్చిష్టానులేపనం నిర్మల్యం మలినాంశుకం చాన్యేద్యు
రుపాహరమ్. తదీయాని చ రాజకన్యార్థ మి త్యాదాయ ప్రచ్ఛన్న మేవ
ప్రాక్షిపమ్.

ఇథం చ సంధుక్షితమన్తధాగ్ని రే కాన్తే మ యోపమన్త్రితో
ఽభూత్. “ఆర్య, లక్షణా న్యేవ త వాచిసంవాదీని; తథా హి మత్స్పృ
తివేశ్యః కశ్చిత్ కార్తాన్తికః ‘కాన్తకన్య వాన్తే రాజ్య మిదం పతిష్యతి.
తాదృశాని తస్య లక్షణాని.’ ఇ త్యాదిక్షత్. తదనురూప మేవ చ త్వం
రాజకన్యకా కామయతే. తదేకాత్మ్య శ్చ రాజా తయా త్వం సమా
గత ముపలభ్య కుపితోఽపి దుహితృ ర్మరణభయా న్నోచ్ఛేత్సత్యతి, ప్రత్యు
త ప్రాపయిష్య త్యేవ యావరాజ్యమ్. ఇథం చాయ ముగ్ధోఽర్థానుబన్ధి
కి మితి తాత నారాధ్యతే? యది కుమారీపురప్రవేశాభ్యుపాయం నావ
బుధ్యసే, నను బన్ధనాగారభిత్రే ర్వామత్రయ మస్తరాళ మారామప్రాకా
రస్య; కేనచి త్తు హస్తవ తై కాగారికేణ తావతీం సురజ్ఞాం కారయిత్వా

ప్రవిష్ట స్వోపవసం త వోపరిష్టా దస్తదాయ తైవ రతాః. ర క్తతరో హి తస్యాః పరిజనో న రహస్యం భేత్స్యతి.” ఇతి.

సోఽబ్రవీత్: ‘సాధు భద్రే, దర్శితమ్. అస్తి కశ్చి త్తస్కరః ఖన నకర్తణీ సగరసుతానా మి వాన్యతమః ; స చే ల్లబ్ధః, తుణే వై త త్కర్త సాధుష్యతి.’ ఇతి. ‘కతమోఽసా? కిమితి న లభ్యత?’ ఇతి మయోక్తే, ‘యేన త ద్ధనమిత్యస్య చర్చరత్నం ముషిత మితి త్వా మేవ నిరపిత్. “య ద్యేవ మేవ, ‘త్వయాఽస్తి స్కర్తణీ సాధితే, చిత్రై రుపాయై స్త్వా మహం మోచయిష్యామి.’ ఇతి శపథపూర్వం తేన సంధాయ, సిద్ధేఽర్థే భూయోఽపి నిగళయిత్వా, ‘యోఽసా చోర స్స సర్వ భోషకాన్తో న తు ధృష్టతమః ప్రకృష్టవైర స్తదజనరత్నం దర్శయిష్యతి.’ ఇతి రాజ్ఞే విజ్ఞా ప్య చిత్ర మేనం ఘాతయిష్యసి. తథా చ స త్యర్థ సిద్ధ్యతి, రహస్యం చ న స్రవేత్.” ఇతి మయోక్తే సోఽతిహృష్టః ప్రతిపద్య మా మేవ త్వదు షప్రలోభనే నియుజ్య, బహి రవస్థితః. ప్రాప్తరూప మితః పరం చిన్త్య తా మితి.

ప్రీతేన చ మ యోక్తమ్: ‘మదుక్త మల్పం, త్వన్నయ ప వాత్ర భూయాః. ఆన యైన మి’ తి. అ ధానితే నామునా మన్తో చనాయ శపథః కృతో; మయా చ రహస్యానిర్భేదాయ. వినిగళీకృత శ్చ స్నానభోజనవిలేపనా న్యనుభూయ నిత్యాన్ధకారాత్ కారాభిత్తికోణా దారభ్య ఉరగాన్యేన సురజ్ఞా మకరవమ్. అచిన్తయం చైవం హస్తమన సై వామునా మన్తోచనాయ శపథః కృతః ; త దముం హత్వాఽపి నాన త్యవాదదోషేణ స్పృశ్యే.’ ఇతి. నిష్పృతత శ్చ మే నిగళనాయ ప్రసార్య మాణపాణే స్తస్య పాదే నోరసి నిహత్య, పతితస్య త పైస్య వాసిధేన్వా శిరో న్యకృన్తమ్. అకథయం చ శృంగాలికాం ‘భణ భద్రే, కథంభూతః కన్యాపురసన్ని వేశో? మహా నయం ప్రయాసో మా వృ థైవ భూత్. అముత్ర కించి చ్చోరయిత్వా నివ ర్తిష్యే.’ ఇతి. తదుపదర్శితవిభాగ శ్చావ

గాహ్య కన్యాన్తఃపురం, ప్రజ్వలత్సు మణిదీపేషు, నైక క్రీడాభేదసు స్తస్య
పరిజనస్య మధ్యే మహార్హరత్న ప్రత్యుష్టసింహాకారద న్తపాదే, హంసతూల
గర్భకోమలశయ్యోఽథానశాలిని కుసుమలవచ్చురితపర్యస్తే పర్యజ్ఞతలే,
దక్షిణపాదపాన్త్యోభాగానువేల్లి తేతరచరణాగ్రపృష్ఠ, మీషద్విస్తృత
మధురగుల్ఫసంధి, పరస్పరశ్లిష్టజఙ్ఘాకాణ్డా, మాకుశ్చిత్తోభయజాను, కించి
ద్వేల్లితోరుదణ్డయుగళ, మధినితమ్బునస్తముక్తైకభుజలతాగ్రపేళల, మపా
శ్రయాస్తనిహితాకుశ్చితేతరభుజలతోత్తానతలకరకినలయ, మాభుగ్నుశ్రో
ణిమణ్డల, మతిశ్లిష్టచీనాంశుకాస్తరీయ, మనతివలితతనుతరోదర, మణుతర
నిశ్వాసారమ్భకమ్పమానకరోరకుచకుట్టల, సూతిరశ్చీనబద్ధరశిరోధనో
ద్దేశదృశ్యమాననిష్ఠప్రతపసీయనూత్రపర్యస్తపద్మరాగుచక, మధాలక్ష్మ్య
ధరకర్ణపాశనిభృతకుణ్డల, ముపరిపరావృత్తశ్రవణపాశరత్నకర్ణికాకిరణమ
జ్జరీపిజ్జరితవిషమవ్యాపిధాశిధిలశిఖిణ్డబద్ధ, మాతృప్రభాపటలదుర్లక్ష్మ్యపాట
లోత్తరాధరవివరం, గణ్డసలీనంక్రాస్తహస్తపల్లవదట్టిత కర్ణావతంసకృత్య,
ముపరికపోలాదర్యతలనిషక్తచిత్రవితానపత్త్యజాతిజనితవిశేషకక్రియ, మా
మూలితలోచనేందీనర, మవిభ్రాంతభ్రూపతాక, ముద్భిద్యమానశ్రనుజలపు
లకభిన్నశిధిలచంద్రనతిలక, మాననేస్తుసమ్మఖాలకలతం చ, విస్తర్భప్రసుప్తా
మతిధవళోత్తరచ్చదనిమగ్నప్రాయైకపార్శ్వతయా చిరవిలసనభేదనిశ్చ
లాంశరదమౌళిధరోత్పజ్గశాయినీ మివ సౌదామసీం రాజకన్యామపశ్యమ్.
దృష్టైవ స్ఫురదనన్దరాగ శృకిత శోచిరియితవ్యనిస్పృహస్తయైవతా
వచ్ఛిర్యమాణాహృదయః కింకర్తవ్యతామూఢః ఓణమతిష్ఠమ్. అతర్క
యం చ- 'న చే దిమాం వామలోచనా మాఘ్నయాం న మృష్యతి మాం
జీవితం వనస్తబద్ధః. అసంకేతితపగామృష్టా చేయ మతిబాలా వ్యక్త
మార్తరవేణ హన్యాన్తేమనోరథం, తతోఽహ మేవ ఘ్నియే.' ఇతి. త
దియ మత్ర ప్రతిపత్తి రితి నాగదస్తలగ్ననిర్యాసవాలుకాకల్పవర్ణితం
ఫలక మాదాయ, మణిసముద్గకాద్వర్ణితకా ముద్భృత్య, తాం తథా

శిరస మేవ శత్రుం ద్రక్ష్యసి' ఇతి. తథా చ తే నాభ్యుపగతే, గతా
 యుషోఽముష్య భవన ముత్సవాకుల ముపసమాధీయమానపరిణయోప
 కరణ మిత స్తతః ప్రవేశనిర్గమప్రవృత్త లోకసంపాత, మలక్యశస్త్రీక, స్సహ
 ప్రవిశ్య మజ్జశపారకై, రమ్బాలికా పాణిపల్లవ మన్న సాక్షి క్యాధర్వ
 శేన విధి నార్ప్యమాణ మాదిత్యమాన స్వాయామినం బాహుదణ్డ
 మాకృష్య, చ్ఛురిక యోరసి ప్రాహర్షమ్. స్ఫురత శ్చ కతివయా నన్యా
 నపి యమవిషయ మగమయమ్ హతవిధ్వస్తం చ తద్దృహ మనువిచరన్
 వేషమానమధురగాత్రీం విశాలలోచనా మభినిశామ్య తదాలిజనసుఖ
 మనుబుభూషు స్తా మాదాయ గర్భగృహ మవిక్షమ్. అస్మిన్నేవ క్షణే
 త వాస్మి నవామ్బువాహగమ్భిరేణ స్వరేణానుగృహీతః.

ఇతి శ్రుత్వా చ స్త్రిత్వా చ దేవ్రాఽపి రాజవాహనః 'కథ మసి
 కార్కశ్యేన కణీసుత మ ప్యతిక్రాంతః?' ఇ త్యభిధాయ, పున ర్నిరీ
 క్ష్యోపహరవర్తాణ 'మాచక్ష్య, త వేదాని మవసరః.' ఇ త్యభాషత.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదణ్డినః కృతౌ దశకుమారచరితే

అపహరవర్తచరితం నామ

ద్వితీయోచ్ఛాసః.

దశకుమారచరితము.

ఉపహారవర్తచరితం నామ తృతీయాచ్ఛాసః.

సోఽపి సస్త్రితం ప్రణ మ్యారభ తాభిధాతుమ్. ఏషోఽప్యహ
మస్తి పర్యట స్నేకదా గో విదేహేషు మిథిలా మప్రవి శ్చైవ క్వచి
న్సరికాయాం విశ్రమితు మేత్య, కయాఽపి వృద్ధతాపస్యా దత్తపాద్యః
క్షణ మభిన్నయామా వవాస్థిషి. తత స్తస్యా స్తు మద్దర్శనా దేవ కి మపి
బద్ధధార మగ్రు ప్రావ ర్తత 'కి మేత దమ్భ? కథయ కారణమ్.' ఇతి పృష్టా
సా సకరుణ మాచప్త. జైవాత్మక, నను శ్రూయతే పతి రస్యా మిథిలా
యాః ప్రహరవర్తా నా మాసీత్. తస్య ఖలు మగధరాజో రాజహంసః
పరం మిత్రి మాసీత్. తయో శ్చ వల్లభే బలశమ్భరయో రివ వసు
మతీప్రియంవదే సఖ్య మప్రతిమ మదధాతామ్. అథ ప్రథమగర్భాభిసంధితాం
తాం చ ప్రియసఖం దిదృక్షుః ప్రియంవదా వసుమతీం సహభర్తా
పుష్పపుర మగమత్. అస్తి స్నేవ చ సమయే మాలవేన మగధరాజస్య
మహా జన్య మజని. తత్ర లేశోఽపి చుర్లక్షతాం గతి మగమ న్నగధ
రాజః. మైథిల స్తు మాలవేంద్రప్రయత్నప్రాణితః, స్వవిషయం ప్రతినివృత్తో,
జ్యేష్ఠస్య సంహారవమణ స్సత్తైర్వికటవమప్రభృతిభి ర్వాప్తం రాష్ట్ర
మాకర్ణ్య, స్వస్రీయా త్సుహృషతే ర్దణ్డావయవ మాదిత్సు, రటవీపథ
మవగాహ్య, బుద్ధకలు త్తసర్వస్వోభూత్. తత్సుతేన చ కనీయసాహస్త
వర్తినా స త్రైకాకినీ ననచరశరవమణభయపలాయితా వన మగా
హిషి తత్ర చ మే శార్దులసఖావలీధనిపతితాయాః పాణిభ్రష్ట స్సబా
లకః కస్యాఽపి కపిలాశవస్య క్రోడ మభ్యలీయత. తచ్ఛవాకర్షిణో వ్యాఘ్ర
న్యాసూ నిఘ రిష్వాసనయ స్త్రీముక్తః క్షణా దాలిక్షత్. భిల్లదారశ్చ
స్స బాలకోఽపాహరి. సా త్వహం మోహసుప్తా, కేనాఽపి వృష్టిపాలే

నోపనీయ స్వకుటీర మావేశ్య కృప యోపక్రాంతప్రణా స్వస్థీభూయ,
 స్వభర్తు రన్తిక ముపతిష్ఠాసు, రసహాయతయా యావ ద్ద్వ్యాకులీభవామి,
 తావ న్న మైవ దుహితా సహ యూనా కే నాఽపి త ముద్దేశ మగమత్.
 సా భృశం రురోద. రుదితాస్తే చ సా సార్థభూతే స్వహస్తగతస్య రాజ
 పుత్రస్య కిరాతహస్తగమన, మాత్సన శ్చ కేనాఽపి వనచరేణ ప్రణవిరో
 పణం, స్వస్థాయా శ్చ పున స్తేనోపయన్తుం చిన్తితాయా నికృష్టజాతిసంస
 గ్నవైక్లభ్యా తృప్త్యాఖ్యానపారుష్యం, తదక్షమేణ చామునా వివిక్తవిపినే
 స్వశిరః కర్తనోద్యమం, త స్యానేన యూనా యదృచ్ఛయా దృష్టేన
 దురాత్మనో హననమ్, ఆత్మన శోచ్యయమన మిత్యకథయత్. స చ పుష్టో
 మిథిలేంద్రస్య కోఽపి సేవకః కారణ విలమిబ్బ తన్తార్గానుసారీ బభూవ.
 సహ తేన స్వభర్తు రన్తిక ముపసృత్య పుత్రవృత్తాస్తేన శ్రోత్ర మస్య
 దేవ్యాః ప్రియంవదాయా శ్చాదహాన. స చ రాజా దిప్తదోషా జ్యేష్ఠ
 పుత్రై శ్చిరగ విగ్రహ్య పున రసహిష్ణుతయాఽతిమాత్రం ప్రయుద్య బద్ధః,
 దేవీ చ బద్ధసం గమితా; దగ్ధా పున రహ మస్మిన్నపి వార్ధకే జీవిత మపా
 రయస్తీ హతుం ప్రవ్రజ్యాంకి లాగ్రహీషమ్. దుహితా తు మమ హత
 జీవితాకృష్టా వికటవర్తమహిషీం కల్పసుందరీం కి లాశిశ్రియత్. తౌ చే
 ద్రాజపుత్రౌ నిరుపద్రవా నవధిష్యేతాం మహతా కాలేన త వేహూం
 వయోవస్థా మస్పృక్ష్యేతామ్ తయో శ్చ సతో దాయాదా నరేంద్రస్య
 ప్రసహ్యాకాణిణో న భవేయ రితి ప్రవృద్ధమన్య రభిరురోద.

శ్రుత్వా చ తాం తాపనీగిర మహా మపి ప్రవృద్ధబాషో నిగూఢ
 మభ్యథామ్. “య ద్యేవ మమ్బ సమాశ్వాసిహి. న న్వస్తి కశ్చిన్తుని
 స్త్వయా పుత్రాభ్యుప పాదనార్థం యాచిత, స్తేన స లబ్ధో వర్ధిత శ్చ;
 వార్తేయ మతిమహతీ హి. కి మనయా? సోఽహ మస్మి. శక్య శ్చ
 మయాఽసౌ వికటవర్తా యథాకథశ్చి దువశ్లిష్య వ్యాపాదయితుమ్.
 అనుజా పున రతిబహవః, తై రపి ఘటస్తే పౌరజానపదాః, మాం తు న

కశ్చి దిహత్య ఈదృక్తయా జానాతి పితరా వపి యావ న్నాం న ప్రతిసం విదాతే కిము తేతరే ? త దేన మర్థ ముపాయేన సాధయిష్యామి.” ఇత్య గాదిషమ్. సా తు వృద్ధా సరుదితం పరిష్వజ్య ముహు ర్దుహు శ్శిర స్యుపా ఘ్రూయ ప్రస్నుతస్తసీ సగద్గద మగదత్ : ‘వత్స, చిరంజీవ. భద్ర, తవ ప్రసన్నోఽద్య భగవా నిధిః అ ద్యైవ ప్రహారవర్త ణ్యాధి విదేహా జా తాః. యతః ప్రలబ్ధమాన పీనబాహు ర్భవా నపారం బత శోక సాగర మ ద్యోత్తారయితుం స్థితః. అహూ ! మహ ద్భాగధేయం దేవ్యాః ప్రియంవదాయాః ! ఇతి’ హర్షనిర్భరా స్నానభోజనాదినా మా ముపా చరత్ అశిశ్రియం చాస్తి స్తన్న కదేశే నిశి కటశయ్యామ్. ‘అచిస్తయం చ వి నోపధినాఽయ మగ్ధో న నాధ్యః. స్త్రియ శోచపథినా ముద్భవ ఙ్గేత్రమ్. అథోఽస్తఃపురవృత్తాన్త మస్యా అవగమ్య తద్ద్వారేణ కించి జ్వల మాచరేయమ్.’ ఇతి. చింతాపన్న ఏవం మయి మహార్ణవౌషాన్తగ్న మా ర్తణ్ణతురగ నిశ్శ్వాసరయావగూ తేవ వ్యావర్తత త్రియామా. సము ద్రగర్భవానజఙ్కీత ఇన మన్దప్రతాపా దివాకరః ప్రాదురాసీత్.

ఉత్థా యావసాయిత దినముఖనియమవిధి స్తాం మే మాతర మవా దిషమ్. ‘అమ్మ జాల్మస్య వికటవర్తణః కచ్చి దస్తఃపురవృత్తాన్త మభిజా నాసి?’ ఇ త్యనవసిత వచన ఏవ మయి, కాచి దజ్ఞనా ప్రత్యదృశ్యత. తాం చావేక్ష్య సా మే ధాత్రీహవాఽశ్రుకుశ్ఠితకణ్ఠ మాచప్త. ‘పుత్రీ పుష్క రికే, పశ్య భర్తృదారకమ్. అయ మసా వక్తృపయా మయా వనే పరి త్యక్తః, పున ర ప్యేవ మాగతః’ సా తు హర్షనిర్భరనిపీడితా చిరం ప్రరు ద్య బహు విలప్య శాన్తా పున స్వమాత్రా రాజాస్తఃపురవృత్తాన్తాఖ్యానే న్యయుజ్యత. ఉక్తం చ తయా ‘కుమార, కామరూపేశ్వరస్య కళిన్దవర్త నామ్నః కన్యా కల్పసుందరీ కలాసు రూపే చాపరసోఽప్యతిక్రామస్తీ పతి మభిభూయ నర్తతే. తదేకవల్లభ స్స తు బహ్వావరోధోఽపి వికటవర్తా.’ ఇతి. తా మపూచమ్. ‘ఉపన ర్వైనాం మత్ప్రియుక్తై ర్గణమాల్త్య,

రుపజనయ చాసమానదోషనిద్దాదినా స్వభర్తరి ద్వేషమ్. అనురూపభర్తృగామినీనాం వాసవదత్తాదీనాం వర్ణనేన గ్రాహ యానుశయమ్ అవరోధనాంతరేషు చాముష్య విలిసితాని సుగూఢాన్యప్రిప్రయత్నే నాన్యష్య ప్రకాశయస్తీమానమస్యా వర్ధయ.' ఇతి. పున రహ మమ్బా మహోచమ్. 'ఇథ మేవ త్వయాఽప్యసన్యవ్యాపారయా సృష్టాగ్లనాఽనా పుష్కాతవ్యా. ప్రత్యహం చ య ద్య త్తత్ర వృత్తాంత జాతం త దస్మి త్వయాఽవబోధ్యః మదుక్తా పున రియ ముదర్కస్వాదునోఽస్తత్కర్మణః ప్రసాధనాయ చ్చా యే వాసపాయినీ కల్పసుద్ధరీ మనువర్తతామ్.' ఇతి. తేచ త మర్థం త త్తై వాన్వతిష్ఠతామ్.

కేషుచిద్దినేషు గ తే ష్వాచప్త మాం మదమ్బా 'వత్స, మాధవీవ పిచుమద్దాక్లేషిణీ యథాఽసౌ శోచ్య మాత్మానం మన్యతే త ధోపపాద్య స్థాపితా. కిం భూయః కృత్య మి' తి. పున రహ మభిలిఖ్యాఽత్మనఃప్రతికృతిమ్ "అస్తత్ప్రతికృతి రియ మముష్యై నేయా. నీతాం చైనాం నిర్వర్ణ్య సా నియత మేవం వత్సృతి. 'న స్వస్తి కశ్చిదీదృశాకారః పుమా?' ఇతి. ప్రతిబూ) హ్యేనాం 'యది స్యా త్తతః కిమ్?' ఇతి య దుత్తరం సా దాస్యతి, త దహ మస్మి ప్రతిబోధనీయ" ఇతి. సా త ధేతి రాజకుల ముపసంక్రమ్య ప్రతినివృత్తా మా మేకాస్తే న్యవేదయత్. "వత్స, దర్శితోఽసౌ చిత్రపట స్తస్యై మత్తకాశిన్యై, చిత్రీయమాణా చానా 'భవన మిదం సనాథీకృతం, యేన దేవేఽపి కుసుమధన్వని నేదృశీ వపుశ్శ్రీ) స్సన్నిధత్తే. చిత్ర మేత చ్చిత్రతమమ్! న చ త మవై మి య ఈదృశ మిద మిహ త్యో నిమిఃమితే. కే నేద మాల్లిఖతమ్?' ఇత్యాదృతవతీ వ్యాహృతవతీ చ. మయా చ స్తేర యోదీరితమ్. 'దేవి, సదృశ మాజ్ఞాపయసి, భగవా నపి మకర కేతు కేవం సుందర ఇతి న శక్య మేవ సంభావయితుమ్. అథ చ విస్తీర్ణేయ మర్ణవనేమిః, క్వచిదీదృశ మపి రూపం దై నశక్త్యా సమ్యవేత్. అథ తు య ద్యేవం రూపా రూపానురూప శిల్ప శీల నిద్యాజ్ఞాన కౌశలోయువా మహా

కులీన శ్చ కశ్చి త్పన్నిహిత స్సాస్యత్, స కిం లప్యతే? ' ఇతి. త యా క్తమ్. 'ఏవం కిం బ్రవీషి? శరీరం హృదయం జీవిత మితి సర్వ మిద మల్ప మనహాం చ, తతో న కించి ల్లప్యతే, నచే దయం విప్రలమ్భ స్సాస్యత్. తస్యా అముష్య దశానానుభవేన య థేదం చక్షు శ్చరితాధాం భవేత్ తథాఽనుగ్రహాః కార్యః ' ఇతి. భూయోఽపి మయా దృఢతరీకతుః ముపస్యస్తమ్ "అస్తిఽ కోఽపి రాజసూను రవరుద్ధ శ్చరత్. అముష్య వసంతోత్పవే సహ సఖభి ర్మగరోఽవనవిహారిణీ రతి రివ విగ్రహిణీ యదృచ్ఛయా దిర్భవఽథం గతాఽసి. గత శ్చాసా కామశరైకలక్ష్యతాం మా మన్వవర్తిస్తే. మయా చ వా మన్యోన్యానుయాపై రన్యదుర్లభై రాకా రాదిభి గుణాతిశయై శ్చ ప్రేర్యమాణయా తద్రచితై రేవ కుసుమశే ఖరస్రగనులేప నాదిభి శ్చ చిరముపాసితాఽసి సాదృశ్యం చ స్వ మనేన స్వయ మే వాభిలిఖ్య త్వత్పమాధిగాఢత్వదర్శనాయ ప్రేషితమ్. ఏష చే దథో నిశ్చిత స్త స్యాము ష్యాతిమానుషప్రాణసత్త్వప్రజ్ఞాప్రకషాస్య న కించన దుష్కరం నామ. త మ ద్వైవ దర్శయేయం సుకేశో దేయః." ఇతి తయా తు కించి దివ ధ్యాత్వా పున రభిహితమ్.

"అమ్బునైత దిదానీం గోష్ఠ్య, మతః కథయామి మమ తాతస్య రాజా ప్రహారవమణా సహ మహతీ ప్రీతి నానీత్. మాతు శ్చ మే మానవ త్యాః ప్రియవయస్యాయాః ప్రియంవదాయా శ్చ దేవ్యాః. తాభ్యాం పున రజాతాపత్యాభ్యా మేవ కృత స్సమయోఽఘాత్. 'ఆవయోః పుత్రవ త్యాః పుత్రాయ దుహితృమత్యా దుహితా దేయా.' ఇతి. తాత స్తు మాం జాతాం ప్రసప్తాపత్యా ప్రియంవ దేతి ప్రార్థయమానాయ వికట వమణే దైవా ద్దత్తవాత్. అయం చ నిష్ఠురః పితృద్రోహీ నాత్యుపపన్న సంస్థానః కామోపచారే ష్వల్పబునైచక్షణ్యః కలాసు కావ్యనాటకాది షు మందాభినివేశః శౌర్యోన్మాది దుర్వికల్పనోఽనృతవాదీ చాస్థానవషే నాతిరోచతే మ మైష భర్తా. విశేషత శ్చైషు వాసరేషు య దయ

ముద్యానే మదస్తరజభూతాం పుష్కరికా మ ప్యుపాస్తవ ద్దీప్తి మనాకృత్య
 మ య్యాబద్ధసాపత్న్యమత్సరా మనాత్తజ్ఞా మాత్తనాటకీయాం రమ
 యన్తికాం నా మాపత్యనిర్విశేషం మత్సంవర్ధితాయా శ్చమ్మకలతాయా
 స్వయ మపచితాభి స్సుమనోభి రల మకాషీత్. అయోగ్య శ్చ పుమా,
 నవజ్ఞాతుం చ ప్రవృత్త, స్త త్తి మి త్యపేక్ష్యతే పరలోకభయం చైహి
 కేన దుఃఖే నాస్తరితమ్, అవిషహ్యం హి యోషితా మనజ్జశరనిషగ్గీభూ
 తచేతసా మన్విజనచిరసంవాసయ స్త్రిణాదుఃఖమ్. అనోఽమునా పురు
 షేణ మా మ ద్యోద్యానమాధవీగృహే సమాగమయ, తద్వార్తాశ్రవ
 ణమాశ్రేణేవ హి మ మాతిమాత్రం మనోఽనురక్తమ్. అస్తి చాయ మ
 ధరాశి రనే నాముం స్వపదే ప్రతిష్ఠాప్య త మే చాత్యస్త ముపచర్య
 జీవిష్యామి.” ఇతి. మయా త దభ్యుపేత్య ప్రత్యాగతమ్. అతః పరం భ
 ర్తృదారకః ప్రమాణమ్.

తత స్తస్యా ఏవ సకాశా దిన్ద్రపురసన్నివేశ మస్తర్వంశికపురుష
 స్థానాని ప్రమదవనప్రదేశా నపి విభాగే నావగమ్య అస్తరిణిఖరపాతక్షు
 భితశోణిత ఇవ శోణీభవతి భానుబిమ్బే, పశ్చిమామ్బాధిపయఃపాతనిర్వా
 పితపతజ్గజ్జారధూమసంభార ఇవ భరితనభసి తమసి విప్రబ్బుతే, పరదా
 రపరామర్శోన్ముఖస్య మ మాచార్యక మివ కర్తుం సముత్థితే, గురుపరిగ్ర
 హగ్రహణశ్లాఘిని గ్రహగ్రేసరే క్షపాకరే, కల్పసుందరీవదనపుష్కరీకే శేవ
 మద్దర్శనాతిరాగప్రధమోపనతేన స్తయమానేన చంద్రమణ్డలేన సంఘట్వ
 మాణతేజసి భవనవిజగీషోద్యతే, దేవే పుష్పధన్వని, యథోచితం శయ
 నియ మభజే; వ్యచీచరం చ. ‘సిద్ధప్రాయ ఏ వాయ మధః కిం తు
 పరకళత్రలఙ్ఘనాం ధర్మపీడా భవేత్; సాఽప్యర్థకామయో ర్వయో
 రుపలమ్బే శాస్త్రకారై రనుమతై వేతి. గురుజనబంధమోక్షోపాయాభి
 సంధినా మ యా చైష వ్యతిక్రమః కృత; స్త దపి పాపం నిర్హృత్య
 కియ త్యాపి ధర్మకలయా మాం సమాశ్రయయే దితి. అపి త్వేత దాక

ణ్యో దేవో గాజవాహన స్సుహృదో వా కిం వత్స్యన్తి? ఇతి. చింతాప రాధీన ఏవ నిద్రయా పరామృశ్యే.

అదృశ్యత చ స్వప్నే హస్తవక్త్రో భగవా, నాహ స్త చ సౌ మ్య, ఉపహారవర్త, మాస్మ తే దుర్వికల్పో భూత్. యత స్త్వ మసి మదంశః ; మజ్జతా భారలాలనోచితామరసరి దసౌ వరవర్ణినీ. తాం కదాచి గ్రజాననో జలక్రీడాం కుర్వ స్నతివ్యగాహత. సా చ సవత్సీతనయ విహితాం విలోడనా మనహమానా త మశపత్. ఏహి మర్త్యత్వ మితి. సోఽప్యహేతుకశాపప్రదానా త్కుద్ధ స్తా మశపత్. య భేహ బహు భోగ్యా తథాఽపి ప్రాప్య మానుషక మనేకసాధారిణీ భ వేతి. త దయ మగ్ధో భవ్యా భవతాఽ నిరాశఙ్కః. ఇతి. ప్రతిబుధ్య చ ప్రీతియుక్త స్తదహ రపి ప్రియాసంకేతవ్యతికరాదిస్మరణే నాహ మనైషమ్.

అన్యేష్య రనన్యవ్యావృత్తి రనర్జో మ య్యే వేషువర్ష మవర్షత్. అశుష్య చ్చ జ్యోతిష్కతః ప్రభామయం సరః; ప్రాసరచ్ఛ తిమిరమయః కర్దమః. అహం చ కార్దమికనివసన శ్చ దృఢతరపరికరిః ఖడ్గపాణి రుపసం వృత్తప్రస్తుతోఽస్మరః స్మర న్నాత్మదత్తా న్యభిజ్ఞానాని రాజమద్విరపరిఖా ముదమ్భస ముపాత్తిష్ఠమ్. అ ధోషఖాతం మాతృగృహద్వారే పుష్కరిక యా ప్రథమసన్నిధాపితాం వేణుయస్త్రి మాదాయ, తయా శాయితయా పరిఖాం, స్థాపితయా చ ప్రాకార మత్యలఙ్ఘయమ్. అధిరుహ్య పక్షేష్ట కచితేన గోపురోపరితలాధిరోహేణ సోపానపథేన భువ మప్యవారతమ్. అవతీర్ణ శ్చ నకుళవీధీ మతిక్రమ్య, చమ్పకావళీవర్తనా మనా గి హోప సృ త్యోత్తరాహి కరుణం చక్రవాకమిధునరవ మశృణవమ్. పున రుదీచా పాటలాపథేన స్పర్శలభ్యవిశాలసౌధతుల్యోదరేణ శరక్షేప మివ గత్వా పునః ప్రాచా విణ్డీభాణ్డీరషణ్డమణ్డ్యోభయపార్శ్వేన సైకతపథేన కిం చిదస్తర మతిక్రమ్య, పున రవాచీం చూతవీధీ మగాహిషి. తత శ్చ గహనతర ముదరోపరచితరత్న వేదికం మాధవీలతామణ్డప మీషద్వివృ

తసంపుటోన్మిషితభాసా దీపవర్త్యా న్యరూపయమ్. ప్రవిశ్య చైకపార్శ్వే
 పుల్లపుష్పనిరస్తర కురట్టపోతపక్షిభిత్తిపరిగతం గర్భగృహ మవనివతి
 తారుణాశోకశాఖామయ మభినవకుసుమకోమలముకుళపులకలాఞ్చితం
 ప్రత్యగ్రద్రవాళపటలపాటలం కవాట ముద్ఘాట్య ప్రావిశమ్.

తత్ర చాసీ ద్విస్తీర్ణం కుసుమశయనం, మదనోపకరణవస్తుగ భా
 శ్చ కమలినీపలాశ సంపుటాః, దస్తమయ స్థాలవృంతః, సురభిసలిలధరిత
 శ్చ భృగ్గౌరకః. సముపవిశ్య ముహూర్తం విశ్రాంతః పరిమళ మతిశయ
 వస్త్ర మాఘాసిషమ్. అశ్రౌషం చ మన్దమన్దం పదశబ్దమ్. శ్రు త్వైవ
 సంకేతగృహ నిర్గత్య రక్తాశోకస్కంధపార్శ్వవ్యవహితాఙ్గస్థినోఽస్తి.
 సా చ సుభూరసుషీమకామా శనై రుపేత్య మా మద్భుష్ట్యా బలవ దవ్య
 ధిప్త. వ్యసృజ చ్చ మత్తరాజహం సీవ కణ్ఠరాగవల్లుగద్గదాం గిరమ్.
 'వ్యక్త మస్మి విప్రలభా, నా స్త్యుపాయః ప్రాణితుమ్ అయి హృదయ,
 కి మిద మకార్యం కార్యవ దధ్యవ స్యాపి తదసంభవేన కి మేవ ముత్తా
 మ్యసి? భగవత్, పఞ్చబాణ, కస్త వాపరాధః కృతో మయా? య
 దేవం దహసి, న చ భస్తీకరోషి' ఇతి

అథాహ మావిర్భూయ వివృతదీపభాజనో "భామిని, నను బహ్వ
 పరాధం భవత్యా చిత్తజన్మనః, య దముష్య జీవితభూతాం రతి మాకృ
 త్యా కదఢితవతి, ధనుర్యప్తిం భూలతాభ్యాం, భ్రమరమాలామయీం
 జ్యం నీలాలకద్యుతిభి, రస్త్రాణ్యపాఙ్గవీక్ష్యైతై ర్క్రూరజనధ్వజపటాంశు
 కం దశనచ్చదమయూఖజాలైః, ప్రదమసుహృదం మలయమారుతం
 పరిమళపటీయసా నిశ్శ్వాస పవనేన, పరభృతరుత మతిమజ్జుల ప్రలాపైః,
 పుష్పమయీం పతాకాం భుజయప్తీభ్యాం, దిగ్విజయారమ్భపూర్ణకుమ్భ
 మిధున మురోజయుగ లేన, క్రీడాసరో నాభిమణ్డలేన, సన్నాహ్యరథమణ్డలం
 శ్రోణిమణ్డలేన, భవనరత్నతోరణస్తమ్భయుగళ మూరుయుగ లేన, లీలా
 కర్ణకిసలయం చరణతలప్రభాభి శ్చ. అతః స్థాన ఏవ త్వాం ధునోతి మకర

కేతుః. మాం పున రనపరాధ మధిక మాయాసయ తీ త్యేష పతస్య దోషః. తత్ప్రసీద, సుందరి, జీవయ మాం జీవనాపదై రి వాపాశ్చై రనన్తభుజజ్జద స్తమ్.” ఇ త్యాశ్లేష్టవా, సరీరమం రాగావేశపేశలాం విశాలలోచనామ్. అవసి తాథాం చార క్తవళితేక్షణా మీష త్వేద రేఖోద్భేద జ్వరరితకపో లమూలా మనర్గళ కలకలప్రలాపినీ మరుణ దశనకరకుహార్పణవృత్తికరా మత్యర్థపరిశ్లేషాగ్ని మార్తా మివ లక్షయిత్వా, మానసీం శారీరీం చ ధారణాం శిథిలయః ఆత్మాన మపి తయా సమానార్థ మాపాదయమ్. తత్క్షణ విముక్త సంగతౌ రతాననానికం విధి మనుభవంతా చిరపరిచితా వి వాతిరూఢ విస్రవ్యా క్షణ మవతిష్ఠావహి. తదా వియోగకాలే సమాయాతే, అహ ముస్థ మాయతం చ నిశ్వస్య, కించి దీనదృష్టి స్తాం దృఢం పరిష్వ జ్యోషసర్తుం ప్రవృత్తః అశ్రుముఖి తు సా ‘యది ప్రయాసి నాథ, ప్రయాత మేవ మే జీవితం గణయ. నయ మా మపి; న చే ద్దాసీజనో నిష్ప్రి యోజన’ ఇత్యజ్జలి మవతంసతా మనైషీత్.

అవాదిపం చ తామ్ — అయి ముద్ధే, క సంచేతనః స్త్రియ మభికా మయమానాం నాభినందతి? యది మదనుగ్రహనిశ్చల స్త వాభినంది, రాచ రావిచారం మదుపదిష్టమ్. ఆదర్శయ రాజ్ఞే మత్సాదృశ్యగర్భం చిత్ర పట, మాచక్షు చ ‘కిమియ మాకృతిః పురుషసౌందర్యస్య పార మారూఢా న వా?’ ‘బాధ మారూ ఢే’తి నూన మసా వత్సృతి. బ్రూహి భూయో, “య ద్యేవ, మస్తి కాఽపి తావసీ దేశా న్తరభిమణలబ్ధప్రాగల్భ్యా మమ చ మాత్మభూతా; త యేద మాలేఖ్యరూపం పురస్కృ త్యాహ ముక్తా. ‘సోఽస్తి తాదృ జ్ఞన్తో’ యేన త్వ ముపోషితా పర్వణి వివిక్తాయాం భూమా పురోహితై ర్హుతముక్తే సప్తార్చిషి స క్త మేకాకిని శతం చందన మిథ శ్చ త మగురుసమిధః కర్పూర ముష్టీః పట్టవస్త్రాణి చ ప్రభూతాని హుత్వా భవిష్య సేవ మాకృతిః. అథ చాలయిష్యసి ఘట్టాం; ఘట్టా పుటక్వణితాహూత శ్చ భర్తా భవత్యై సర్వం రహస్యజాత మాఖ్యాదు

నిమిలితాక్షో యది త్వా మాల్లిజే దియ మాకృతి రము ముపసజ్జా
 మేత్. త్వం తు భవిష్యసి యథాపురాకా రైవ. యది భవత్యై భవ
 త్ప్రియాయ చ గోచతే, న చాస్మి స్విధౌ విసంవాద శృంభ్యః. ' ఇతి.
 వపు శ్చే దిదం త వాభిమతం, సహ సుహృన్మన్త్రిభి రనుజైః పౌరజాన
 పదై శ్చ సంమన్త్య తేషా మప్యనుమతేన కర్త వ్యభిముఖేన స్థేయమ్."
 ఇతి. స నియత మభ్యుపేష్యతి. పున రస్యా మేవ ప్రమదవనవాటీ శృంజౌ
 టికాయా మాధర్వణే కేన విధినా సంజ్ఞపితపశునాఽభిహుత్య ముక్తే
 హిరణ్యరేతసి తద్ధూమశమనేన సంప్రవిష్టేన మయాఽస్మిన్నేవ లతా
 మణ్డపే స్థితవ్యమ్. త్వం పునః ప్రగాఢాయాం ప్రదోషవేళాయా మాల
 పిష్యసి కర్ణే కృతనర్తస్మితా వికటవర్తాణాం 'ధూగ్తోఽసి, త్వ మకృ
 తజ్ఞ శ్చ, మదనుగ్రహలభే నాఽపి రూపేణ లోకలోచనోత్సవాయమా
 నేన మత్సపత్నీ రభిరమఱిష్యసి. నాహ మాత్మవినాశాయ జేతాళో
 త్థాపన మాచరేయమ్. ' ఇతి. శ్రు త్వేదం త్వద్వచః స య ద్వదిష్యతి
 త స్తవ్యా మేకాకి న్యుపాగత్య నివేద యిష్యసి. తతః పర మహ మేవ
 జ్ఞాస్యామి. మత్పదచిహ్నాని చోపవనే పుష్కరికాయా ప్రమార్జయేతి.—
 సా త థేతి శాస్త్రోపదేశ మివ మదుక్త మాదృత్య కథంకథ మ ప్యగా
 దస్తఃపురమ్. అహ మపి యథాప్రవేశం నిగత్య స్వ మే వావాస మయా
 సిషమ్.

అథ సా మత్తకాశిసీ తథా త మర్థ మన్వతిష్ఠత్. అతిష్ఠ చ్చ
 తస్మ తేన దుర్కృతిః. అభ్రామ చ్చ పౌరజానపదే ష్వియ మద్భుతాయమా
 నా వార్తా. 'రాజా కిల వికటవర్తా దేవీమన్త్రబలేన దేవయోగ్యం వపు
 రాసాదయిష్యతి. నూన మేష న విప్రలంభోఽతికల్యాణః, కైవ కథా
 ప్రమాదస్య స్వస్మిన్నేవాస్తఃపురోపవనే? స్వాగ్రమహి మ్నైవ సంపాద్యః
 కి లాయ మథః. తథాఽపి బృహస్పతిప్రతిమబుద్ధిభి మన్త్రిభి ర వ్యభూ
 దనుమతః. య ద్యేవంభావి, నాన్య దతఃపర మ స్తి కించి దద్భుత; మచిన్తో

హి మణిమన్త్రోపధీనాం ప్రభావః.' ఇతి. ప్రసృతతరేషు లోకవాదేషు ప్రాప్తే పర్వదివసే ప్రగాఢాయాం ప్రాథతమసి ప్రదోషవేళాయామన్తఃపు రోద్యానాదుదైరయ ధూర్జటికణ్ఠాఘామో ఘామోద్గమః; ఊ రాజ్య దధితిల గారస్వ పవసామాంస రుధి రాహుతీనాం చ పరిమళః పవనాను సారీ చ దిశిదిశి ప్రావాతీత్. ప్రశాన్తే చ సహసా ఘామోద్గమే తస్మిన్నహ మవిశం, నిశాన్తోద్యాన మాగమ చ్చ గజగామినీ, ఆలిగ్ల్య చ మాం సస్మిత మభ్యధాత్. "ఘూర్త, సిద్ధం తే సమీహిత, మవసిత శ్చ పశు రసా. అముష్య చోషప్రలోభనాయ త్వదాదిప్తయా దిశా మయోక్తమ్. 'కితవ, న సాధయామి తే సౌందర్యమ్. ఏవం సుందరో హి త్వ మపురసా మపి స్పృహణీయో భవిష్యసి, కి ముత మానుషీణామ్? మధుకర ఇవ నిస్సర్గచాపలా ద్యత్ర క్వచి దాసజ్జతి భవాద్యశో నృశంస' ఇతి. తేన తు మే పాదయో ర్నిప త్యాభిహితమ్: 'రమ్భోరు, సహస్వ మత్కృతాని దుశ్చరితాని, మనసాఽపి న చింతయేయ మితః పర మితర నారీమ్; త్వరస్వ ప్రకృతే కర్తృణి.' ఇతి. త దహ మిందృశేన వైవాహి కేన నేపథ్యేన త్వా మభిసృతవతి ప్రా గపి రాగాగ్ని సాక్షిక మనగ్నేన గురుణా ద తైవ తుభ్య మేషా జాయా, పున ర పీమం జాతవేదసం సాక్షీకృత్య స్వహృదయేన దత్తా." ఇతి ప్రపదేన చ చరణపుష్టే నిష్పీడ్య ప్రోత్తి ప్తపాదపాష్టిః రితరేతరవ్యతిష క్తకోమలాఙ్గుళితలేన భుజలతాద్వ యేన కన్ధరాం సమావేప్త్య సలీల మానన మానమయ్య స్వయ మున్న మితముఖకమలా విభ్రాన్తవిశాలదృష్టి రసకృ దభ్యచుమ్భత్.

అ తైనామ్ 'ఇ హైవ కురణ్ణకగుల్మగచ్ఛే తిష్ఠ యావ దహం నిర్గ త్య సాధయేయం సాధ్యం సమ్యక్'-ఇతి విసృజ్య త ముపసృత్య హోమా నలప్రదేశ మశోకశాఖావలమ్బినీం ఘుణ్ఠా మచాలయమ్. అకూజ చ్చ సా తం జనం కృతా న్తదూ తీ వాహ్వాయన్తీ. ప్రావర్తిషి చాహ మగు రుచన్దనప్రముఖాని హూతుమ్. ఆయాసీ చ్చ రాజా యథోక్తం దేశమ్.

శక్త్యాపన్న మిన కించి త్వవిస్తయం విచార్య తిష్ఠంత మబ్రవం. 'బ్రూహి సత్యం, భూయోఽపి మే భగవంతం చిత్రభాను మేవ సాక్షీకృత్య, న చే దనేన రూపేణ మత్సపత్నీ రమయిష్యసి తత స్త్వా మిదం రూపం సంక్రమయేయమ్.' ఇతి. స త దైవ జే వ్యేవేయం నోపధి రితి స్ఫుటో పజాతసంప్రత్యయః ప్రావర్తత శపథాయ. స్త్రిత్వా పున ర్మ యోక్తమ్. 'కిం వా శపథేన? కైవ హి మానుషీ మాం పరిభవిష్యతి? య ద్యచ్ఛ రోభి స్సంగచ్ఛనే, సంగచ్ఛస్వ కామం. కథయ కాని తే రహస్యాని? త త్కథనాస్తే త్వత్స్వరూపభింశ' ఇతి. సోఽబ్రవీత్. "అస్తి బద్ధో మత్పి తుః కసీయాః భ్రాతా ప్రహరవర్తా. తం విహన్తేన వ్యాపా ద్యాజీర్ణ దోషం ఖ్యాపయేయ మితి మన్త్రిభి స్స హాధ్యవసితమ్. అనుజాయ విశాలవర్తజే దణ్డచక్రం పుణ్ణాభియోగాయ దిత్సితమ్. పౌరవృద్ధ శ్చ పాశ్చాలికః పరిత్రాత శ్చ సార్థవాహః ఖనతినామ్నోయవనా ద్వజమేకం వసున్ధరామూల్యం లఘీయసాఽర్ఘ్యేణ లభ్య మితి మ మైకాస్తే ఽమన్త్రయే తామ్. గృహపతి శ్చ మ మాన్తరజ్జభూతో జనపదమహత్తరః శతహాలి రభీకాపవాదశీల మవలేపవన్తం గుప్తగ్రామణ్య మనన్తసీరం జనపదకోపేన ఘాతయేయ మితి దణ్డధరా నుద్ధారకర్తృణి మత్ప్రియోగా ని యోక్తు మభ్యుపాగమత్. — ఇత్థ మిద మచిరప్రస్తుతం రహస్యమ్." ఇ త్యాకర్ణ్య త 'మయ త్తవాయు, రుపపద్యస్వ స్వకర్తోచితాం గతి మితి చ్చుచికయా ద్విధాకృత్య కృత్తగాత్రం తస్మి న్నేవ ప్రవృత్తస్థితసర్పిషి హిరణ్యరేత స్యజహవమ్. అభూ చ్చాసా భస్మసాత్.

అథ స్త్రీస్వభావా దీపద్విహ్వలాం హృదయవల్లభాం సమాశ్వాస్య, హస్తకిసలయ మవలమ్భ్య, గత్వా తద్గృహ మనుజ్ఞయాఽస్యా స్స ర్వాణ్యస్త్రపురాణ్యాహూయ సద్య ఏవ సేవాం దత్తవాః. విస్మితవిలాసి సీసార్థమభ్యేకంచ ద్విహృత్య కాలం, విస్మయోవరోధమణ్డల స్తదస్త్రపురే తయా సహ నిశా మనైషమ్. అలభే చ తన్ముఖా ద్రాజకులస్య శీలమ్.

ఉపసి స్నాత్వా కృతమగ్రభో మన్త్రిభి స్సహ సమగచ్ఛే ; తాం శాచబ్రవమ్. 'ఆర్యా, రూపే జైవ సహ పరివృత్తో మమ స్వభావో; య ఏష విషాన్నేన హన్తుం చిన్తితః పితా మే స ముక్త్యా స్వ మేత ద్రాజ్యం భూయ ఏవ గ్రాహయితవ్యః. పితృవ దముష్మి స్వయం శుశ్రూ ష యైవ వర్తామహే. న హ్యస్తి పితృవధా త్పరం పాతక మితి. భారం చ విశాలవర్తాణ మాహూ యోక్తవామ్. 'వత్స, న సుభిక్షా స్సాం ప్రతం పుణ్డ్రా, స్తే దుఃఖమోహపహతా స్త్యక్తాన్తో రాష్ట్రం న సుభిక్ష మభిద్రవేయు ; రత్నో ముష్టివధ స్సస్యవధో వా య దోత్పద్య తే, తదాభియాస్యసి, నాద్య యాత్రా యు క్తే'తి. నగరవృద్ధా న ప్యలాపిషమ్ 'అల్పీయసా మూల్యేన మహార్హం వస్తు న మే లభ్యం ధర్మరక్షాయై ; తదనుగుణే నైవ మూల్యే నాదానం క్రియతామ్.' ఇతి. శతహలిం చ రాష్ట్రముఖ్య మాహూ యాఽఖ్యాతవామ్. 'యోఽసా వనన్తసీరఃప్రహారవర్తణః పక్ష ఇతి సినాశయిషిరః, సోఽపి పితరి మే ప్రకృ తిస్థే కి మితి నాశ్యేత ? త్వ యాఽపి తస్మి స్సంరమ్భా న కార్యః'. ఇతి.

త ఇమే సర్వ మాభిజ్ఞానిక ముపలభ్య, స ఏ వాయ మితి నిశ్చిన్వా నా, విస్తయమానా శ్చ, మాం మహాదేవీం చ ప్రశంసంతో, మన్తబ్రలాని చోష్ఠోపయంతో బధనా త్పితరౌ నిష్క్రమయ్య, స్వం రాజ్యం ప్రత్యపా దయమ్. అహం చ తయా మే ధాత్యై సర్వమిదం సమాచేష్టితం రహసి పిత్రో రవగమయ్య ప్రహర్ష కాష్టాధిరూఢయో స్తయోః పాదమూల మభజే. అభజ్యే చ యావరాజ్యలక్ష్మ్యై తదనుజ్ఞాతయా ; ప్రసాధితాత్మా దేవపాదవిరహదుఃఖదుర్భగా న్భోగా న్నివిశత్, భూయోఽస్య పితృ సఖస్య సింహవర్మణో లేఖా చ్చుణ్డవర్తణ శ్చమ్భాభియోగ మభిగమ్య, శత్రువధో మిత్త్రరక్షా చోధయ మపి కరణీయ మే వే త్యలఘునా లఘు సముత్థానేన సైన్యచక్రేణాభ్యసరమ్. అభూవం చ భూమి స్త్యత్పాద లక్ష్మీసాక్షాత్క్రియామహూత్సవానస్తరాశే రితి.

శ్రు త్వైత ద్వేహో రాజవాహన స్సస్థిత మనాదీత్. 'పశ్యత పార
తల్పిక ముపధియుక్త మపి గురుజనబంధవ్యసనము క్తిహేతుతయా దుష్టా
మిత్తప్రమాపణోపాయతయా రాజ్యోపలబ్ధిమూలతయా చ పుష్కలా
వధాధర్తా వ ప్యరీరధత్. కిం హి ఒద్ధిమద్భిః ప్రయుక్తం నాభ్యుపైతి
శోభామ్.' ఇ త్యధాపాల ముఖే విధాయ స్త్రిగద్గర్హం దృష్టిమ్ 'ఆచష్టాం,
భవా నాత్మీయచరితమ్.' ఇ త్యాదిదేశ. సోఽపి బద్ధాజ్ఞలి రభిదధే.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదణ్డినః కృతౌ దశకుమారచరితే

ఉత్తరపీఠికాయా ముపహారవర్తచరితం నామ

తృతీయోచ్ఛ్వాసః.

అర్థపాలచరితం నామ చతుర్థోచ్ఛ్వాసః.

మహాభాగ, సోఽహ మస్మి పూర్వేషుకామచరః పూర్ణాభద్రో
నామ గృహపతిపుత్రిఃప్రయత్న సంపన్నోఽపి పిత్రా దైవచ్ఛదానునర్త
తు చారవృత్తి రాసమ్. అ ధాన్యాం కాశీపుర్యా మర్యవర్యస్య కస్యచి
ద్గృహే చోరయిత్వా రూపాభిగ్రాహితో బద్ధః. బద్ధే చ మయి మత్త
హస్తీ మృత్యువిజయో నామ హింసావిహారి రాజగోపురోపరితలాధిరూ
ఢస్య పశ్యతః కామపాలనామ్నః ఉత్తమామాత్యస్య శాసనా జ్ఞసక్తాః
వద్విగుణితఘ్నాః ప్రా మణ్ణాలితహస్తకాణ్డోఽభ్యధావత్. అభివత్య చ

మయానిభయేన నిర్భర్తితః పరిణమః దారుఖణ్డానుషిరానుప్రవిష్టోభ
 యభుజదణ్డాచణ్డానుటితప్రతిమానో భీత ఇవన్యవర్తిస్త. భూయ శ్చ నేత్రా
 జాతసంరమ్భేణ నికామదారుణైర్వాగజ్జుశపాదపాతై రభిముఖీకృతో మ
 యాఽపి ద్విగుణాబద్ధమన్యనానిర్భర్త్యాభిహతో నివృత్త్యాచాద్రవత్.
 అథ మయాఽనుపత్య సరభస మాకృప్తః రుప్త శ్చ యన్తా 'హస్త! మృతో
 ఽసి క్వ గచ్ఛసి కుజ్జరాపశద!' ఇతి నిశితేన వారణేన వారణం ముహు
 ర్ముహు రభిష్టు నిర్వాణభాగే కథ మపి మదభిముఖ మకరోత్. అథ 'అప
 సరతు ద్విరదవరాక ఏషః, అన్యః కశ్చి న్నాతగ్గపతి రాసియతాం, యే నాహ
 మిహ ముహూర్తం విహృత్య గచ్ఛామి గస్తవ్యాం గతిమి త్యవోచమ్.' దృ
 ష్ట్వైవ సమాం రుప్త ముద్గర్జన్త ముత్కామస్త ముత్కాస్తయస్తస్మి
 ణ్మరాజ్ఞః పలాయిష్ట. మన్త్రిణా పున రహ మాహూ యాఽభ్యభాషిషి.
 'భద్ర, మృత్యు రివ ఏష. మృత్యువిజయో నామ హింసావిహారి, సోఽయ
 మపి తావత్త్వయైవంభూతః కృతః. తద్విరమకర్తౄణోఽస్మాన్మలీమసాత్;
 కి మల మసి ప్రప ద్యాస్తా నార్యవృత్త్యా వర్తితుమ్?' ఇతి. యథాజ్ఞాప
 యసి త థేతి విజ్ఞాపిణోఽయం మయా మిత్రైవ స్త య్యవర్తిస్త.

మ యైకదా రహసి జాతవిసమ్మేణ పృష్ట సోఽభాషత స్వచరి
 తమ్. ఆసీ త్కుసుమపురే రాజ్ఞో రివృజ్జయస్య మస్త్రీ ధర్మపాలో నామ
 విశ్రుతధీ శ్శ్రుతర్షిః. అముష్య పుత్ర స్సమితో నామ పిత్రైవ సమః
 ప్రజ్ఞాగుణేషు. తస్య ద్వైమాతరః కసియా భౌతాఽహమ్. వేశేషు
 విలసన్తం మా మసౌ వినయరుచి రవారయత్. అవార్యదుర్నయ
 శ్చాహ ముపసృత్య దిక్షుభేషు భిమ న్యదృచ్ఛయాఽస్యాం వారాణ
 స్యాం ప్రమదవనే మదనదమనాకాధనాయ నిర్గత్య సహ సఖిభిః కన్దుకే
 నానుక్రీడమానాం కాశీభర్తు శ్చల్లాసింహస్య కన్యాం కాన్తిమతీం నామ
 చకమే, కథ మపి సమగచ్ఛే చ. అథ చ్ఛన్నం చ విహరతా కుమారీపురే
 సా మయాఽసీ దాపన్నసత్త్వా, కంచి త్సుతం చ సూతవతీ. మృతజాత

ఇతి సోఽపవిధ స్తయా రహస్యనిర్భేదభయాత్, పరిజనేన క్షీడాశైలే, శ
బన్యా చ శ్శశాన మానీతః. త యైవ నివ ర్తమానయా నిశీలే రాజవీధ్యా
మారక్షీకపురుషై రభిగృహ్య తర్జితయా దణ్డపారుష్యభీతయా నిర్భిన్నప్రా
యా రహస్యమ్. రాజాజ్ఞయాఽహ మాక్షీడగిరిదరీగృహే విసర్జప్రసుప్త
స్త యోపదర్శితో యథోపపన్న రజ్జుబద్ధః శ్శశాన ముపసీయ మాతశ్శోద్య
తేన కృపాణేన ప్రాజిహీర్ష్యే. నియతిబలాల్లూనబద్ధస్త మసి మాచ్ఛి ద్యా
స్త్యజం త మన్యాం శ్చ కాంశ్చి త్ప్రహృత్యాపాసరమ్. అశరణ శ్చ
భీమ స్సటవ్యా మేకదాఽశ్రుముఖ్యా కయాఽపి దివ్యాకారయా సపరి
వారయా కస్యక యోపస్థాయిషి. సా మా మజ్జలికిసలయోత్తంసితేన
ముఖవిలోలకు స్తలేన మూర్ధ్నా ప్రణమ్య, మయా సహ మహావనవటద్రు
మస్య కస్యాఽపి మహతః ప్రచ్ఛాయశీతలే తలే నిషణ్ణా, 'కాఽసి వాసు?
కుతోఽన్యగతా? కస్య హేతో రస్య మే ప్రసీదసి?' ఇతి సాభిలాష
మాభాషితా మయా, వాక్త్యం మధువర్ష మవషణత్.

అర్థ నాథస్య యతాణాం మణిభద్రస్యాస్తి దుహితా తారావళీ
నామ సాఽహంకదాచిదగస్త్యపత్నీం లోపాముద్రాం నమస్కృత్యాప
న ర్తమానా మలయగిరేః, పరేతావాసే వారాణస్యాః క మపి దారకం
రుదస్త మదాతుమ్. ఆదాయ వై నం తీవ్రవన్నీహా స్తమ పిత్రో స్సన్నిధి
మనైషమ్. అనైషీ చ్చ తాతో మే దేవ స్యాలకేశ్వర స్యాఽస్థానీమ్. అ
థాహ మాహూ యాజ్ఞప్తా హరసఖేన 'బాలే, బాలేఽస్తి స్త్రీదృశస్తే
భావ?' ఇతి. 'బేరస ఇ వాస్తి స్వత్యే వత్సలతా' ఇతి మయా విజ్ఞా
పితః, 'సత్య మాహ వరా కీ' ఇతి తన్ములా మతిమహతీం కథా మకరోత్.
అ త్రైతావ దవగతం మయా:—త్వం కిల శౌనక శ్శూద్రకః కామపాల
శ్చాభిన్నః, బన్ధుమతీ వినయవతీ కాస్త్రమతీ చాభిన్నా, వేదిమతీ యక్ష
దాసీ సోమదేవీ వై వైవ, హంసావతీ సురసేనా సులోచనా చానన్యా,
నన్దిని రజస్తతా కా ఇంద్రసేనా చాపృథగ్భూతా. యా కిల శౌనకావస్థాయా

మగ్ని సాక్షిక మాత్మసాత్కృతా గోపకన్యా సైవ కి లార్యదాసీ పున
శ్చాచ్య తారావ భీ త్యభూవం. బాల శ్చ కిల శూద్రకావస్థే త్వయి
ఆర్యదాస్యవస్థాయాం ను య్యుదభూత్. అవధ్యత చ వినయవత్సా స్నే
హవాసనయా. స తు తస్యాః కాన్తిమత్యవస్థాయామ ద్యోదభూత్. ఏవ
మనేకమృత్యుముఖపరిభ్రష్టం దైవాన్త యోపలబ్ధం త మేకవిజ్ఞాదేశా
ద్వనే తపస్యతో రాజహంసస్య దేవైవ వసుమత్యై తత్సుతస్య భావి
చక్రవర్తి నో రాజవాహనస్య పరిచర్యార్థం సమర్ప్య, గురుభి రనుజ్ఞాతా,
కృతాన్తయోగా త్కృతాన్తముఖపరిభ్రష్టస్య తే పాదపద్మగుశ్రూష
ణార్థ మాగతాఽస్తీతి.

ఇతి శ్రుత్వా తామనేకజన్మరమణీ మసకృ దాశ్లిష్య హమాశ్రు
ముఖో ముహూ ముహూ సాన్తిన్వయిత్వా తత్ప్రభావదర్శితే మహతి మస్తి
రేఽహర్నిశం భూమిదుర్లభా నోభగా నన్వభూవమ్. ద్విత్రాణి దినాన్యతీత్య
మత్తకాశినిం తామవాదిషమ్, 'ప్రియే, ప్రత్యపకృత్య మత్ప్రిణదోహిణ
శ్చృణ్ణసింహస్య వైరనిర్యాతనసుఖ మనుబుభూషామి.' ఇతి. తయా సస్తిత
మభిహితమ్ 'ఏహి కాన్త, కాన్తిమతీదర్శనాయ, నయామి త్వామ్.' ఇతి.
స్థితేఽర్ధరాత్రే రాజ్ఞో వాసగృహ మసీయే తత స్తచ్చిరోభాగవర్తసి
మాదా యాసియస్థిం ప్రబోధ్యై నం ప్రస్ఫురన్త మబ్రవమ్. 'అహ మస్మి
భవజ్ఞామాతా. భవదనుమత్యా వినా తవ కన్యాభిమర్శి. త మపరాధ మను
వృత్త్యా ప్రమాప్తు మాగతః.' ఇతి. సోఽతిభీతో మామభిప్రణ మ్యాహ
'అహ మేవ మూఢోఽపరాధో, య స్తవ దుహితృసంసర్గానుగ్రాహిణో
గ్రహగ్రస్త ఇ షౌత్కాన్తిసీమా స్వయం సమాదిప్తవా త్వద్వధం. త
దాస్తాం కాన్తిమతీ, రాజ్య మిదం మమ చ జీవిత మద్య ప్రభృతి త్వదధీ
నమ్.' ఇత్యవాదీత్. అ ధాపరే ద్యుః ప్రకృతిమణ్డలం సన్నిధాప్య
విధివ దాత్మజాయాః పాణి మగ్రాహయత్. ఆశ్రావయ చ్చ తనయ
వార్తాం తారావభీ కాన్తిమత్యై, సోమదేవీ సులోచ నేంద్రినే నాభ్య శ్చ

పూర్వవృత్తాంతమ్. ఇథ మహం మన్త్రిపదాపదేశం యావరాజ్య మనుభవన్విహారామి విలాసినిభి రితి.

స ఏవంమాద్యశేఽపి జన్తో పరిచర్యానుబంధీ బంధు రేకః, సర్వభూతానా మలసకేన స్వగతే శ్వశురే, జ్యాయసి చ స్యాలే చణ్డాఘోష నామ్ని స్త్రీ ప్వతిప్రసక్తౌ త్వా) గేవ క్షయక్షీణాయషి, పఞ్చవర్షదేశీయం సింహఘోషనామానం కుమార మభ్యషేచయత్; అవర్ణయ చ్చ విధి నై నం స సాక్షుః త స్యాద్య యావనోన్మాదినః పైశున్యవాదినో దుర్మన్త్రిణః కతిచి దాస స్పన్తరజభూతాః. తైః కి లానా విఠ్ఠమగ్రాహ్యత. “ప్రస హ్యైవ స్వసా త వామునా భుజగ్నేన సంగృహీతా, పునః ప్ర సుక్తై రాజనిప్రహర్తు ముద్యతాసి రాసీత్. తేనై వాస్త్వై దైవా తత్క్షణప్రబుద్ధేన భీ త్యానునీయ కన్యా దత్తా. తం చ దేవశ్చ్యేష్టం చణ్డాఘోషం విషేణ హత్వా బాలోఽయ మసమర్థ ఇతి త్వ మ ద్యాపి ప్రకృతి విస్రమ్భణా యోషేషీతః. క్షీణోతి పురా స కృతఘ్నో భవన్తమ్. త మే వాచకపురం గమయితుం యతస్వ.” ఇతి. స తథా దూషిణోఽపి యక్షిణీప్రభావభయా న్నాముష్మి న్నాప మాచరితు మశకత్.

ఏషు కిల దివసే ప్వయధాపూర్వా మాకృతౌ కాన్తిమత్యాః సముపలక్త్య రాజమహిషీ సులక్షణా నామ సప్రణయ మప్యచ్ఛత్. ‘దేవి, నాహ మయాధాతథ్యేన విప్రలమ్భసి. యా. కథయ తథ్యం కే నేద మయాధాపూర్వ్యమాననారవిన్దేత వైషు వాసరేషు.’ ఇతి. సా త్వవాదీత్. ‘భద్రే, స్మరసి కి మ ద్యాప్యయాధాతథ్యేన కించి త్తయోక్తపూర్వమ్? సఖీ మే తారావలీ సపత్ని చ, రహసి భర్త్రా మద్గోత్రాపదిష్టా కి మపి కలుషితాశయా, ప్రణయ మభ్యుషేక్ష్య ప్రణమ్యమా నాఽప్యస్తాభి రుపోఢమత్సరా వ్రావసత్. అవసీదతి చ నః పతిః. అతోఽస్తి మే యోర్తనస్యమ్.’ ఇతి. తత్ప్రాయేనై కాన్తే సులక్షణయా కాన్తాయ కథితమ్. అథాఽసౌ నిర్భయోఽద్య ప్రియతమావిరహపాణ్డుభి రవయవై క్షైర్య

స్తమ్భితాశ్రుపర్యాకులేన చక్షు షోష్ణశ్వాసశోషితాభి రి వానతిచేతలాభి
ర్వాగ్ని ద్వియోగం దర్శయంతం, కథ మపి రాజకులే కార్యాణి కారయ
ంతం, పూర్వసంకేతితైః పురుషై రభిగ్రా హ్యోబధయత్. తస్య కిల స్థాన
స్థానేషు దోష ముష్ణోష్య, త ధోద్ధరిణీయే చక్షుషీ యథా తన్మూల మే
వాస్య మరణం భవేత్. ఇత్యుతోఽత్రైకాస్తే యథేష్ట మశ్రు ముక్త్యా తస్య
సాధోః పురః ప్రాణా స్తోక్తుకామో బధ్నామి పరికర మితి.

మ యాఽపి త త్పితృవ్యసన మాకణ్ఠ్యా పర్యశ్రుణా సోఽభి
హితః, “సౌమ్య, కిం తవ గోపయిత్వా? య స్తస్య సుతో యక్షకస్య
యా దేవస్య రాజవాహనస్య పాదశుశ్రూషాధణం దేవ్యా వసుమత్యా
హస్తన్యాసః కృత స్సోఽహ మస్మి, శత్యోమి సహస్ర మేవ భటానా
ముదాయుథానాం హత్వా పితరం మోచయితుమ్. అపి తు సంకులే
యది క శ్చి త్పాతయే తదగ్నే శస్త్రీకాం సర్వ ఏవ మే యతోఽభిస్తని
హుత మివ భవేత్.” ఇతి. అనవసితవచన ఏవ మయి మహా నాశీవిషః
ప్రాకారరథేఽఞ్చైరయ చ్చిరః. త మహం మస్త్రాపధబలే నాభిగృహ్య
పూర్ణభద్రమబ్రవమ్.—భద్ర, సిద్ధం న ససమీహితమ్ అనేన తాత మలక్ష్య
మాణః సంకులే యదృచ్ఛయా పాతితేన నామ దంశయిత్వా తథా విషం
స్తమ్భయేయం యథా మృత ఇ త్యుచాస్యేత. త్వయా తు ముక్తనాథ్వ
సేన మాతా మే బోధయితవ్యా. “యో యత్యో వనే దేవ్యా వసుమత్యా
హస్తార్పితో యుష్మత్సానుః సోఽనుప్రాప్తః. పితౄ రవస్థాం మత్త ఉపలభ్య
బుద్ధిబలా దిత్త మాచరిష్యతి. త్వయా ముక్తత్రాసయా రాజ్ఞే ప్రేషణీ
యమ్. ‘ఏష ఖలు త్తత్తధర్మః యదృచ్ఛ రబధ్ధి ర్వాదుష్టః స నిరపేక్షం
నిర్దోహ్య ఇతి. స్త్రీధర్మః శ్రేష్ఠ య దదుష్టస్య దుష్టస్య వా భతుః
ర్గతి ర్గస్త వ్యేతి. త దహ మము నైవ సహ చితాగ్ని మారోఽహ్నిమి.
అభిజనానురూపః పశ్చిమో విధి రనుజ్ఞాతవ్యః.’ ఇతి. స ఏవం నివేదితో
నియత మనుజ్ఞాస్యతి. తత స్స్వ మే వాగార మాసీయ కాణ్డపటపరిక్షీప్తే

వివిక్తాద్వేశే దర్శనంస్తర మధిశాయ్య స్వయంకృతానుమరణమణ్డనయా
త్వయా తత్ర చ సన్నిధేయమ్.” ఇతి. అహం తు బాహ్యకఃత్వోగత స్త్వ
యా ప్రవేశయిష్యే. తతః పితర ముజ్జీవ్య తదభిరుచితే నాభ్యుపాయేన
చేష్టిష్యామహే.—ఇతి —స త కేతి హృష్టతర స్ఫూర్ణ మభ్యుగాత్.

అహం తు ఘోషణాస్థానే చిహ్నాన్మృతం ఘనతరవిపులశాఖ
మారుహ్య గూఢతను రతిష్ఠమ్. ఆరూఢ శ్చలోకో యథాయథ ముచ్చైచ
స్థానా న్యుచ్చావచప్రలాపః స్థితః. తావ న్నే పితరం తస్కర మివ పశ్యా
ద్బద్ధభుజ ముద్ధురధ్వనిమహాజనానుయాత మానీయ మదభ్యాశ ఏవ స్థా
పయిత్వా మాతజ్ఞ స్త్రి రఘోషయత్ “ఏష మ స్త్రీ కామపాలో రాజ్య
లోభా ద్భ్రూతరం చడ్డసింహం యువరాజగ చడ్డఘోషం చ విషాన్నే నో
పాంశు హత్వా, పున ద్వేషోఽపి సింహఘోషః పూర్ణయావన ఇ త్య
ముష్కి న్నాప మాచరిష్యే, విశ్వాసా ద్రహస్యభూమా పున రమాత్యం
శివనాగ మాహూయ, స్థూణ మజ్జారవర్షం చ రాజవధా యోపజప్య,
తై స్సామిభక్త్యా వివృతగుహ్యా, ‘రాజ్యకాముక స్వాస్యబ్రాహ్మణ
స్వాస్థతమసప్రవేశో న్యాయః’ ఇతి ప్రాడ్వివాక వాక్యా దత్కుద్ధరణాయ
నీయతే పున రన్యోఽపి యది స్యా దన్యాయ్యవృత్తి స్త మ ప్యేవ మేవ
యధార్హేణ దణ్డేన యోజయిష్యతి దేవః.” ఇతి. శ్రు త్వైత ద్బద్ధకలకలే
మహాజనే పితర రక్షేప్రదీప్తశిరస మాశీవిషం వ్యక్షిపమ్. అహం చ భిశో
నా మావప్లుత్య త త్రైవ జనానులీనః క్రుద్ధవ్యాళదప్తస్య తాతస్య విహితజీ
వరక్షో విషం క్షణా ద స్తమృయమ్. అపత చ్చ స భూమా మృతకల్పః.
ప్రాలపం చ ‘సత్య మిదం రాజానమానినం దేవో దణ్డ ఏవ స్పృశ తీతి,
య దయ మక్షిభ్యాం వినాఽవనిపతినా చిక్షీర్ణతః, ప్రాణై రేవ వియోజితో
విధినా’ ఇతి. మదుక్తం కేచి దన్వమన్యస్త. అపరే తు పున ణ్నినిన్దుః. దర్శి
కర స్తు త మపి చణ్డాలం దప్త్వా, రూఢత్రాస ద్రుత లోక దత్తమార్గః
ప్రాద్రవత్.

అథ మదమ్బా పూర్ణభద్రప్రబోధితార్థా తాదృశేఽపి వ్యసనే
 నాతివిహ్వలా కులపరిజనానుయాతా పద్భ్యాం ధీర మాగత్వ మఖితు
 రుత్తమాశ్ల ముత్సృజేన ధారయ స్తీస్థితా రాజే సమాదిశత్. 'ఏష మే పతి
 స్త వాపకర్తా న వేతి దై వ మేన జానాతి. న మేఽనయాఽస్తి చింతయా
 ఫలమ్. అస్య తు పాణిగ్రాహకస్య గతి మననుప్రపద్యమానా భవత్కులం
 కలంబు యేయమ్. అతోఽనుమన్తు మర్హసి భర్త్రా సహ చితాధిరోహణా
 య మామ్.' ఇతి. శ్రుత్వా చైత త్ప్రీతియుక్తః ప్రతిసమాదిక్ష త్త్వ తీశ్వరః,
 'క్రియతాం కులోచిత స్సంసారః ఉత్సృజాత్తరం చ పశ్చిమం విధిసం
 స్కార మనుభవతు మేభగినీపతిః.' ఇతి. చక్షులే తు మత్ప్రీతిషిద్ధసకల
 మస్త్రీవాదిప్రయాసే సంస్థితే, కామపాలోఽపి కాలదష్ట ఏ వేతి స్వభవ
 నోపనయన మముష్య స్వమాహాత్మ్యప్రకాశనాయ మహీపతి రన్వమం
 స్త. ఆనీత శ్చ పితా మే వివిక్తాయాం భూమా దర్శితయ్యా మధిశయాన
 స్థిభోఽభూత్.

అథ మదమ్బా మరణమణ్డన మనుష్ఠాయ, సకరుణం సఖీ రామ
 స్త్యై, ముహూ రభిప్రణమ్య భవనదేవతాః, యత్నునివారితపరిజనాక్రందితా,
 పితు ర్మే శయనస్థాన మేకాకినీ ప్రావిక్షత్. తత్ర పూర్వ మేవ పూర్ణభ
 ద్రోపస్థాపితేన చ మయా వై నతేయతాం గతేన నిర్విషీకృతం భర్తార
 మైక్షత. హృష్టతమా పత్యుః పాదయోః పర్యశ్రముఖి ప్రణిపత్య మాం
 చ ముహుర్ముహుః ప్రస్నుత స్తస్మి పరిష్వజ్య సహపాణాష్పగద్గద మగ
 దత్, "పుత్రీ, యోఽసి జాతమాత్రః పాపయా మయా పరిత్యక్తః స
 కిమర్థ మేవం మా మతినిఘ్నాణా మనుగృహ్లాసి? అథ వై ష నిరపరాధ
 ఏన తే జనయితా. యుక్త మస్య ప్రత్యానయన మస్తకాననాత్. క్రూరా
 ఖలు తానానభీ యా త్వా ముపల భ్యాపితత్వతః కుబేరా దసమర్ప్య
 మహ్య మర్పితవతీ దేవై వసుమత్యై. సైవ వా సదృశకారిణీ. న హి
 తాదృశభాగ్యరాశే ద్వివా మాదృశో జనోఽల్పపుణ్య స్త వార్హతి కల

ప్రలాపామృతాని కర్ణాభ్యాం పాతుమ్, ఏహి మాం పరిష్వజస్వ ” ఇతి భూయోభూయ శ్శిరసి జఘ్ను త్యజ్కు మారోపయ స్తీ తారావళీం గర్వయ స్త్యశ్రుభి రభిషిచ్ఛు స్త్యుత్కమ్పితాజ్గయప్తి రన్యాదృశీ క్షణ మజనిప్త.

జనయితాఽపి మే నరకా దివ స్వర్గం, తాదృశా ద్వ్యసనా త్తథా భూత మభ్యుదయ మారూఢః, పూర్ణభద్రేణ విస్తరేణ యథావృత్త మావేషిణో, భగవతో మఘవణోఽపి భాగ్యవంత మాత్మాన మజీగణన్. మనా కేవ చ మత్సంబంధ మాఖ్యాయ హర్షవిస్మితాత్మనోః ప్రితోఽ రకథయమ్. ‘ఆజ్ఞాపయత కాద్య సః ప్రతిపత్తిః?’ ఇతి. పితా మే ప్రాబ్ర వీత్;—“వత్స గృహ మే వేద మస్మదీయ మతివిశాలసాలవలయ మక్ష య్యాయుధగ్రామమ్. అలఙ్ఘ్యతమా చ గుప్తిః. ఉపకృతా శ్చ మయా బహవ స్సన్తి సామంతాః ప్రకృతయ శ్చ భూయన్యా న మే వ్యసన మను రుద్యంతే సుభటానాం చానేకసహస్ర మస్త్యేవ సనుహృత్పుత్రిదార మతోఽత్రైవ కతివయా న్యహం సిథిత్వా బాహ్యభ్యంతరకోపా నుత్పా దయిష్యామః. కుపితాం శోషసంగృహ్య, ప్రాతా హ్యస్య ప్రకృత్యమి త్తా, నుత్థాప్య సహజాంశ్చ ద్విషో, దుర్దాంత మేన ముచ్ఛేత్సామః.” ఇతి. కో దోష స్త ధా స్త్వితి తాతస్య మత మన్వమంసి.

త థాఽస్తాసు ప్రదివిధాయ తిష్ఠత్సు రాజాఽపి విజ్ఞాపితోదంతో జాతానుతాపః పారగ్రామికా స్ప్రియోగాన్ ప్రాయః ప్రాయుజ్ఞ. తే చాస్తాభిః ప్రత్యహ మహన్యంత. అస్మి స్మే వావసరే పూర్ణభద్రముఖా చ్చ రాజ్ఞ శ్శయ్యాస్థాన మవగమ్య త దైన స్వాదవసితభి త్తికోణా దారభ్య సురక్ణా మకార్షమ్. గతా చ సా బామిః స్వర్గకల్ప మనల్పకన్యకాజనం క మప్యుద్దేశం. అవ్యధిప్త చ దృష్టైర్వీవ మాం స నారీజనః. తత్ర కాచి దిన్దులే భేవ స్వలావణ్యేన రసాతలాన్ధకారం నిర్మాణానానా, విగ్రహిణీవ దేవీ వసున్ధరా, హరగృహిణీ వాసురవిజయా యావతీర్ణా, పాతాళ మాగ తా భూమి రివ విగ్రహిణీ, గృహిణీవ భగవతః కుసుమధన్వనో, రాజ్యలక్ష్మీ

రి వానేకకున్యపతిదర్శనపరిహారాయ మహీవివరం ప్రవిష్టా, నిష్ప్రకనక
 పుత్రికే వావదాతకాన్తిః, కన్యకా చన్దనలతేన మలయమారుతేన మద్ద
 ర్శనే నోదకమృత. తథా భూతే చ తస్మిన్నజ్ఞనాసమాజే కుసుమి తేన
 కాశయప్తిః పాణ్డశిరసిజా స్థవిరా కాచి చ్చరణయో ర్తే నిపత్య త్రాస
 దీన మబ్రూతః ‘దీయతా మభయదాన మస్తా యనన్యశరణాయ స్త్రీజ
 నాయ. కి మసి దేవకుమారో దనుజయుద్ధతృప్తయా రసాతలం వివిక్షుః?’
 అజ్ఞానయ కోఽసి కన్య హేతో రాగతోఽసి?’ ఇతి. సా తు మయా ప్రత్య
 వాది: ‘మా స్త భవతో భైషుః అహ మస్మి ద్విజాతివృషభా త్కామ
 పాలా ద్వేష్యాం కాన్తిమత్యా ముత్పన్నోఽర్థపాలో నామ. స త్యక్తే నిజ
 గృహం స్మృతగృహం సురజ్ఞ యోఽసర ని హస్తే వో దృష్టవాన్.
 కథయ కాః స్థ యూయమ్? కథ మిహ నివసథ?’ ఇతి. సోదజ్జాలి రుదీ
 రితవతీ

“భర్తృదారక, భాగ్యవతో వయం యా స్త్వా మేభి రేవ చక్షు
 ర్భి రనఘ మద్రాక్షు. శ్రూయతాం య స్తవ మాతామహ శ్చణ్డసింహ
 స్తే నాస్యాం దేవ్యాం లీలావత్యాం చణ్డఘోషః కాన్తిమ తీ త్యపత్య
 ద్వయ ముదపాది. చణ్డఘోష స్తు యువగాఙ్గోఽత్యాసజ్ఞా దజ్ఞనాసు
 రాజయక్షగాఽసుక్షయ మగా దస్తర్వత్సాం దేవ్యా మాచారవ
 త్యామ్ అముయా చేయం మణికర్ణికా నామ కన్యా ప్రసూతా. అథ
 ప్రసవ వేదనయా ముక్తజీవి తాచారవతీ పత్యుర స్తిక మగమత్. అథ దేవ
 శ్చణ్డసింహో మా మాహూ యోపహ్వారే సమాజ్ఞాపయత్. ‘ఋద్ధి
 మతి, కన్య కేయం కల్యాణలక్షణ, తా మిమాం మాలవేన్ద్రనన్దనాయ
 దర్శసారాయ వర్ధయిత్వా దిత్వామి. చిభేమి చ కాన్తిమతీవృత్తాన్తా దార
 భ్య కన్యకానాం ప్రకాశావస్థాపనాత్. అత ఇయ మరాతివ్యసనాపకా
 రితే మహతి భూమిగృహే కృత్రిమశైలగర్భోత్క్రీణానానామణ్డప్రవేతౌ
 గృహే ప్రచురఃరిభవాయా భవత్యా సంవర్ధ్యతామ్ అ స్త్యైత భోగ్య

వస్తు వర్తశతోపభోగేఽవ్యత్యయమ్.' ఇతి. త థోక్త్వా నిజవాసగృహ
స్యాజ్జణభిత్తా వర్ధపాదం కిష్కువిష్కుమ్భ ముద్ధృత్య తే వైవ ద్వాదేణ
స్థాన మిద మస్తా నవీవిశత్. ఇహ చ నో వసన్తీనాం ద్వాదశ సమా
స్సమత్యయః. ఇయం చ వత్సా తరుణీ భూతా. న చా ద్యాపి స్మరతి
రాజా. కామ మియం పితామహేన దర్పసారాయ సంకల్పితా, త్వదమ్భ
యా కాన్తిమత్యా చేయం గర్భ స్థైవ ద్యూతజితా, స్వమాత్రా త వైవ
జాయాత్మేన సమకల్ప్యత. త దత్ర ప్రాప్తరూపం చిన్త్యతాం కుమారే
ణై వ." ఇతి.

తాం పున రఘోచమ్—'అ ద్యైవ రాజగృహే కి మపి కార్యం
సాధయిత్వా ప్రతినివృత్తో యుష్మాను యధార్హం ప్రతిపత్స్యే.' ఇతి. తే
నైవ దీపదర్శితేన బిలవధేన గత్వా స్థితేఽర్ధరాత్రే తదర్ధపాదం ప్రత్యు
ద్ధృత్య వాసగృహం ప్రవిష్టో విస్రబ్ధప్రసృప్తం సింహఘోషం జీవగ్రాహ
మగ్రహీషమ్ ఆకృప్య చ త మహి మి వాహిశత్రుః స్ఫురన్త మము
నైవ భిత్తిరన్ధ్రపథేన స్త్రీణాన్నిధిమనైవమ్. ఆనీయ చ స్వభవన మాయ
సనిగళసందానితచరణయుగళ మవనమితమలినదన మశ్రుబహుళరక్తచ
క్షుష మేకాన్తే జనయిత్రోర్మ మాదర్శయమ్. అకథయం చ బిలకథామ్.
అథ పితౄణాం ప్రహృష్టతరౌతం నికృష్టాశయం నిశామ్య, బద్ధనే నియమ్య,
తస్యా దారికాయాః యథాహేణ కర్మణా మాం పాణి మగ్రాహయే
తామ్ అనాధకం చ తద్రాజ్య మస్మదాయత్త మేవ జాతమ్. ప్రకృతి
కోపభయాత్తు మన్తాత్రా ముముక్షీతోఽపి న ముక్త ఏవ సింహ
ఘోషః తథా స్థితా శ్చ వయ మజ్గరాజ స్సింహవర్తా దేవపాదానాం
భక్తిహోణ కృతకర్తా చే త్యమిత్రైభియుక్త మేన మభ్యసరామ. అభూ
వం చ భవత్పాదపద్మరజోఽనుగ్రాహ్యః. న చేదానీం భవచ్ఛరణప్రణా
మప్రాయశ్చిత్త మనుతిష్ఠతు సర్వదుశ్చరిత్రతౌళన మనార్య స్సింహ
ఘోష ఇ త్యర్థపాలః ప్రాజ్ఞలిః ప్రణామ.

దేవోఽపి రాజవాహనో 'బహు పరాక్రాంతం, బహుపయుక్తా చ
 బుద్ధిః, ర్ముక్తబంధన స్తే శ్వశురః పశ్యతు మామ్.' ఇ త్యభిధాయ భూయః
 ప్రమతి మేవ పశ్యన్ ప్రీతిస్తేరః 'ప్రస్తూయతాం తావ దాత్మచరితమ్.'
 ఇ త్యాజ్ఞాపయత్. సోపి ప్రణమ్య విజ్ఞాపయామాస.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదణ్డినః కృతౌ దశకుమారచరిత

ఉత్తరఖండీకాయా మర్థపాలచరితం నామ

చతుర్థోచ్ఛ్వాసః.

దశకుమారచరిత్రమ్, ఉత్తరపీఠికా.

ప్రమతిచరిత్రం నామ పశ్చిమోచ్ఛ్వాసః.

దేవ, దేవ స్యాన్వేషణాయ దిక్షు భ్రమన్ భ్రమన్ స్యాఽపి
విస్మయపార్శ్వవరూఢస్వ్య వనస్పతే రథః పరిణతపతజ్జబాలపల్లవావతం
సితే పశ్చిమదిగ్జనాముఖే పల్వలామ్భ స్యుపస్పృశోపాస్య సన్ధ్యాంతమ
స్సమీకృతేషు నిమ్నాన్మతేషు గన్తుమక్షమః క్షమాతలే కిన్లయై రుప
రచయ్య శయ్యాం శిశయిషమాణ శ్శిరసి కుర్వన్మజ్జలిం, 'యాస్మిన్వన
స్పతే' వనతి దేవతా సైవ మే శరణమస్తు శరారుచక్రచారభీషణాయాం
శర్వగళశ్యామ శార్వరాన్ధకారపూ రాధ్ధాతగభీరగహ్వరాయా మస్యా
మహాటవ్యా మేకాకినో మే ప్రసుప్తస్య.' ఇ త్యుపధాయ వామభుజ
మశయిషి. తతః క్షణాదే వావనిదుర్లభేన స్పర్శే నానుభూయిషత కిల
మేగ్రతా; ణ్యాన్లోదయిష తేన్ద్రియా; ణ్యభ్యమనా యుష్ట చాన్తరాత్మా;
విశేషత శ్చ హృషితా స్తనూరుహః; పర్యస్పృరన్తే దక్షిణభుజః; కథం
న్విద మితి మన్దమన్ద మున్మిష మ్ముప ర్యచ్ఛచన్ద్రాతపచ్ఛేదకల్పం శుక్లాం
శుకవితాన మైశీషి. వామశో వలితదృష్టిః, సమయా సాధభిత్తిం, చిత్రా
స్తరణశాయిన మతివిస్రబ్ధప్రసుప్త మజ్జనాజన మలక్షయమ్. దక్షిణశో
దత్తచక్షు రాగళిత స్తనాంశుకా మమృత ఫేనపటలపాణ్డరశయనశాయినీ
మాదివరాహ దంష్ట్రాంశుకజాల లగ్నా మంసస్రస్త్తదుగ్ధసాగర దుకూలో
త్తరీయాం భయసాధ్వసమూర్ఛితా మివ ధరణీ, మరుణాధరమణికిరణబా
లకిన్లయలాస్యహేతుభి రాననారవిన్దపరిమళోద్వాహిభి ర్నిశ్వాసమాత
రిశ్వభి రీశ్వరేక్షణదహనదగ్ధం స్ఫులిగ్లశేష మనగ్ల మివ సంధుక్షయస్తీ,
మస్తస్సుప్తపట్టద మమ్బుజ మివ జాతనిద్ర మామీలితలోచనేస్తీవర
మానసం దధానా, మైరావత మదావలేపలూనాపవిధ్ధా మివ నన్దనవన
కల్పవృక్షరత్నమజ్జరీం, కా మపి తరుణీ మాలోకయమ్.

అతర్కయం చ-“క్వ గతా సా మహాటవీ? కుత ఇద మూర్ధ్వాణ్ణక
 పాలసంపుటోల్లేఖశ క్షిధ్వజశిఖరశూలోత్సేధం సాధ మాగతమ్? క్వ చ త
 దరణ్యాస్థలీనమాస్తీర్ణం పల్లవశయనమ్? కుత స్త్యం చేద మిన్దుగభస్తి
 సంభారభాసురం హంసతూలదుకూలశయనమ్? ఏష చ కోఽను శీతర
 శ్చికిరణరజతరజ్జుడోలాపభ్రష్టమూర్ఛిత ఇ వాప్సురోగణః పై వ్రుసుప్త
 సుస్తరీజనః? కా చేయం దే వీ వారవిస్తహస్తా శారదశశాబ్దమణ్డలామ
 లదుకూలోత్తరచ్ఛద మధిశేతే శయనతలమ్? న తావ దేషా దేవయో
 షా; యతో, మద్దమద్ద మిన్దుకిరణైస్సంవాహ్యమానాకమలి నీవ నిద్రాతి,
 భగ్నవృష్టచ్యుతరనబిన్దుశబలితం షాకపాణ్డుచూతఫల మి వోద్భిన్న స్వేద
 రేఖం గణ్డస్థల మాలక్యితే, అభినవయావనవిదాహనిర్భరోష్ణణి కుచ
 తపే వైవర్ణ్య ముపైతి వర్ణకః, వాసనీ చ పరిభోగానురూపం ధూసరి
 మాణ మాదర్శయతః త దేషా మాను ష్యేవ. దిప్త్యా చానుచ్ఛిష్టయా
 వనా; యత, స్సౌకుమారియ మాగతా స్సన్తోఽపి సంహతా ఇ వావయ
 వాః, ప్రస్నిగ్ధతమాఽపి పాణ్డుతానువిద్ధా దేహచ్ఛవిః, దన్తపీడానభిజ్ఞ
 తయా నాతివిశదరాగో ముఖే విద్రుమద్యుతి రధరమణిః, అనత్యాపూర్ణ
 మార క్తమూలం చమ్పకకుట్ఫలదళ మివ కరోరం కపోలతలమ్, అసగ్గబాణ
 పాతముక్తాశఙ్కం చ విసభమధురం సుష్యతే, న చైతద్వక్షస్థలం నిర్ద
 యవిమర్దవిస్తారితముఖి స్తనయుగళమ్. అస్తి చానతికా న్తశిష్టమర్యాదచే
 తసో మ మాస్యా మాసక్తిః. ఆసక్త్యనురూపం పున రాశ్చిప్తా యది,
 సుప్త మార్తరవే శైవ సహ నిద్రాం మోక్ష్యతి. అథాఽహం న శత్ర్యో
 మి చానుపశ్లిష్య శయితుమ్. అతో యద్భావి తద్భవతు ; భాగ్య మత్ర
 పరీక్షి ష్యే.” ఇతి స్పృష్టాస్పృష్ట మేవ కిమ ప్యావిద్ధరాగనాభ్యసం లక్ష్మ్య
 సుప్తః స్థితోఽస్తి.

సాఽపి కి మ ప్యుత్కమిన్దూ రోమోద్భేదవతా వామపాశ్చేన
 సుఖాయమానేన మద్దమద్దం విజృమ్భితారమృమన్ధరాగ్నే త్వజదగ్రపక్ష్యణో

శ్చక్షుషో రలసతాంతతారికేణాతిపక్వనిద్రాకషాయితాసాజ్ఞపరభాగేన
యుగళే నేష దున్తిషస్తీ, త్రాస విస్మయ హర్ష రాగ శజ్జా విలాస విభ్ర
మవ్యవహితాని ప్రీడాంతరాణి కాని కా న్యపి కామే నాద్భుతానుభావే
నావస్థాంతరాశి కార్యమాణా, పరిజనప్రబోధనోద్యతాం గిరం కామా
వేశపరవశం హృదయ మక్లాని చ సాధ్వసాయాససంబధ్యమాన స్వేదపుల
కాని కథం కథ మపి నిగృహ్య, సస్పృహేణ మధురకూడితత్రిభాగేన
మద్దమద్దప్రచారిణేన చక్షుషా మదక్లాని నిర్వర్ణ్య దూరోత్సర్పితపూర్వ
కాయాఽపి తస్మిన్నేవ శయనతలే సచకిత మశయిష్ట. అజనిష్ట మే
రాగావిష్టచేతసోఽపి కి మపి నిద్రా. పున రననుకూలస్పర్శదుఃఖాయమాన
గాత్రః ప్రాబుధ్యే. ప్రబుద్ధస్య చ సైవ మే మహాటవీ, త దేవ తరుతలం,
స ఏవ పత్తాస్తరో మ మాభూత్. విభావరీ చ వ్యభాసీత్. అభూ చ్చ
మే మనసి,—‘కి మయం స్వప్నః? కి విప్రలమ్భో వా? కి మియమా
సురీ దైవీ వా కాఽపి కూయా? య ద్భావి త ద్భవతు ; నాహ మిదం
తత్త్వోఽనవబధ్య మోక్త్యామి భూమిశయ్యాం, యావదాయు రత్ర
త్యాయై దేవతాయై ప్రతిశయిష్యామి.’ ఇతి నిశ్చితమతి రతిష్ఠమ్.

అ థావిర్భూయ కాఽపి రవిక గాభిత ప్లకువలయదామతాంతగా
త్రయప్తిః క్లిష్టనివసనోత్తరీయా నిరలక్తకరూక్షపాటలేన నిశ్వాసోష్ణజ
ర్జితత్విషా దంతచ్ఛదేన వమ స్తవ కపిలధూమధూమం విరహానల మన
వరతనలిలధారావినర్జనా ద్రుధిరావశేషమివ లోహితతరం ద్వితయ మత్తో
రుద్వహస్తీ కులచారిత్రబద్ధనపాశవిభ్రమే కైక వేణీభూతేన కేశకలాపేన
నీలాంశుకరచితచీరచూలికాపరివృతా పత్రివ్రతాపతా కేవ సంచుస్తీ,
క్షౌమక్షౌమాఽపి దేవతానుభావాదనతిక్షీణవర్ణావకాశా నీమ స్తని ప్రణ
పతంతం మాం ప్రహషోత్కమ్పితేన భుజలతాద్వయే నోత్థాప్య పుత్రవ
త్పరిష్వజ్య శిర స్యుపాఘ్రాయ వాత్సల్య మివ స్తనయుగళేన స్తన్యచ్ఛ
లాత్ ప్రక్షరస్తీ శిశిరేణాశ్రుణా నిరుద్ధకణ్ఠీ స్నేహగద్గదం వ్యాహానీత్.

“వత్స, యది వః కథితవతీ మగధరాజమహిషీ వసుమతీ ‘మమ హస్తే బాల మర్థపాలం నిధాయ కథాం చ కాంచి దాత్త భర్తృపుత్ర సఖ జనానుబధ్ధాం రాజరాజప్రవర్తితాం కృత్వాఽన్తర్ధా న మగాదాత్త జా మణిభద్రస్య.’ ఇతి సాఽహ మస్మి వో జనసి. పితౄ ర్వా ధర్మపాలనూనో స్సుమిత్రానుజస్య కామపాలస్య పాదమూలా నిష్కారణకోపకలుషితా శయా ప్రో హ్యనుశయవిధురా స్వప్నే కేనాఽపి రక్షోరూపేణోపేత్య ‘చణ్డికాయాం త్వయి వర్షమాత్రం వసామి ప్రవాసదుఃఖాయ.’ ఇతి శస్త్రాఽస్మి. బ్రువ తై వాహ మావిష్టా ప్రాబుధ్యే. గతం చ తద్వషణం వర్షస హస్రదీర్ఘమ్. అతితాయాం తు యామిన్యాం దేవదేవస్య త్యృమ్భకస్య శ్రావస్త్యా ముత్సవసమాజ మనుభూయ, బర్హజసం చ స్థానస్థానేభ్య స్సన్నిపతితం సమీక్ష్య, ముక్తశాపా, పత్యుః పార్శ్వమభిసరిష్యా మితి ప్రస్థితాయా మేవ మయి, త్వ మ త్రాభ్యేత్య ‘ప్రతిపన్నోఽస్మి శరణ మిహత్యాం దేవతామ్,’ ఇతి ప్రసుప్తోఽసి. ఏవం శాపదుఃఖావిష్టయా మయా తదా న తత్త్వతః పరిచ్ఛిన్నో భవాత్. అపి తు శరణాగత మవి రతప్రమాదాయా మస్యాం మహాటవ్యా మయుక్తం పరిత్యజ్య గన్తు మితి, మయా త్వ మపి స్వప న్నేవాసి నీతః; ప్రత్యాసన్నే చ తస్మిన్ దేవగృహే పున రచి న్తయమ్—‘కథ మిహ తరుణే నానేన సహ సమాజం గమిష్యామి?’ ఇతి అథ రాజ్ఞః శ్రావస్తీశ్వరస్య యథార్థనామ్నో ధర్మవర్ధనస్య కన్యాం నవమాలికాం ఘర్తకాలసుభగే కన్యాపురవిమానహర్త్యతలే విశాలకో మలతలం శయ్యాతల మధిశయానాం యదృచ్ఛ యోపలభ్య ‘ది ష్టేయం సుప్తా, పరిజన శ్చ గాఢనిద్రః, శేతా మయ మత్ర ముహూర్త మాత్రం బ్రాహ్మణకుమారో యావ త్కృతకృత్యా నివర్తేయ.’ ఇతి త్వం తత్ర శాయయిత్వా, త ముద్దేశ మగమమ్. దృష్ట్వా చోత్సవశ్రేయం, నిర్విశ్య చ స్వజనదర్శనసుఖ, మభివాద్య చ త్రిభువనేశ్వర, మాత్మాభీకప్రత్యాకలనోపారూఢసాధ్వసం చ నమస్కృత్య భక్తిప్రణతహృద

యాం భగవతీ మద్భి కాం, తయా గిరిదుహితా దేవ్యా సస్తిత 'మయి
భద్రే, మాభైషీ, ర్భ వేదాసీం భర్తృపార్శ్వగామినీ; గత స్తే శాప,' ఇ
త్యనుగృహీతా, సద్య ఏవ ప్రత్యాపన్న మహిమా ప్రతినివృత్య, దృష్టైవ
త్వాం యథావ దభ్యజానమ్. కథం మత్పుత ఏ వాయం వత్స స్వాథ్
పాలస్య ప్రాణభూత స్సఖా ప్రమతిః! అతిపాపయా మ యాఽస్మి స్సజ్జానా
దాదాసీన్య మాచరితమ్. అపి చాయ మస్యా మాస క్తభావః; కన్యా
చైనం కామయతే యువానమ్; ఉభా చేమా లత్యుసుప్తా; త్రపనూ
సాధ్వసేన వాఽన్యోన్య మాత్మానం న వివృణాతే. గ న్తవ్యం చ మయా.
కామాఘాతయాఽ ప్యనయా కన్యయా రహస్యరక్షణాయ న సగ
భాషిత స్సఖిజనః పరిజనో వా. నయామి తావ త్కు-మారమ్. పున ర పీమ
మర్థం లబ్ధలక్షణో యథోపపన్నై రుపాయై స్సాధయిష్యతి.' ఇతి మత్ప్ర
భానప్రస్నాపితం భవన్త మేత దేవ పత్ర శయనం ప్రత్యనైషమ్. ఏవ
మిదం వృత్తమ్ ఏషా చాహం పితృ స్తే పాదమూలం ప్ర త్యుపస ర్షేయమ్ "

ఇతి ప్రాజ్ఞాలిం మాం భూయోభూయః పరిరభ్య శిర స్యుపాఘాయ
కపోలయో శ్చుమ్భిత్వా స్నేహవిక్ల బా గతాఽసీత్.

అహం చ పశ్చిబాణవశ్యః శ్రావ స్తీ మభ్యవ ర్తిషి. మాగ్నే చ
మహతి నిగమే నైగమానాం తామ్రచూడయుద్ధకోలాహలో మహా నా
సీత్. అహం చ తత్ర సన్నిహితః కించి దస్తేషి, సన్నిధినిషణ్ణస్తు మే వృద్ధ
విటః కోఽపి బ్రాహ్మణ శృనతః స్థితహేతు మప్రచ్ఛత్. అబ్రవం చ 'కథ
మివ నారికేలజాతేః ప్రాచ్యవాటకుక్కుటస్య ప్రతిచ్యవాటపురుషై రస
మీత్య బలాకాజాతి స్తామ్రచూడో బలప్రమాణాధిక స్తైవం ప్రతి
విస్మయః?' ఇతి. సోఽపి తజ్ఞః 'కి ముజ్జే తేభి ర్వ్యుత్పాదితైః? స్తూషీ
మాస్వ.' ఇ త్యుపహ స్తికాయా స్తామ్బూలం కర్పూరసహిత ముద్ధృత్య
మహ్యం దత్త్వా, చిత్రాః కథాః కథయన్, క్షణ మతిష్ఠత్. ప్రాయుధ్యత
చాతిసంరద్ధ మనుప్రహరప్రవృత్తస్వపక్షము క్తకణ్ఠీరవరనం విహజమ

ద్వయమ్. జిత శ్చాసౌ ప్రతీచ్యవాటకుక్కుటః. సోఽపి విటః స్వకుక్కుటవిజయప్రహృష్టో మయి వయోవిరుద్ధం సఖ్య ముపేత్య, తదహానేన స్వగృహే స్నానభోజనాది కారయి శోభ్యతేరేదుః శ్రావస్తీం ప్రయాస్తం మా మనుగమ్య, స్మరప్రాయః స్తి స త్యధా, ఇతి మిత్రిన ద్విసృజ్య, ప్రత్యయాసీత్.

అహం చ గత్వా శ్రావస్తీ మధ్వశ్రాంతో గాహ్యోద్యానలతా మణ్డపే శయిశోఽస్తి. హంసరవప్రబోధిత శ్చోఽన్తాయ కా మపి క్వశిత నూపురముఖరాభ్యాం చరణాభ్యాం మదన్తిక ముపసర్పస్తీం యువతీ మద్రాక్షమ్. సా త్వాగత్య స్వహస్తేన చ్చిత్రపతే లిఖితం మత్సదృశం క మపి పురుషం మాం చ పర్యాయేణ నిర్వణాయ స్తి సవిస్మయం సవి తర్కం సహర్షం చ తుణ మవాతిష్ఠత మ యాఽపి తత్ర చిత్రపతే మత్సా దృశ్యం పశ్యతా తస్యా శ్చ దృష్టివిచ్ఛేష్టిత మనాక స్థికం మన్యమానేన 'నను సర్వసాధారణోఽయం రమణీయః పుణ్యరామభూమిభాగః, కి మితి చిరస్థితి క్షేణోఽనుభూయతే? న నూపవేష్టవ్యమ్' ఇ త్యభిహితా సా సస్తి త మనుగృహీతాఽస్తి త్యషీదత్ సజ్జఘాచ దేశవార్తానువిద్ధా కాచ నావయో రభూత్. కథాసంశ్రితా చ సా 'దేశాతిథి రసి, దృశ్యస్తే చ తేఽధ్వశ్రాంతా నీవ గాత్రాశి, యది న దోషో మమ గృహేఽద్య విశ్ర మితు మనుగ్రహః క్రియతామ్.' ఇ త్యశంసత్. అహం చ 'అయి ముగ్ధే, నైష దోషో, గుణ ఏవ' ఇతి తదనుమార్గగామీ తద్గృహగతో రాజా హేణ స్నానభోజనాది నోపచరితః సుఖం నిషణ్ణో రహసి పర్యపుచ్ఛ్యే 'మహాభాగ, దిగ న్తరాశి భ్రమతా కచ్చి దస్తి కించి దద్భుతం భవ తోఽలభమ్?' ఇతి మ మాభవ న్ననసి మహ దిద మాశాస్పదమ్ 'ఏమా ఖలు నిఖిలవిజనసంభాధసంలక్షితాయా స్సఖి గాజదారికాయాః, చిత్రపతే చాస్తి న్నస్తి తదుపరివిరచితసితవితానం హర్మ్యతలం, తద్గతం చ ప్రకా మవిస్తీర్ణం శరదభ్రపటలపాణ్డూరం శయనం, తదధిశాయిసీ చ నిద్రాలీఢ

లోచనా మ మై వేయం ప్రతికృతిః. అతో నూన మనగ్నేన సాఽపి రాజ
కన్యా తావతీం భూమి మాకోపితా యస్యా మసహ్యమదనజ్వరవ్యధితో
న్మాదితా సతీ, సఖినిర్బంధపృష్టనికియానిమిత్తా, చాతుర్యే జైత్రదూత్రా పని
ర్థాణే నైవ సమర్థ ముత్తరం దత్తవతీ. రూపసంవాదా చ్చ సంశయా దన
యా పృష్టః. భిద్వ్యా మస్యాః సంశయం యథానుభవకథనేన.' ఇతి జాతని
శ్చయోఽబ్రవం 'భద్రే, దేహిచిత్రపటమ్' తి సా త్వర్ణితవతీ మద్ధస్తే.

పున స్త మాదాయ, తా మపి వ్యాజసుప్తా ముల్లసన్నదనరాగ
విహ్వలాం వల్లభాం త త్రై వాభిలిఖ్య, 'కాచి దేవంభూతా యువతి రీద్య
శస్య పుంసః పార్శ్వశాయి న్యరణ్యాన్యాం ప్రసుప్తేన మ యోపలభా. కిలై
ష స్వప్నః' ఇ త్యాలపం చ. హృష్టయా తు తయా నిస్తరతః పృష్టః
సర్వ మేవ వృత్తాంత మకథయమ్. అసౌ చ సఖ్యా మన్నిమిత్తా న్యవస్థా
న్తరా న్యావణాయత్. త దాకర్ణ్య చ 'యది తవ సఖ్యా మదనుగ్రహా
న్ముఖం మనో, గమయ కాంచి దహాని; క మపి కన్యాపురే నిరాశజ్ఞానివా
సకరణ ముపాయ మారచ య్యాగమిష్యామి.' ఇతి కథంచి దేనా ముపగ
మయ్య గత్వా త దేవ ఖర్వటం పృథ్వివీతున సమగంసి. ససంభ్రమ మసౌ
విశ్రమయ్య త తైవ స్నానభోజనాది కారయిత్వా రహ స్వపుచ్చత్.
'ఆర్య, కస్య హేతో రచిరాత్ ప్రత్యాగతోఽసి?' ఇతి.

ప్రత్యవాదిష మేనమ్ — "స్థాన ఏ వాహ మాశ్లేణ పృష్టః. శూర
యతా మ స్తి హి శ్రావ స్తీ నామ నగరీ. తస్యాః పతి రపర ఇవ ధర్మపుత్రో
ధర్మవర్ధనో నామ రాజా. తస్య దుహితా ప్రత్యాదేశ ఇవ శ్రీయః, ప్రాణా
ఇవ కుసుమధన్వనః, సౌకుమార్యవిడమ్బితనవమాలికా నవమాలికా నామ
కన్యకా. సా మయా సమాపత్తిదృష్టౌ కామనారాచపక్షిమివ కటాక్ష
మాలాం మమ మర్శణి వ్యకిరత్. తచ్చల్మోద్ధరణక్షమ శ్చ ధన్వంతరి
సదృశ స్త్వ దృతే నేతరోఽస్తి వైద్య ఇతి ప్రత్యాగతోఽస్మి. త త్పు
నీద కించి దుపాయ మాచరితుమ్. అయ మహం పరివతిత స్త్రీభేష స్తే

కన్యా నామ భవేయమ్. అనుగత శ్చ మయా త్వ ముపగమ్య ధర్మాసనగతం
 ధర్మవర్ధనం వక్ష్యసి: 'మ మేయ మే కైవ దుహితా. జాతమాత్రాయాం
 త్వస్యాం జన స్యస్యా స్సంస్థితా. మాతా చ పితా చ భూత్వాహ
 మేవ వ్యవర్ధయమ్. ఏతదధా మేవ విద్యామయం శుల్క మార్జితం గతో
 హూ దవ స్తీనగరీ ముజ్జయసి మస్తద్వైవాహికకులజః కోఽపి విప్రదా
 రకః. తస్మై చేయ మనుమతా దాతు మితరస్మై నయోగ్యా. తరుణీభూతా
 చేయం, స చ విలబ్ధితః. తేన త మానీయ పాణిమస్యా గ్రాహయిత్వా
 తస్మి స్మృతస్తభార ససన్మయసిష్యే. దురభిరక్షతయా దుహితృణాం ముక్త
 శైశవానాం విశేషత శ్చామాతృకాణామిహ దేవం మాతృపితృస్థానీయం
 ప్రజానా మాపన్నతరణ మాగతోఽస్తి. యది వృద్ధం బ్రాహ్మణ మధీతి న
 మగతి మతిథిం చ మా మనుగ్రాహ్యపక్షే గణయ త్యాదిరాజచరిత్రధుర్యో
 దేవః, సైషా భవద్భుజతరుచ్ఛాయా మఖణ్ణితచారిత్రా తావ దధ్యాస్తాం,
 యావ దస్యాః పాణిగ్రాహక మానయేయమ్.' ఇతి. స ఏవ ముక్తోనియత
 మభిమనాయమానః స్వదుహితృసన్నిధౌ మాం వాసయిష్యతి. గత స్తు
 భవా నాగామిని మాసి ఫల్గునే, ఫల్గునీ షూత్రరాసు, రాజాస్తాపురజనస్య
 తీర్థయాతోత్సవౌ భవిష్యతి. తీర్థస్థానా త్పాత్రిచ్యాం దిశి గోరుతా
 స్తర మతిక్రమ్య వాసీరవలయమధ్యవర్తిని కార్తికేయగృహే కరతలగతేన
 శుక్లామృరయుగ లేన సహ స్థాస్యసి సఖిల్వహ మనభిశ్చ, ఏవైతావంతం
 కాలం సహ విహృత్య రాజకన్యయా, భూయ స్తస్మిన్నుత్సవే గజ్జామృశి
 విహరణ, విహారవ్యాకులే కన్యకాసమాజే, మగ్నోపసృత స్వదభ్యాశ ఏ
 వై స్తంత్యోమి. పున స్త్వకుపహృతే వాసనీ పరిధా యాపనీతదారి
 శావేషో జామతా నామ భూత్వా త్వా మే వానుగచ్ఛేయమ్. నృపా
 త్తజాతు మా మిత స్తతోఽన్విష్యానాసాదయన్తి 'తయా వినా స
 భోక్ష్య' ఇతి రుద త్యేవ స్థాస్యతి. తస్మాలే చ మహతి కోలాహలే,
 క్రస్తత్సు పరిజనేషు, రుదత్సు సఖిజనేషు, శోభత్సు పౌరజనేషు, కింక

ర్తవ్యతామూఢే సామాత్యే పాథి=వే, త్వమాస్థానీ మేత్య మాం స్థాప
యిత్వా వత్ససి. 'దేవ, న ఏష మే జామాతా, త వార్హతి శ్రీభుజాగ్రాధ
నమ్. అధీతీ చతు ర్వామా యేషు, గృహీతీష ట్స్వక్లేషు, అన్వీక్షీకీవి
చక్షణః, చతుష్పష్టికలాగమప్రయోగచతురః, విశేషేణ గజరథతురగ్గత
స్త్రోవిత్, ఇష్వసనాస్త్రకర్తృణి గదాయుద్ధే చ నిరుపమః, పురాణేతిహా
సకుశలః, కర్తా కావ్య నాట కాఖ్యానికానాం, వేత్తా సోపనిషదోఽర్థశా
స్త్రస్య, నిర్మత్సరో గుణేషు, విసమ్భి సుహృత్సు, శక్త స్సంవిభాగశీల
శ్శ్మితధరో గతస్త్వయ శ్చ నాన్య దోష మణీయాంస మ ప్యపలభే, న
చ గుణే ష్వవిద్యమానమ్, త న్నాదృశస్య బ్రాహ్మణమాత్రస్య న లభ్య
ఏష సంబధ్ధి. దుహితర మస్తై సమర్ప్య వార్ధకోచిత మస్త్య మాశ్రమం
సంక్రామేయం యది దేవ స్సాధు మన్యతే.' ఇతి. స ఇద మాకర్ణ్య వైవ
ర్ణ్యాక్రాంతవక్త్రోః, పర ముపేతో వైలక్షణ్య మారఘ్యతేఽనునేతు మనిత్య
తాదిసంకీర్తనే నాత్రభవంత మన్త్రిభిస్సహ. త్వం తు తేహ మదత్తశో
త్రో ముక్తకణ్ఠం దుదిత్వా, చిరస్య బాష్పకుణ్ఠకణ్ఠః కాష్ఠా న్యాహృ త్యా
ఽగ్నిం సంధుత్య రాజమంద్రిద్వారే చితాధిరోహణా యోషక్రమిష్యసే స
తావ దేవ త్వత్పాదయో ణ్విపత్య సామాశ్చ్యే నరపతి రభిమతై రథైః
స్తా ముపచ్ఛద్య దుహితరం మహ్యం దత్త్వా మద్యోగ్యతాసమారాధితః
సమస్త మేవ రాజ్యభారం మయి సమర్పయిష్యతి సోఽయ మభ్యుపాయో
ఽనుష్ఠేయః యది తుభ్యం రోచతే" ఇతి. సోఽపి పటుర్విటానా మగ్రణీ
రసకృదభ్యస్తకపటప్రజ్ఞః పాశ్చాత్యశర్తా యథోక్త మభ్యధికం చ నిపుణ
ముపక్రాంతనా. అసీ చ్చ మమ సమీహితానా మచిర కాలసిద్ధిః. అన్వభ
వం చ మధుకర ఇన నవమాలికా మార్ద్రసుమనసమ్. అస్య రాజ్ఞ స్సింహ
వర్మణః సాహాయ్యదానం సుహృత్సంకేతభూమిగమన మి త్యుభయ మపే
త్య సర్వబలసన్దోహేన చమ్పా మిమా ముపగతో దైవా ద్వేవదర్శనసుఖ
మనుభవా మూతి.

శ్రు త్వైత త్ప్రమతిచరితం స్థితముకుళితనయనో 'విలాసప్రసా
య మూర్జితం, మృదుప్రాయం చేష్టిత, మిష్ట ఏష మార్గః ప్రజ్ఞావతామ్.
అ థేదానీమత్రథర్వా ప్రవిశేతు.' ఇతి మిత్తగుప్త మైతత క్షీణీశపుత్త్రః.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదణ్డినః కృతౌ దశకుమారచరితే

ఉత్తరపీఠికాయాం ప్రమతిచరితం నామ

పఞ్చమోచ్ఛ్వాసః.

దశకుమారచరిత్రమ్, ఉత్తరపీఠికా.

మిత్త్యగుప్తచరిత్రం నామ షష్ఠోచ్ఛ్వాసః.

మిత్త్యగుప్తశాసనచరిత్రే. దేవ, సోఽహ మపి సుహృత్సాధారణభి
మణికారణః సుహృషు దామలిప్తాహ్వయస్య నగరస్య బాహ్యోద్యానే
మహాంత ముత్సవసమాజ మాలోకయమ్. తత్ర క్వచి దతిముక్తలతామ
ణ్ణపే క మపి వీణావాదే నాత్మానం వినోదయంతం యువాన మద్రాక్షమ్.
అప్రాక్షం చ 'భద్ర, కో నా మాయ ముత్సవః? కి మర్థం వా సమా
రబ్ధః? కేన వా నిమిత్తే నోత్సవ మనాదృత్యై కాస్తే భవా నుత్కణ్ఠిత
ఇవ పరివాదినీద్వితీయ స్తిష్ఠతి?' ఇతి.

సోఽభ్యధత్త. "సౌమ్య, సుహృపతి స్తుభధన్వా నా మానపత్యః,
ప్రాశ్ఠితవా సముష్ఠి న్నాయతనే విస్మృతవిధ్యవాసరాగం వసన్త్యా విధ్య
వాసిన్యాః పాదమూలా దపత్యద్వయమ్. అనయా చ కి లాస్త్వ ప్రతిశయ
తాయ స్వప్నే సమాదిప్తమ్—'ఉత్పత్యతే త వైకః పుత్రో, జనిష్యతే
చై కా దుహితా. స తు తస్యాః పాణిగ్రాహక మనుజీవిష్యతి. సా తు
సప్తమా ద్వర్షా దారభ్య ఆపణయనా త్పృథిమాసం కృత్తికాసు కన్దు
కన్మత్యేన గుణవద్భర్తృలాభాయ మాం సమారాధయతు. యం చాభి
లషే త్సోఽముష్టై దేయా. స చోత్సవః కన్దుకోత్సవో నా మాస్తు.' ఇతి.
తతోఽల్పీయసా కాలేన రాజ్ఞః ప్రియమహిషీ మేదినీ నా మైకం పుత్ర
మనూత. సముత్పన్నా చై కా దుహితా. సోఽద్య నామ కన్యా కన్దుకవతి
సోమాపీఠం దేసిం కన్దుకవిహారేణారాధయిష్యతి తస్యాస్తు సఖి చన్ద్ర
సేనా నామ ధాత్రేయికా మమ ప్రియాఽసీత్. సా చైషు దివసేషు రాజ
పుత్రేణ భీమధన్వనా బలవ దనురుద్ధా. త దహ ముత్కణ్ఠితో మన్తధశర
శల్యదుఃఖోద్విగ్నచేతాః కలేన వీణారచే నాత్మానం కించి దాశ్వాసయన్
వివిక్త మధ్యాసే." ఇతి.

అస్మిన్నేన క్షణే కి మపి నూపురక్వణిత ముపాతిష్ఠత. ఆగతా
చ కాచి దక్షినా. దృష్టైవ స ఏనా ముత్కుల్లదృష్టి రుత్థా యోషగూఢ
స్తయా తత్రై పౌపావిశత్. అశంస చ్చ 'సైమా మే ప్రాణసమా,
యద్విరహా దహన ఇవ దహతి మామ్ ఇదం చ మే జీవిత మపహ
రతా రాజపుత్రేణ మృత్యు నేవ నిరుష్ణతాం నీతోఽహమ్. స చ
శత్రోమి రాజసూను రిత్యముష్మి స్సన్యాయ్య మాచరితుమ్. అతోఽన
యాఽత్మానం సుదృష్టం కారయిత్వా త్యక్తోమి నిష్ప్రీతిక్రియా ప్రా
ణా.' ఇతి. సా తు పర్యశ్రు ముఖ సమభ్యధాత్;—'మాస్మ నాథ, మ
త్ప్రతేఽధ్యవస్య స్సాహసమ్; య స్త్వముత్తమా త్సర్థవాహా దథా
దాసా దుత్పద్య కోశదాస ఇతి గురుభి రభిహితనామధేయః పున ర్ద్వ
త్యాసజ్ఞా ద్వేషదాస ఇతి ద్విషద్భిః ప్రఖ్యాపితోఽసి, తస్మిన్ స్త్వయ్య
పరతే య ద్యహం జీవేయం, నృశంసో వేశ ఇతి సమర్థయేయం లోక
వాదమ్. అతోఽద్యైవ నయ మా మీప్సితం దేశమ్' ఇతి. స తు మా
మభ్యధత్. 'భద్ర, భవద్దృష్టేషు రాష్ట్రేషు కలమ త్సమృద్ధం, సంపన్న
సన్యం, సత్పురుషభూయిష్ఠం చ?' ఇతి. త మహా మీషద్విహా స్యాబ్రవమ్.
'భద్ర, విస్తీర్ణేయ మణావామ్బరా, స పర్యంతోఽస్తి స్థానే స్థానే రమ్యా
ణాం జనపదానామ్. అపి తు స చేదిహ యువయోః సుఖనివాసకారణం
క మ ప్యుపాయ ముత్పాదయితుం శక్నుయాం, తతోఽహ మేవ భవే
య మధ్యదర్శి.'

తావ తోదై రత రణితాని మణినూపురాణామ్. అథాసౌ జాతసం
భ్రమా 'ప్రా పై వేయం భర్తృదారికా కన్దుకవతీ కన్దుకక్రీడితేన దేవీం
విన్యవాసినీ మారాధయితుమ్ అనిషిద్ధదర్శనా చేయ ముక్తి కన్దుకో
త్సవే. సఫల మస్తు యుక్తచ్ఛత్రుః. ఆగచ్ఛతం ద్రష్టుమ్. అహ మస్యా
స్సకాశవర్తినీ భవేయమ్.' ఇ త్యయాసీత్. తా మన్వయావ చావామ్.
మహతి రత్న రజస్వీకే సిథితాం ప్రథమం తామ్రాస్త్రీ మపశ్యమ్. అతిష్ఠ చ్చ సా

సద్య ఏవ మే హృదయే; న మయాఽస్యేన చాస్తరాశేద్యప్తే. చిత్రీయావి
 ప్తచిత్తశ్చాచింతయమ్- 'కిమియం లక్ష్మీ? న హి న హి; తస్యాః కిల హస్తే
 విన్యస్తకమల, మస్యాస్తుహస్త ఏవ కమలమ్, భుక్తపూర్వాచ సా పురాత
 నేన పుంసా పూర్వరాజై శ్చ, అస్యాలపున రనవద్య మయూతయామం చ
 యావనమ్.' ఇతి చింతయ త్యేవ మయి, సాఽనవద్యసర్వగాత్రీ వ్యత్యస్తహ
 స్తపల్లవాగ్రస్పృష్టభూమి రాలోలసీలకుటిలాలకా సవిభ్రమం భగవతీ మభి
 వద్య కన్దుక మమస్తగాగరూపితాక్ష మనన్ద మి వాలమ్బిత. లీలాశిథిలం చ
 భూమా ముక్తవతీ. మన్దోత్థితం చ కిచ్చి త్కుఞ్చితాబ్జుష్టేన ప్రసృతకోమ
 లాబ్జులినా పాశిపల్లవేన సమాహత్య హస్తపృష్టేన చోన్నయ, చటులదృష్టి
 లాఞ్చితం స్తబక మివ భ్రమరమాలానుబద్ధ మవపతస్త మాకాశ ఏ వాగ్ర
 సీత్, అముఞ్చ చ్చ. మధ్యపిలమ్బితలయే ద్రుతలయే చ మృదుమృగు
 ప్రహరన్తీ తత్తే నూణాఽపద మదర్శయత్. ప్రశాన్తం చ తం నిర్దయ
 ప్రహరై రుదపాదయత్. విపర్యయేణ చ ప్రాశమయత్. పక్ష మృజ్వ
 గతం చ వామదక్షిణాభ్యాం కరాభ్యాం పర్యాయేణాభిఘ్నతీ శకున్తమి
 వైదస్థాపయత్. దూరోత్థితం చ ప్రపతస్త నూహృత్య గీతమాంగ
 మాచరత్. ప్రతిదిశం చ గమయిత్వా ప్రత్యాగమయత్. ఏవ మనేకకర
 ణమధురం విహరన్తీ, రజగతస్య రక్తచేతసో జనస్య ప్రతిక్షణ ముచ్చావ
 చాః ప్రశంసావాచః ప్రతిగృహ్లాతీ, తత్తేణారూఢవిసమ్భం కోశదాస
 మంసేఽవలమ్బ్య కట్టకీరగణ్డ ముత్కుల్లేక్షణం చ మయ్యభిముఖభూయ
 తిష్ఠతి తత్ప్రేధమావతీర్ణ కన్దర్ప కారికటాక్షదృష్టి స్తదనుమార్గవిలసిత
 లీలాఞ్చితయౌలితా శ్వాసానిలవేగాన్దోలితై ర్దస్తచ్ఛదరశ్చిజ్జాల్ల క్లీలా
 ప్లవై రివ ముఖకమలపరిమళగ్రహణలోలా నలిన స్తాడయన్తీ, మణ్డలభృ
 మణేషు కన్దుక స్యాతి శీఘ్రిప్రచారతయా ప్రవిశన్తీవ మద్దర్శనలజ్జయా
 పుష్పమయం పజ్జరం, పఞ్చబిన్దుప్రసృతేషు ప ఞ్చాపిపఞ్చబాణబాణా
 యుగపది వాభిపతత స్త్రాసే నావఘట్టయన్తి, గోమూత్రికాప్రచారేషు

ఘనదర్శితరాగవిభ్రమా విద్యుల్లతా మివ విడమ్బయన్తీ, భూషణమణి
 రణితద త్తలయసంవాదిపాదచార మపదేశస్తి తప్రభానిష్ఠి క్తబిమ్బాధర మవ
 స్రంసితప్రతిసమాహితశిఖణభారం సమాఘట్టితక్వణితరత్న మేఖలాగుణ
 మఞ్చోతోత్థితపృథునితమ్బవిలమ్బితవిచలదంశుకోజ్వల మాకుఞ్చితప్రస్ఫు
 తవేల్లి తభుజలతాభిహతలలితకన్దుక నూవద్భితబాహుపాశ ముపరిపరి
 వర్తిత్రతికవిలగ్నలోలకున్తల మవగలితకణాపూరకనకపత్రప్రతిసమా
 ధానశీఘ్రతానతిక్రమితప్రకృతక్రీడన మసకృదుత్థి ప్యమాణ హస్తపాదభా
 హ్యభ్యస్తరభాస్తకన్దుక మవనమనోన్న మనవైరన్తర్య సప్తదృష్ట మధ్య
 యస్థిక మవపతనోత్పతన నిర్వ్యవస్థ ముక్తాహార మజుగ్రితఘరస్సలిలదూ
 పిత కపాలవత్త్రభజ శోషణాధిక్రత శ్రవణపల్లవానిల మాగళితస్తనత
 టాంశుకనియమనవ్యాపృతైకపాణిపల్లవం చ నిష ద్యోతాయ నిమి
 ల్యోన్మిల్యస్థిత్యాగత్వా చై వాతిచిత్రం పర్యక్రీడత రాజకన్యా అభిహత్య
 భూతలాకాశయో రపి క్రీడాన్తరాశి దర్శనీయా న్యేకే నై వానేకే నెన
 కన్దుకే నాదర్యయత్ చన్ద్రసేనాదిభి శ్చ ప్రియసఖిభి స్సహ విహృత్య
 విహృతాన్తే చాభివన్ద్య దేవీం, మనసా మే సాను రాగే కేవలపరిజనే నాను
 గమ్యమానా, కువలయశర మివ కుసుమశరస్య మ య్యపాణం సమర్ప
 యన్తీ, సాపదేశ మసకృ దావర్త్యమానవదనచన్ద్రమణ్ణాలతయా స్వహృ
 దయ మివ మత్సమీపే ప్రేషితం ప్రతినివృత్తం న వే త్యాలోకయన్తీ, సహ
 సఖిభిః కుమారీపుర మగమత్. అహం చానన్దవిహ్వలాః స్వవేశ్య గత్వా
 కోశదాసేన యత్నవ దత్యుదారం స్నానభోజనాదిక మనుభావితోఽస్తి.

సాయం చోపసృత్య చన్ద్రసేనా రహసి మాం ప్రణిపత్య పత్య
 రంస మంసేన ప్రణయపేశలయా ఘట్టియన్త్యుపావిశత్. ఆచప్త చ హృప్తః
 కోశదాసః 'భూయాస మేవం యావదాయు రాయతాషీ, త్వత్ప్రసాదస్య
 పాత్రమ్' ఇతి. మయా తు సస్థిత మభిహితం 'సఖే, కి మేత దాశాస్యమ్ ?
 అస్తి కించి దజ్ఞానమ్, అనయా తదక్తనేత్రయా రాజనూను రుపస్థితో

వానరీ మి వై నాంద్రక్ష్యతి. విరక్త తైచనాం పున స్త్యక్ష్యతి.' ఇతి. తయా తు స్నేరయాఽస్తి కథితః. 'సోఽయ మాచ్యే గాఙ్గాకరో జనోఽత్యర్థ మనుగృహీతో య దస్తి స్నేవ జన్తవి మానుషం వపు రపనీయ వానరీకరిష్యతే. త దాస్తా మిద మన్యథాఽపి సిద్ధం న సమూహితమ్. అద్య ఖలు కిన్దుకోత్సవే భనస్త మపహసిత మనోభవాకార మభిలష స్తీ రోహ దిన హరద్విషాఽతిమాత్ర మాయాస్య తే రాజపుత్రీ. సోఽయ మగ్ధో విదితభానయా స్వమాతే, తయా చ తన్మాతే, మహిష్యా చ మనుజేన్ద్రాయ, నివేదయిష్యతే. విదితార్థ స్తు పాఢివ స్త్వయా దుహితుః పాణిం గ్రాహయిష్యతి. తత శ్చ త్వదనుజీవినా రాజపుత్రేణ భవితవ్యమ్. ఏష హి దేవతాసమాదిప్తో విధిః. త్వదాయతే చ రాజ్యే నాల మేవ త్వ మతిక్రమ్య మా మేవం రోద్ధం భీమధన్వా త త్సహతా మయం త్రిచ తురాశి దినాసి.' ఇతి మా మామస్త్ర్య ప్రియం చోపగూహ్య ప్రత్య యాసీత్. మమ చ కోశదాసస్య చ తదుక్తానుసారేణ బహు వికల్ప యశోః కథంచి దక్షీయత క్షపా.

క్షపాస్తే చ కృతయథోచితనియమ స్త మేవ ప్రియాదర్శనసుభగ ముద్యానోద్దేశ ముపాగతోఽస్తి. త త్రైవ చోపసృత్య రాజపుత్రో నిరభి మాన మభిముఖిభిః కథాభి ర్తా మనువర్తమానో ముహూర్త మాస్త. సీత్వా చోపకార్యా మాత్మసమేన స్నానభోజనశయనాదివ్యతికరేణోపా చరత్. తల్పగతం చ స్వప్నే నానుభూయమానప్రియాదర్శనసుఖ మాయ సేన నిగళే నాతిబలవ ద్బహుపురుషైః పీవరభుజదణ్డోపరుద్ధ మబన్ధయత్. మాం ప్రతీబుద్ధం చ సహనా సమభ్యథాత్. 'అయి దుర్క తే, శుత మాల పితం హతాయా శ్చన్ద్రసేనాయా జాలరన్ధ్రనిస్సృతం తచ్చేష్టావబోధప్ర యుక్తయాఽనయా కుబ్జయా, త్వంకిలాభిలషిణో వరాక్యా కన్దుకవత్కాః తవ కిలానుజీవినా మయా స్థేయమ్? త్వద్వచః కిలానతిక్రమతా మయా చన్ద్రసేనా కోశదాసాయ దాస్యతే?' ఇ త్యుక్త్వా పార్శ్వచరం పురుష

మేక మాలో క్యాకడియల్ 'ప్రక్షి మైనం సాగరే' ఇతి. స తు లబ్ధరాజ్య
ఇ వాతిహృష్టో 'దేవ, య దాజ్ఞాపయ నీ' తి యథాదిష్ట మకరోల్.

అహం తు నిరాలమ్బునో భుజాభ్యా మిత స్తతః స్పన్దమానః కి
మపి క్కాపం దైవదత్త ముర సోపశ్లిష్య, తావ దప్లోషే యావ దపాసర
ద్వాసరః శర్వరీ చ సర్వా. ప్రత్యుష స్యదృశ్యత కి మపి వహిత్రమ్. అము
త్సానా యవనాః. తే మా ముద్భృత్య రామేషునామే నావికనాయ
కాయ కథితవంతః 'కోఽప్యయ మాయసనిగళబద్ధ ఏవ జలే లబ్ధః పురుషః.
సోఽయ మపి సిద్ధోల్ సహస్రం ద్రాక్షాణాం తుణే నై కేన.' ఇతి. అస్తి
న్నేవ తుణే నైకనాకాపరివృతః కోఽపి మద్గురభ్యధావల్. అభిభయ
ర్యవనాః. తావ దతిజవా నాకాః శ్వాస ఇవ వరాహ మస్తత్ప్రేతం
పర్యరుద్ధం. ప్రావర్తత సంప్రహారః పరాజైషత యవనాః తా నహ
మగతీ నవనీదత స్సమాశ్వా స్యావాదిషమ్ 'అవనయత మే నిగళబద్ధ
నమ్. అయ మహ మవసాదయామి చ స్పవత్సాన్.' ఇతి. అమితథాఽ
కుర్వం. సర్వాం శ్చ తాన్ ప్రతిభటాన్ భల్లవర్షిణా భీమటంకృతేన
శ్శాజ్జేణ లవలీకృతాశ్చా నకార్షమ్. అవస్తృత్య హతనిధ్వస్తయోధ మస్త
త్ప్రేతసంసక్తపోత మముత్ర నావికనాయక మనభిసర మభిపత్య జీవ
గ్రాహ మగ్రహీషమ్. అసౌ చాసీత్స ఏవ భీమధన్వా. తం చ మా మవ
బుధ్య జాతప్రీడ మబ్రవమ్ 'తాత, కిం దృష్టాని కృతాన్తపిలసితాని?'
ఇతి. తేతు సాంయాత్రికా మదీయే నైవ శృంభలేన త మతిగాఢం బద్ధ్వా
హర్ష కిలకిలారవ మకుర్వం. మాం చాపూజయం.

దుర్వారా తు సా నౌ రసనుకూలనాతనున్నా దూర మభిపత్య క
మపి ద్వీపం నిబిడ మాశ్లిష్టవతీ. తత్ర చ న్వామ పానీయ మేథాంసికస్త
మూల ఫలాని సంజిఘ్రుక్షుషౌ గాఢపతితశిలావలయ మవాతరామ తత్ర
చాసీత్స హాశై లః. సోఽహ 'మహా! రమణీయోఽయం పర్వతనితమ్బు
భాగః, కాన్తత కేయం గన్ధపాషాణవ త్యుపత్యకా, శిశిర మిద మిదీవ

రారవిస్తమకరస్తబిస్తుచస్త్రకోత్తరం గోత్రవారి, రమ్యోఽయ మనేకవర్ణ
కుసుమమజ్జరీమజ్జులతర స్తరువనాభోగః,' ఇత్యత్ప్రయాదృశా బహు
బహు పశ్యన్నలక్ష్మితాధ్యాయాథక్షోణీధరశిఖరః, శోణీభూత ముత్ప్రభాభిః
పద్మరాగసోపానశిలాభిః కి మపి నాభీకపరాగఢూసరం సర స్సమధ్యగమ
మ్. స్నాత శ్చ కాంశ్చి దమృతస్వాదూ స్పిసభక్తౌ నాస్వా ద్యాంఽలగ్న
కల్హార స్తీరవర్తినా కేనాఽపి భీమయాపేణ బ్రహ్మరాక్షసే నాభిపత్య 'కో
ఽసి? కుత స్తోఽసి' తి నిర్భర్త్యతాఽభ్యధీయే నిర్భయేన చ మయా
సోఽభ్యధీయత 'సామ్య, సోఽహ మస్మి ద్విజన్తా శత్రుహస్తా దర్ణవ,
మర్ణవా ద్యవననావం, యవననావశ్చిత్రగ్రావాణ మేనం పర్వతప్రదేశం,
గఱో యదృచ్ఛయాఽస్మి స్సరసి విశ్రాంతః, భద్రం త వే' తి సోఽబ్రూత
'నచే ద్భ్రీవీషి ప్రశ్నా నశ్నామి త్వామి' తి. మ యోక్తం 'భవతు,
పృచ్ఛ తావత్' ఇతి. అ ధావయో గేకయాఽర్యయాఽసీ త్సంలాః.

కిం క్రూరం ? స్త్రీహృదయమ్.

కిం గృహీణః ప్రియహితాయ ? దారగుణాః.

కః కామః ? సంకల్పః.

కిం దుష్కరసాధనమ్ ? ప్రజ్ఞా.

ఇయ దుక్త్వా, ధూమినీ గోమినీ నిమ్బవతీ నితమ్బవత్యః ప్రమాణ మి త్యు
పదిష్టో మయా, సోఽబ్రవీత్ 'కథయ కీదృశ్య స్తా?' ఇతి. అత్రోఽదా
హరమ్.

అస్మి త్రిగర్వో నామ జనపదః. త త్రాసన్ గృహపతయ స్త్రయః
స్థితసారథనా సోదర్యాః ధనక ధాన్యక ధన్యకాఖ్యాః. తేషు జీవత్సు
న వవర్ష వర్షాని ద్వాదశ దశశతాక్షుః. క్షీణసారం నన్య, మోషభ్యో
నన్ధ్యా, న ఫలవంతో వనస్పతయః, క్షీణా మేఘాః, క్షీణప్రాతన స్సృవస్త్యః,
పక్షుశేషాణి పల్వలాని, నిర్నిష్కస్తా న్యుత్పమ్జాలాని, విరళీభూతం కన్ద
మూలఫల, మవహీనాః కథాగళితాః కల్యాణోత్పవక్రియా, బహుళీభూ

తాని తస్కరకులా, న్యన్యోన్య మభక్షయః ప్రజాః, పర్యలుర నితస్త
 తో బలాకాపాణ్డురాణి సరశిరకపాలాని, పర్యహిణ్ణస్త శుష్మాః కాకమ
 ణ్డల్యః, శూన్యభూతాని నగర గ్రామ ఖర్వట పుటభేద నాదీని త ఏతే
 గృహపతయః సర్వధాన్యనిచయ ముపయు జ్యజావికం గవలగణం గవాం
 యూథం దాసీదాసజన మపత్యాని జ్యేష్ఠమధ్యమభాగ్యే చ క్రమేణ భ
 ష్టుయిత్వా, కనిష్ఠభార్యా ధూమిని శ్వోభక్షణీ యేతి సమకల్పయత్. అథ
 కసియాః ధన్యకః ప్రియాం స్వా మత్తు మక్షమ స్తయా సహ తస్యా
 మేవ ని శ్యపాసరత్. మార్గక్లాంతాం చోద్వహా వనం జగాహే. స్వమాం
 సాస్యగపనీతక్షుత్పిపాసాం తాం నయ స్మస్తరే క మపి నికృత్తపాదపాణి
 కర్ణనాసిక మవనివృష్టే విచేష్టమానం పురుష మద్రాక్షీత్. తమ ప్యా
 ర్ద్రాశయః స్కన్ధే నోద్వహా కన్దములమృగబహుళే గహనోద్దేశే య
 త్నరచితపర్ణశాల శ్చిరమవసత్. అముం చ విరోపితనణ మిజ్జుదీతైలా
 డిభి రామిషేణ శాకే నాత్మనివిశేషం పుపాష. పుష్టం చ త ముద్రి
 క్తధాతు, మేకదా మృగాన్వేషణాయ ప్రయాతే ధన్యకే, సా ధూమిని
 రిరంస యోచాతిష్ఠత్. భర్తృతాపి తేన బలాత్కారేణ భ్యరీరమత్. ని
 వృత్తం చ పతి ముదకాభ్యర్థిన 'ముద్ధృత్య కూపా త్పిబ, రుజతి మే
 శిర శ్చిరోరోగ' ఇ త్యుదఙ్మనం సరజ్జం పుర శ్చిక్షేప. ఉదఙ్మయస్తం
 తం చ కూపా దపః, పృష్ఠతో గత్వా ప్రణునోద. తం చ వికలం స్కన్ధే
 నోదుహ్య దేశా దేశాస్తరం పరిభ్రమన్తీ, పతివ్రతావ్రతీతిం లేభే, బహు
 విధా శ్చ పూజాః. పున రవ స్తిరాజానుగ్రహ స్తహత్యా భూత్యా న్యవ
 సత్. అథ పానీయాంశ్చ సార్థజనసమాప త్తిదృష్టోద్ధృత మవ స్తిషు భ్రమస్త
 మాహారాధినం భర్తార ముపలభ్య, సా ధూమిని 'యేన మే పతి ర్వికలీ
 కృతః, స మరాత్తాయ మి' తి తస్య సాధో శ్చిత్రవధ మజ్ఞేన రాజ్ఞా సమా
 దేశయాంచకార. ధన్యక స్తు దత్తపశ్చాద్భ్రష్టో వధ్యభూమిం నీయమానః
 సశేషత్వా దాయుషో 'యో మయా వికలీకృతోఽభిమతో భిక్షు శ్చే

స్తే పాప మాచక్షిత, యుక్తో మే దణ్డః. ' ఇ త్యదీన మధికృత మభిజ
గాద. 'కోదోష' ఇ త్యుపసయ దర్శితేఽముష్మిన్, స వికలః పర్యత్రుః పా
దపతిత స్తస్య సాధో స్తత్కృత మసత్యా శ్చ తస్యా స్తథాభూతం దుశ్చ
రిత మార్యబుద్ధి గాచచక్షే. కుపితేన రాజ్ఞా విరూపితముఖి సా దుష్కృ
తకారిణీ కృతా శ్వభ్యః పాచికా కృత శ్చ ధన్యకః ప్రనాదభూమిః. త
ద్భ్రవీమి 'స్త్రీహృదయం క్రూర మి'తి. పున రనుయుక్తో గోమినీవృత్తాంత
మాఖ్యాతవాన్.

అస్తి ద్రవిడేశు కాశ్చీ నామ నగరీ. తస్యా మనేకకోటిసారః
శ్రేష్ఠిపుత్రో శ్శక్తికుమారో నా మానీత్. సోఽప్తాదశవర్ష దేశీయ శ్చిన్తా
మాపేదే — 'నా స్త్యదారాణా మననుగుణదారాణాం వా సుఖం నామ.
త త్కథంను గుణవ ద్విధేయం కళత్ర మి'తి. అథ పరప్రత్యయాహృతేషు
దాదేషు యాదృచ్ఛికీం సంపత్తి మనభిసమీక్ష్య, కార్తాన్తికో నామ భూ
త్వా, వస్త్రాన్తపిన్దశాలిప్రస్థో భువం బభ్రామ. లక్షణజ్ఞోఽయ మి త్యము
ష్టై కన్యాః కన్యావస్తాః ప్రదర్శయాంబభూవుః. యాం కాంచి ల్లక్షణవతీం
సవర్ణాం కన్యాం దృష్ట్వా స కిల స్త బ్రవీతి — 'భద్రే, శక్తోషి కి మనేన
శాలిప్రస్థేన గుణవ దన్న మస్తా నభ్యవహరయితు మి' తి. సహసితావ
భూతో గృహే ద్గృహం ప్రవిశ్యాఽభిమత్. ఏకదా తు శిబిషు కావే
రీదక్షిణతీరే పట్టణే సహపితృభ్యా మవసితమహర్దిః మవశీర్ణ భవనసారాం
ధాత్యాన్ప్రదర్శ్యమానాం కాశ్చున విరళభూషణాం కుమారీం దదర్శ.
అస్యాం సంస క్తచక్షు శ్చాతర్కయత్ — 'అస్యాః ఖలు కన్యకాయాః సర్వ
ఏ వావయవా నాతిస్థూలా నాతికృశా నాతిహస్త్యా నాతిదీర్ఘా స వికటా
మృజావస్తశ్చ, రక్తతలాఙ్గుళీ యవ మత్స్య కమల కల శాద్యనేకపుణ్య
లేఖా లాశ్చితౌ కరౌ, సమగుల్ఫసస్థీ మాంసలా వసిరాలౌ చాఙ్ఘ్రీ, జఙ్ఘ
చానుపూర్వవృత్తే, పీవరోరుగ్రస్త ఇవ దురుపలక్ష్యే జానునీ, సకృద్వి
భక్త శ్చతురసః కుకున్దరవిభాగశోభీ రథాజ్ఞా కారసంస్థిత శ్చ నితమ్బు

భాగః, తనుతర మీషన్నిమ్నం గమ్భీరనాభిమణ్డలం వశిత్రయేణ చాలల
కృత ముదరమ్, ఉరోవిభాగవ్యాపినా వున్నగ్నచూచుకౌ విశాలారమ్భశో
భినా పయోధరా, ధనధాన్యపుత్ర భూయస్త్యచిహ్నం లేఖాలాఞ్ఞత
తలే స్నిగ్ధోదగ్రకోమలనఖమణీ ఋజ్వనుపూర్వవృత్తతామ్రాజ్ఞలీ సన్న
తాంసదేశే సౌకుమార్యవత్యే చిమగ్నపర్వసస్థి చ బాహులతే, తస్య
కమ్బువృత్తబద్ధరా చ కన్ధరా, వృత్తమధ్యవిభక్తరాగాధర మసంక్షిప్త
చారుచిబుక మాపూర్ణకరినగణ్డమణ్డల మసంగతానువక్రసీలస్నిగ్ధ భూ
లత మనత్రిప్రాధతిలకుసుమసదృశ నాసిక మత్యసిత ధవళ రక్త త్రిభాగభా
సుర మధురధీరసంచారమథ రాయ తేక్షణ మిద్దుశకలసుందరలలాట మింద్ర
సీలశీలా కారరమ్యాలకపక్షి ద్విగుణకుణ్డలితహ్లాననాభీక నాళలలిత లమ్బ
శ్రవణపాశయుగళ మానసకమలమ్, అనలిభజ్జురో బహుళః పర్యస్తేఽప్య
కపిలచ్ఛవి రాయామవా నేకై కనిసర్గసమస్నిగ్ధసీల్ గన్ధగ్రాహీ చ మూర్ధ
జకలాహః, సేయ మాకృతి ర్న వ్యభిచరతి శీలమ్, సజ్జతి చ మే హృద
యమస్యా మేవ. అథ చ పరీ త్యై నా ముద్వహేయమ్ అవిమృత్యకా
రిణాం హి నియత మనేకాః పత స్త్యనుశయపరమ్పరాః ” ఇతి స్నిగ్ధదృష్టి
రాచస్త. — ‘భద్రే, కచ్చిదస్తి కౌశలం, శాలిప్రస్థే నానేన సంపన్న మాహా
ర మస్తా నభ్యవహారయితమ్ ?’ ఇతి.

తత స్తయా వృద్ధదాసీ సాకూత మాలోకితా. సా తస్య హస్తాత్పస్థ
మాత్రం ధాన్యమాదాయ క్వచిదభిష్టోదేశే సుసి క్తసమ్మప్తే దత్తపాదశౌ
చ ముపావేశయత్. సా కన్యా తా న్ననశాలీణ సంతుద్య మాత్రయా విశో
ష్యాతపే ముహుర్ముహుః పరివర్త్య స్థిరసమాయాం భూమా నాలీప్యప్తేన
మృదుమృదు ఘర్షయ స్థి తుష్టై రఖణ్డై స్తణ్డలౌ స్పృధ కృకార. జగాద
చ ధాత్రీం ‘మాత, రేభి స్తుష్టై రర్థినో భూషణమృజాక్రియాక్షమైః స్వర్ణ
కారా, స్తేభ్య ఇమాన్ దత్వా, లబ్ధాభిః కాకిణీభిః స్థిరతరా న్యానత్యా
ద్ద్రాగి నాతిశుష్కాని కాష్ఠాని, మితమ్మచాం స్థాలీ, ముఖే శరావే చాహ

లే' తి. తథా కృతే తయా, తాం స్తణ్ణలా నననిమోత్తా నవి స్తీర్ణకుక్షా
కకుభోలూఖలే, లోహపత్రివేప్తితముఖేన సమశరీరేణ విభావ్యమానమ
ధ్యతానవేన వ్యాయతతమేన గురుణా ఖాదిరేణ ముసలేన, చతురలలి
తోత్తేచావక్షేపణాయాసితభుజమసకృదఙ్గుళీభి రుద్ధృత్యోద్ధృత్యావహ
త్యోద్ధత్య, శూర్పశోధితకణింశారుకాదీ తణ్ణలా నసకృదద్భిః ప్రత్యో
శ్య, క్వధితపచ్చగుణే జలే దత్తచుల్లీపూజా ప్రాక్షిపత్ ప్రశ్నభావయ
వేషు ప్రస్ఫురత్సు తణ్ణలేషు ముకుళావస్థా మతివర్తమానేషు సంక్షి
ప్త్యానల ముపహితముఖపిథానయా స్థాల్యానమృణ్మ మగాలయత్.
దన్త్యా చావగాహ్యమాత్రయా పరివర్త్య సమపక్షేషు సిక్లేషు తాం
స్థాలీ మథోముఖ మవాతిష్ఠిపత్. ఇన్ధనా న్యస్తస్సారాణ్యమృశా సమ
భ్యుత్య ప్రశమితాగ్నిని కృష్ణాజ్ఞారీకృత్య తదధిభ్యః ప్రాహేణోత్ —
'ఏభి ర్లబ్ధాః కాకిణీ ర్దత్త్వా శాకం ఘృతం దధి తైల మామలకం చిఞ్చా
ఫలం చ యథాలాభ మాన యే' తి తథాననుష్ఠితే చ తయా, ద్వితా
నుపదంశా నుపచాద్య, తదన్నమృణ్మ మార్ద్రీనాలుకోపహితనవశరావగత
మితి మృదునా తాశవృన్తానిలేన శీతలీకృత్య, సలవణసంభారం దత్తాగు
రుధూపవాసం చ సంపాద్య, త ద ప్యామలకం శ్లేష్మపిప్ల ముత్పలగన్ధి
కృత్వా, ధాత్రీముఖేన స్నానాయ త మచోదయత్.

తయా చ స్నాన శుద్ధయా దత్తజైలామలకః క్రమేణ సస్నా.
స్నాతః సిక్తమృష్టే కుట్టిమే ఫలక మారుహ్య పాణ్డూహరితస్య త్రిభాగశే
షలూన స్యాజ్ఞాకదళీలాశ స్యోపరి శరావద్వయదత్త మార్ద్ర మభిమృశ
న్నతిష్ఠత్. సా తు తాం పేయా మే వాగ్రే సముపాహరత్. పీత్వా
చాపసీతాధ్వశ్రమః ప్రహృష్టః ప్రక్లిన్నసకలగాత్ర స్థిరోఽభూత్. తత
స్తస్య శాశ్వదనస్య దర్శిద్వయం దత్త్వా సర్పిర్కాత్రం సూప ముపదంశం
చోపజహార. ఇమం చ దధ్వా చ త్రిజాతకావమాణ్ణ తేన సురభిశీతలాభ్యాం
చ కాలశేయకాజ్జికాభ్యాం శేష మన్న మభోజయత్. సశేష ఏ వాన్ధ

స్యసా వత్సప్యత్, అయోచత చ పాసీయమ్. అథ నవభృశ్శార సంభృత
మగురుధూపధూపిత మభినవపాటలాకుసుమవాసిత ముత్పల్లవత్పలగ్రథిత
సౌరభం వారి నాభీధారాత్తనా పాతయాంబధూవ. సోఽపి ముఖోపహి
తశరావేణ హిమశిశిరకణకరాభితారుణాయమానాక్షిపత్ప్తా ధారారవా
భినద్దితశ్రవణః స్పర్శసుఖోద్భిన్నరోమాఙ్చుకర్మశకపోలః పరిమళప్రవా
హూత్పిడఫుల్లఘ్రాణరస్థో మాధుర్యప్రకర్షావజ్జితరసనేన్ద్రియ స్తద
చ్ఛం పాసీయ మాకణ్ఠం పషా. శిరఃకమ్మసంజ్ఞావారితా చ పున రపరికరకే
ణాచ మన మదత్త కన్యా వృద్ధయా తు తదుచ్ఛిష్ట మహాహ్య హారితగోమ
యోపలిప్తే కుట్టిమే స్వ మే ప్రా త్తరీయకర్పటం వ్యవధాయ త్మణ మశేత.
పరితుష్ట శ్చ విధివ దుషయమ్య కన్యాం నిన్యే. నీ త్వైతదనపేక్షః కా మపి
గణితా మవరోధ మకరోత్. తా మ ప్యసా ప్రియసఖీ మి వోపాచరత్.
పతిం చ దైవత మివ ము క్తతన్ద్రా పర్యచరత్. గృహకార్యాణి చాహీన
మన్వశిష్టత్. పరిజనం చ దాక్షిణ్యనిధి రాత్నాధీన మకరోత్. తద్గుణవశీ
కృత శ్చ భర్తా సర్వ మేవ కుటుమ్బ తదాయత్త మేవ కృత్వా, తదేకా
ధీనజీవితశరీర స్త్రీవర్గం నిర్వివేక. -తద్భిషేకు 'గృహిణః ప్రియహితాయ
దారగుణా' ఇతి. తత స్తే నానుయుక్తో నిమ్బవతీవృత్తాన్త మాఖ్యాతవా.

అస్తి సౌరాష్ట్రేషు వలభీ నామ నగరీ. తస్యాం గృహగుప్తనా
మ్నో గుహ్యకేన్ద్రీతుల్యవిభవస్య నావికపణే ద్దుహితా రత్నవతీ నామ.
తాంకిల మధుమత్యా స్సముపాగమ్య బలభద్రో నామ సార్థవాహపుత్రః
పర్యణై పీత్. తయాఽపి నవవధ్వా రహసి రభసవిఘ్నితసుఖో ఝడితి
ద్వేష మల్పేతరం బబన్ధ, న తాం పున ర్ద్రిష్టు మిష్టవా. తద్గృహగమన
మపి సుహృద్వాక్యాతివర్తీ లజ్జయా పరిజహౌర తాం చ దుర్భగాం తదా
ప్రభృ త్యేవ 'నేయం రత్నవతీ, నిమ్బవతీ చేయ మి' తి స్వజనః పరిజన
శ్చ పరిబధూవ. గతే చ కన్తింశ్చి త్కాలాన్తరే, నాఽనుతప్యమానా 'కా
మే గతి రి' తి విమృశ స్తీ కా మపి వృద్ధపరివ్రాజికాం మాతృస్థానియాం

దేవశేషకుసుమై రుపస్థితా మపశ్యత్. తస్యాః పురో రహసి సకరుణం రురో
 డ. తయాఽప్యశ్రుముఖ్యా బహుప్రకార మనునీయ రుదితకారణం పృష్టా
 త్రపమాణాఽపి కార్యకారనా త్కృతశ్చిదబ్రవీత్. — 'అమ్మ కిం బ్రవీమి?
 కార్యాగ్యం నామ జీవన్మరణమజ్ఞనానాం, ఏశేషత శ్చ కులవధూనామ్.
 తస్యేహ మ స్త్యుదాహరణభూతా. మాతృప్రముఖోఽపి జ్ఞాతివగ్నో
 మామవజ్ఞయైవ పశ్యతి. తేన సుదృష్టాం మాం కురు నచేత్త్యజేయ
 మద్య నిప్రయోజనా న్పాణాన్. ఆవిగామా చ్చ మే రహస్యం న
 శ్రావ్యమి'తి పాదయోః పపాత. సైనా ముత్థా ప్యోద్భవా ప్రావా
 చ. — 'వశ్యే, మాఽధ్యవస్య సాహసమ్ ఇయ మస్మి త్వన్ని దేవ వర్తిసి, యా
 వతి మ యోపయోగ స్తావతి భవా మ్యనన్యాధీనా. య ద్యే వాసి నిర్వి
 జ్ఞా తప శ్చర త్వం మదధస్థితా పారలౌకికాయ కల్యాణాయ. న న్వయ
 ముదర్కః ప్రాక్తనస్య దుష్కృతస్య, య దనే నాకారణే నేదృశేన శీలేన
 జాత్యా చైవం భూతయా సమనుగతా స త్యకన్తా దేవ భర్తృద్వేష్యతాం
 గతాఽసి. యది కశ్చిద స్త్యుపాయః పతిద్రోహప్రతిక్రియామై దర్శ
 యాముం, మతి ర్హి తే పతీయ సీ'తి.

అథాఽసౌ కథంచి త్నా మధోముఖీ ధ్యాత్వా దీర్ఘోష్ణశ్వాస
 పూర్వ మనోచత్. — "ధగవతి, పతి రేకదైవతం వనితానాం, ఏశేషతః
 కులజానా, మత స్తచ్చుశ్రూషణాభ్యుపాయభూతం కించి దాచరణీయమ్.
 అస్త్యస్తత్ప్రతివేశ్యో వణిక్ అభిజనేన విభవేన రాజాన్తర్లభావేన చ
 సర్వపౌరా నతీత్య ప్రవర్తతే. తస్య కన్యా కనకవతి నామ మత్సమాన
 రూపావయవా మమాతిస్నిగ్ధా సఖీ తయా సహ తద్విమానహర్తృతలే
 తతోఽపి ద్విగుణమణితా నిహరిష్యామి త్వయా తు తన్తాత్ప్రచార్థనం సక
 రుణ మభిధాయ మత్పతి రేతద్గృహం కథంచ నానేయః. సమీపగతేషు చ
 యష్మాసు క్రీడామత్తా నామ కన్దుకం భింశ యేయమ్. అథ త మాదాయ
 తస్య హస్తే దత్త్వా వక్ష్యసి 'పుత్త్ర, త వేయం భార్యాసఖీ, నిధిపతిద తస్య

శ్రేష్ఠీముఖ్యస్య కన్యా కనకవతీనామ్. త్వా మియ మనవస్థో నిష్కరుణా శ్చేతి రత్నవతీనిమిత్త మత్యర్థం నిన్దతి. త దేష కన్దుకో విపక్షధనం ప్రత్య ర్పణీయమ్ 'ఇతి స త థోక్తో నియత మున్ముఖభూయ, తా మేవ ప్రియ స ఖం మన్యమానో మాం, బద్ధాఞ్జలినా యాచమానాయై మహ్యం భూయ స్త్వత్ప్రీతిః సాభిలాష మర్పయిష్యతి తేన రన్ధ్రేణోపశ్లిష్య రాగ ముజ్జ్వలీకృత్య యదాఽసౌ కృతసంకేతో దేశాన్తర మాదాయ మాం గమిష్యతి త థోపపాదసీయమ్." ఇతి హర్షాభ్యుపేతయాఽనయా త థైవ సంపాదితమ్.

అ థైతాం కనకవ తీతి వృద్ధతాపసీవిప్రలభ్యో బలభద్రః సరత్న సారభూషణా నూదాయ నిశి సీరన్ధ్రతమసి ప్రావసత్. సా తు తాపసీ వార్తా మాపాదయత్ — "మన్దేన మయా నిన్దిమిత్త ముపేక్షితా రత్న వతి, శ్వశురా పరిభూతా, సుహృద శ్చాతివర్జితా, స్త ద త్రైవ సంస్పృష్టో జీవితం జిహ్వామీ' తి బలభద్రః పూర్వేష్య ర్తా మకథయత్ నూన మసా తేన సీతా. వ్యక్తి శ్చాచిరా ద్భవిష్య తీ"తి. త చ్చుత్వా తదాబ్ధ వా స్తదన్వేషణం ప్రతి శిథిలయత్నా స్తథః రత్నవతీ తు మాగ్నే కాంచి త్పూజ్యాదాసీ సంగృహ్య త యోహ్యమానపాథేయాద్యుసస్కరాఽఽ ఫట కపుర మగమత్. అముత్ర చ న్యవహారకుశలో బలభద్రః స్వల్పే నైవ మూల్యేన మహా ధన ముపార్జయత్. పౌరాగ్రగణ్యా శ్చాసీత్. పరిజన శ్చ భూయాన్తరవశా త్సమాజగామ. తత స్తాం ప్రథమదాసీం 'న కర్త కరోషి, దృష్టం ముష్టాసి, అప్రియం బ్రవీషీ' తి శరుష ముక్త్యా బ హ్వతా డయత్. చేటీ తు ప్రసాదకాలోపాఖ్యాతరహస్యాఽస్యా వృత్తాన్తేకదేశ మాత్తరోమా నిర్భభేద. త చ్చుత్వా లుభేన తు దణ్డవాహినా పౌరవృద్ధ సన్నిధౌ 'నిధివతిద త్తస్య కన్యాం కనకవతీం మోషేణాపహృ త్యాన్మ త్పురే నివస త్యేష దుర్జతి ర్బలభద్రః ; తస్య సర్వస్వహరణం న భవద్భిః ప్రతిబన్ధనీయ మి' తి నితరా మభర్తన్యత. భీతం చ బలభద్ర మభిజగాధ

రత్నవతీ. న భేతస్య, మేవం బ్రూహి. 'నేయం నిధిపతిదత్తకన్యా కనకవతీ, వలభ్యా మేవ గృహగుప్తదుహితా రత్నవతీ నా మేయం; దత్తాపితృభ్యాం, మయా చ న్యాయాథా. న చేత్ప్రీతిభ, ప్రణధిం ప్రహిణుతాస్యా బంధుపార్శ్వమి' తి. బలభద్రస్తు తథోక్త్వా, శ్రేణీప్రాతిభావ్యేన తావ దవాత్సిష్ఠత్, యావ త్పురవృద్ధలేఖ్యలబ్ధవృత్తాంతో గృహగుప్త ఆభేటకపురమాగత్య సహ జామాత్రా దుహితర మతిప్రీతిః ప్రత్యనైషీత్. తథా దృష్ట్వా రత్నవతీ కనకవ తీతి భావయత స్త స్యైవ బలభద్రస్యాతివల్లభా జాతా. త ద్భ్రంసిమి 'కామో నామ సంకల్ప' ఇతి. తదనన్తర మసా నితమ్బవతీవృత్తాన్త మప్రాక్షీత్. సోఽహ మబ్రవమ్.

అస్తి శూరసేనేషు మధురా నామ నగరీ. తత్ర కశ్చిత్కులపుత్రిః కలాను గణికాసు చాతినక్తో మిత్రార్థం స్వభుజమాత్రనిర్వృథానేకకలహః కలహకణ్డక ఇతి కర్కశై రభిఖ్యాపితాఖ్యః ప్రత్యవాత్సీత్. న చైకదా కస్యచి దాగంతో శ్చిత్రకరస్య హస్తే చిత్రపటం దదత్. తత్ర కాచిదా లేఖ్యకతా యువతి రాలోక మాత్రేణైవ కలహకణ్డకస్య కామాతురం చేత శ్చకార. న చ త మబ్రవీత్. 'భద్ర, విరుద్ధమి వైత త్ప్రీతిభాతి. యతః కులజాదుర్లభం వపు, రాభిజాత్యశంసిసి చ నమ్రతా, పాణ్డురాముఖచ్ఛవి, రసతిపరిభుక్తసులభా చ తనుః, ప్రాశతానువిధా చ దృష్టిః. న చైషాప్రాప్తితభర్తృకా, ప్రవాసచిహ్నస్య వేణ్యాదేరదర్శనాత్; లక్ష్మచైత ద్దక్షిణాపార్శ్వవన్. త దియం వృద్ధస్య కస్యచి ద్వశోజో నాతిపుం స్త్వస్య గృహిణీ; త్వయాఽతికౌశలా ద్యధాదృష్ట మాలిఖితా భవితు మర్హ తీ' తి. స త మభిప్రశ స్యాశంసత్. 'సత్య మిద మవస్తిపుర్యా ముజ్జయిన్యా మనన్తకీర్తినామ్న సాన్తిర్థవాహస్య భార్యా, యథార్థనామా నితమ్బవతీ నామ. ఏషా సౌందర్యవిస్తిలేన మయా ఏవ మాలిఖితే' తి.

స త చై వోన్మనాయమాన సదర్శనాయ వప్రా జోజ్జయిసిమ్. భాగ్గవౌ నామ భూత్వా భిక్షానిభేన తగ్గ్రహం ప్రవి శ్యైవాం దదర్శ.

దృష్ట్వా చాత్యారూఢమన్నథో నిగత్య పారముఖ్యేభ్యః శ్చ శానరతౌ
 మయాచత, అలభత చ త్రతలభేన చ శివావగుణానపటాదినా కా మ ప్య
 హన్తికాం నామ శ్రమణికా ముపాసాంశ్చకే. తన్నుభేన చ నితమ్బవతీ
 ముపమన్త్రాయామాస, సా చైనాం నిర్భర్తయస్తీ ప్రత్యాచచక్షే శ్రమ
 ణికాముఖా చ్చ దుష్కరశీలభింశాం కులస్త్రీయ ముపలభ్య రహసి
 దూతికా మశీక్షయత్. “భూయోఽ ప్యుపతిష్ఠ సార్థవాహస్య భార్యామ్;
 బ్రూహి చోపహ్వరే సంసారదోషదర్శనాత్సమాధిమాస్థాయ ముముక్షు
 మాణో మాదృశో జనః కులవధూనాం శీలపాత నే ఘటత ఇతి క్వ ఘటతే?
 ఏత దపి త్వా మత్యుదారయా సమృద్ధ్యా రూపేణాతిమానుషేణ ప్రథ
 మేన వయ సోపపన్నాం కి మితరనారీసులభం చాపలం స్పృష్టం న వేతి
 పరీక్షా కృతా. తుష్టాఽస్మి త తైవ మదుష్టభావతయా త్వా మిదాని
 ముత్సన్నాపత్యాం ద్రష్టు మిచ్ఛామి. భర్తా తు భవత్యాః కేనచి ద్ద్రవీ
 ణాధిష్ఠితోఽసమర్థోభూత్. న చ శక్యం తస్య విఘ్న మప్రతికృ త్యాఽత్య
 మస్తాల్లబ్ధమ్. అతః ప్రసీద వృక్షవాటికా మేకాకినిప్రవిశ్య మదుపనితస్య
 కస్య చి స్తన్త్రవాదిన శ్చన్నమేవ హస్తే చరణ మర్పయిత్వా తదభిమ
 న్నితేన ప్రణయకుపితా నామ భూత్వా భర్తార మురసి ప్రహర్తుమహాసి.
 ఉప ర్యసా పుత్తమథాతుపుష్టి మూజితాపత్యోత్పాదనక్షమా మాసా
 దయిష్యతి. అనువర్తిష్యతే దేవీ మి వాత్రభవతీమ్; న శక్నా కా గ్యా.
 ఇతి. సా త థోక్తా వ్యక్త మభ్యుపేష్యతి. న క్తం మాం వృక్షవాటికాం
 ప్రవేశ్య తా మపి ప్రవేశయిష్యసి. తావ తైవ త్వయాఽహ మనుగృ
 హీతో భవేయమ్.” ఇతి.

సా త తై వోపగ్రాహితవతీ. సోఽతిప్రీత స్తస్యా మేవ క్షపాయాం
 వృక్షవాటికాయాం గతో నితమ్బవతీం నిర్గన్ధికావ్రయత్నే నోపసీతాం
 పాదే పరామృశ న్నివ, హేమనూపుర మేక మాక్షిప్య, యుజిక యోగు
 మూలే కించి దాలిఖ్య, ద్రుతతర మసాసరత్. సా తు సాన్ద్రితాసాస్య

మేవ దుర్నయం గర్హమాణా, జిఘాంస స్తీవ శ్రమణీకాం, తద్వ్రణం భవ
 నదీఘికాయాం ప్రణౌశ్య, దత్త్వా పటబద్ధసం, సామయాపదేశా దపరం
 చాపసీయ నూపురం, శయనపరాత్రిచతురాశి దినా న్యేకాస్తే నిన్యే. స
 ధూర్తో విక్రేష్య ఇతి తేన నూపురేణ త మనన్తకీర్తి ముపాససాద స దృ
 ప్త్యా 'మమ గృహిణ్యా ఏ వై ష నూపురః కథ మయ ముపలబ్ధ స్త్వయే'
 తి త మబ్రువాణా నిర్భణ్ణేన పప్రచ్ఛ స తు 'వణిగ్గామి స్యాగ్రే వత్సౌ
 మీతి స్థిగ్లోఽభూత్. పున రసా స్వగృహిణ్యై స్వనూపురయుగళం ప్రేష
 యేతి సన్దిదేశ. సా చ సలబ్ధం ససాధ్వసం చ 'అద్య రాతౌ విశ్రామప్రవి
 ప్తాయాః పృక్షవాటికాయాం ప్రభృష్టో మ మైకః ప్రతిశిథిలబద్ధో నూపురః,
 సోఽద్యా ప్యన్విష్టో న దృష్టః, స పున రయం ద్వితీయః.' ఇ త్యపరం ప్రాహి
 ణోత్ అనయా చ వార్తయాఽముం పురస్కృత్య స నణిగ్వజ్జనసమాజ
 మాజగామ స చానుయుక్తో ధూతా స్సవినయ మావేదయత్. - 'విదిత
 మేవ ఖలు వో యథాఽహం యుష్మదాజ్ఞయా పితృవన మభిరక్ష్య తమ
 పజీవీ ప్రతివనామి లుభా శ్చ కదాచి న్నద్దర్శనభీరవో నిశి దహేయ రపి
 శవా నితి నిశా స్వపి శ్చ శాన మధిశయే. అపరేమ్య ర్దగ్ధాదగ్ధం మృతక ఇచ్చి
 తాయాః ప్రసభ మాకషణ స్తి శ్యామాకారాం నారీ మపశ్యమ్. అఙ్క
 లోభా త్తు నిగృహ్య సాధ్వసం సా గృహీతా; శస్త్రీక యోరుమూలే య
 దృచ్ఛయా కిచ్చి దుల్లి ఖతమ్ ఏష చ నూపుర శ్చరణా దాక్షిప్తః తావ
 త్యేవ ద్రుతగతి స్సా పలాంఽస్తి సోయ మ స్యాగమః. పరం భవన్తః
 ప్రమాణ మితి. విమర్శేన చ తస్యా శ్శాకినీత్వ మైకమత్యేన పౌరాణా
 మభిమత మాసీత్. భర్తా చ పరిత్యక్తా తస్మి న్నేవ శ్చ శానే బహు వి
 లప్య పాశే నోద్బధ్య మర్తుకామా తేన ధూర్తేన న క్త మగృహ్యత. అను
 సితా చ. - 'సున్దరి, త్వదాకారోన్మది తేన మయా త్వదావర్జనే బహూ ను
 పాయా భిక్షుకీముఖే నోపన్యస్య, తే ష్వసిద్ధేషు, పున రయ ముపాయో
 యావజ్జీవ మసాధారణీకృత్య రన్తు మాచరితః. త త్ప్రసీ దానన్య శర

కాయాఽస్తే దాసజనా యేతి ముహుర్ముహు శ్చరణయో నిపత్య,
ప్రయుజ్య సాన్త్యనశతాని తా మగత్యన్తరా మాత్మవశ్యా మకరోత్.
త దిద ముక్తం 'దుస్కురసాధనం ప్రజ్ఞే'తి — ఇద మాకణ్య బ్రహ్మ
రాక్షసో మా మపూజయత్.

అస్మిన్నేవ క్షణే నాతిప్రాశ్న పున్నాగముకుళ స్థూలాని ముక్తా
ఫలాని సహ సలిలబిద్ధుభి రమృరతలా దపతత్ అహం తు కి నిన్విదమి
త్యుచ్చక్షు గాలోకయమ్. క మపి గాక్షసం కాశ్చి నన్తనాం విచేష్టమాన
గాత్రీ మాకర్షన్త మపశ్యమ్. కథ మపహరతి నిష్కా మా మపి స్త్రియ
మనాచారో నైర్వృత, ఇతి గగనగమనమన్త శక్తి రశస్త్ర శ్చాతప్యే. స
తు మత్సంబద్ధిబ్రహ్మరాక్షసః 'తిష్ఠ తిష్ఠ, పాప, క్వాఽపహర సీ'తి భర్త
య న్నుత్థా యూషర రాక్షసేన సమసృజ్యత తాం తు రోమా దనపేక్షాప
విధా మమరవృక్షిమజ్జరీ మి వాన్తరిణా దాపత స్తీ మున్ముఖప్రసాదితో
భయకరః క రాధ్యా మగ్రహీషమ్ ఉపగృహ్య చ వేషమానాం సమ్మిలి
తాక్షీం మదన్తస్పర్శసుఖే నోద్భిన్న రోమాశ్చాన్త తాదృశీ మేవ తా మన
వతారయ న్న తిష్ఠమ్. తావ త్తా పుభా వపి తైలశృంగ భజ్జగైః పాదపై శ్చ
రభసోన్మూలిశ్చై ర్ముష్టిపాదప్రహారై శ్చ పరస్పర మక్షుషయేతామ్ పున
రహ మతిమృదుని పులిసవతి కుసుమలవలాశ్చితే సర స్తీ ర్దేవరోప్య
సస్పృహం నిర్వర్ణయం స్తాం మత్ప్రణేకవల్లభాం రాజకన్యకాం కన్దుక
నతీ ముక్షయమ్ సా హి మయా సమాశ్వాస్యమానా తిర్య జ్ఞా మభి
నిరూప్య జాతప్రత్యభిజ్ఞా సకిరుణ మరోదీత్ అవాదీ చ్చ 'నాథ, త్వద్ద
ర్శనా దుపాధిరాగా తస్మిన్ కన్దుకోత్సవే పునః సఖ్యా చన్ద్రసేనయా
త్వత్కథాభి రేవ సమాశ్వసి తాస్మిన్ త్వం కిల సముద్రద్రుణ్యే మజ్జితః పాపేన
మద్భాత్యా భీమధన్వ నేతి శుత్రావ, సఖిజనం పరిజనం చ వశ్చయిత్యా,
జీవితం జహాసు రేకాకిన్ క్రీడావన ముపాగమమ్ తత్ర చ మా మచకమత
కామరూప ఏష రాక్షసాధమః, సోఽయం మయా భీతయాఽ వధూత

ప్రాధానః స్ఫురన్తీ మాం నిగ్రహ్యభ్యధావత్ అత్రైవ మవసితోఽభూత్. అహం చ దైవాత్తవైవ జీవితేశస్య హస్తే పతితా భద్రం తవ.' ఇతి.

శ్రుత్వా చ తయా సహనరుహ్యా నావ మధ్యారోహమ్. ముక్తా చ నోః ప్రతివాతప్రేరితా తా మేన దామలిప్తాం ప్రత్యుపాతిష్ఠత్. అవ రూఢా శ్చ వయ మశ్రమేణ 'తనయస్య చ తనయాయా శ్చ నాశా దనన్యాత్వ సుజగన్వా సుహృపతి ధ్విష్కలః స్వయం సకళత్ర ఏవ నిష్కళజ్జే గక్తారోధ స్యనశనే నోపరన్తుం ప్రతిష్ఠతే సహ తేన మ తుః మిచ్ఛ త్యనన్యనాధానురక్తః పారవృద్ధలోకః ' ఇ త్యశ్రుముఖినాం ప్రజానా మ్రాకన్దమశ్రమమ. అ ధాహ మస్తే రాజ్ఞే యధాన్యత్త మా ఖ్యాయ తదపత్యద్వియం ప్రత్యవృతవాః ప్రీతేన తేన జామాతా కృతోఽస్మి దామలిప్తేశ్వరేణ తత్ప్రస్క్రియ మదనుజీవీజాతః మదాజ్ఞప్తేన చాము నా ప్రాణవ దుష్టితా చన్ద్రసేనా కోశదాస మభజత్. తత శ్చ సింహవ మ్సాహాయ్యార్థ మ త్రాగత్య భతుః స్తవ దర్శనోత్సవసుఖ మను భవా మీతి.

శ్రుత్వా 'చిత్రేయం దైవగతి, రవనరేషు పుష్కలః పురుషకార' ఇ త్యభిధాయ భూయః స్థితాభిషిక్తదన్తచ్ఛదో మన్తగుప్తే హర్షోత్ఫుల్లం చక్షుః పతయామాస దేవో రాజవాహనః. స కిల కరకమలేన కించి త్సంవృతాననః లలితవల్లభా రథసదత్త దన్తక్షతవ్యసన విహ్వలాధరమశి ధ్విరోష్ఠ్యవర్ణ మాత్మచరిత మాచచక్షే.

ఇతి శ్రీమ దాచార్యమహాకవి దణ్డినః కృతో దశకుమారచరితే

మిత్తగుప్తచరితం నామ

షష్ఠ ఉచ్ఛాసః.

దశకుమారచరిత్రమ్.

మన్తగుప్తచరిత్రం నామ సప్తమోచ్ఛ్వాసః.

రాజాధిరాజనందన నగరస్థగతస్య తే గతిం జ్ఞాస్య స్నుహం చ
గతః కదాచి త్కళిక్లాణ్. కళిక్లానగరస్య నాత్యాసన్న సంస్థితజనదాహస్థాన
సంసక్తస్య కస్యచి త్కాంతారధరణిజ స్యాస్తీర్ణసరసకిసలయసంస్తరే తలే
నిషద్య నిద్రాబీభదృష్టి రశయిషి. గళతి చ కాలరాత్రిశిఖణ్ణజాలకాలాన్ధకా
నే చరతరక్షసి త్మరతసేహానే నిజనిలయనిలీనని శ్చేషజనే నితాంత్రశీతే నిశీథే
ఘనతరశాఖశాఖాన్తరాళనిర్మాదిని నేత్రనింసిసం నిద్రాం నిగృహ్లా
కర్ణదేశం గతం 'కథం ఖలే నానేన దగ్ధసిద్ధేన రంసాకాలే నిదేశం దిత్తతా
జన ఏష రాగే నానర్గళే నాద్దిత ఇత్థం ఖలీకృతః! క్రియే తా స్యాణకన
రేస్త్రస్య కేనచి దనస్తశక్తినా సిద్ధ్యస్తరాయః? ' ఇతి కింకరస్య కింకర్యా
శ్చాప్రికాతరం రటితం త దాకర్ణ్య 'క ఏష సిద్ధః? కా చ సిద్ధిః? కిం చానేన
కింకరేణ కరిష్యతే?' ఇతి దిద్వత్కాన్తహృదయః, కింకరగతయా దిశా
కించిదస్తరం గత, స్తరళతరనరాస్థితకలరచితాలంకారకాన్తకాయం దహ
నదగ్ధకాన్తనిష్ఠాన్తారరజః కృతాజ్ఞరాగం తటిల్లతాకారజటాధరం హీరణ్య
రేత స్యరణ్యచక్రాన్తకార రాక్షసే త్మణగృహీతనానేన్ద్రనగ్రాసచక్షుదర్శిషీ
దక్షిణేతరేణ కరేణ తిలసిద్ధాన్తకాదీ నిరస్తరచలచటాయితా నాకిర
స్తం కంచి దద్రాక్షమ్. త స్యాగ్రే స కృతాజ్ఞలిః కింకరః 'కింకరణీయం?
దీయతాం నిదేశః.' ఇత్యతిష్ఠత్. ఆదిష్ట శ్చాయం తే నాతినికృష్టాశయేన
'గచ్ఛ, కళిక్లారాజస్య కర్తవ్యస్య కన్యాం కనకలేఖాం కన్యాగృహా ది హాన
యే' తి. న చ తథాకాన్తీత్.

తత శ్చైనాన్త్రాసే నాలఘీయసాన్త్రజర్జరేణ చ కణ్ఠేన రణరణి
కాగృహీతేన చ హృదయయేన 'హా తాత, హా జనని!' ఇతి క్రన్తస్త్రీం

కీణాగ్లానశ్శిఖరప్రజ శీర్ణనహనశిరసిజానాం సంచయే నిగృహ్యసినా
 శిలాశితేన శిరశ్చిక్రిమయాఽచేష్టత సిద్ధః. యుటితి చాచ్ఛిద్య తస్య హస్తా
 త్తాం శస్త్రీకాం, తయా నికృత్య తస్య తచ్ఛిర సృజటాజాలం, నికటస్థస్య
 కస్యచి జ్జీర్ణసాలస్య స్కన్ధరథే న్యధిషి. తన్నిధ్యాయ హృష్టతరస్స
 రాక్షసః క్షీణాథి కరథయత్. 'ఆర్య, కదర్య స్యాస్య కదర్థనా న్న కదాచి
 నిద్రాఽఽయాతి నేత్రే. తర్జయతి, త్రాసయతి, చాకృత్యే చాజ్ఞాం
 దదాతి. తదత్ర కల్యాణరాశినా సాధీయః కృతం య దేష నరకాకః
 కారణానాం నారకీణాం రసజ్ఞానా యాచనీతః శేతే శీతేతరదీధితిదే
 హజస్య నగరం తదిత్థం దయానిధే రసస్తతేజస స్తేఽయం జనః కాంచి
 దాజ్ఞాంచీర్వతి. ఆదిత, అలం కాలహరణేన.' ఇత్యనంసీత్. ఆదితం చ తం
 'సఖే, సైవా సజ్జనాచరితా సరణి ర్య దణీయసి కారణే ఽనణీయా నాదర
 స్సందృశ్యతే. న చే దిదం నేచ్ఛసి, నేయం సస్మతాజ్ఞయప్తి రక్తేశ్వారా
 స త్యనే నాకృత్యకారణాఽత్యథం క్లేశితా, తన్నయేనాం నిజనిలయం
 నాన్య దితః కించిదస్తి చిత్తారాధనం నః.' ఇతి. అథ త దాకణ్య కర్ణశే
 ఖరసీలవీరజాయితాం ధీరేతరతారకాం దృశం తిర్యక్కించిదశ్చౌతాం సం
 చారయన్తీ, సలిలచరకేతనశరాసనానతాం చిల్లికాలతాం లలాటరజస్థలీ
 నర్తకీం లీలాలసం లాసయన్తీ, కణ్ఠకితరక్తగర్ణరేఖా రాగలజ్జాన్తరా
 శచారణీ చరణాగ్రేణ తిరశ్చీననఖార్చిశ్చన్ద్రికేణ ధరణీతలం సాచీకృతాన
 నసరసిజం లిఖన్తీ, దస్తచ్ఛదకిసలయ లక్ష్మీనా హర్షాప్రసలిలధారాశీకరకణ
 జాలసంక్లేదితస్య స్తనతటచన్దన స్యాద్ద్రీతాం నిరస్య తాఽఽస్యాన్తరాళని
 స్ఫుతేన తస్మియసాఽనిలేన హృదయలక్ష్మ్యదళనదక్షరతిసహచరసాయక
 స్యదయితేన తరగ్గీతదశనచన్ద్రికాని కాంచి దేతా న్యక్షరాణి కలకణ్ఠీ కలా
 న్యసృజత్. — 'ఆర్య, కేన కారణే నైనం దాసీజనం కాలహస్తా దాచ్ఛి
 ద్యానస్తరం రాగానిలచాలితరణరణికాతరగ్గీణ్యనజ్జసాగరే కిరసి? యథా
 తే చరణసరసిజరజఃకణికా తథాఽహం చిన్దసియా, యది దయాఽస్తి తే

ఒత్తజనే, ఒనన్యసాధారణః కరణీయః స ఏష చరణారాధనక్రియాయాం. యది చ కన్యాగారాధ్యాసనే రహస్యక్షరణా దనర్థ ఆశక్యేత నైత దస్తి. రక్తతరా హి న స్తత్ర సఖ్యశ్చ చేత్యశ్చ. యథా న కశ్చి దేతజ్ జ్ఞాన్యతి తథా యతిష్యస్తే.' ఇతి

స చాహం దేహజే నాకర్ణాకృష్టసాయకాసనేన చేత స్యతినర్దయం తాడిత, స్తత్కటాక్షకాలా యసనిగళగాఢసంయతః కింక రానననిహిత దృష్టి రగాదిషం.—'య థేయం రథచణజఘనా కథయతి తథా చే న్నా చరేయం, నయేత నక్రకేతనః క్షణే నైకే నాకీర్తనీయాం దశాం. జనం చైనం సహ న యానయా కన్యయా కన్యాగృహం హరిణాయనయా.' ఇతి. నీత శ్చాహం నిశాచరేణ శారిదజలధరజాలకాన్తి కన్యకానికేతనం. తత్ర చ కాంచి త్కాలకలాం చన్ద్రాననానిదేశా చ్చన్ద్రశాలైకజేతే తద్ద శ్చ=నచలితధృతి రతిష్ఠం. సా చ స్వచ్ఛన్దత శ్చయానాః కరతలాలససంఘ ట్టనాఘనీలనిద్రాః కాశ్చి దధిగతార్థా స్సఖి రకార్షీత్. అ ధాగత్య తా శ్చరణనిహితశిరసః క్షురదన్రకరాళితేక్షణా నిజశేఖరకేసరాగ్రసంలగ్నష ట్టరణగణరణిత సంశయితకలగిర శ్శనై రకథయన్.—'ఆర్య, య దత్యా దిత్య తేజస స్త ఏషా నయనలక్ష్మతాం గతా, తతః కృతాస్తేన నగృహీతా. దత్తా చేయం చిత్తజేన గరీయసా సాక్షీకృత్య రాగానలం; త దనే నాశ్చ ర్యరక్షేన నలినాక్షస్య తే రత్నశైలశిలాతలస్థిరం నాగతరళే నాలంక్రి యతాం హృదయం, త దన్యా శ్చైరితార్థం స్తనతటం గాఢలిజ్జనైః సదృ శతరస్య సహచరస్య చ.' ఇతి. తత స్సఖిజనే నాతిదక్షిణేన దృఢతరకృత స్నేహనిగడ స్తయా సన్నతాజ్ఞ్యా సంగ త్యారంసి

అథ కదాచి దాయాసితజాయారహితచేతసి లాలసాలిలజ్ఘనగ్లాస ఘనకేసరే రాజదరణ్యస్థలీలలాటలీలాయితతిలకే లలితానల్లరాజాగ్నేకృతని ర్నిద్రకణికారకాఞ్చనచ్చత్రే) దక్షిణదహనసారథిరయాహృతసహ కార చఞ్చులకలికే కాలాణ్డజకణ్ణరాగరక్తరక్తాధరారతిరణాగ్రసన్నాహశాలిని

శాలీనకన్యకాస్తకరణసంక్రాంత రాగలక్ష్మితలజ్జే దద్దురగిరితటచందనాశ్లేష
 శీతలానిలాచార్యదత్తనానాలతాన్మత్తలీలే కాలే, కళింజరాజ స్సహా
 జ్జనాజనేన సహ చ తనయయా సకలేన చ నగరజనేన దశ త్రిణి చ దినా
 ని దినకరకిరణజాలలక్ష్మినీయే రణదళిసజ్జలక్ష్మితనతలతాగ్రకింబయాల్లిథ
 సైకతతతు తరళతరజ్జశీకరానారసజ్జశీతలే సాగరతీరకావనే, క్రీడానసజా
 తాసక్తి రాసీత్. అథ సన్తతగీతసజ్జీతసంగతాద్ధనాసహస్రశృంగారహేలా
 నిరర్గళానజ్జసజ్జర్వహామిత శ్చ రాగతృప్తైకతన్మ్ర ప్రత రధేఽన్ధ్ర
 నాధేన జయసింహేన సలిలతరణసాధనాసీతే నానేకసజ్జ్యే నాసీతేన ద్రా
 గాగ త్యాగృహ్యత సకళత్రైః. సా చాసీయత త్రాసచచ్ఛలాక్షీ దయ
 తా న స్సహ సఖజనేన కలకలేఖా. త దహం దాహే నానజ్జదహన
 జనితే నాన్తరితాహారచిన్త శ్చిన్తయన్ దయితాం గళితగాత్రకాన్తి
 రి త్యతర్కయం 'గతా సా కళింజరాజతనయా జనయిత్రా జనయిత్యాన్తి
 చ స హానిహస్తం: నిరస్తధైర్య స్తాం స రాజా నియతం సజ్జీఘ్రక్షేత్.
 తదనహం చ సా సతీ గరరసాదినా సద్య స్సన్తిష్ఠేత తస్యాం చ తాదృశీం
 దశాం గతాయాం జన స్యా న్యాసన్యజేన హన్యేత శరీరధారణా. నా కా
 స్యా ద్దతి: ?' ఇతి.

అత్రాస్తకేఽన్ధ్రసగరా దాగచ్ఛన్ బ్రాహ్మణః కశ్చిదైక్ష్యత. తేన
 చేయం కథా కథితా. — 'యథా కిల జయసింహే నానేకనికారదత్తసజ్జ
 ర్షణజఘాతేన స్స కర్తవ్యః కనకలేఖాదర్శనైధితేన రాగేణారక్ష్యత. సా
 చ దారికాయక్షేణ కేనచి దధిష్ఠితా, స తిష్ఠ త్యక్తే నరాన్తర స్య ఆయ
 స్యతి చ సరేన్ద్రసార్థసంగ్రహణేన తన్నిరాకరిష్య స్మకేన్ద్రో, స చాస్తసి
 ధి:' ఇతి. తేన చాహం దర్శితాశః శక్కురన్మత్త జ్జదేశజాతస్య జరత్సా
 లస్య సున్ధరన్ధ్రాన్త ర్జ్జటాజాలం నికృష్య తేన జటిలతాం గతః కన్ధాచీర
 సచ్ఛయోన్తరితసకలగాత్రః కాంశ్చిచ్ఛిష్యా సగ్రహీషం. తాం శ్చ నానా
 శ్చర్యక్రియాతిసంహితా జ్జనా దాకృష్టాన్మ చేలాదిత్యాగాన్నిత్యహృష్టా

నకార్థం. ప్రాయాసిషం చ దినైః కైశ్చి దన్ధిసగరం. తస్య నాత్యాసన్నే
సలిలరాశినదృశస్య కలహంసగణదళితనశినదళసంహతిగళితజ్జ్వల్కళకల
శారస్య సారస్వతేణి శేఖరస్య సరస స్తీరకాననే కృతనికేతన స్థితః. శిష్య
జనకథితచిత్రచేష్టాకృష్టసకలనాగరజనాతిసంధానదక్ష స్ఫు దిశిది శీత్య
కీర్త్యే జనేన. — “య ఏష జరదరణ్యస్థనీసర స్తీరే స్థణ్ణిలశాయీ యతిః,
తస్య కిల సకలాని రహస్యాని సషడక్షాని చ చ్ఛన్దాంసి రసనాగ్రే సన్ని
హితాన్యన్యాని చ శాస్త్రాణి, యేన యాని న జ్ఞాయంతే స తేహం తత్స
కాశా దర్శనిర్ణయం కరిష్యతి. అసత్యేన నా స్యాస్యం సంస్పృజ్యతే. సశ
రీర శ్చైష దయానాశిః. ఏతత్సకాశా దర్శగ్రహేణాద్య చిరం చరితా
ర్థా దీక్షా. తచ్చరణరజఃకణైః కైశ్చన శిరసి కీణైః రనేక స్యానేక ఆత
జ్జ శ్చిరం చికిత్సకై రసంహార్యః సంహృతః. తదజ్ఞిత్వాశనసలిలనేకై
ర్నిష్కలజ్జశిరసాం నశ్యంతిక్షణేనై కే నాఖిలనరేంద్రియత్తులజ్ఞిన శ్చణ్ణ
తా దాగ్రహః. న తస్య శక్యం శక్తే రియత్యాజ్ఞానం. న చా స్యాహంకార
కణికా.” ఇతి.

సా చేయం కథా ౭ నేకజనాస్యసంచారిణీ తస్య కనక లేఖాధిష్ఠాన
ధనదాజ్ఞాకరనిరాక్రియాతిస క్తచేతనః క్షుత్త్రియ స్యాకర్షణా యాశకల్.
స చాహరహ రాగ త్యాదరేణాతిగరీయసా ౭ ర్చయ న్నకై శ్చ శిష్యా
స్సంగృహ్లా న్నధిగతక్షణః కదాచి త్కాంతీతార్థసాధనాయ శనై
రయాచిష్ట. ధ్యానధీరః స్థానదర్శితజ్ఞానసన్నిధి శ్చైచనం నిరీక్ష్య నిచా
య్యాకథయం. ‘తాత, స్థాన ఏష హి యత్నః. తస్య హి కన్యారత్నస్య
సకలకల్యాణలక్షణైకరాశే రధిగతిః క్షీరసాగరరశనాలంకృతాయాః గజ్ఞా
దినదీనహస్ర హారయష్టి గాజితాయాః ధరాజ్ఞనాయా ఏ వాసాదనాయ
సాధనం. న చ స యక్ష స్తదధిష్ఠాయీ కేనచిన్నరేంద్రిణతస్యా లీలాశ్చుత
నీలనీరజదర్శనాయాః దర్శనం సహతే. త దత్ర సహ్యన్దాం త్రిణ్యహంసి, యై
రహం యతిష్యేర్థ స్యాస్య సాధనాయ?’ తథా ౭ దిష్టే చ హృష్టే క్షితిశే

గతే, నిశినిర్మి శాకరాచ్చిషి నీరస్థాన్ధకారకణికరనిగీర్ణదశశి తస్మాని
గతినిఖలజనదృశి, నిర్గత్య, జలతలనిలనగాహనీయం నీరస్థం కృచ్ఛా
చ్చిదీకృతాస్తరాళం త దేకత స్సరస్తటం తీర్థానన్నికృప్తం కేనచి త్తన
ససాధనే నా కార్షం. ఘనశి లేప్తకాచ్చన్నచ్చిద్రాననం త త్తీరదేశం జనై
రశబ్దనీయం నిశ్చిత్వ, దినాదిన్నాననిర్మితకాత్ర శ్చ, నక్షత్రసంతానహార
యస్త్వగ్రగ్రధితరత్నం త్షణదాన్ధకారగన్ధహస్తీదారశైక కేసరిణం కనక
శైలశృంగరజ్జ లాస్య లీలానటం గగనసాగరఘనతరంగరాజలబ్ధవైకనకం
కార్యాకార్యనాక్షిణం సహస్రాద్భిషం సహస్రాక్షుదిగజ్జరాగాయితకిరణ
జాలం రక్తనీరజాజ్జలినాఽఽరాధ్య నిజనికేతనం న్యశిశ్రియం.

యాతే చ దినత్రయే, ౭ స్తగిరిశిఖరైరికతటసాధారణచ్ఛాయతే
జసి అచలనాజకన్యకాకదర్శనాయాఽస్తరితౌఖ్యేన శబ్దరశరీరేణ సంస్మ
ప్తాయాస్సంధ్యాజ్జనాయాః రక్తచందనచర్చితైకస్తనకలశదర్శనీయే దినా
ధినాథే, స జనాధినాథ శ్చాగత్య జన స్యాస్య ధరణీస్యస్తచరణనఖి
రణాచ్ఛాదితకిరీటఃకృతాజ్జలి రతిచుత్. ఆదిష్ట శ్చ “దిప్త్యా దృష్టేష్ట
సిద్ధి! ఇహ జగతి హి న నిరీహదేహినం శ్రియ స్సంశ్రయస్తే శ్రేయాంసి చ స
కలా న్యనలసానాం హస్తే నిత్యసాన్నిధ్యాని.యత స్తే సాధీయసా సచ్చరితే
నానాకలితకలశ్చ నాద్భితే నాత్యాదరచితే నాకృష్టచేతసా జనె నానేన
సరస్తథా సంస్కృతం య ధేహ తేఽద్య సిద్ధి స్సాన్యత్. త దేతస్యాం నిశి
గలదర్థాయాం గాహనీయం. గాహనానస్తరంచ సలితలే సతతగతీ నస్త
స్సంచారిణ స్సన్నిగృహ్య యథాశక్తి శయ్యాకాగ్యా. తత శ్చ తటస్థలిత
జలస్థగిత జలజషణ్ణచలితదణ్డ కణ్డకాగ్ర దళితదేహ రాజహం సత్రాసజర్జర
రసిత సందత్తకర్ణస్య జనస్య త్షణ దాకర్ణనీయం జనిష్యతే జలసజ్జాతస్య
కించి దారటితం. శాస్తే చ తత్ర సలిరటితే క్లిన్నగాత్రః కించిదారక్త
దృష్టి ర్యే నాకారేణ నిర్యాస్యసి నిచాయ్య తం నిఖలజననేత్రానన్దకా
రిణం న స యక్ష శ్చక్షుత్వగత స్థిరయే; స్థితరనిహిత స్నేహశృంభలా వ

గతితం చ కన్యకాహృదయం తుణే నైక నాసహనీయదర్శనాన్తరాయం
 స్యాత్. అస్యాశ్చ ధరాజ్ఞనాయా నాత్యాదృతనిరాకృతాచిక్రం చక్రం
 కరతలగతం చింతనీయం. స తత్ర సంశయః. త చ్చే దిచ్చ స్యనేకశాస్త్ర
 జ్ఞానధీరధిష్ణై రధిక్ష్మతై రితరై శ్చ హితైషిగణై రాకలయ్య జాలికశతం
 చానాయ్య అన్తరజనరశజై ర్యథేష్టదృష్టాన్తరాశం సరః క్రియేత్. రతౌ
 చ తీరా త్రింశద్దణ్డాన్తరాశే నైనికజనేన సాదరం రచనీయా. క స్తత్ర
 త జ్ఞానాతి, య చ్చిద్రే గారయ శ్చిక్రీర్షన్తి? ఇతి. త త్తస్య హృదయ
 హరి జాతం. తదధిక్ష్మతై శ్చ తత్ర కృత్యే రన్ధ్రదర్శనాసహై రిచ్ఛాం చ
 రాజ్ఞః కన్యకాతిరాగజనితాం నితాన్తనిశ్చలాం నిశ్చి త్యార్థ ఏష స నిషి
 ధ్ధః తథాస్థిత శ్చ తదాసాదనదృఢత రాశయ శ్చిస ఆఖ్యాయత - 'రాజా,
 అత్ర తే జనాన్తే చిరం స్థితం న చైకత్ర చిరస్థానం న శ్శన్తం. కృత
 కృత్య శ్చేహ స తిష్ఠామి యస్య తే రాష్ట్రే గ్రానా ద్యాసాదితం తస్య
 తే కించి దనాచర్య కార్యం గతి రార్యగ హ్యేతి త త్రైత చ్చిరస్థానస్య
 కారణం. త చ్చాద్య సిద్ధం గచ్ఛ గృహా. యథార్హ జలేన హృద్యగ
 క్లేస స్నాతః సితస్రగర్గరాగః శక్తిసదృశేన దానే నారాధితధరశితలతై
 తిలగణ స్థిలస్నేహసి క్తయస్త్విగ్రగ్రథితచేలాఞ్చులఖణ్డాకాగ్నిశిఖాసహస్ర
 గ్రస్తనై శాన్తకార రాశి రాగ త్యాగసిద్ధయే యతేధాః' ఇతి స కిలకృత
 జ్ఞాతాం దర్శయన్ 'అసిద్ధి కేషా సిద్ధి, ర్య దసన్నిధి రిహార్యాణాం. కష్టా
 చేయం నిస్సజ్జతా, యా నిరాగనం దాసజనం త్యాజయతి. న చ నిషే
 ధనీయా గరీయసాం గిరః.' ఇతి స్నానాయ గృహ సయాసీత్.

అహం చ నిర్గత్య నిర్జనే నిశేధే సర స్తీరరన్ధ్రనిలీన స్స న్నిషచ్ఛద్ర
 ద త్తకణా స్థితః. స్థితే చార్ధరాత్రే కృతయథాదిష్టక్రియః స్థానస్థానర
 చితరక్ష స్స రాజా జాలికజనా నానీయ నిరాకృతాన్తశ్శల్కం శజ్జాహీన
 సురస్ఫలిలం సలీలగతి రగాహత. గతం చ క్షీర్ణకేశం సంహతకర్ణనాసికం
 సరస్వతలం హస్తినం నక్రలీలయా నీరనిలీనయా తం తథాశయానం కన్ధ

రాయాం కన్ధయా న్యగ్రహీషం. ఖరతర కాలదణ్డ ఘట్టనచణ్డతరై శ్చ
కరచరణఘాతై ర్నిర్దయదత్తనిగ్రహః క్షణే నైకే నాజహః త్స చేష్టాం.
తత శ్చాకృష్య తచ్ఛరీరం తీరచ్ఛిద్రే నిధాయ నీరా నిరయాసిషం.
సద్య స్సంగతానాం చ స్తేనికానాం త దత్యచిత్రీయ తాకారాన్తరగ్ర
హణం. గజస్కున్ధగతః సితచ్ఛత్రాద్రి సకలరాజచిహ్న రాజత శ్చణ్డతర
దణ్డదణ్డతాడన త్రస్త జన దత్తాన్తరయా నాజరభ్యయా యాత స్తాం
నిశాం రస నయన నిరస్తనిద్రారతి రనైషం.

సితే చ జన స్యాక్షీలక్ష్యతాం లాఘోరసదిగ్ధగజశిరస్సదృశే
శక్రదిగజనారత్నాదర్శేఽర్కచక్రే, కృతకరణీయః కిరణజాలకరాలరత్న
రాజ రాజత రాజాహంస నాథ్యాసీ యథాసదృశాచారదర్శిన శ్శృంగా
యన్వితాశ్లాఙ్గ సన్నిధి నివాదిన స్సహాయా నగాదిషం 'దృశ్యతాం శక్తి
రాషీః. య త్రస్య యతే రజయ్య స్వేన్ద్రియాణాం సంస్కారేణ నీరజనా
నీరజసాన్నిధ్యశాలిని సహమాంలిని సరసి సరసిజదళసన్నికాశచ్ఛాయ
స్యాధికతరదర్శనీయ స్యాకారాన్తరస్య సిద్ధి రాసీత్. అద్య సకలనాస్తి
కానాం జాయేత లజ్జానతం శిరః త దిదానం చన్ద్రశేఖర నరకశాసన
సరసిజాసనాదీనాం త్రిదశేశానాం స్థానా న్యాదరరచిత వృత్తగీతారాధ
నాని క్రియంతాం; హియంతాం చ గృహ దితః క్లేశనిరసనహా న్యక్లిసా
దైర్ధనా నీతి. ఆశ్చర్యరసాతిరేకహృష్టదృష్టయ స్తే 'జయ జగదీశ, స్వ
తేజసాఽతిశయ్య దశ దితః, స్థగయ నిజయశసాఽఽదిరాజయశాంసి.'
ఇ త్యసకృ దాశా స్యాచర న్యధాదిప్తాః క్రియాః. స చాఽహం దయ
తాయా స్సఖిం హృదయస్థానీయాం శశాంక్తు సేనాం కన్యకాం కదాచి
త్కార్యాన్తరరాగతాం రహ స్యాచక్షిషి. 'కచ్ఛి దయం జనః కదాచి
దాసీ ద్దృష్టః?' ఇతి అథ సా హమాంకాష్టాం గతేన హృదయే నేష
దాలక్ష్యదశనదీధితిలతాం లీలాలసం లాసయన్తీ, లలితాశ్చుత కరశా
ఖాన్తరిత దన్తచ్ఛదకిసలయా, హర్షజలక్లేద జర్జర నిరజ్జనేక్షణ, రచితా

జ్ఞులిః, 'సతరాం జానే, యది న స్యా దైవ్రజాలికస్య జాలం కీర్షి దేతా దృశం. కథం చైత త్కథ య.' ఇతి స్నేహనిర్యస్తానిం శనై రగాదీత్. అహం చాస్యై కా ర్తేస్యై నాఖ్యాం, తదాననసంక్రాంతేన సందేశేన సంజనయ్య సహచర్యా నిరతిశయం హృదయాహ్లాదం, తత శ్చైతయా నిరర్గళీకృ తాతిసత్కృత కళింజనాథ న్యాయదత్తయా సంగ త్యాన్ధికళింజ రాజ్యం కళింజనాథే న్యాయం. త స్యా స్వారిణా లిలఙ్ఘయిషిత స్వాగ్గరా జస్య సాహాయ్యకా యాలఘీయనా సాధనే నాగ త్యాత్ర తే సఖజనసం గతస్య యాదృచ్ఛికదర్శనానందరాశిలక్ష్మితచేతా జాత ఇతి.

తస్య త త్కౌశలం స్థితజ్యోతాస్సభి షిక్త దస్తచ్ఛదః సహ సుహృద్భి రభినంద్య 'చిత్ర మిదం మహామునే ర్యృత్త, మ త్రైవ ఖలు ఫలిత మతికష్టం తపః స్థిత తావన్నర్క, హృషప్రకఘస్పృశోః ప్రజ్ఞా సత్త్వయో ర్ద్వైష్ట మిహ స్వరూపమ్.' ఇ త్యభిధాయ, పున రవతరతు భవా నితి, బహుశ్రుతే విశ్రుతే విక చరాజీవసదృశం దృశం చిక్షేప దేవౌ రాజవాహనః. సోఽ ప్యాచచక్షే.

ఇతి శ్రీమ దాచార్య మహాకవి దణ్డేనః కృతౌ దశకుమారచరితే

మన్త్రగుప్తచరితం నామ

సప్తమ ఉచ్ఛావసః.

దశకుమారచరితమ్.

విశ్రుతచరితం నామ అష్టమోచ్ఛ్వాసః.

దేవ మయాఽపి పరిభ్రమతా విన్ధ్యాటవ్యాం కోఽపి కుమారః
 తుఘా తృషా చ క్లిశ్య న్న క్లేశార్హః క్వచి త్కూపాభ్యాశేఽప్యవన్న
 దేశీయో దృష్టః. స చ త్రాసగద్గద మవదత్. — 'మహాభాగ, క్లిప్తస్య మే
 క్రియతా మార్య, సాహాయ్యకమ్. అస్య హి మే ప్రాణాపహరిణీం సిపాసాం
 ప్రతికర్తు ముదక ముదచ్చు నిహ కూపే కోఽపి నిష్కలో మ మైకశరణ
 భూతః పతితః. త మల మస్మి నాహ ముద్ధతు మి'తి. అ థాహ మభ్యేత్య
 వ్రతత్యా కయాఽపి బద్ధ ముత్తార్య, తం చ బాలం వంశనాభీముఖోద్ధృ
 తాభిరద్భిః ఫలైశ్చపచ్చుపై శ్శరక్షేపోచ్చితస్య లికుచవృక్షస్య శిఖరా
 త్పాషాణపాతితైః ప్రీత్యా నీతప్రాణవృత్తి మాపద్య, తరులలనిష్ణ స్తం
 జరన్త మబ్రవం 'తాత క ఏష బాలః? కో వా భవా? కథం చేయ
 మాప దాపన్నా?' ఇతి. సోఽశ్రుగద్గద మగదత్.

శ్రూయతాం మహాభాగః—విదర్భీ నామ జనపదః. తస్మిన్
 భోజవంశభూషణమ్, అంశావతార ఇవ ధర్మస్య, అతిసత్త్వః, సత్యవాదీ,
 వదానో, వీనీతో, వినేతా ప్రజానాం, రజ్జితభృత్యః, కీర్తిమాన్, ఉద
 గో మూర్తిబుద్ధిభ్యా, ముత్థానశీలః, శాస్త్రప్రమాణకః, శక్యభవ్యకల్పా
 రమ్భా, సంభావయితా వృద్ధాన్, ప్రభావయితా సేవకాన్, ఉద్భావ
 యితా బంధూన్, న్యగ్భావయితా శత్రూన్, అసంబద్ధ ప్రలాపే ష్టదత్త
 కర్ణః, కదాచి ద పృవితృష్ణో గుణేషు, అతినదీప్తః కలాసు, నేదిష్టో ధర్మా
 ధన్ సంహితాసు, స్వల్పేఽపి సుకృతే సుతరాం ప్రత్యుపకర్తా, ప్రత్య
 వేక్షితా కోశవాహనయోః యత్నేన పరీక్షితా సర్వాధ్యక్షాణామ్,
 ఉత్సాహయితా కృతకర్తృణా మనురూపై ద్దానమానైః, సద్యః ప్రతి

కర్తా దై వమానుషీణా మాపదాం, పాన్ధుణ్యోపయోగనిపుణః, మనుమా
ర్గేణ ప్రణేతా చాతుర్వ్యుహస్య, పుణ్యశ్లోకః, పుణ్యవర్మా నామాఽ
సీత్. స పుణ్యైః కిర్తభిః ప్రాణ్య పురుషాయుషం, పున రపుణ్యేన ప్రజా
నా మగణ్య తామరేషు.

తదనన్తర మనన్తవర్తా నామ తదాయతి రవనిమధ్యతిష్ఠత్. స సర్వ
గుణైః సమృద్ధోఽపి దైవా ద్దణ్డసీత్యాం నాత్యాదృతోఽభూత్. త మేక
దా రహసి వసురక్షీతో నామ మన్త్రివృద్ధః పితౄ రస్య బహుమతః ప్రగల్భ
వాగభాషత.—“తాత, సర్వ ఏ వాత్స సంప దభిజనాత్ప్రభృ త్యన్యూనై
వాత్రభవతి లక్ష్మ్యతే బుద్ధిశ్చ నిసర్గపట్వీ కలాసు సృత్సగీతాదిషు చిత్రేషు
చ కావ్యవిస్తరేషు ప్రాప్తవిస్తారా త వేతరేభ్యః ప్రతివిశిష్యతే. తథాఽ
ప్యసా వప్రతిప ద్యాత్సంస్కార మథశాస్త్రే ప్పనగ్నిశోధి తేవ హేమ
జాతి ర్నాతి భాతి బుద్ధిః. బుద్ధిహీనోఽహి భూభృ దత్యుచ్చితోఽపి పరై
రధ్యారుహ్యమాణ మాత్మానం స చేతయతే. స చ శక్త స్సాధ్యం
సాధనం వా విభజ్య వర్తితుమ్. అయథావృత్త శ్చ కమను ప్రతిహస్య
మానః సైవః పరై శ్చ పరిచూయతే. న చావజ్ఞాత స్వాజ్ఞా ప్రభవతి ప్రజా
నాం యోగక్షేమారాధనాయ. అతిక్రాంతశాసనా శ్చ ప్రజాః యత్కిం
చన పాదినోయ యథాకథశ్చి ద్వర్తిన్యః సర్వాః స్థితీ స్సంకిరేయుః నిర్
ర్వాద శ్చ లోకో లోకా దితోఽముత శ్చ స్వామిన మాత్మానం చ భింశ
యేత్. ఆగమదీపదృష్టేన ఖి ల్బద్ధనా సుఖేన వర్తతే లోకయాత్రా.
దివ్యం హి చక్షు ర్భూతభవద్భవిష్యత్సు వ్యవహితవిప్రకృష్టాదిషు చ
విషయేషు శాస్త్రం నా మాప్రతిహతవృత్తిః. తేన హీనః సతో ర ప్యా
యతవిశాలయో ర్లోచనయో రస్థ ఏవ జన్తు రర్థదర్శనే ప్పసామర్థ్యాత్.
అతో విహాయ బాహ్యవిద్యా స్వభిషక్త మాగమయ దణ్డసీతిం కుల
విద్యామ్; తదర్థానుష్ఠానేన చావర్జితశక్తిసిద్ధి రస్థలితశాసన శ్శాధి చిర
ముదధిమేఖలా ముర్ధ్విమ్.” ఇతి.

ఏత దాకర్ణ్య 'స్థాన ఏవ గురుభి రనుశిష్టం, తథా క్రియతే.' ఇ
త్యన్తఃపుర మవిశత్. తాం చ వార్తాం పాథివేన ప్రమదాసన్నిధౌ ప్రసక్తే
నోదీరితా ముపనిశమ్య సమీపోపవిష్ట శ్చిత్తానువృత్తికుశలః ప్రసాదవిహీ
గీతనృత్తవాదిత్రాది స్వబాహ్య్యా బాహ్యనారీపరాయణః పటు రయ
న్ప్రితముఖో బహుభజ్జీవిశారదః పరమర్తాన్వేషణపరః పరిహాసయంతా పరి
వాదరుచిః పైశున్యపణ్ణిత స్సచివమణ్డలా ద పుష్కలో-చహారీ సకలదుర్మ
యోపాధ్యాయః కామతన్త్రకర్ణధారః కుమారసేవకో విహారభద్రో
నామ స్మితపూర్వం వ్యజ్ఞాపయత్.

దేవ, దైవానుగ్రహేణ యది కశ్చిద్భాజనం భవతి విభూతే స్త
మకస్మా దుచ్ఛావచై రుపప్రలోభనైః కదర్థయన్తః స్వార్థం సాధయన్తి
ధూర్తాః. తథాహి, కేచి త్వేత్య కిల లభ్యై రభ్యుదయాతిశయై రాశా
ముత్పాద్య, ముణ్డయిత్వా శిరో, బద్ధ్వా దర్భరజ్జుభి, రజినే నాచ్ఛాద్య,
నవసితే నోపలిప్య, అనశనం చ శాయయిత్వా, సర్వస్వం స్వీకరిష్యన్తి.
యది కశ్చిత్పటుజాతీయో నాన్యై మృగతృష్ణికాయై హస్తగతం త్యక్తు మి
చ్ఛేత్, త మన్యే పరివా ర్యాహుః. 'ఏకా మపి కాకిణీం కార్తావణలక్ష
మాపాదయేమ, శస్త్రా దృతే సర్వశత్రూణా మతయేమ, ఏకశరీరమాత్ర
మపి మర్త్యం చక్రవర్తినం విదధీమహి, య ద్యస్తదుద్దిష్టేన మార్గేణ
చర్యతే' ఇతి. స పున రిమాన్ ప్ర త్యాహ 'కోఽసౌ మార్గః?' ఇతి. పున
రిమే బ్రువతే. — 'సను చతస్రౌ రాజవిద్యా, స్త్రయీ వార్తాఽఽన్వీక్షికీ
దణ్డనీతి రితి. తాసు తిస్ర స్త్రయీవార్తాఽన్వీక్షికో మహత్యో మద్దఘలా
శ్చ. తా స్తావ దాసతామ్. అధీష్వ తావ ద్దణ్డనీతిమ్. ఇయ విదానీ మాచా
ర్యవిష్ణుగుప్తేన మార్కాథే పశ్చిశ్లోకసహస్రై స్సంక్షిప్తా. సై వేయ మధీ
త్య సమ్య గనుష్ఠీయమాణా యథోక్తకర్తృమూ.' ఇతి. స త థే త్యధీతే,
శృణోతి చ, త త్రైవ జరాం గచ్ఛతి. త త్తు కిల శాస్త్రం శాస్త్రాన్త
రానుబన్ధి, సర్వ మేవ వాఙ్మయ మవిదిత్వా స త త్వతోఽధిగంస్యతే.

భవతు కాలేన చహునాఽత్సేన వా తదధ్ధాధిగతిః. అధిగతశాస్త్రేణ
చాదావేవ పుత్త్రహార మపి న విశ్వాస్యమ్. అత్తకుక్షే రసికృతే తణ్డలై
రియద్భి రియా నోదన స్సంపద్యతే, ఇయత శ్చౌదనస్య పాకా యైతావ
దిస్సం పర్యాప్త, మితి మానోన్తానపూర్వకం దేయమ్.

ఉత్థితేన రాజ్ఞా ట్కాలితాఙ్కాలితే ముఖే ముష్టి మర్ధముష్టిం వాఽ
భ్యస్తరీకృత్య కృత్సృ మాయవ్యయజాత మహ్నః * ప్రథమేఽప్తమే
భాగే శ్రోతవ్యమ్. శృణ్వత ఏ వాస్య ద్విగుణ మపహరన్తి తేఽధ్యక్ష
భూర్తాః. చత్వారింశతం చాణకోపదిష్టా నాహరణోపాయా సహస్ర
థాఽఽత్మబుద్ధ్యేవ తే వికల్పయితారః * ద్వితీయేఽన్యోన్యం వివదమా
నానాం ప్రజానా మాక్రో చై ర్దహ్యమానకర్ణః కష్టం జీవతి. తత్రాపి
ప్రాడ్వివాకాదయః స్వేచ్ఛయా జయపరాజయా విదధానాః పాపే నాకీ
ర్త్యా చ భర్తార మాత్మ న శ్చార్థై ర్హ్యోజయన్తి. * తృతీయే స్నాతుం
భోక్తుం చ లభతే. భుక్తస్య చ యావ దధ్ధఃపరిణామ స్తావ దస్య విష
భయం న శామ్య త్యేవ భుక్త్యా. * చతుర్థే హిరణ్యప్రతిగ్రహాయ హ
స్తం ప్రసారయ న్నే వోత్తిష్ఠతి. * పంచమే మన్తచిన్తయా మహాన్త
మాయాన మనుభవతి. తత్రాపి మన్త్రిణో మధ్యస్థా ఇ వాన్యోన్యం
మిధ స్సంభూయ దోషగుణై ర్దూతచారవాక్యాని శశ్యాశక్యతాం దేశ
కాలకార్యావస్థా శ్చ స్వేచ్ఛయా విపరివర్తయన్తః స్వపరిమిత్త్రీమణ్డలా
న్యపజీవన్తః బాహ్యభ్యంతరాం శ్చ కోపా స్సూఢ ముత్పాద్య ప్రకాశం
ప్రశమయన్త స్సన్విస్త్వామన మవశ మవగృహ్ణన్తి * షష్ఠే సైవ్వివిహారో
మన్త్రో వా సేవ్యః. సోఽ సైవ్వితావాన్ సైవ్వివిహారకాలో యస్య తిస్ర
స్త్రిపాదోత్తరా నాడికాః. * సప్తమే చతురద్గబల ప్రత్యవేక్షణప్రయా
సః. * అష్టమేఽస్య సేనాపతిసఖస్య విక్రమచిన్తాక్షేణః.

పున రుపా సైవ్వివ సంధ్యాం * ప్రథమే రాత్రివిభాగే గూఢ
పురుషా ద్రష్టవ్యాః. తన్ముఖే చాతినృశంసా శ్చస్త్రాగ్నిరసప్రణధయోఽ

నుష్ఠేయాః. * ద్వితీయే భోజనానంతరం శ్రోత్రియ ఇన స్వాధ్యాయ
మారభతే. * తృతీయే తూర్యఘోషేణ సంవిప్తః * చతుర్థపఞ్చమా
శయీత కిల. కథ మి వాస్వాజనచింతాయానవిహ్వలమనసో వరాకస్య
నిద్రాసుఖ ముపనమేత్? * పునః స్వప్నే శాస్త్రుచింతా కార్యచింతారమ్భః.
* సప్తమే తు మన్త్రిగ్రహణా దూతాదిప్రేషణాని చ. దూతా శ్చ
నా మోధయత్ర ప్రియాఖ్యానలభానర్థాన్ వీరశుల్కబాధే వత్కాని
వశిజ్యయా వర్ధయంతః కార్య మవిద్యమాన మపి లేశో నోత్పాద్యాన
వరతం భ్రమన్తి. * అష్టమే పురోహితాదయోఽభ్యేత్యైవ మాహుః.
—‘అద్య దృష్టో దుస్స్వప్నః, దుస్థితా గ్రహః, శకునాని చాశుభాని,
శాస్త్రయః క్రియంతాం, సర్వ మస్తు సావర్ణ మేవ హిమసాధనమ్,
ఏవం సతి కర్తృగుణవ ద్భవతి, బ్రహ్మకల్పా ఇమే బ్రాహ్మణాః, కృత మేభిః
స్వస్త్రియసం కల్యాణతరం భవతి. తే చామీ కష్టదారిద్యా బహ్వా
పత్యా యజ్ఞానో వీర్యవన్త శ్చ, అద్యా ప్యప్రాప్తప్రతిగ్రహః, దత్తం
చైభ్యః స్వర్గ్య మాయుష్య మర్హిష్టనాశనం చ భవతి.’ ఇతి. బహు
బహు దాపయిత్వా తన్ముఖేన స్వయ ముపాంశు భక్షయన్తి.

త దేవ మహర్షిశ మవిహితసుఖలేశ మాయానబహుళ మవిరళ
కదర్భనం చ నయతో నయజ్ఞ స్యాస్తాం చక్రవర్తితా, స్వమణ్డలమాత్ర
మపి దురారతుం భవేత్. శాస్త్రుజ్ఞసమాజ్ఞానో హి య ద్దదాతి, య
న్తానయతి, య త్ప్రియం బ్రవీతి, త త్సర్వ మతిసంధాతు మిత్యవిశ్వాసః.
అవిశ్వాస్యతా హి జన్మభూమి రలక్ష్మ్యః. యావతా చ నయేన వినా లోక
యాత్రా, స లోకత ఏవ సిద్ధః. స తత్ర శాస్త్రే గార్భః. స్తనన్ధయోఽపి
హి తైస్తై రుపాయై స్తననపానం జనన్యా లిప్నతే. త దపా స్యాతియన్త్రీణా
మనుభూయంతాం యథేచ్ఛ మిన్ద్రియసుఖాని. యేఽప్యపదితన్తి ‘ఏవ మిన్ద్రి
యాణి జేతవ్యాని, ఏవ మరసిష్వర్గ స్త్రాజ్యః, సామాది రుపాయవగః,
స్వేషు పరేషు చాజనం ప్రయోజ్యః, సంధివిగ్రహచింత యైవ నేయః కా

లః, స్ఫుల్పౌఽపి సుఖావకాశో న దేయః ' ఇతి తై ర ప్యేభి ర్నన్ద్రిబకైర్యు
ష్కత శౌచిర్యాజితం ధనం దాసీగృహే ప్సేవ భుజ్యతే. కే చైవే వరాకాః,
యేఽపి మన్తకర్తృశా స్తన్ద్రికారా శ్చ క్రాజ్జీరస విశాలాక్ష బాహు
దన్ద్రిపుత్త్ర) పరాశర ప్రభృతయ, స్తైః కి మనిషద్వ్యగ్రో జితః? కృతం వా తై
శ్చాస్త్రా)నుష్ఠానమ్? తై రపి హి ప్రారభ్యేషు కాశ్యేషు దృష్టే సిద్ధ్యసిద్ధి?
పరస్త శ్చాపరద్భి రతిసంధీయమానా బహవః.

నన్ద్విద ముపపన్నం దేవస్య, య దుత సర్వలోకవన్ద్వ్యా జాతి,
రయాతయామం వయో, దర్శనీయం వపు, రషణిమాణా విభూతి; స్త
త్సర్వం సన్ద్వావిశ్వాసహేతునా సుఖోపభోగప్రతిబద్ధినా బహుమార్గవిక
ల్పనా త్సర్వకాశ్యే ష్వముక్తసంశయేన తన్త్రా)వాపే నైవ మాకృధా
వృధా. సన్ద్రి హి తేదన్ద్రినాం దశ సహస్రాణి, హయానాం లక్షత్రయ,
మనన్తం పాదాత మపి. పూర్ణా న్యేన హేమరత్నైః కోశగృహాణి, సర్వ
త్తైచ్చ జీవలోక స్సమగ్ర మపి యుగసహస్రం భుజ్జానోన తేకోష్ఠాగారాణి
రేచయిష్యతి కి మిద మపర్యాప్తం య దన్యార్జనాయాసః ప్రస్తూయతే?
జీవితం హి నామ జన్తవతాం చతుఃషష్ఠాన్యహాని. తత్రాపి భోగయోగ్య
మల్పాల్పం వయఃఖడ్జమ్ అపణ్డితాః పున రజయన్త ఏవ ధ్వంసస్తే. నాన్ది
తస్య వస్తునో లవ మ ప్యాస్వాదయితు మిహస్తే. కిం బహునా? రాజ్య
భారం భారక్షమే ష్వన్తరజ్గభూతేషు భక్తిమత్సు సమ ర్పియసఃప్రతి
రూపాభి రన్తఃపురికాభి రమమాణో గీతసత్తతపాసగోష్ఠి శ్చ యథర్తు
బద్నః, యథాధః కురు శరీరలాభమ్ - ఇతిషష్ఠాన్ద్రస్పృష్టభూమి రజ్జ
లిచుమ్బితమాడ శ్చిర మశేత. ప్రాహసీ చ్చ ప్రీతిపుల్లలోచనోఽన్తఃపుర
ప్రమదాజనః. జననాథ శ్చ సన్ద్రితముత్తిష్ఠః 'నను హితోపదేశా గ్గుర
చౌ భవన్తః; కిమితి గురుత్వవిపరీత మనుష్ఠితమ్?' ఇతి త ముత్థాప్య క్రీడా
నిర్భర మతిష్ఠత్.

అ తై తేషు దినేషు భూయో భూయః ప్రస్తుతేఽర్థే ప్రేర్యమాణో

మన్త్రివృద్ధేన వచసాఽభ్యుపేత్య మన సై వాచిత్రజ్ఞ ఇ త్యవజ్ఞాతవాః. అత్రైవం మన్త్రిణో మన స్యభూత్. “అహో మే మోహో ద్బాలిత్యమ్! అరుచితేఽర్థే చోదయన్ అక్షిగతోఽహ మస్య హాస్యో జాతః. స్పష్ట మస్య చేష్టానా మాయథాపూర్వ్యమ్. తథాహి, నమాం స్నిగ్ధం పశ్యతి, న స్థితపూర్వం భాషతే, న రహస్యాని వివృణోతి, న మాస్తే స్పృశతి, న వ్యసనే వ్యనుకమ్పతే, నోత్సవే వ్యనుగృహ్లాతి, న విలోభ్యవస్తూని ప్రేషయతి, న మత్సుకృతాని ప్రగణయతి, న మే గృహవార్తాం పృచ్ఛతి, న మత్పక్షా స్మృత్యవేక్షతే, న మా మాసన్న కాశ్యే వ్యభ్యస్తరీకరోతి, న మా మస్తః పురం ప్రవేశయతి అపి చ మా మనహేషు కమఃసు నియుక్తే, మదాసన మనైవ రవస్తభ్యమాన మనుజానాతి, మద్వైరిషు విస్రమ్భం దర్శయితి, మదుక్త స్యోత్తరం న దదాతి, మత్సమానదోషా నిగహాయతి, మర్తణి మా ముపహసతి, స్వమత మపి మయా వణ్యమానం ప్రత్యవక్షిపతి, మహార్హాణి వస్తూని మత్ప్రహితాని నాభినస్తతి, నయజ్ఞానాం ఫలితాని మత్సమక్షం మూఢై రుద్ధోషయతి సత్య మా హ చాణక్యః చిత్తజ్ఞానానువర్తినోఽనర్థా అపి ప్రియా స్సృన్యః; దక్షిణా అపి తద్భావబహిష్కృతా ద్వేష్యా భవేయః? ఇతి. తథాఽపి కాగతిః? అవినీతోఽపి న పరిత్యాజ్యః పితృపైతామహై రస్మాద్వృత్తై రయ మధిపతిః. అపరిత్యజన్తోఽపి క ముపకార మశ్రూయమాణవాచః కుర్తః? సర్వధా నయజ్ఞస్య వసంతభానో రశ్మ కేంద్రస్య హస్తే రాజ్య మిదం పతితమ్. అపి నా మాపదో భావిన్యః ప్రకృతిస్థ మేన మాపదయేయః. అనర్థేషు సుల భవ్యభీకేషు క్వచిదుత్పన్నోఽపి ద్వేషః సద్వృత్త మస్తే న రోచయేత్? భవతు భవితా తావ దనధణః. స్తమ్భితపిశునజహ్వా యధాకథంచి దభిప్రపద స్తిష్ఠేయమ్” ఇతి.

ఏవం గతే మన్త్రిణి, రాజని చ కామవృత్తే, చంద్రసాలితో నా మాశ్చ కేంద్రామాత్య స్యేంద్రసాలితస్య సూను, రసద్వృత్తః పితృనిర్వాసితో

నామ భూత్వా, బహుభి శ్చారణగణై ర్భవీభి రనన్యకౌశలాభి శ్చిల్ప
కారిణీభి, రనేకచ్ఛన్నకింకరై శ్చ గూఢపురుషైః, పరివృతోఽభ్యేత్య,
వివిధాభిః క్రీడాభి నిహారభద్ర మాత్మసా దకనోత్. అమునా చైవ
సంక్రమేణ రాజన్యాస్పద మలభత లబ్ధరస్థిశ్చ సయద్య ద్వ్యసన మా
రభతే త త్తదే త్యవర్ణయత్.

దేవ, యథా * మృగయా సన్యాపకారికీన తథాఽన్యత్. అత్ర హి
వ్యాయామోత్కర్తా దాప త్సూపకర్తా దీర్ఘాధ్వలఙ్ఘ నక్షమో జఙ్ఘజవః,
కఫాపచరూ దారోఽన్యకముల మాశయాగ్నిదీప్తిః, మేదోఽపకర్తా
దఙ్గానాం స్థేర్యకార్కశ్యాతిలాఘవాదీని, శీతోష్ణవాతవర్షక్షుత్పిపాసా
సహత్వం, సత్త్వా నామవస్థా న్తరేషు చిత్తచేష్టితజ్ఞానం, హరిణగవలగవ
యాదివధేన సన్యలోపప్రతిక్రియా, వృకవ్యాఘ్రాదిఘాతేన స్థలపథశల్య
శోధనం, శైలాటవీప్రదేశానాం వివిధకర్మక్షమాణా మాలోచన, మాట
వికవర్గవిసమ్భూతా, ముత్సాహశక్తి సంధుక్షణేన ప్రత్యేకవిత్తాసన, మితి
బహుతమాః గుణాః. * ద్యూతేఽపి ద్రవ్యరాశే స్త్రావ త్రాగా
దనుషమాస నూశయాదార్యం, జయపరాజయానవస్థానా ధర్మవిషాద
యో రవిధేయత్వం, పౌరుషైకనిమిత్త స్వామర్షస్య వృద్ధి, రక్షహస్తభూ
మ్యాది గోచరాణా మత్యంతదురుపలక్ష్యాణాం కూటకర్తౄణా ముపలక్ష
ణా దనస్త బుద్ధినైపుణ్యమ్, ఏకవిషయోపసంహారా చ్చిత్త స్వాతిచిత్ర
మైకాగ్ర్యమ్, అధ్యవసాయసహచరేషు సాహసేష్వభిరతిః, అతికర్కశపు
రుషప్రతిసంసర్గా దనన్యధర్షణీయతా, మానావధారణ మకృపణం చ శరీ
రయాపన మితి. * ఉత్తమాజ్ఞనోపభోగేఽప్యర్థధర్మయో స్సఫలీకర
ణం, పుష్కలః పురుషాభిమానః, భావజ్ఞానకౌశల, మలోభక్లిష్ట మాచే
ష్టిత, మఖిలాసు కలాసు నైచక్షణ్య, మలభ్రోపలబ్ధి లభానురక్షణ రక్షి
తోపభోగ భుక్తానుసంధాన రుప్తానుసయాది వ్యజస్ర మభ్యుపాయరచన
యా బుద్ధివాచోః పాటవ, ముత్కృష్టేష్టశరీరసంస్కారా త్సుభగవేష

తయా లోకసమ్భావనీయతా, పరం సుహృత్ప్రియత్వం, గరీయసీ పరిజన
వ్యపేక్షా, స్మితపూర్వాభిభాషిత్య, ముద్రిక్తసత్త్వతా, దాక్షిణ్యానువ
ర్తన, మపత్యోత్పాదనే నోభయలోకశ్రేయస్కరత్వ, మితి. * పానేఽపి
నానావిధలోగభజపటీయసా మాసనానా మాసేవనాత్ స్పృహణీయవ
యోవ్యవస్థాపన, మహంకారప్రకర్షా దశేషదుఃఖతిరస్కరణ, మగ్గజరా
గదీపనా దజ్ఞనోపభోగశక్తి సంధుక్షణ, మపరాధప్రమార్జనా న్తానశ్లో
న్దార్జన, మశ్రావ్యశంసిభి రనగ్గళప్రలాపై ద్విశ్వాసోపబృంహణం, మత్స
రాననుబద్ధా దానన్దైకతానతా, శబ్దాదీనా మింద్రియార్థానాం సాతత్యే
నానుభవః, సంవిభాగశీలతయా సుహృద్వర్తనంవర్ధన, మనుషమాన మజ్ఞ
లావణ్య, మనుత్తరాణి విలసితాని, భయార్తిహరణా చ్చ సాక్ష్యామి
కత్వ మితి * వాక్పారుష్యం దణ్డోదారుణో మాషణాని చార్థానా
మేవ యథావకాశ మాషకారికాణి. న హి ముని రివ నరపతి రుపశమ
రణి రభిభవితు మరికుల మల, మవలబ్ధితుం చ లోకతన్త్రమ్.—ఇతి.

అసా వపి గురూపదేశ మి వాత్యాదరేణ తస్య మత మన్వవర్తత.
తచ్ఛీలానుసారిణ్య శ్చ ప్రకృతయో విశృంభణ మసేవన్త వ్యసనాని. సర్వ
శ్చ సమానదోషతయా న కస్యచి చ్చిదాన్వేషణా యాయతిష్ట. సమా
నభర్తృప్రకృతయ స్తన్తాధ్యతాః స్వాని కర్తృఫలా న్యభత్యుర్థ. తతః
క్రమా దాయద్వారాణి వ్యశీర్యన్త వ్యయముఖాని విటవిధేయతయా
విభో రహరహ ర్వ్యవర్ధన్త. సామస్తపారజానపదముఖ్యా శ్చ సమాన
శీలత యోపారూఢవిస్రమ్భేణ రాజ్ఞా సజానయః పానగోష్ఠీ వ్యభ్యన్తరీ
కృతాః స్వం స్వ మాచార మత్యచారిషుః తదజ్ఞనాసు చానేకాపదేశపూర్వ
మపాచరన్త రేన్ద్రః. తదన్తఃపురేషు చామీ భిన్నవృత్తేషు మస్తత్రా
సా బహుసుఖై రవర్తన్త. సర్వశ్చ కులాజ్ఞనాజనః పాంసులజనభగ్గీ భాషణ
రతో, భగ్నుచారిత్రయన్ద్రీణ, స్త్రీణా యా వ్యగణయిత్వా భర్తృత్వా,
ధాతుగణమన్ద్రీణా న్యశృణోత్. తన్మూలా శ్చ కలహా స్సామర్థ్యాణా

ముదభవత్. అహస్యస్త దుర్బలా బలిభిః. అపహృతాని ధనవతాం ధనాని తస్మాదాదిభిః. అపహృతపరిభూతయః ప్రహతా శ్చ పాతకవఘాః. హతబాధ వాః హృతవిత్తా వధబద్ధాతురా శ్చ ముక్తకణ్ఠా మాక్రోశ స్మశ్రుకణ్ఠ్యాః ప్రజాః దణ్డ శ్చాయథాప్రహితో భయక్రోధా వజనయత్. కృశకుః ష్మిషు లోభః పద మధత్త. విమానితా శ్చ తేజస్విన్తో మానే నాద హ్యస్త. తేషు తేషు చాప్యిత్యేషు ప్రాసర స్పరోపజాపాః.

తదా చ మృగయువేష మృగ బాహుశ్య వర్ణ నే నాద్రిద్రోణీ రనప సారమాగ్ధా శ్శుష్కతృణవంశగుల్మః ప్రవేశ్య ద్వారతోఽగ్నివిసగౌ, ర్వాఘ్నూదివధే ప్రోత్సాహ్యా తన్ముఖపాతనై, ర్జిప్తకూపతృష్ణోత్పాదనే నాతిదురహరితానాం ప్రాణహారిభిః తుత్పిపాసాభివర్ధనై, స్త్రోణగుల్మ గూఢచ్ఛన్నతటప్రదరపాతహేతుభి ర్విష్వగ్విసరవిచ్ఛిన్నానుయాతృత యైకాకీకృతానాం యథేష్టఘాతనై, ర్మృగజేహపరాద్ధైర్నా మేషుమో త్కుణై, సుపణబద్ధ మధిరు హ్యద్రిశృజ్గాణి దురధిరోహా ణ్యనన్యలత్యైః ప్రభింశనై, రాటవికచ్ఛద్గనా విపినేషు విరళసైనికానాం ప్రతిరోధనై, రక్షద్యూత పక్షియుద్ధ యాత్రోత్స వాదిసంకులేషు బలవదనుప్రవేశనై, రితరేహం హింసోత్పాదనై, ర్గూఢోత్పాదితవ్యలీకేభ్యోఽప్రియాశి ప్రకా శం లబ్ధ్వా సాక్షిషు త ద్విఖ్యా ప్యాకీర్తిగుప్తిహేతుభిః పరాక్రమైః, పర కళత్రేషు సుహృ త్వైనాభియోజ్య జారా స్ఫర్తృ నుభయం వా ప్రహృ త్య తత్సాహసోపన్యాసై, ర్యోగ్యనారీహరితానాం సంకేతేషు ప్రా గుప నిలీయ పశ్చా దభిదు త్యాకీర్తనీయైః ప్రమాపణై, రుషప్రలోభ్య బిలప్ర వేశనేషు నిధానఖననేషు మస్త్రసాధనేషు చ విఘ్న వ్యాజసాధై ర్వాఘ్న పాదనై, ర్మృతగజాధిరోహణాయ ప్రేర్య ప్రత్యపాయనిర్వర్తనై, ర్వాఘ్నో హస్తిసం కోపయిత్వా లక్ష్మీకృతముఖ్యమణ్డలేష్వపక్రమణై, ర్దాయాద్యర్థే వివదమానా నువాంశు హత్వా ప్రతితే ష్వయశఃపాతనై, సామస్తపు రజనపదే ష్వయథావృత్తా నప్రకాశ మభిప్రహృత్య తదై వ్విరినామఘా

షణ్ణై, రోగ్యాజ్ఞనాభి రహణ్ణిశ మభిరహయ్య రాజయత్ప్రేత్వాదనై, ర్వస్తాభరణమాల్యాజ్ఞరాగాదిషు రసవిధానకౌశలై, శ్చికిత్సాముఖే నామ యబృంహణై, రన్త్యై శ్చాభ్యుపాయై రశ్శ కేన్ద్రప్రయుక్తా స్తీక్ష్ణరసదాద యః ప్రక్షపితప్రవీర మనస్తవర్కకటకం జర్జర మకుర్వత్.

అథ వసస్తభాను ర్భానువమాణం నామ వానవాస్యం హోత్రా హ్యనస్తవర్కణా వ్యగ్రాహయత్. తత్పరామృష్టరాష్ట్రప్రగ్యన్త శ్చానస్తవర్కా త మభియోక్తుం బలసముత్థాన మకరోత్. సర్వసామస్తేభ్య శ్చాశ్చ కేన్ద్రః పాగుపే త్యాస్య ప్రియతరోభూత్. అపకేఽపి సామంతాః సమగంసత. గత్వా చాభ్యర్ణం సర్వదారోధసి న్యవిశత్. తస్మిం శ్చాన సరే మహాసామస్తస్య కుస్తలపతే రవన్తిదేవ స్యాత్కనాటకీయాం త్కౌత లోర్వశీం నామ చన్ద్రపాలితాదిభి రతిప్రశస్త సృత్తకౌశలా మాహూ యానస్తవర్కా సృత్తమద్రాక్షీత్. అతిరక్త శ్చభుక్తవా నిమాం వధూ త్తమామ్ అశ్శ కేన్ద్ర స్తు కుస్తలపతి మేకాస్తే సమభ్యధత్ - 'ప్రమత్త ఏష రాజా, కశత్రాణి నః పరామృశతి. కియ త్వవజ్ఞా సోధివ్యా ? మమ శత మస్తి హస్తి నాం, పశ్చ శతాని చ తే; త దావాం సంభూయ ముర లేశం వీర సేన, మృచీకేశ మేకవీరం, కోఙ్కరాపతిం కుమారగుప్తం, సాసి క్యనాథం చ నాగపాల ముపజపావః. తే చావశ్య మ స్యావినయ మస హమానా అస్తన్త తే నై ఘోషవర్ధరత్. అయం చ వానవాస్యః ప్రియం మే మిత్రమ్. అము నైనం దుర్విసీత సుగ్రతో వ్యతిషక్తం పృష్ఠతః ప్రహ రేమ, కోశవాహనం చ విభజ్య గృహ్ణీమః.' ఇతి. హృష్టేన చామునాఽభ్యుపేతే, వింశతిం వరాంశుకానాం పశ్చవింశతిం కాశ్చనకుఙ్కుమకమ్బ లానాం హోధృతికృ త్యాప్తముఖేన తై సామన్తై స్సంమస్త్యై తా నపి స్వమతా వస్థాపయత్. ఉత్తరేద్యు స్తేషాం సామన్తానాం వానవాస్యస్య చానస్తవమాణ సయద్వేషా దామిషత్వ మగమత్. వసస్తభాను శ్చ తతోశవాహన మవశీర్ణ మాత్మాధిష్ఠిత మేవ కృత్వా, 'యథాప్ర

యాసం యథాబలం చ విభజ్య, గృహ్ణీతః ; యుష్మదనుజ్జయా యేన
కేనచిదంశే నాహం తుమ్యా మితి శాత్యాత్సర్వానునత్తీ తే నై వామి
షేణ నిమిత్తీకృతే నోత్పాదితకలహః సర్వసామంతా నధ్వంసయత్. తదీ
యం చ సర్వస్వం స్వయ మే వాగ్రసత్. వానవాన్యం కేనచిదంశే నా
నుగృహ్య ప్రత్యావృత్య, సర్వమనన్తవమరాజ్య మాత్మసా దకరోత్.

అస్మిం శ్చన్తరే మన్త్రివృద్ధో పసురక్షీతః కైశ్చి న్నాలై స్సంభూ
య బాలమేనం భాస్కరవర్తాణ, మస్మై న జ్యాయసీం భగిసీం త్రయో
దశవర్షాం మజ్జువాదిసీ, మనయో శ్చ మాతరం మహాదేవీం వసుం
స్థరా, మాదా యాపసర్ప, న్నాపదోఽస్యా భావితయా దాహజ్వరేణ
దేహ మజహత్. అస్తాదృశై ర్నితై స్తన్వీత్వా మాహిష్టతీం భర్తృ
ద్వైమాతురాయ భ్రాత్రేఽమిత్రీవర్కణే సాపత్యా దేవీ దర్శితాఽభూత్.
తాం చార్యా మనార్యోఽసా వన్యథాఽభ్యమన్యత నిర్భత్సిత శ్చ
తయా 'సుత మియ మఖిణ్ణచారిత్రా రాజ్యాహం చికిషత్.' ఇతి నై
ర్ముణ్యా త్త మేనం బాల మజిఘాంసీత్. ఇదం తు జ్ఞాత్వా దే వ్యాహ
మాజ్ఞప్తః 'తాత, నాలీజఙ్ఘ, జీవతాఽనే నార్భకేణ యత్ర క్వచిదవధాయ
జీవ. జీవేయం చే దహ మ ప్యేన మనుసరిష్యామి. జ్ఞాపయ మాం తేమ
ప్రవృత్తః స్వవార్తా మితి అహం తు సంకులే కథంచి దేనం నిర్గమయ్య
విధ్యాటవీం వ్యగాహిషి పాదచారదుస్థితం చైన మాశ్వాసయితుం
ఘోషే క్వచిదహం కానిచి ద్విశ్రమయ్య తత్రాఽపి రాజపురుషసంపాత
భీతో దూర మపహసరమ్. తత్రాస్య దారుణపిపాసాపీడితస్య వారిదాతు
కామః కూశేఽస్మి న్నపభ్రశ్య పతితః త్వయైవ మనుగృహీతః. త్వ మే
వా స్యాత శ్శరణ మేధి విశరణస్య రాజసూనోః. - ఇ త్యజ్జలి మబధ్నాత్.

'కిమియా జాత్యాఽస్య మా తే' త్యనుయుక్తే మ యాఽము
నోక్తం 'పాటలీపుత్రస్య వశిజో వైశ్రవణస్య దుహితరి సాగరదత్తాయాం
కోసలేన్ద్రా త్కుసుమధన్వనోఽస్య మాతా ఖా తేతి. 'య ద్యేవ మేత

న్దాతు ర్న త్పితు శ్చైకో మాతామహ' ఇతి సన్నేహం త మహం సస్వతే. వృద్ధే నోక్తం సిద్ధదత్తప్రత్యాగాం కతమ స్తే పి తే' తి. సుశ్రుత ఇ త్యుక్తః సోఽత్యహృష్యత్. అహం తు 'తం నయావలిప్తమశ్శకం నయే నై వోన్ముల్య బాల మేనం పిత్రే' పదే ప్రతిష్ఠాపయేయ మితి ప్రతి జ్ఞాయ, కథ మ వ్రైసానాం త్సుధం త్పయేయ మి' త్యచింతయమ్. తావ దాపతితౌ చ క స్యాపి వ్యాధస్య త్రీ నిఘా నతీత్య చ్చా మృగౌ, స చ వ్యాధః. తస్య హస్తా దనశిష్ట మిషుద్వయం కోదణ్డం చాక్షిప్య తా వపథి షమ్ ఏక శ్చ సపత్నాకృతోఽన్య శ్చ నిష్ప త్నాకృతోఽపతత్. తం చై కం మృగం దత్త్వా మృగయవే,ఽన్య స్యాపిలోమత్వచః క్లో మాపోహ్య, నిష్కులాకృత్య, ఏకృ త్యోర్వస్థిగ్రీవాది, శూలాకృత్య దావాక్షాగేషు, తప్తే నామిషేణ తయో రాత్నన శ్చ త్సుధ మత్యతార్దమ్. ఏతస్మి న్సమణి మత్యేష్టవే నాతిహృష్టం కిరాత మస్మి పృష్టవాః. - 'అయి, జానాసి మాహిష్కతీ.వృత్తాన్తమి'తి. అసా వాచప్త 'తత్ర వ్యాఘ్రత్వచో దృతీ శ్చ విక్రీ యా ద్వై వాగతః కిం న జానామి? ప్రచణ్డవర్తా నామ చణ్డవర్తానుజోఽమి త్తీవర్తదుహితరం మజ్జివాదినీం విలిప్తు రభ్యే తీతి? తే నోత్సప్నాన్తరా పురీ ' అథ కణ్ణే జీణే ముబ్రవమ్.

“ధూర్తోఽమి త్తీవర్తా, దుహితరి సమ్యక్ప్రతిపత్త్యా మాతరం విశ్వాస్య, తన్ముఖేన ప్రత్యాకృప్య బాలకం జిఘాంసతి. త త్ప్రేతిగత్య కుశల మస్య మద్వార్తాం చ దేవ్యై ర్హాలా నివేద్య, పునః 'కుమార శ్శార్దూ లభక్షిత్.' ఇతి ప్రకాశ మాక్రోశః కార్యః. స దుర్మతి రన్తఃప్రీతో బహి ర్దుఃఖం దర్శయన్ దేవీ మనునేష్యతి. పున స్తయా త్వన్ముఖేన స వాచ్యో 'యదపేక్షయా త్వన్త త మత్యక్రమిషం సోఽపి బాలః పాపేన మే పరలోక మగాత్. అథ తు త్వదాదేశకారి జ్యేవాహమ్.' తథోక్తః ప్రీతిం ప్రతిప ద్యాభిపత్యతే పున రనేన వత్సనాభనామ్నా మహావిషేణ సన్నియ తోయం, తత్ర మాలాం మజ్జయిత్వా, తయా స వక్షసి ముఖే చ హస్త

వ్యూః 'స ఏ వాయ మసిప్రతిహారః పాపీయస స్తవ భవతు. య ద్యస్త్రివ త్రివ్రతే' తి. పున రనే నాగదేన సంగమితేఽ మృసి తాం మాలాం మజ్జ యిత్వా, స్వదుహితే దేయాత్. మృతేతు తస్మిన్, తస్యాంచ నిర్వికా రాయాం సత్యాం, స తీ త్యేవైనాం ప్రకృతయోఽ నువర్తిష్యస్తే పునః ప్రచణ్డవర్మాణే సందేశ్యమ్ 'అ నాయక మిదం రాజ్య మనే నైవ సహ బాలి కేయం స్వీకా ర్యే'తి. తావ దావాం కాపాలికవేషచ్ఛన్నా దేవైస్త్రి వ దీయమానభిక్షౌ పురా ధృహి రుపశ్చ శానం వత్సావ్యః. పున రార్య ప్రాయాన్ పౌరవృద్ధా నాప్తాం శ్చ మన్త్రివృద్ధా నేకాస్తే బ్రవీతు దేవీః—స్పృషేఽద్య మే దేవ్యా విన్ధ్యవాసిన్యా కృతః ప్రాసాదః—'అ ద్య చతుర్థేఽహని ప్రచణ్డవర్మా మరిష్యతి, పశ్చామేఽహని కేవాతటవర్తిని మద్భవనే పరిత్యజన్యం, జనేషు నిర్గతేషు, కవాట ముద్ధాట్య త్వత్సు తేన సహ కోఽపి ద్విజకుమారో నిర్యాన్యతి. స రాజ్య మిద మనుపాల్య, బాలం తేప్రతిష్ఠాపయిష్యతి. స ఖలు బాలో మయా వ్యాఘ్రీహూపయా తిరస్కృత్య స్థాపితః సా చేయం వత్సా మజ్జివాదినీ తస్య ద్విజాతిదార కస్య దారత్వే నైవ కల్పి తే'తి. త దేత దతిరహస్యం యుష్మా స్వేవ గుప్తం తిష్ఠతు యావ దేత దుపవత్య త'ఇతి.

స సాంప్రత మతిప్రీతః ప్రచూతః. అర్థ శ్చాయం యథాచిన్తిత మనుష్ఠితోఽభూత్. ప్రతిదిశం చ లోకవాదః ప్రాసర్పత్. 'అహం మహాత్మ్యం పతివ్రతానామ్ ! అసిప్రహర ఏవ హి స మాలాప్రహర స్తస్మిన్ జాతః స శక్య ముపధియక్త మేత త్క మేతి వక్తుం, యత స్త దేవ దత్తం దామ దుహిత్రే స్తనమణ్డన మేవ తస్యై జాతం, స మృత్యుః. యోఽస్యాః పతివ్రతాయా శ్శాసన మతివర్తతే స భ స్తైవ భవేది'తి.

అథ మహావ్రతివేషేణ మాం చ పుత్రిం చ భిక్షాయై ప్రవిష్టౌ దృష్ట్వా ప్రస్నుతస్తనీ ప్రత్యుత్థాయ హర్షాకుల మబ్రవీత్.—'భగవన్, అయ మజ్జలిః ; అనాథోఽయం జనోఽనుగృహ్యతామ్ అస్తి మ మైకః

స్వప్నః. స కిం సంశో న వేతి. మ యో క్తం ' ఫల మ స్యా దైవ ద్రక్ష్య
సీ'తి. 'య ద్యేవం, బహు భాగధేయ మస్యా ప్రా చాస్యాః. స ఖ ల్వస్యా
స్సానాభ్యశంసీ స్వప్నః.' ఇతి మద్దర్శనరాగబద్ధసాధ్వసాం మజ్జువాదిసీం
ప్రణమయ్య భూయ స్సా హషణగర్భ మబ్రూత. — ' తచ్చే న్నిథ్యా, సోఽ
యం యుష్మదీయో బాలకపాలీ శోష్వ మయా నిరోద్ధవ్య' ఇతి. అహ మపి
సస్తితం మజ్జువాదిసీరాగలీనదృష్టిలీఢధైర్యః 'ఏవ మ స్త్వి' త్యుక్త్వా లబ్ధ
భైక్షో నాలీజఙ్ఘ మాకార్య నిర్గమ్య తత శ్చ తం చానుయాంతం శనై రపృ
చ్ఛమ్ ' క్వాసా వల్పాయుః ప్రథితః ప్రచణ్డవ మే' తి. సోఽబ్రూత
'రాజ్య మిదం మ మే త్యపాస్తతజ్జో. రాజాఽఽస్థానమణ్డప ఏవ తిష్ఠ త్య
పాస్యమానః కుశీలవై రి'తి 'య ద్యేవ ముద్యానే తి ప్లే'తి తం జరస్త
మాదిశ్య, తత్ప్రాకారైకపార్శ్వేకస్యాంచి చ్ఛాన్యమతికాయాం మాత్రా
స్సమవతార్య, తద్రక్షణనియుక్తరాజపుత్రీః, కృతకుశీలవవేషలీలః, ప్రచణ్డ
వర్ణాణ మే త్యాన్వర్జజ్ఞయమ్.

అనురజ్జేతాతపే తు సమయే, జనసమాజజ్ఞానోపయోగీని సంహృ
త్య సృత గీత నానారుది తాది హస్తచక్రముణ మూర్ధపా దాలాతపా
దాపీడ వృశ్చిక మకరలబ్ధనాదీని మహోన్మద్వర్తనాదీని చ కరణాని, పున
రాదా యాదా యాసన్నవతికానాం ఘరికా స్తాభి రుపాహితవష్టా
చిత్రదుష్కరాణి కరణాని క్యేనపా తోతోశ్రపా తాదీని దర్శయన్,
వింశతిచాపాస్త్రాలావస్థితస్య ప్రచణ్డవర్తణః ఘరిక యైకయా ప్రత్యురసం
ప్రహృత్య జీవ్యా ద్వర్షసహస్రం వసస్తభాను రి త్యభిగర్జన్, మద్గోత్ర ము
త్కర్తు ముద్యతాసే క స్యాపి చారభటస్య పీఠాంసబాహుశిఖర మాక్ర
మ్య తావ తైవ తం విచేతీకుర్వన్, ఆకులం చ లోక ముచ్చక్షూకుర్వన్,
ద్విపురుషోచ్ఛ్రితం ప్రాకార మత్యలబ్ధయమ్ అవప్లుత్య చోపవసే 'మదను
పాలినా మేష పథా దృశ్యత' ఇతి బ్రువాణ ఏవ నాలీజఙ్ఘ సమీకృతసైక
తాస్పృష్టపాదన్యాసయా తమాలవీథ్యా చానుప్రాకారం ప్రాచా ప్రతి

ప్రధావితః, పున రవా వోచ్చిత్వేకచితత్వా దలక్ష్మపాతేన ప్రదుత్య
లక్ష్మితప్రాకారవప్రఖాతవలయ స్తస్యాం శూన్యమరికాయాం తూర్ణ మేవ
ప్రవిశ్య, ప్రతివిముక్తపూర్వవేష స్సహ కుమారేణ మత్కర్తృతుములరాజ
ద్వారదుఃఖలబద్ధవత్కా శ్శశానోద్దేశ మభ్యగామ్.

ప్రా గేవ తస్మిన్ దుర్గాగృహే ప్రతిమాధిష్ఠాన ఏవ మయా కృతం
భగ్నపార్శ్వన్ తైర్యఘాలప్ర స్తరస్థగితబాహ్యద్వారం బిలమ్. అథ గలతి
మధ్యరాత్రే, వర్షధరోపసితమహోరత్న భూషణపట్టనివసనా తం బిల మా
వాం ప్రవిశ్య తూష్ణీ మతిష్ఠావ దేవీతు పూర్వేద్యు రేవ యధార్థ మగ్ని
సంస్కారం మాలవాయ దత్వా, ప్రచణ్డవర్తణే చ, చణ్డవర్తణే తా మవ
స్థా మశ్చ కేంద్రోపధిక్యతా మేవ సంపిశ్య, ఉత్తరేద్యుః ప్రత్యుష సేవ పూర్వ
సంకేతితపా రామాత్యసామ స్తవృన్ దై స్సహభ్యేత్య, భగవతీ మర్చయి
త్వా, సర్వజనప్రత్యక్షం పరీక్షితకుక్షివైజస్యం తద్భవనం విధాయ, దత్త
దృష్టి స్సహజనేన స్థిత్యా, పటీయాంసం పటహశబ్ద మకారయత్. అణ
తరస్థప్రవిష్టేన తేన నాదే నాహం దత్తసంజ్ఞః, శిర సై పూర్తిప్య స
ప్రతిమం లోహపాదపీఠ మాసలపురుషప్రయత్న దుశ్చల ముభయకరవిధృ
తై కపార్శ్వ మేకతో నివేశ్య నిరగమమ్, నిరగమయం చ కుమారమ్.
అథ యథాపూర్వ మర్చయిత్వా దుర్గా ముద్ధాతితకవాటః ప్రత్యక్షీభూయ
ప్రత్యయహృష్టదృష్టి స్పష్టరోమాఞ్చ ముద్యతాఞ్జలి రూఢవిస్మయం చ
ప్రశీషత స్త్రీః ప్రకృతీ రభ్యధామ్ “ఇత్థం దేవీ విధ్యవాసిని మన్తుభేన యుష్మా
నాఞ్జాపయతి ‘మయా సకృపయా శార్దూలరూపేణ తిరస్కృ త్యాద్య పౌ
ప్ర త్త మేన మద్య ప్రభృతి మత్పు త్రోతయా మన్దమాతృపక్ష ఇతి పరిగృహ్లా
న్తు భవంతః.’ ఇతి. అపి చ దుర్ఘటకూటకోటిఘటనాపాటవప్రకటశార్యనిఘ్న
రాశ్చ కఘటఘటనాశ్చానం మాం మన్యధ్వ మన్య రక్షితారమ్. రక్షానిర్వేశ
శ్చాస్య స్వ సేయం సుభూ రభ్యనుజ్ఞాతా మహ్య మార్య యే”తి. శ్రు
త్వైత దహేహ! భాగ్యవా భోజవంశో! యన్య త్వమార్యాదస్తో నాథ

ఇ త్యప్రీయస్త ప్రకృతయః. సా తు వాచా మగోచరాం హర్షావస్థా మ
స్మృతే నై శ్వశ్శూః, తదహ రేవ చ యథావ దగ్రాహయ స్తజ్జువాదినీ
పాణిపల్లవమ్. ప్రపన్నాయాం చ యామిన్యాం సమ్యగేన బిలంప్రత్యపూ
రయమ్. అలబ్ధరస్థి శ్చ లోకో నష్ట ముచ్చిచింతాదికథనై రభ్యుపాయాన్తర
ప్రయుక్తై ర్దివ్యాంశతా మేవ మమ సమర్థయమానో మదాజ్ఞాం నాత్య
వర్తత. రాజపుత్రి స్యార్యాపుత్రి ఇతి ప్రభావహేతుః ప్రసిద్ధి రాసీత్.
తం చ గుణవ త్యహని భద్రాకృత ముపనాయ్య, పురోహితేన, పారయ
స్మీతిం, రాజకార్యా ణ్యన్వతిష్ఠమ్.

అచింతయం చ — 'రాజ్యం నామ శక్తిత్రయాయ త్తమ్; శక్తయ
శ్చ మస్త్రప్రభాఘాతాహః పరస్పరానుగృహీతాః కృత్యేషు క్రమస్తే;
మస్త్రేణ హి వినిశ్చయోఽర్థానాం, ప్రభావేణ ప్రారమ్భః, ఉత్సాహేన
నిర్వహణమ్. అతః పశ్చాద్యమస్త్రీమూలో, ద్విరూపప్రభావసంస్థ, శ్చ తు
ర్గుణోత్సాహవిభావో, ద్విస ప్రతిప్రకృతిపత్తిః, పద్మణిసలయ, శ్చ క్షిప్తిపు
ష్పఫల శ్చ సయవసస్పతి ర్క్షేతు రుపకరోతు. స చాయ మనేకాధికర
ణత్వా దసహాయేన దురుపజీవ్యః. య స్త్వయ మార్యకేతు ర్నా మా
మిత్తివర్కమస్త్రీ స కోసలాభిజనత్వాత్తు మారమాతృపత్నీ మస్త్రీగుణై
శ్చ యుక్తః. తన్నతి మవమ త్వైవ ధ్వస్తోఽమిత్తివర్కా. స చే ల్లబ్ధః, పేతల
మితి. అథ నాలీజఙ్ఘం రహ స్యశిక్షయమ్. "తాత, ఆర్య మార్యకేతు మేకా
స్త్రేబ్రూహి 'కో న్వేష మాయాపురుషో య ఇమాం రాజ్యలక్ష్మీ మనుభ
వతి? స చాయ మస్తద్బాలో భుజగ్లే నామునా పరిగృహీతః. కి ముగ్ధీర్యేత?
గ్రస్యేత వే తి స య ద్వదిష్యతి త దస్మి బోధ్య" ఇతి. సోఽన్య కైవం
మా మావేదయత్. "ముహూ రుపాన్యప్రాభృతైః, ప్రవర్త్య చిత్రాః కథాః,
సంవాహ్యా పాణిపాద, మతివిస్రమ్భద స్తక్షణం త మప్రాతుం త్వనుపదిష్టేన
సయేన. సోఽప్యేవ మకథయత్. ' భద్ర, మైవం వాదీః. అభిజనస్య శుద్ధిద
ర్శన, మసాధారణం బుద్ధినైపుణ్య, మతిమానుషం ప్రాణబల, మపరిమాణ

మాదార్య, మత్యాశ్చర్య మత్రైకాశల, మనల్పం శిల్పజ్ఞాన, మనుగ్రహార్ద్రం
 చేత, స్తేజ శ్చాప్యవిషహ్య మభ్యమిత్రీణ, మి త్యస్తి న్నేవ సన్నిపాతితా
 గుణాః యేఽన్య త్రైకైకశోఽపి దుర్లభాః. ద్విషతా మేష చిరబిల్వ
 ద్రుమః, ప్రహ్వనాం తు చందనతరుః; త ముద్భృత్య నీతిజమ్భన్య మశ్మక
 మిమం చ రాజపుత్రం పితౄ పదే ప్రతిష్ఠిత మేవ విద్ధి. నాత సంశయః
 కార్య' ఇతి." త చ్చాపి శ్రుత్వా భూయో భూయ శ్చోపసాధాభి ర్విశోధ్య
 తం మే మతిసహాయ మకరవమ్. తత్సఖ శ్చ సత్యశౌచయుక్తా సమాత్యా
 స్త్వివిధవ్యజ్ఞానాం శ్చ గూఢపురుషా నుదపాదయమ్. తేభ్య శ్చోపలభ్య
 లుబ్ధసమృద్ధ మత్యుత్సిక్త మవిధేయప్రాయం చ ప్రకృతిమణ్డల, మలుబ్ధతా
 మభిఖ్యాపయన్, ధార్మికత్వ ముద్భావయన్, నాస్తికాన్ కదర్థయన్,
 కట్టకాన్విశోధయ, స్సమిత్రోపధీ రపఘ్నన్, చాతుర్వర్ణ్యం చ స్వధర్మ
 కర్తనుస్థాపయన్, 'అభినమాహరేయ మర్థాన్, అర్థమూలా హి దణ్డవి
 శిష్టకర్తారమ్భాః, న చాన్య ద స్తి పాపిష్ఠం తత్ర దౌర్బల్యా ది' త్యాక
 లయ్య యోగా నన్యతిష్ఠమ్.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదణ్డనః కృతౌ దశకుమారచరితె

విశ్రుతచరితం నామ

అష్టమ ఉచ్ఛావసః.

ఉత్తర పీఠికా.

వ్యచింతయం చ — సర్వోఽప్యతిశూరః సేవకవర్గో మయి తథా
 నురక్తో యథాఽఽజ్ఞయా జీవిత మపి తృణాయ మన్యతే. రాజ్యద్వితయ
 సైన్యసామగ్ర్యా చ సిత్యాచ నాహ మశ్చ కేశా ద్వసంతభానో య్నానః
 అతో వసంతభానుం పరాజిత్య విదగ్భాధిపతే రనంతవర్తణస్తనయం భా
 స్కరవర్తాణం పిత్రే పదే స్థాపయితు మల మస్తి. 'అయం చ రాజనూను
 ర్భవాన్యా పుత్రైశ్చైవ పరికల్పితః. అహం చాస్య సాహాయ్యే నియుక్తః'
 ఇతి సర్వత్ర కింపదస్తీ సంజాతాస్తి. అతస్థా శ్చాస్మి న్భాస్కరవర్తణి
 రాజతనయే 'అయ మస్తత్సామినో ఽనంతవమః-ణః పుత్రో' భవా
 న్నాః ప్రసాదా దేతద్రాజ్య మవాప్సుతి' ఇతి బద్ధాశా వర్తంతే. అశ్చ
 కేశసైన్యం చ రాజనూనో ర్భవానీసాహాయ్యం విదిత్వా 'దైవ్యాః శక్తేః
 పురో న బలవతీ మానవీ శక్తేః' ఇ త్యస్తాభి ద్విగ్రహే చలచిత్త మి మౌ
 పలత్యతే. అతత్యా శ్చ మాలాః ప్రకృతయః ప్రథమ మేవ రాజను
 తాభ్యుదయాభిలాషిణ్య ఇదాసీం చ పున ర్కయా దానమానాద్యావర్జ
 నేన విశ్వాసితా విశేషేణ రాజపుత్ర మే వాభికాక్షున్తి. అశ్చ కేంద్రాస్స
 రక్తా శ్చ భృత్యా మదీయై ద్విశ్వాస్యతమైః పురుషైః ప్రభూతాం ప్రీతి
 ముత్పాద్య మదాజ్ఞయా రహ సీ త్యుపజప్తాః — 'యూయ మస్మన్ని
 త్రాణి, అతోఽస్తాకం శుభోదర్శం వచో వాచ్య మేవ. అత్ర భవా
 న్నా రాజనూనో సాహాయ్యకాయ పీశుతం విశ్రుతం నియుజ్య, తద్ధస్తే
 నాశ్చ కేంద్రస్య వసంతభానోస్తత్పక్షే స్థిత్యా యే చానేన నహ యో
 త్యున్తే తేహ మ ప్యన్తో నిర్దిష్టః. యావ దశ్చ కేంద్రేణ న జన్యవృత్తి ర్న
 జాత స్తావ దేన మనంతవమః-తనయం భాస్కరవర్తాణ మనుసరత. యే

ఏవం కరోతి స ఏతథయా భూయసిం ప్రవృత్తి మాసాద్య సపరిజనః
సుఖేన నివర్త్యతి; స చే ద్భవాసీతిశూలవధ్యో భవిష్యతి. ఆర్యం విశ్రు
తం ప్రతి భవాన్యా చాజ్ఞప్త మస్తి, య దేకవారం సర్వేషాం కథ యేతి.
అతోఽయ మస్తాకం యుష్మాభిః సహ మైత్రి మవబు ధ్యాన్మన్మథేన
సర్వేభ్యో వార్తాం తాం నివేదయతి.' ఇతి. తేఽశ్చ కేన్ద్రాస్తరజ్జభృత్వా
రాజసూనో ర్భవాసీవరం విదిత్వా పూర్వ మేవ భిన్నమనసో విశేష
తశ్చ మదీయ వచనం శ్రుత్వా సర్వేఽపి మద్వశే సమభవన్.

ఏతం సర్వ మపి నృతాంత మవబు ధ్యాశ్చ కేశేన వ్యచిన్తి.—
'య ద్రాజసూనో ర్మలాః తే సర్వేఽప్యేన మేన ప్రభు మభిలషన్తి.
మదీయ శ్చ బాహ్య ఆభ్యస్తరో భృత్యవర్గో భిన్నమనా ఇవ లక్ష్మతే.
ఏషం య ద్యహం క్షమా మవలమ్బ్య గృహ ఏవ స్థాస్యామి తత ఉత్ప
న్నోపజాపం స్వరాజ్య మపి పరిత్రాతుం న శక్యామి అతో యావతా
భిన్నచిత్తేన మదవబోధకం ప్రకటయతా మద్భలేన సహ మిధోవచనం న
సంజాతం తావ తైవ తేన సాకం విగ్రహం రచయామి. ఏవం విహితే
సోఽవశ్యం మదగ్రే న క్షణ మప్యవస్థాస్యతి.' ఇతి నిశ్చి త్యాన్యాయేన
పర రాజ్యక్రమణ దురాశాప్రేతః సపైన్యో మృత్యుముఖ మి వాన్త
తైస్య మభ్యయాత్. త మభ్యాయాన్తం విదిత్వా రాజపుత్రః పురో
ఽభవత్. అతోఽశ్చ కేన్ద్ర మేవ తురగాధిరూఢ ఆయాన్త మభ్యసరమ్.
తావ త్సర్వా ఏవ తత్సేనా 'య దయ మేతావతోఽపరిమిత స్యాత్స
తైస్య స్వోప క్యేక ఏ వాభ్యాగచ్ఛతి, తత్ర భవాసీవర ఏ వాసాధా
తణం కారణం, నాన్యత్.' ఇతి నిశ్చి త్యాలేఖ్యలిఖితా ఇ వావస్థితా.
తతో మయాఽభిగమ్య సద్గరాయ సమాహూతో వసన్తభానుః సమేత్య
నూ మసిన్ధూరేణ దృఢ మభ్యవన్. అహం చ శిక్షావిశేషవిఫలిత
తదసిప్రహరః ప్రతిప్రహరేణ తం ప్రహ త్యావకృత్తే తద్ధరోఽన
నా వినిపాత్య తతైస్నికా సవదమ్.— 'అతః పర మపి యే యుయు

త్వమౌ భవంతి తే సమేత్య మయా యుధ్యంతామ్. స చే ద్రాజతనయ
చరణప్రణామం విధాయ తదీయాః సంతః స్వస్వవృత్త్యుపభోగపూర్వకం
నిజాన్నిజా సథికారాన్నిశ్శబ్దం పరిచాలయంతః సుఖే నావతిష్ఠన్తు.'
ఇతి. మద్వచనశ్రవణానంతరం సర్వేఽప్యశ్చ కేన్ద్రసేవకాః స్వస్వవాహ
నా త్సహసావతీర్య రాజసూను మానమ్య తద్వశవర్తినః సమభవన్.
తతోఽహం తదశ్చ కేన్ద్రరాజ్యం రాజసూనుసా ద్విధాయ తద్రక్షణార్థం
మాలాన్సాని సథికారిణో నియుజ్యాత్మీయే నాశ్చ కేన్ద్రసైన్యేన చ సా
కం విదర్భా సభ్యేత్య రాజధాన్యాం తం రాజతనయం భాస్కరవర్మాణ
మభిషిచ్య పితౄ సదే న్యవేశయమ్.

ఏకదా చ మాత్రా వసుమత్యా సహవస్థితం తం రాజానం వ్యజ
జ్ఞపమ్ — 'మ యైకస్య కార్య స్సారమ్భ శ్చిక్షీర్షి తోఽస్తి. స యావ
న్న సిద్ధతి తావత్తయా స కు త్రా ప్యేక త్రావస్థాతుం శక్యమ్. అత
ఇయం మద్భార్యా త్వద్భగినీ మజ్జువాదినీ కియన్త్యహాని యుష్మదన్తిక
ఏవ తిష్ఠతు. అహం చ యావ దిప్తజనోపలబ్ధయే కియన్త మప్యనేహనం
భవం విభ్రమ్య త మాసాద్య పున రత్ర సమేష్యామి.' ఇత్యాకర్ణ్య
మాత్రాఽనుమతేన రాజ్ఞాఽహ మగాది. — 'య చేత దన్తాక మేతద్రా
జ్యోపలమ్భలక్షణ సైన్యతావతోఽభ్యుదయ స్సాసాధారణో హేతు ర్భ
వా నేవ. భవన్తం వినా క్షణ మప్యస్థాభి రియం రాజ్యధురా న నిర్వా
హ్య. అతః కి మేవం వక్తి భవాన్?' ఇత్యాకర్ణ్య మయా ప్రత్యవాది. —
'యుష్మాభి రయం చిన్తాలఘోఽపి న చిత్తే కరణీయః. యుష్మద్వృహే
యః సచివర్ష మూర్యకేతు రస్తి స ఈదృగ్విధానా మనేకేషాం రా
జ్యానాం ధుర ముద్వోధుం శక్తః. తతన్తం తత్ర నియుజ్యాహం గమ
ష్యామి.' ఇత్యాదివచనసన్దోహైః ప్రలోభితోఽపి సజననీకో నృహేఽనేకై
రాగ్రహైర్హం కియన్త మపి కాలం ప్రయాణోపక్రమా స్మ్యవర్తయత్.
ఉత్కలాధిపతేః ప్రవణ్ణవర్తణో రాజ్యం మహ్యం ప్రాదాత్. అహం చ

తద్రాజ్య మాత్మసా త్కృత్వా, రాజాన మామన్త్ర్య యావ త్త్వద స్వేషణాయ ప్రయాణోపక్రమం కరోమి, తావదే వాణ్ణనాథేన సింహవ ర్క్షణా స్వసాహాయ్యా యాకాణ్యోఽత్ర సమాగతః పూర్వపుణ్యపరి పాకా త్స్వామినా సమగంసి.— ఇతి.

తత స్తే తత్ర సజ్గతా అపహరవన్తోపహరివర్తార్థపాలప్రమతిమిత్త్రీ గుప్తమన్త్రీగుప్తవిశ్రుతాః కుమారాః, పాటలిపురే యావరాజ్య ముప భుజ్జానం సమాకారణే పూర్వకృతసంజ్ఞేతం వామలోచనయా భార్య యా సహ కుమారం సోమదత్తం సేవకై రానాయ్య సరాజవాహనాః సమ్భూ యావస్థితా మిధః సంప్రమోదనంవలితాః కథా యావ ద్విదధతి, తావ త్పుష్పపురా ద్రాజ్యో రాజహంస స్యాజ్ఞాపత్త్రీ మాదాయ సమా గతా రాజపురుషాః ప్రణమ్య రాజవాహనం వ్యజ్జిహ్వ.— ‘స్వామి, ఏతజ్జనకన్య రాజహంస స్యాజ్ఞాపత్త్రీ గృహ్యతామ్.’ ఇ త్యాకర్ణ్య రాజ వాహనః సముత్థాయ భూయోభూయః సాదరం ప్రణమ్య నదసి త ద్రాజ్ఞా పత్త్రీ మగ్రహీత్. శిరిసి చాధాయ తత ఉత్తా ర్యోత్కీల్య సర్వేషాం శృ ఙ్ఖతా మే వావాచయత్.— “స్వస్తి, శ్రీః, పుష్పపురరాజధాన్యాః శ్రీ రాజహంసభూపతి శ్చమ్యానగరి మధివసతో రాజవాహనప్రముఖా న్కు మానా నాశా స్యాజ్ఞాపత్త్రీం ప్రేషయతి. యథా యూయ మితో మా మామన్త్ర్యీ ప్రణమ్య ప్రస్థితా, పథి కస్తింశ్చి ద్వనోద్దేశ ఉపశివా లయం స్మన్ధావారి మనస్థాప్య స్థితాః, తత్ర రాజవాహనం శివపూ జార్థం నిశి శివాలయే స్థితం ప్రాతే రనుపల భ్యవశిష్టాః సర్వేఽపి కు మారాః ‘స హైవరాజవాహనేన రాజహంసం ప్రణంస్యామో నో చే త్ప్రీణాంస్త్యత్యామః’ ఇతి ప్రతిజ్ఞాయ సైన్యం పరావర్త్య రాజవా హన మన్వేష్టం పృథి క్ప్రస్థితాః ఏతః భవద్వృత్తాంతం తతః ప్రత్యావృ త్తానాం సైనికానాం ముఖా దాక ర్ణ్యసహ్యాదుఃఖోదన్వతి మగ్నమనసా పుభా వహం యుష్మజ్జననీ చ ‘వామదేవాశ్రమం గ త్వైతద్వృత్తాంతం

తద్విదితం విధాయ, ప్రాణపరిత్యాగం కుర్వః
ముపగతో తం మునిం ప్రణమ్య యావత్ స్థితౌ, తావద్దేహీ తదాశ్రమ
వేదినా మునినా ప్రాప్నోచి — ‘రాజః, ప్రథమ మే వై తత్సర్వం యోగ
స్సనీషితం విజ్ఞానబలా దజ్ఞాయ. య దేవే త్వత్కుమారా రాజవాహన
నిమిత్తే కియస్త మనేహస మాపద మాసాద్య, భాగ్యోదయా దసాధా
రణేన విక్రమేణ విహితద్విగ్విజయాః, ప్రభూతాని రాజ్యా న్యుపలభ్య షోడ
శాబ్దాస్తే విజయినం రాజవాహనం పురిస్కృత్య ప్రత్యేత్య తవ వసుమ
త్యాశ్చ పాదా నభివాద్య భవదాజ్ఞావిధానతో భవిష్యన్తి. అతస్త
న్నిమిత్తం కి మపి సాహసం న విధేయమ్’ ఇతి త దాకర్ణ్య తత్ప్రేత్య
యాత్ ధైర్య మవలమ్బ్య తతః ప్రభృ త్యహం దేః, చ ప్రాణా నధారి
యావ ఇదాసీ మాసన్న వర్తి న్యవధౌ వామదేనాశ్రమే గత్వా విజృంభి
కృతా. — ‘స్వామిః, త్వదుక్తావధిః పూర్ణప్రాయో భవతి. త త్ప్రేత్య
త్తి స్వద్వాపి న జ్ఞాయతే’ ఇతి శ్రుత్వా ముని రవదత్. — ‘రాజః,
రాజవాహనప్రముఖాః సర్వేఽపి కుమారా అనేకా న్దుర్జయం జ్యేష్ఠా
న్విజిత్య దిగ్విజయం విధాయ భూసలయం వశీకృత్య చమ్పాయా మేకత్ర
స్థితాః. త వాజ్ఞాపత్రి మాదాయ తదానయనాయ ప్రేష్యంతాం శీఘ్ర
మేవ సేవకాః.’ ఇతి మునివచన మాకర్ణ్య భవదాకారణా యాజ్ఞాపత్రిం
ప్రేషిత మస్తి. అతః పరం చేత్తు ణ మపి యూయం విలమ్బం విధాన్యధ,
తతో మాం వసుమతీం చ మాతరం కథావశేషా వేవ శ్రోష్య ఛేతి
జ్ఞాత్వా పానీయ మపి పథి భూత్వా పేయమ్.” ఇతి. ఏవం నృపతే రా
జ్ఞాం మూర్ధ్ని విధృత్య గచ్ఛే మేతి కుమారాః నిశ్చయం చక్రుః.

అథ ‘వశీకృతరాజ్యరక్షాపర్యాప్తాని సైన్యాని సమర్థతరా న్పురు
షా నాస్తా హ్నానే స్థానే నియుజ్య, కియతా సైన్యేన మార్గరక్షాం విధా
య, పూర్వవైరిణం మాలవేశం మానసారం పరాజిత్య, త దపి రాజ్యం
వశీకృత్య, స్వస్వభార్యాసంయుతాః తద్రక్షణాయ కాంశ్చ సైన్యసహి

తా న్నన్దిశో నియో ల్లొంట్రిమితపై న్యసహితా న్నే కుమారాః
 పుష్పస్వసుమత్యా శ్చ చరణా నభివద్దితవన్తః తౌ చ పుత్త్రసమా
 గమం ప్రాప్య పరమానంద మధిగతౌ. కుమారాణాం చ నిజపరాక్రమా
 వబోధకా న్యతిదుర్ఘటాని చరితా న్యాకర్ణ్య పరమానంద మామృతామ్.
 తతో రాజా మునిం సవినయం వ్యజ్ఞజ్ఞపత్ — ‘భగవత్, తవ ప్రసాదా
 దస్తాభి ర్త్తునుజమనోరథాధిక మవాఙ్మనసగోచరం శుఖ మధిగతమ్ అతః
 పరం మమ స్వామిచరణసన్నిధౌ వానప్రస్థాశ్రమ మధిగ త్యాత్మ సాధన
 మేవ విధాతు ముచితమ్. అతః పుష్పపుర మాశన రాజ్యయో రాజవా
 హన మభిషి చ్యావశిష్టాని రాజ్యాని నవభ్యః కుమారేభ్యో యథోచితం
 సంప్రదాయ, తే కుమారా యథా రాజవాహనాజ్ఞావిధాయిన స్తన్మ
 త్యా వర్తమానా శ్చతురుదధిమేఖిలాం వసుద్ధనాం సముద్ధృత్య కణ్ఠికా
 నువభుజ్జన్తి తథా విధేయం స్వామినా.’ ఇతి, మునినా చ తస్మిన్నథే త
 దైవ సాధితే, రాజవాహనే సర్వాధిరాజే సతి, కుమారా స్తదాజ్ఞయా
 సర్వ మపి వసుధావలయం న్యాయేన విపాలయన్తః, ప్రితోః సమీపే
 గతాగతాని కుర్వన్తః పరస్పర మైకమత్యేన వర్తమానాః పురందరప్రభృ
 తిభి రపి దుర్లభాని రాజ్యసుఖా న్యన్వభూవన్.

ఇతి శ్రీదణ్డినః కృతో దశకుమారచరిత ఉత్తరపీఠికా.

దశకుమారచరితం సంపూర్ణమ్.

